

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

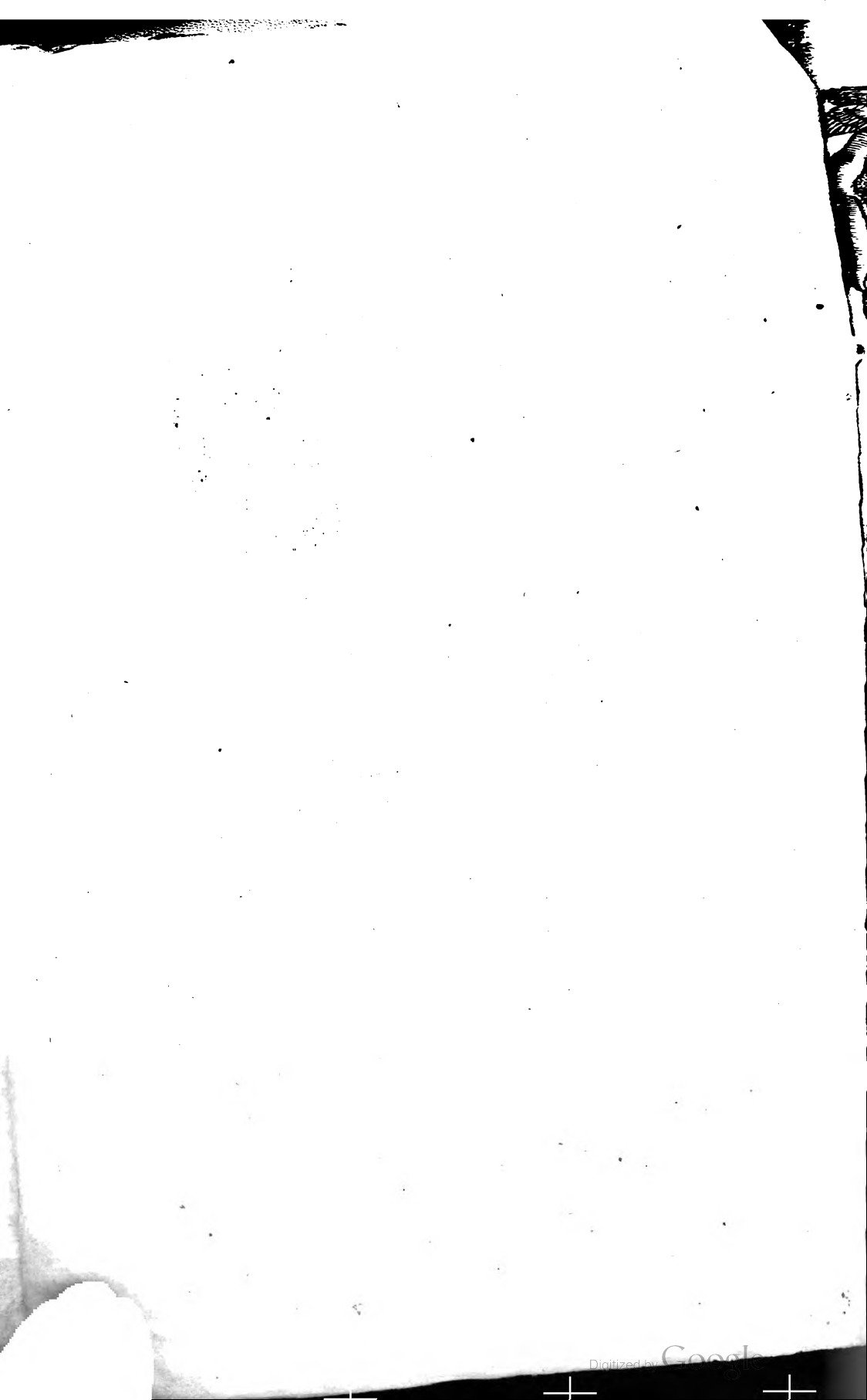
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A. MAURICE
13, Tavistock Row,
Covent Garden, LONDON.
36, Rue de la Huchette,
PARIS.

AK 625.8

AK 265/39

INDEX ET SERIES NUMISMATVM IN HOC VOLUME CON- TENTORVM.

*

<i>Iani Bisfrontis Prora</i>	1.
<i>Aeneae patrem gestantis Pietas</i>	6
<i>Antiochi Soteris salus</i>	12
<i>Lysimachi Thracum Regis Facies Cornigera</i>	19
<i>C. Iulij Caesaris Consecratio</i>	20
<i>Scribonis Liboniani Puteal</i>	28
<i>Augusti Capricornus</i>	31
<i>Germani Caesaris Aug. Numisma</i>	41
<i>Pauli Lepidi Concordia</i>	46
<i>C. Plotij Triumviri</i>	50
<i>M. Scauri Edilitas</i>	51
<i>M. Pisonis Frugi</i>	54
<i>Tatij Titi Sabinorum Regis Sabinarum raptus</i>	56
<i>Titi Claudij Aug. Libertas</i>	ibid.
<i>Caligulae, Neronis, & Galbae Adlocutio cohortis</i>	58
<i>Vitellij Honos & Virtus</i>	60
<i>Vitellij Fides exercituum, simul & cuiusdam marmoris antiqui explicatio</i>	64. 65
<i>Vitellij Concordia</i>	66
<i>Neronis Portus Ostiensis</i>	68
<i>Claudij Neronis Genius</i>	73
<i>Neronis & Domitiani Caesarum Iupiter Custos</i>	75
<i>Neronis & Vespasiani Congiaria</i>	76
<i>Vespasiani Augusti Pax</i>	79
<i>Nervae Caesaris Augusti Vehiculatio Italia remissa</i>	81
<i>C. Vibij & Cn. Panse Iupiter Axur</i>	83
<i>Ces. Aug. Traiani Victoria Germanica & Dacica, ac cuiusdam marmoris antiqui explicatio</i>	85. 87. 88
<i>Adriani Antinous</i>	91
<i>Diui Antonini Pij Consecratio</i>	95
<i>Claudij Neronis Ces. Aug. Germanici Imperatoris Decursio</i>	99
<i>Castoris & Pollucis Roma</i>	102
<i>Adriani Ces. Aug. Spes</i>	110
<i>Titi, Vespasiani Aug. Annona</i>	113
<i>Gordiani Imper. Aug. Virtus</i>	114

A. 2 Anton

<i>Antonini Pij Consecratio</i>	115
<i>C. Posthumus Diana</i>	117
<i>Commodi Imper. Herouliis Romani</i>	122
<i>Gordianorum Virtus & aequitas</i>	123
<i>Gordiani Securitas</i>	128
<i>Julia Mammea Aug. Felicitas Publica</i>	132
<i>M. Valerij Acilij Triumviri virtus</i>	133
<i>Lucij Aurelij Commodi Roma</i>	ibid.
<i>Natura Imago</i>	134
<i>Iustiniani Cas. Aug. Pax</i>	135
<i>Macrini Cas. Aug. Annona</i>	137
<i>Traiani Nerva Fortitudo</i>	139
<i>C. Publicij Q. Filij Roboris Insigne</i>	140
<i>Marmoris cuiusdam antiqui inscriptio explicata</i>	141

ILLVSTRISSIMO ORNATISSIMOQUE VIRO

ROBERTO BERNARDO BERGONTIO,

VRBIS PLACENTINÆ PRÆFECTO

integerrimo, Gubernatorique æquissimo,

Constantius Landus, Comes.

S. D. P.

INTERPRETATIONES

meas in quædam Romane antiquitatis Numismata tibi (optime Berguntii) in præsentia donare constitui: Tum quia video te Romanarum antiquitatum studiosissimum esse, quod etiam Musæum tuum

undique exquisitis veterum imaginibus clarorum Virorum, ac aeneis formis insignitum ac ornatum indicat: licet idem Musæum multiplici non solum iurisciuiis, sed etiam politioris literaturæ librorum supellectile habeas extructum. Nam quos tu libros, qui & ad diuinam & humanam iusticiam faciant, non conquisisti? Quid narrem humaniores libros, qui ad Græcam, Latinamque cognitionem faciant? cum innumerabiles sint: in quibus (dum à grauioribus studijs paululum secedis, & ab auditorio desistis) iucunde ac peramanter conquiescis: ut illi etiam ydem libri te ad condendos aliquando amœniores, & eruditos versiculos, ac elegantes oratiunculas perscribendas excitent, & eliciant. Quæ omnia (tanta est tua erga me humanitas & beneuolentia) ut aliquando mihi ostendere familiariter dignatus sis. Tum illud mouit animum meum, ac planè impulit, ut tibi potius, quàm aly hæc mea scripta inscribe-

rem, quod innumerabilia apud te perantiqua numismata
sepius vidi. area nempe argentea, & aurea, quae tu sic
belle & politè asseruas, ut præter sensum, quod in illis aper-
tum, & certum elicias, te non minus præstantissimum iu-
stitiæ Antistitem, ac sacerdotem, quàm grauem, seuerumq;
humanarum rerum cognitione, & doctrina varia instru-
ctum iudicem, omnibus cognitum exhibeas. quod sentiens
illustrissimus ac excellentissimus Dux Ferrariensium, Her-
cules Estensis. II. princeps Verò. IIII. te in summū Consilia-
rium sibi adlegit, ac Ferrariensis civitatis moderatorem
praefectumq; constituit. Id sensit & Dux primus illustrissimus
Petrus Aloysius Farnesius. Placentia & Parma, cum pa-
triae meae te in prætorem elegit. Idem Dux noster optimus
Octavius nuper cōprobavit, cum illi reddita à Carolo Quin-
to Casare Augusto Placentia, tibi Uni praefecturam Ur-
bis, ac prætoryi subsellium, ac viro singulari & integerrimo
demandavit: nullum ad moderandos Urbis mores, ac ad
iustitiæ obeunda negotia, ac expedienda idoneum te magis
animo reputans. quod etiam iudicium tanti principis sum-
moperè laudandum, & extollendum ab omnibus bonis exi-
stimo, cum videamus te nunquàm desistere indies, quin
quæ ad iustitiæ munus pertineant, per te exequantur. Quàm
mitis es in audiendo, quàm humanus in colligendo amicos?
quàm expeditior ad imponendum litibus longis finem? quàm
in omnibus prudens & bonus? Quod si talem virum tulif-
sent prisca secula, Romana respublica fortunatior te uno
fuisset. Quid candorem animi tui, quid peritiam antiqui-
tatis, quæ valde eruditus es, prædicem? Hæc non epistolam,
sed integrum, iustumq; opus exquirunt. Hæc igitur omittam
in præsentia, cum satius sit hæc (ut ait Sallustius de Cartha-
gine) silere, quàm pauca dicere. Porro sunt & alia, quæ præ-
cipue

cipue in causa sunt, ut tibi hunc meum libellum Numismatum destinare debeam. Nempè amor tuus, ac humanitas illa tua erga me inenarrabilis, qua adeo in me soles uti, ut mihi potius parentis esse loco videaris, quam patroni. Non hîc tibi, amantissime Bergunti, eas gratias, quas referre debeo, sed quas possum, refero de benignitate ac facilitate in me tua, & non procrita beneuolentia. Illud tamen accedet amoris nostro, quod hæc qualiacunque mea scripta in tuum decus, & mutuam beneuolentiam, & simul comprobata exhibunt. Sed hîc non, ut ab alijs seriem Caesarum, & quasi per cohortes, sed miscellanea Numismatum, prout illa per interualla temporum mihi videre contigit, enarrata habebis, nec illa imaginibus suis ostentata à me nunc expectabis: quod scio à ple-risque factitatum. Non enim id nos efficere ualimus, licet omni cura studuerimus: tû inopia angustiaq; temporis: Tum periti artificis delineatorisq; carentia: Tum auaritia librarium, & quorundam nimia quadam scrupulositate, quorum erant nummi, sunt enim quidam plebei homines sic pecunia antiquæ, monetæq; Romanæ domi retinentissimi, & adeo superstitiosi, ut eam vix permittant lucem, instar Euclionis Plautini, aspicere: sunt alij in hoc animo obdurati, qui etiam si ipsi antiquitatem ignorent, alijs quod explicet, nolint concedere. parum amicis fidentes, homines mehercule impuri & indigni, & qui mereantur, ut ipsis tam præclara veterum simulachra, tanquam nobilis rerum vetustarum memoria, & supellex antiqua literataq; auferantur, & melioribus donentur: cum solum hæc ad pompam & ostentationem quandam, non ad utilitatem illi habeant. quod si nobiles sint, ac illustri generosoq; animo præditi non committant, quin eorû opera, & exhibita amicis huiusmodi moneta omnia antiquitatis monumenta breui non enucleentur, & ut

ut tandem ad lucem perueniant. Ecquidnam est aliud Romanarum antiquitatum studiosissimos homines hoc thesauro fraudare, quam sitietes à viuo flumine, ac liquido fonte, ne sitim sedent, deturbare ac depellere? Quidq; hoc aliud est, quàm celare gemmas in lutoq; habere. inuolutas? Et quid aliud tandē est, quàm ipsius priscæ virtutis honores, ac maiestatem Romani Imperij in perpetuam obliuionem, Lethaaq; flumina demergere? Quis hos igitur appellet antiquitatis amatores? qui tantum oculos, Et illos illiteratos pascunt, non animū, non pectus erudiunt: qui tantum admirantur, quod nesciunt: veluti illi serui, qui nimis apud veteres studiosè tabulas pictas, aut vasa Corinthia, aut quid simile arte elaboratum intuentur. Iam per Deum immortalem concedant alijs benignè, quod ipsi ignari usu nequeunt fungi, nec ingenio percipere, aut intellectu attingere. Hoc in presentia volui dixisse, non quod exoptule eos, qui hisce antiquis rebus abundant, ut illa alijs donent, sed ut salte literatis hac comoda præstet, Et à doctioribus velint sibi explicari, quæ ipsi nō intelligunt. Ne res huiusmodi cognitione dignæ apud se depereant, quæ sibi alijsq; emolumento esse possunt. Tu autem interea illustris ac humaniss. Bergunt, hos meos labores qualescunque suscipere Et amplecti nō dedignaberis, latoq; vultu hæc à me enarrata numismata, ut iam fecisti, cum illa iudicio tuo his elapsis mēsis suppositis, quæ etiā tuo iudicio tum cōprobata nomine tuo exire volui, ut si quid habebūt censores, quod in his me reprehendāt, sciāt me sub tuis auspicijs hoc opus primum edidisse: ideo me sub tuo clypeo protectū, illorū tela nō valde formidaturū. Vale, vir omnium virtutū singulare domicilium, Et Parmæ decus ac splendor incōparabilis, Et Constantium Landū toto eius vitæ tēpore præstati tuæ virtuti ac probitati addictissimū (ut facis) ama. Ticini 7. Cal. Iunij. M. D. LIX.

CONSTANTII LANDI COMPLANI COMITIS,

IN VETERVM NYMISMATVM

ROMANORVM MISCELLA-

NEA EXPLICATA

TIONE.

IANI BIFRONTIS NYMISMA.

VIT apud me, iam sunt aliquot anni, nummus argenteus perantiquus, quem postea Alciato magno cum nonnullis aliis propè centum antiquissimis in sacculo fune argenteo adligauo dono dedi, vbi ex altera parte fuit imago Iani Bifrontis cum hac inscriptione, IANVS BIFRONS. in altera verò fuit prora nauis, interpretabamur Alciatus & ego tunc ideo sic effectum fuisse numisma illud, quia Priscos Latinos, olim efferum genus, cum pastoritiam vitæ agerët, è fera agrestiq; vita, & legibus & omniũ rerum affluentia, quæ illuc terra, mariq; importabantur, à Iano, qui cultioris vitæ modum inuenit, excultos denotaret: vel quòd Ianus in Italiam nauigans à Saturno fuerit hospitio susceptus, quod & Plutarchus in problemate xxj. & xl. declarat, cum huius nummi veteris signa exponit. & Herodianus lib. j. meminit, & Athenæus lib. xv. Dipnosophistôn cap. xix. & Leonticus Thomæus in lib. j. de varia historia, cap. lxxj. P. tamen Virgilius in viij. Æneidos aliter sensit. nempe Saturnum primum Latinis dedisse leges, ac indocile genus composuisse. Sed hîc præstat Virgilianos versus describere, vt rem omnem certius perspiciamus. Hunc itaque in modum canit Poëta,

*Tum Rex Euandrus Romana conditor arcis,
Hæc nemora indigenæ Fauni, Nymphæq; tenebant,
Gensq; virum truncis, & duro robore nata,
Quæis neq; mos, neq; culus erat, nec iungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere pario:
Sed rami, atq; asper victu venatus alebat.
Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile ac dispersum montibus aliis*

B Composuit.

*Composuit, legesq; dedit, Latumq; vocari
Malluit, his quoniam latuisset tuus in oris,
Aureaq; (ut perhibent) illo sub rege fuere
Secula: sic placida populos in pace regebat,
Deterior donec paulatim ac decolor etas,
Et belli rabies, & amor successit habendi. &c.*

Sed ne quod de Iano diximus Alcibiades & ego videatur omnino non verum, Glosularius quidam eo loco, vbi citauimus Virgilij carmina, scripsit in margine posuitq; hæc verba, Mirum cur Ianum præterierit, qui tamen ante Saturnum regnavit, & primus Italiam formauit legibus, & bonis institutis. Hactenus Glosularius. Sed idem Virgilius paulo post dicit Ianum Romam condidisse, & Saturnum his carminibus,

Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit urbem:

Ianiculum huic, illa fuit at Saturnia nomen.

De Iano etiam meminit Virgilius in vij. cum Rex Latinus Oratores Aeneas intra tecta vocari iussit, vbi erant veterum auroreum imagines, Sic enim inquit,

Quinetiam veterum effigies ex ordine auroreum

Antiqua ex cedro, Italusq; paterq; Sabinus,

Vniator curruum seruans sub imagine falcem

Saturnusq; senex, Ianiq; bifrontis imago,

Vestibulo adstabant, aliq; ab origine reges,

Martia, qui ob patriam pugnando vulnera passi.

Multaq; præterea sacris in postibus arma.

Idem Virgil. in xij.

--- *Mare, Sydera iuro*

Latonag; genus duplex, Ianumq; bifrontem.

Meminit etiam idem in vij. vbi claudendis portis & patefaciendis eundem præponit,

Sunt gemine belli portæ (sic nomine dicunt)

Religione sacre, & seui formidine Martis.

Centum erei claudunt vectes, æternaq; ferri

Robora, nec custos absistit limine Ianus.

Horat. ij. Epistol.

Claustraq; custodem pacis cōhibentia Ianum.

Et Persius in j. Satyra,

O Iane à tergo, quem nulla ciconia pinsit.

Iani autem templum fuisse in medio foro ex aduerso Capitoliij tradit Procopius, Erat, inquit, sacellum totum ex ære constitutum quadrata quadam dimensione, tantaq; amplitudinis, quanta integra Iani statua poterat ænea quinque pedalis capi. capite duntaxat bifrons, portæ vtriusque æneæ, quæ pacis tempore claudebantur, instante autem bello aperiebantur, vocabaturq; Ianus geminus, fuit autem

aurea prope equum Domitiani. Plinius lib. natural. histor. xxxij. cap. vij. ait, Ianus Geminus à Numa rege dicatus, qui pacis, bellique argumento colitur, digitis ita figuratis, vt trecentorum quinquaginta quinque dierum nota, per significationem anni temporis, & æui se Deum indicaret. Herodianus dicto lib. primo, imaginem Iani bifrontem ideo sic effectam refert, quia ab eo incipit & in eundem definit annus. Nunc afferre diuersas in Bifrontis Iani imaginem sententias operæpretium est, vt quæ potior fuerit arripi possit. Seruius grammaticus in xij. Æneid. ait, Romulum & Titum Tatium cum in foedera conuenirent, simulachrum duplicis frontis effectisse, quasi ad duorum populorum imaginem. Dictus est etiam geminus Ianus, quod præterita & futura respicere existimaretur. Quidius in Fastis meminit. Ast Alciatum audiamus, qui ita scribit in Emblematis. Prudentes, Problemata.

Iane bifrons, qui iam transacta futuraq; calles,

Quiq; retro sannas sicut & ante vides.

Tot te cur oculis, tot fingunt vultibus? an quod

Circumspectum hominem forma fuisse docet.

Plutarchus autem in problemate, supra nominato, scribit, eum fuisse Græcum Perihæum & in Italiam venisse, & linguam cum victu commutasse, Italosque agrestes ciuiles mores docuisse. Sed iam nunc Platoniorum sententiam afferamus, vt altius introspectatur, plerumque esse diuina, quæ ad homines transferuntur à Poëtis. Ioannes igitur Picus ille Mirandulanus, vir diuinus, in commentario cantionis Hieronymi Beniuenij, ita de Iano Mystico profatur in lib. ij. materno quidem sermone, sed in hunc sensum à nobis Latine reddito. Sciendum animas cælestes talem in se perfectionem habere (vt aiunt Platonici) vt simul satisfacere possint vtrique muneris, nempe proprium corpus regere ac administrare, nec ob hoc ab intellectu contemplatione rerum superiorum recedere. Hæc animæ à multis poëtis per Ianum bifrontem significatæ fuerunt. Quoniam oculatæ, veluti illæ in anteriori & posteriori parte, possunt & simul cernere intelligibilia, & sensibilibus providere. Verum cæteræ animæ imperfectiores remanent, quæ oculos non habent, nisi in vna earundem parte. Quod si se vertant eum illa eadem parte, in qua oculatum corpus habent, necesse est, quod altera, quæ sine oculis extat, se vertat ad intellectum, & ita illæ priuantur rerum intellectualium visione. Similiter, si ipsæ vertant oculos ad intellectum, amplius nequeunt corpori necessaria providere, cogunturque eius curam relinquere. Hisque rationibus fit, vt illas animas, quæ propter curam corporis coguntur bonâ intellectus diuinitate, diuina providentia easdem caducis corruptibilibusque corporibus coniunxerit & alligauerit, vt ab his solutæ possint breui tempore (si per eas non stet) ad intellectualem propriam felicitatem reuerti, &

B 2 ceteras.

cæteras animas, quæ corporis pondere non impediuntur ab intellectu bono, ipsa eadem prouidentia æternis & incorruptibilibus corporibus adnexuit, ac copulauit. Cælestes igitur animæ, quæ à poetis per Ianum denominantur ac designantur, veluti illæ, quæ temporis principium sunt, præ existente motu, oculos habent, quibus idealem pulchritudinem in intellectu aspicere possunt, quam continuò amant. Aliosque oculos habent, quibus inferiora & sensibilia cognoscant, non amandi, aut cupiendi gratia eorum formam quàm pulcherrimam, sed vt illis eam formam, quam intellectualem possident, quæ cæteris formis formosior ac superior est, communicent, eandemque formam cælestem inferioribus participant. Animæ nostræ priusquàm corpori alligatæ & iunctæ sint, eodem modo se habent, vt illæ Bifrontes nempe duas facies habentes. Quoniam (vt à Platone in Phædro dicitur) qualibet anima (& de quacunque anima rationali, & in sua natura constituta intelligendum est) totius vniuersi corporalis curam habet. Itaque animæ nostræ habent duas facies priusquàm in hoc corpus humanum spargantur, scilicet vt & possint simul res intellectuales intueri, cælestiumque ordinem contemplantes imitari eum vitæ modo atque constantia, & sensibilibus prouidere, & terras tueri. Verùm cum in corpus descendunt, suntque in his incluse compagibus corporis, non secus illis accidit, ac si in medio sectæ essent, ex duabus faciebus altera tantum illis superesset, & ideo quotienscunque illam vnā faciem, quæ illis sola remansit, ad formam sensibilem vergunt, alterius visione priuantur. Hincque exoritur quod nullus vtrunque Amorem possidere simul potest, & quem vulgarem vocant, & illum, quem cælestem dicimus, & ideo Zoroaster nos ad supernorum pulchritudinem exhortans ita exclamat, Extolle oculos sursum ac in cælum aciem pupillarum tuarum dirige. quod etiam Vates diuinus Dauides obseruauit, cum cecinit illud carmen, Leuaui oculos meos in cælum, & in montem, vnde auxilium mihi, harumque rerum omnium, quas diximus de animis, illa certa testimonia adduci possunt. Quod multi ab eadem causa, quæ eos rapuit ad idealem formam ac intellectualem contemplationem, oculis corporalibus, quibus sensibilis pulchritudo cognoscitur, fuerunt excæcati, & corporis luminibus priuati. Hoc figmentum Tyresia designat à Calimacho carminibus decantatum. Qui cum vidisset nudam Pallada, quæ nil aliud significat, quàm illam idealem formam, ex qua emanat omnis sapientia pura ac sincera, & non induta, aut ab vlla materia velata, statim cæcus est effectus, & ab eadem Pallade propheta & vates factus. Itaque illa, quæ eidem clausit oculos corporis, eadem oculos intellectus illi aperuit, quibus non minus futura, quàm præsentia cernere ac cognoscere poterat (cuius rei argumentum ego adolescens, ac penè puer in carmen aliquando conieci,

ieci, ac composui, rem etiam mysticè exponens) Homerus ab umbra Achillis afflatus fuit, illo furorè poëtico, qui in se omnem intellectualem contemplationem continet, oculis corporis etiam ipse fuit captus. Paulus, etiam electionis vas dictus, non prius mente elatus, ad tertium cælum raptus fuit, quàm à visione ac rerum diuinarum cognitione eius oculi rebus sensibilibus cæci effecti sunt, de quo raptu forsitan aliquando loquemur, (tu tamen de eo interim lege Marfilium Ficinum in Epistolis.) & hæc quidem Ioannis Pici materno sermone scripta, totidem verbis in Latinum vertimus utcunque, tamen extempore. De Iano hic libet mihi nonnulla haud protrita subscribere, quæ nec Giraldus attigit, in suis de diis gentium, cum de Iano Deo loquutus est. Apud quem omnia, quæ ad templa Iani, & sacrificia & cognomina, pertinent legere poterit studiosus lector, nunc hæc à me accipiat. Ianus Noe ex Iaphete nepos fuit, si Iosippo libro j. capite xj. credimus, traditumque exstat in Bibliis, vel Saturni & Eleuteriæ Latini generis puella filius, ut lib. phoenomenon iij. Critolaus refert, sed verisimile est Hebræum illum *lavan* multis seculis ante Latinum vixisse, primumque vini usum in Italia induxisse, unde & Ianus dictus sit, quod *aiw* vinum Hebræorum sermone dicatur. Plutarchus certè in problematis, ut superius annotavi, gente Perthæbum fuisse attestatur. Berosus autem, grauissimæ autoritatis vir, Noe ipsum eundem & Ianum esse scribit, ductus præsertim nominis argumento quod vitifatorem significat. Huic Iano regi ex Iubale, vel, ut Iosippus mauult, nepote pronepos, Subres fuit, qui Mediolanum condidit, ut est author Alciatus noster in lib. j. suæ historiæ Patriæ, quam adhuc penè puer composuit. quam Franciscus Alciatus, eius hæres benemeritus, ut legere possem, mihi benignè concessit, quam & breui editurum in lucemque missurum speramus, cum hæc historia huiusmodi sit, ut cum elegantia & eruditione veterum historicorum certet. Hic sciens prætereo, quæ de nummulis cum bifronte Iano & nauicula, qui à pueris solerent iactari in sublimè narrat Macrobius & Alexander ab Alexand. lib. iij. Genial. dierum, cap. xxj. & quem-

admodum Nauium, coronarum, necnon pontium,

primus inuentor fuerit, quod testatus est Dra-

con Corcyrensis, ut Athenæus lib. xv.

Dipnosophistôn cap. xix. refert.

Sed de Iano hæc satis

& super &c.

B 3

Æneæ

AE NE AE. P A R E N T E M G E S T A N T I S, P I E T A S.

DIETATIS apud veteres plura signa extitisse testis est antiquitas, quæ partim in Deos, partim in patriam, partim etiam in parentes relata leguntur : nullibi tamen expressius, quàm in nummis argenteis veterum conspiciuntur. quod his proximis diebus mihi contigit oculis perspicere. Cùm ad me huiusmodi numisma argenteum quidẽ, sed & vetus, quod seculum Romanorũ priscum redolet, Angelus Arcellus Placentinus, adolescẽs clarissimus, attulisset, ibi enim in priori orbe efficta pietatis fuit effigies, in nodum cõplicatis post ceruicẽ comis, forma muliebri. in altero verò orbe, imago Æneæ, qui ceruici impositum patrem Anchisen gestabat : & in manibus Deos penates, cum hac epigraphe, CAESAR. de pictate Dea in præsentia non est quod verba faciam. mihi satis sit his, qui hæc legere cupierint, locos scriptorum ostendisse, ne hic multa de pietate, quæ dici à me possent, aliena congeram. Martianus lib. Topographiæ Romæ iij. cap. xij. & lib. v. cap. v. & Lilius Giraldu lib. de Diis gentium, Syntagmate. j. & Plinius lib. vij. cap. xxxvj. & Valerius Maximus lib. v. cap. iij. & v. & vj. meminerunt. hic ego tantum cùm de Numismatis agam, vice scriptorum, numismata proferam, & eorum inscriptiones. & cum Poëtis res nostra, hoc in numismate explicando tantum habebitur. Virgil. igitur lib. j. Æneidos, cùm progeniem Cæsarum antiquam & à Troianis originem habuisse narraffet, futuros Cæsares connumerat, qui toti orbi dominaturi essent: vbi illa carmina subiicit,

Nascetur pulchra Troianus origine Cæsar.

Imperium Oceano, famam qui terminet astris,

Iulius, à magno demissum nomen Iulo, &c.

Sed ad quid hos versus hoc loco inseruimus? nempe vt lector studiosus antiquitatis sciat Cæsarem Iulium, vel Augustum in honorem patris hoc tale numisma cudi mandasse. ideo literæ positæ, CAESAR. gentem enim Iuliam pro indubitato creditur ab Iulo Æneæ filio manasse, qui Lauinio relicto Albam longam condidit, in qua & regnavit, vt & Liuius lib. j. dec. j. hinc Tibullus,

Albaq; ab Ascanio condita longa duce.

De Cæsare sic Velleius Paterculus posteriore lib. narrat. Secutus est deinde consulatus C. Cæsaris, qui scribenti manum iniicit, & quamlibet festinantem, in se morari cogit. hic nobilissima Iuliorum
genitus

genitus familia, & quod inter omnes antiquissimos constabat, ab Anchise ac Venere deducens genus, forma omnium civium excellētissimus, animo super humanam & naturam & fidem euectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientia periculorum, Magno illi Alexandro, sed sobrio, neque iracundo simillimus, qui denique semper & somno, & cibo in vitam, non in voluptatem vterentur, & reliqua. Appianus Alexand. idem libro secundo bellorum civilium in fine. Sed quid notiora hīc recenseo de C. Iulio Casare? cū huius penē omnis antiquitas in libris gesta, mores; vitam, originem retulerit. Quin potius alteram imaginem explicemus? Imago est in numismatis posteriore circulo, Æneæ patrem Anchisem gestantis, de quo Virgil. in ij. Æneidos sic,

*Ergo age chare pater cervici imponere nostra
Ipse subibo humeris, nec me labor isto gravabit.*

Et paulò post,

*Tu genitor cape sacra manu, patriosq; penates,
Me bello è tanto digressum, & cade recenti,
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.*

*Hæc fatus, latos humeros, subiectaq; colla
Veste super, fuluiq; insternor pelle leonis,
Succedoq; oneri, dextra se parvus Iulus
Implicuit, sequiturq; patrem non passibus equis.*

Quid hoc loco his versibus significantius, atque ad numisma vestitum explicandum aptius? vides hīc rem ob oculos poni, non scribi. Sed quid moror? quin & aliorum poetarum tantam pietatem nati, in parentem efferentium subscribam carmina? & quidem apud Græcos scriptores & poetas mentio est libro Græcorum epigrammatum primo, ΒΙΣ ΦΙΛΟΣΤΟΡΙΑΝ. ΑΔΗΛΟΝ.

*Βε πῦρδ' ἰλίου, Δοράτων μισοῦ ἥρ' πατρὸς ἥρωος
Αἰνείας. ὅσιον παυδὶ θάρος πατέρα,
Εὐλαγε δ' ἀργείοις μὴ λυγέειν. μικρὸν ἔς ἄρ' οὐ
Κέρδ' ὃ γυραλέον, τῷ δὲ φέροντι, μέγα.*

Hoc autem epigramma transtulit Marullus Tarchoniata Cōstan tinopolitanus Poëta sic lib. iij. Epigrammatum.

*Cum ferret medios proles Cytheræa per hostes
Imposui collo languida membra patris,
Parcite, ait, Danaï, levis est sine gloria raptio.
At non erepto gloria patre levis.*

C. Vrsus Vellius sic transtulit.

*Iliaco, Æneas igni per tela, per hostes,
Eripuit, nati pondera sancta, patrem,
Atq; ait hæc Graijs, Huic parcite, parva duello
Hæc, mihi gestantis prada sed ampla pater.*

Alciatus

Alciatus autem omnium felicissimè sic vertit, ac expressit in Emblematis. Pietas filiorum in patrem.

*Per medios hostes patria, cum ferret ab igne,
Æneas humeris dulce parentis onus.*

*Parcite (dicebat) vobis sene adorea, raptò
Nulla erit, erepto sed patre summa mihi.*

Sed iam ynceri Sannazarij cultissimum Epigramma in gemmam suam afferamus, in qua constat fuisse sculptum Æneam Anchisen patrem & Ascanium gerentem, quam gemmam è ruinis Sinuessæ ciuitatis erutam ita ille celebrat lib. j. Epigrammatum.

Hæc, mihi qua roseos iussit sordere hyacinthos,

Et nitet articulis unica gemma meis,

Cuius in exiguo ductor stat Troicus orbe,

Anchisesq; senex, Ascaniusq; puer.

Quis credat? veteres inter neglecta ruinas,

Et vili latuit semispulta solo.

Tu tamen obrueras, nec te Sinuessæ pudebat

Hoc decus heu terris occuluisse tuis.

Scilicet Æneam, natumq; patremq; gerentem,

Ignibus ereptos obrueresq; Deos?

Parcere debueras, cui iam pia flamma pepercit,

Nec te tam turpi dedecore nota.

Et dubitem Belgasq; feros, rigidosq; Britannos

Hæc comite ignotos & penetrare sinus?

Hæc est Iliacos pietas spectata per igneis,

Cum verita est profugos ladere flamma Deos.

Nunc ad ea numismata, quæ pietatem præferunt deueniamus. In Nummo argenteo Otacillæ Seueræ Augustæ, ubi eius extat imago, hæc sunt verba in primo orbe, OTACIL. SEVERA AVG. in altero autem orbe extat pietatis imago ita expressa, vt manum habeat expansam, læua pallam in vnam sustollat, cum hac inscriptione, PIETATI AVGVSTAE. manum autem habere passam adorationis apud veteres signum erat, vt apud poetas, & alios scriptores est legere. Hinc Virg. iij. Æneid. cum Anchises Dijs vota facit ait,

Et pater Anchises passis de litore palmis,

Numina magna vocat, meritosq; indicit honores.

Manum autem protendere, seu tollere signum victoriæ fuit, vt etiam Plato in secundo de legibus auctor est. pacis petendæ etiam indicium fuit, vt Alexand. in Genialibus lib. iij. cap. vlti. in fine narrat. In alio numismate æreo, de quo etiam in Iulij Cæsaris numismate mentionem feci, insignia sunt Pietatis. in anteriori parte imago est Maximi Pupieni his notis, MAXIMVS CAES. GERM. in posteriori autem est vasculum libationis aptum seu infundibulum & patera, cū lituo aspersorio, & lucernula. inscriptio est PIETAS AVG. & hæc

& hæc quidem in Deos est pietas. sed & in T. Ælij Cæsaris nummo simulachrum est vtraq; manu passa, ara adposita cum inscriptione, PIETAS. In Hadriani Aug. nummo idem simulachrum eodem habitu, ab cuius vno latere ciconia adsistit, ab altero ara est corymbis ornata his notis, PIETAS AVG. In nummo diuæ Augustæ Faustinae simulachrum est, quod læua pallam sustinet, altera in ignem, qui de pulcherrimè facta ara promicat, libamina porricit, cū inscriptione, PIETAS. est & ara posita ante signum, in cuius manu patera est libationi parata in nummo Lucillæ, inscriptio, PIETAS. & ex his quidem multa à Pierio Valeriano in Hieroglyphicis traduntur. tum de ciconia, quæ Pietatem seu gratiarum actionem filiorum in parietes designat. cuius sensus à prudenti viro Alciano in emblematis exprimitur, & à Budæo viro vndecunq; doctissimo dictu relatū extat in annotationibus in pandectas. Hinc pietatis cultrix. hic plura alia de Pietate congerere, ni superuacuum fore existimarem. Illud hic tantum afferam, apud veteres in sceptris regis ita expressam fuisse pietatē, ut impietati anteferretur, caput ciconiæ in summa Hippopotami, cruris parte statuebāt id indicātes, ut pietatē amplexari deberemus impietate verò aspernari, vel, ut ait Budæus, significare volentes iustitiæ obnoxia esse violentiæ. cuius iustitiæ est symbolon ciconia. Hippopotamus verò Nili equus, animal improbiissimū est. Sceptrum autē, quod ita exprimi solere supra dixi, adhuc extat signū vetus in venerandæ vetustatis aenea tabula Petri Bembi Cardinalis, quæ superioribus annis, cum Patavij agerem studiorū philosophicorum causa ostendit mihi simul & Federico Granuella adolescenti literato, ac nobilissimo Torquatus Bembus Petri filius, cum alia multa antiquitatis signa ac opera, præcipuè libros Virgilium & Petrarcham manu scriptos nobis admirantibus idē benignissimè vidēda permisisset. Illud & hic non omittam. In quibusdam nummis Antonini Pij Augusti signum esse Aeneæ patrem in humeris gestatis, quem nummū ille cudi iusserit, ut Pietatem in focerum eius à se habitam ostentaret, ille enim languidum focerum humeris sublatum in senatu, vel quo opus fuisset Pij Aeneæ instar ferebat. Sed & aliud numisma argenteum memini me vidisse, in quo cuiusdam imago fuerat, qui patrem gestabat, non tamen eo modo vel more, quo Aeneas, & Antoninus: sed alio modo, nam in humero tantum vno scissitabat, qui portabatur pedibus ad imum prominentibus. Sed & Pietas nostra à patribus sanctis accepit, suscepitq; illum magnum heroem instar gigantis & inter diuos retulit Christophorum inter crumenas nempe huius mundi maria sulcantem, & videntem, ut Pietatis in Christum illius diui nobis remaneret Hieroglyphicum, ac exemplum. de quo sic cecinit in Hymnis suis Vida Cremonensis poëta illustris,

*Christophore, infixum quod eum usq; in corde gerebas,
Pictores Christum dant tibi ferre humeris.*

C

Quem

Quem gestans quoniam multa ex perpeſſus amara;

Te pedibus faciunt ire per alta mari.

Id quia non poteras, niſi vaſti corporis uſu,

Dant membra, immanis quanta gigantis erant,

Vt te non capiant, quamuis ingentia, templa,

Cogeris & rigidas ſub Ioue ferre Hyemes.

Omnia quòd victor ſuperas dura, virentem

Dant manibus palmam, qua regis alius iter.

Quòd potis, ars tibi dat, nequeat cum fingere vera.

Accipe cuncta bono tu bonus iſta animo.

Sed vt & ego in præſentia aliquid de penatibus, Dijs poſt multos, dicam: cùm hinc detur occasio, pauca ſubijciam, deinde authores citabo omnes, qui de his mentionem fecerunt. Penates dicti ſunt veteribus Dij domeſtici, ſecundum alios Dij patrij & vrhani, & Dij vr bis tutelares, penates quaſi penes nos nati, nec longè à vita noſtra remoti, ſed qui nobis penitus inſident. vt Cicero de natura Deorum lib. ij. Mirum eſt, quòd de Dijs penatibus Val. Max. refert lib. j. cap. viij. de miraculis. Penates Deos Æneam Troia aduectos Lauinij col locaſſe, inde ab Aſcanio filio eius Albam, quam ipſe condiderat, tra- lator priſtinum ſacrarium repetiſſe. & quia id humana manu factum exiſtimari poterat, relatos Albam voluntatem ſuam altero tranſitu ſignificafſe. Illud ſciendum penatium nec eorum numerum nec eorum nomina ſciri ſecundum Varronem. & licet alij alia dixerint, adhuc tamen incertum eſt qui fuerint. De figura autem & forma ita proditum eſt à Timeo hiſtorico, cos lituos ferreos, & æreos & Tro- ianum vas quoddam fictile fuiſſe, eaque in occultis, & reconditis Lauini iacuiſſe ſacra. & in nummo noſtro quidem eſt puſilla imago cum ſcutò & peilo trigono laetum quidem illum fuiſſe palladium cœlo lapſum breue auguror, quod filia Palantis, cùm Dardano in Arcadia nuberet, dotis nomine numen attulerit, & cum huiusmo- di ſcutò ſimulachra magnorum deorum hoc eſt penatiuin: ſunt, qui etiam hos penates Deos patrios vocent, vt Virgilius,

Dij patrij ſeruate domum, ſeruate nepotem,

Vestrum hoc augurium veſtroq; in numine Troia eſt.

Sed Plutarchus in problematis illum deum, in cuius tutela eſſet vrbs, ait nefas fuiſſe nominari. hinc euocationes penatium fiebāt ab hoſtibus teſte Macrobio lib. ij. Saturnalium, capite viij. de quibus Vir gil. lib. ij. Æneidos,

Exceſſere omnes adytis, ariq; relictis,

Dij, quibus imperium hoc ſteterat.

De his mentio eſt in l. ſacra. ff. de rerum diuiſione apud iuriſcon- ſultos. Plinius libro xxvij. cap. ij. meminit. Æneas apud Virgilium ſo- cios penates vocat initio lib. iij.

-- Feror exul in alium

Cum

Cum socijs natoq, penatibus, & magnis Dijs.

Et Paulò post,

Hospitium antiquum Troie socijg, penates,

Æneas etiam apud Didonem iactat se Deos penates eripuisse à flammis Troianis. ideo illum Virgilius sic in primo Æneid. loquentem inducit,

Sum pius: Aeneas raptos qui ex hoste penates

Classe veho mecum, fama super aethera notus

Italiam quæro patriam, & genus ab Ione summo.

Sed iam, ne plura aggregem hoc loco, quàm par sit, authores, qui de dijs penatibus fulius loquuti sunt, subiiciam, vt qui voluerit totam rem cognoscere, certos locos adire possit. Lilius igitur, Girardus noster, Syntagmate xv. plenius de penatibus, meminit in libro de Dijs gentium, & Pierus Valerianus, in Hieroglyphicis lib. xlij. vbi de hasta disserit. meminit & Martianus lib. ij. cap. 4. & xvij. Topographiæ Romæ. & Alexander ab Alexandro libro quinto capite duodecimo dierum Genialium, & libro sexto capite quarto. Hic post scriptam historiam de Aenea patrem Anchisen gestante superpon-
dij vice licebit in gratiam amicitiae & benevolentiae & affinitatis, quæ cum illustri adolescente & clara indole prædito Ludouico Tuisco, Comite, constringor, illud addidisse postquam ille benignitate vsus perrara, ad me misit Roma duo antiquissima argentea numismata, alterum mehercle Aeneæ pietatem in patrem præferens, alterum Domitiani in tergo ancoram navis ostentans. quæquidem numismata ideo mihi chariora sunt, quòd gratioso muneri, nobilitatiq; conuenientia nostræ, in perpetuam vtriusque nostri memoriam conseruantur. Cum & amicitiae Romanæ, & virtutis clarissimi nobilissimique viri Iulij Vrsini antiquitatum Romanarum peritissimi splendore famæque non modicum commouear attractus, qui, vt ex scriptis literis eiusdem ad Ludouicum Comitem Tuiscum & à Ludouico ad me missis constitit, extare. Narrat etiam vetus Numisma æreum Romæ apud Alexandrum Coruinum doctissimum ac celeberrimum virum, in cuius postremo orbe cernatur Aeneas patrem suum Anchisem gestans cum Iulio patrem subsequente, & cum Lupa Romulo puero lac præbente. sicut & illud

apud eundem Coruinum extare Iulius idem Vrsi-

nus scripsit, nempe in numismate, Antinoi

præter verba, *Αντίνοος ἱππὸς* in altera

numi parte legi, ΜΗΤΡΟ-

ΠΟΛΙΣ ΝΙΚΟΜΗ-

ΔΕΙΑ. & de his

satis &c.

ANTIOCHI SOTERIS

S A L V S.

N argenteis Antiochi numismatibus, illis quidem vetustis vidimus, Antiochi ipsius imaginem, signumque ex altera parte huiusmodi, cum his notis, erat triplex Triangulus inter se quinquelinearis, in quo *ὕλη* erat inscriptum, &c, S A L V S. quod etiam Lucianus Samofatensis de compellationis errore notauit. *τριπλῆς τρίγωνον διαλλήλων τὸ πεντάγραμμον*, quod est idem quod Triangulus Triplex inter se quinquelinearis, hoc autem Symbolum Græcè *πεντάγωνον*, dicitur. verba autem illa *ὕλη*, salutem, seu sanitatem designant. Figuræ autem, quæ in moneta Antiochi fuit, hanc causam existisse ferunt. Antiochus, qui Soter cognominatus fuit, cum aduersus Galathas, viros ferocissimos, pugnaturus esset, dubiæque esset futura victoria, simulauit sibi in somno apparuisse Alexandrum Magnum, qui milibus, pro tessera bellica, signum sanitatis aliquod proponere admoneret, sicque victoria contra Galathas positurum, hocque finxisse Antiochum ferunt, ut ipse animos militum erigeret, qui videbantur destituti, inuitique commissuri pugnam. Hanc rem scio à multis scriptoribus narratam, & in primis à Ioanne Rheuclino, cognomento Capnione, in libro iij. de Arte Cabalistica, prope finem, ubi tractat de signaculis, ac sigillis ad sanitatem, & salutem pertinentibus. Quo loco asserit à se visam Anthiochi monetam argenteam, symbolo pentagoni percussam, hocque volui dixisse, ne, forte quis putaret, hoc à me fictum. Cælius Calcagninus lib.3. epistolicarum questionum, & Lilius Gregorius Giralduus noster libro de Dijs Gentilium, syntagma. j. de hac re meminerunt. & ego superiore anno epistolam huius argumenti, cum essem Patauij, ad Vincentium Catum Vicentinum adolescentem, optimè institutum bonis literis, scripsi: cum quidem ille perturbata esset valetudine. Sed ne in præsentia obmittatur expositio non trita de salute, quæ in nummo Antiochi fuit, nonnulla hinc subscribam. S A L V S. olim pro dea habita à Romanis in hunc modum pingebatur, Mulieris forma in solio sedentis pateram tenentis, pennis quam ara erat, aræ anguis inuolutus, caput attollens: Et hæc quidem Salutis vera imago, quod autem sit in manu patera illud puto satis notum ex Virgiliano versu libro v.

cum

cùm Æneas celebrat sacra Anchisæ parenti, atque ei parentat.
Nam cùm è tumulo Anchisæ anguis exisset, restaurauit Æneas
etiam atque etiam honores inceptos, atque vt ait Poëta,

*Vinaq, fundebat pateris animamq, vocabat
Anchisæ.*

Vina etenim cuiuscunque sacrificij potissima pars sunt, aiuntque
auctores Galenus lib.xj. de simplicium pharmacor. potestate, & alij,
quod à Cælio Rhodigino lect.antiq. lib. vj. cap. xvj. relatum extat,
Angues seu viperas plurimum vino delectari. Iuuenalis hoc etiam
innuisse videtur vj.Satyra,

- Nam, sic tanquam alta in dolia longus

Deciderit, serpens, bibit, & vomit.

Quòd aræ inuolutus sit anguis, pro Æsculapio deo habito id
factum putauerim, cùm Valerius Maxim. libro j. capit. de miraculis,
referat Romanos ob ingentem pestilentiam Romæ natam ad
Epidaurios misisse vt in Urbem Æsculapius accerferetur, cùm
ex Sybillinis libris inspectis id esset animaduersum, pestem ob
hoc cessaturam. refertque idem Val. Epidaurios pro Æsculapio
anguem veneratos fuisse, qui postea in ædem Æsculapij pro-
lapsus sit. Hanc rem Alciatus noster in eleganti emblemate, Sa-
lus Publica carminibus hisce depinxit, ad Ambrosianum anguem
alludens, qui Mediolani extat in columna marmorea in ædedi-
diui Ambrosij,

Phæbigena erectis Epidaurius insidet aris,

Mitis, & immani conditur angue Deus.

Accurunt agri, veniatque saluti fer orant.

Annuit, atque raras efficit ille preces.

In Faustinae Augustæ numismate æreo, quod Iosephus Bentius,
Nouocomensis, amicus meus mihi dono dedit, erat mulier sedens,
quæ pateram angui in arula porrigebat, cum his notis, SALVTI
AVGVSTAE. S. C. Publius Ovidius in xv. Transformatio-
num, propè finem, Æsculapium ita inducit loquentem, vt saluti-
ferum Deum cognoscant,

Pone metus, veniam, simulachraq, nostra relinquam,

Hunc modo serpentem, baculum qui nexibus ambit

Prospice, & vsque nota, visum vt cognoscere possis.

Hinc sapientiores Cabalistarum figuram Crucis ad lignum ænei
serpentis in deserto erectum referre volunt, licet valdè silenter
& occultè, idque per æqualitatem numeri. Horum namque **צב**.
idest, crucis, & **ל**. idest, ligni characteres vtrinque centum &
quinquaginta symbolissant, quare facilis de altero ad alterum fit tran-
situs, de cruce ad lignum, & de ligno ad crucem. postquam
hic de salute loquimur, de Hercule quædam placet subdere. Scien-

C 3 dum

dum est, quòd Thasij Herculem, Saluatorem nominârunt, & Monetæ publicæ inscripserunt Sic, Ἡρακλῆς σωτὴρ βασιῶν, id est Herculis Saluatoris Thasiorum. Huiuscemodi numum argenteum, prisce percussum, ego aliquando vidi, utque soleo erga res antiquissimas incredibili voluptate his meis digitis verti legens, ac reueri. sed cum tot apud veteres fuerint, qui salutem mortalibus traderent, nullus tamen vniuerso orbi præter IESVM CHRISTVM, qui Salus vera est credentium animarum, polliceri aut inferre sanitatem, & salutem potuit. Extollant Epidaurij suum Æsculapium. Iacent Curtium & Decios Romani, Thasij Herculem suum pro Deo habeant, Ægyptij suum Ptolemæum, Apimque suum in templis venerentur, Siculietiam Verrem suum publica statua in Syracusis σωτὴρ inscribant, ut in 4. Verrina Cicero attestatur. nos qui nomen Christi, & characterem in fronte signatum gerimus, IESVM CHRISTVM saluatorem nostrum adoremus, amemus, illumque imitemur, illum colamus, illi soli gratias habeamus, quòd nos ex ægris sanos reddat, quòd nos ab illo angue, qui miseras, ac credulas olim gentes decipiebat, liberauerit. quòdque nobis beneficientibus, ac illius præcepta seruantibus, sit cælestem sedem donaturus, propter eius solam bonitatem, non quòd nos patriam diuinam mereamur. Omnia igitur bona à Deo Iesu Christo. solùm emanare, mala autem à nobis ipsis prouenire pro certo habeamus: vera nanque salus est sempiterna & permanens, quæ in Deo Iesu Christo est, & ab eo tribuitur. Quod etiam Aristoteles videtur sensisse in libro de mundo ad Alexandrum, cum ait, Ex Deo, & per Deum nobis omnia consistunt, nullaque natura per se sufficiens est, carens illa, quæ ex eo est, salute. Dein adiungit, τῆγε θεία, σωτὴρ μὲν γὰρ ὄντως ἂ πάντων ἐστίν, hoc est, cunctorum, quæ rerum Natura complectitur, conseruator est Deus. Quin & diuinus Plato in Timæo, seu de Natura, ita Deum loquentem inducit, ad cæteros diuos, Dij Deorum, quorum opifex ego, & pater sum hæc attendite, Quæ à me facta sunt, me ita volente indissolubilia sunt: omne siquidem quod vinctum est, solui potest. sed mali est, quod pulchrè compositum est, seque habet bene, velle dissoluere. & cætera. Constat igitur ex Peripateticis, & Platone ipso, sola voluntate Dei permanentiam concedi rebus quibuslibet, pro capto suo, hancque veram salutem esse, quæ tantum in Christo inuenta est, qui ex permanentia solus vniuersum mundum factus homo, in veram sanitatem reduxit, & quidem verbum saluari pronunciamus à læsione seruati, ut res tranquille permaneant. Quam sententiam vnanimi consensu Græcorum legati anno ab hinc M. cccc. xxxviii. in vniuersali concilio Basiliensi quadam Græca habita perillust

perillustri oratione, hunc in modum exposuerunt Græcè illi quidem, sed in hunc sensum. Ipsum autem SALVARE, & SALVARI, & ipsa S A L V S simpliciter nihil aliud apud Græcos, & in nostra vult lingua, quam parmanere & esse. Hactenus illi, Et quidem rectè, nam cum sint homines morti obnoxij, utque immortales sint, diuinæ voluptati obtemperant, seque ei reddunt similes. Illi mchercule, salutem dicuntur consequuti. Et is, qui eis impertitur æternam beatudinem, Saluator quidem dicendus est. Quod vocabulum, qui post Ciceronem fuerunt vsu ceperunt, illud quidem inauditum, sed quod tamen ab Christi cultoribus dici possit Latine, & sanè omnis alia salus, quæ à Christo Iesu non sit, non propria, sed imaginaria nominanda est. Salutem nostram igitur Iesum Christum fuisse, & esse, & futurum esse fateamur, qui lignum Crucis ascendens, morte sua, nos homines ab inferis redemit. Quod autem spectat ad verbum illud Græcum, quod in moneta Antiochi fuit, *HYEIA*, sciendum est sanitatem significare, & Hygiæ quidem Aesculapij non vnica fuit filia, quæ etiam alias sorores habuerit, Panacen, Aeglen, & Iaso. Huius autem Hygiæ memoriâ adhuc Stylobates elegantissimi quadratarij manu fabrefactus ostendit, qui pro foribus Triuultiorum adstat Mediolani, & quem Caium Leonatem libertum, rei diuinæ addictum, Aesculapio & eius filiæ Hygiæ dedicasse inscriptio indicat. Quam eò libentius hoc loco subscribere volui, propterea quòd in elogijs suis & in lib. 3. suæ historiæ patriæ, Præclarissimus Alciatus noster eam posuit, quæ quidem elogia & historiam librorum quatuor nondum edita. Speramus tamen nos Franciscum Alciatum eius & virtutum & facultatum hæredem benemeritum, & Iurisconsultum elegantissimum breui in lucem missurum. Huiusmodi igitur inscriptio fuit in eo stylobate.

ÆSCVLAPIO ET HYGIÆ SACRVM: C. OPPIVS C. L. LEONAS VI. VIR. ET AVG. HONORATVS IN TRIBV CL PATRV ET LIBERV CLIENTIVM. ET ADCENSVS. PATRONIS ANCTISSIMIS COMMVNICIPIBVS SVIS D. D. QVORVM DEDICATIONE SINGVLIS DECVRIONIBVS XII XIII AVGVSTALIBVS ET COLONIS CENAM DEDIT.

L D D D.

Hic postquàm in Aesculapij mentionem incidimus, libet quædam
non

non protrita referre, vt quomodo Pythagoras Æsculapio gallum nos debere præceperit legentes sciant, Cùm Laëtantius diuinarum institutionum libro subflannans Deos gentium, quid sit gallum Æsculapio nutrire seu debere non videatur intellexisse, quod Cælius Rodiginus libro lec. antiq. xvi. cap. xij. comminiscitur in Laëtantium inuehens. Sed ante hunc Cælium, Ioannes Rheudlinus cognomento Capnio libro 2. de arte Cabalistica in Laëtantium fuerat stomachatus. & Ioannes Picus Mirandulanus, Phoenix illa totius rei literariæ, ante hos omnes in sua quadam elegantissima oratione symbolum Pythagoræ exponens præmeditatus fuerat. quod symbolum etiam à Lyllo Gregorio Giraldo nostro in libello symbolorum Pythagoræ variè explicatur. sed hic Iohannis Pici, & Rheudlini sententiam altiore opere præparatum est subdere. Voluit igitur Pythagoras admonere hoc symbolo nos, vt gallum nutrireremus, hoc est, vt diuinam animæ nostræ partem diuinarum rerum cognitione, quasi solido cibo, & cælesti ambrosia pasceremus. Hunc gallum moriens Socrates, vt est apud Platonem in Phedone, cùm animi sui diuinitati maioris mundi copulaturum se speraret, Æsculapio, idest, animarum medico, iam extra omne morbi discrimen positus, se debere dixit, & meo iudicio non sine causa. Nam Æsculapius à veteribus dictus est iubiliatio Apollinis & victoria, & triumphus, qui Pæan appellatur, eò quod Pæan cessationem & quietem post liberationem nominauit. Quam aptè igitur apud Platonem, Apollini, idest primo parenti ac incorporeo Soli, & æternæ vitæ dispensatori, Socrates moriturus animum tranquillè & cum lætitiæ iubilo, & pæane reddidit: cùm in Æsculapio veneratus est Apollinem, hoc est Solem vitæ datorem, dignum ratus cuique optimo officium esse, vt superato huius mundi Pythone cum per mortem celerrimè ad veram vitam iter capefcitur, Æsculapio quidem offerre nos debere gallum, hoc est Pæana celebrare, sic Orpheus, Vatum vetustissimus, de Æsculapio cecinit in hymnis *ΙΗΤΗΡ πάντων ἀσκληπιὲ διαποτα πῶϊα*, ἰλδὲ μάκαρ σωτηρ, βίβης τέλος ἰσθλὸν ὁ πάξωρ. idest, sanator omnium Æsculapie domine Pæan, veni beate saluator, vitæ finem bonum præbens, quod autem ad triangulum in se volutum attinet, & quinquelinearem. primò ex abstrusa & occulta cabalistarum Philosophia illud proferendum ac in medium ponendum est. quod duo primus est Numerus, vnum vero est numeri principium, & vnum hoc, Deus est, ex vno itaque producente, duobusque productis Trinitas oritur. hinc fit ille triangulus. Triplex, duo enim ad vnum commeant, vnusque ad Duo, sicque ternarium perficiunt numerum, qui perfectissimus inter omnes numeros habetur, & in Magia præcipuè. vnde illud Tibullianum,

Τῆτ

Ter cane, ter dictis despuce carminibus.

Et Virgilius in Pharmaceutria.

*Terna tibi hac primum triplici diuersa colore,
Licia circundo, terque hac altaria circum
Effigiem duco. Numero Deus impare gaudet.
Necte tribus nodis ternos Amarylli colores.*

Ouidius in. 2. Fastor. dum causam feralium docet, quandam anum ex numero ternario sacra facere his carminibus refert.

*Ecce anus in medijs residens annosa puellis,
Sacra facit tacite: nec tamen ipsa tacet.
Et digitis tria thura tribus sub limine ponit,
Qua breuis occultum mus sibi fecit iter.
Tunc cantata tenet cum fusco licia plumbo
Et septem nigras versat in ore fabas.
Quòdque pice astrinxit, quod acu traiecit ahena
Obsutum membra torret in igne caput.
Vina quoque instillat: vini quodcunque relictum est,
Aut ipsa, aut comites, plus tamen ipsa bibit.
Hostiles linguas, inimicæque vinximus ora,
Dicit discedens, ebriaque exit anus.*

Aristoteles lib. j. cæli iuxta Pythagoricorum sententiam ait, Omne ac omnia tribus definiri, fine, medio, atque principio, hæcque habere ipsius omnis numerum, hæc autem Trinitatis. Quapropter in celebrandis Deorum sacrificijs vti solemus, hoc à natura numero sumpto, puto satis constare numerum ternarium, & ad diuinam magiam & γοητείας execrandam, & portentosam spectare, sed, vt abundantius ex Philosophia penuriam depromamus, ad hoc probandum hic addatur, quòd Xenophanes Parmæidis præceptor, & idẽ Pythagoræ coæuus, cum tamen mos eorum temporum fuerit ista cælare, dixit illud vnum esse Deum. ex quo Pythagoras statuit infinitum, hoc est, Deum & vnum. i. duo & numerum esse rerum prima principia, per infinitum enim nihil aliud voluit intelligere, quàm ipsum posse. Nullus enim quicquam excogitare potest prius ipso posse quod maxime infinitum in ipso Deo est. Imò ipsum infinitus Deus est, in quo non separantur esse & posse. quod omnes essentias virtutes, & operationes omnium producibilium, & singulorum quorumcunque continet. Hinc Ideam optimo iure antiquissimi Philosophorum nominarunt. Cuius quidem posse esse, complectitur omnia mentalia, rationalia, intelligibilia, sensibilia, vitalia, substantialia, adhæribilia, & adhæsiua. & non tantum quæ sunt, verumetiam, quæ non sunt. meritò igitur infinitum Pythagoras ex infinita & essentiali Idea, quæ complectitur res infinitas, prout ipse Deus, vnum ex primis principijs rerum nominauit. cuius opinioni visus est assentiri Anaxagoras, cum dixit, quòd omnia erant simul & mista. cui & Democritus consentiens, Erant (in-

D quit

quit) omnia simul potentia videlicet *διωόμεναι*. id est, in ipso posse. & hæc est Empedoclis & Anaximandri illa mistura, seu rerum commistio in deitatis pleno lumine discreta, & in ipso infiniti luminis intimo penetrati ordinata. per vnitatem autem formam alteritatis materiam designant authores infinitum in mundo super supremo & incomparabili vnum, seu identitatem in mundo intellectualem: duo, seu alteritatem in mundo sensibili. Est enim materia alterationis mater. Plato autem & Socrates tria rerum principia fecerunt, Deum, Ideam & Materiam. Aristoteles autem lib. j. physicorum ponit rerum principia, Materiam, formam & priuationem. Sed de Numeris iam Alexandrum Aphrodisiensem lib. j. Methaphysic. audiamus. dicit Alexander, Putasse Pythagoricos Mathematicum principia omnium rerum principia esse. sicque numeros, quia numeri rebus priores sint, Numeri enim ex abstractione sumuntur, adijciebant & entia ad numeros, & hos illorum esse dicebant & corpora. Ternarium autem sex & nouem facere statuebant, sic quinarium decem generare, quem Denarium numerum perfectum putabant. Nam vnum, duo, tria, quatuor, collectiuo progressus conficiunt, & extra decem, nihil est. quem Tetractyn Pythagoras dixit quoddam nomen ex tetragrammate, seu potius ex quatuor literis, ex quibus nomen Saluatoris componitur, non male visus est in tetractyn commutasse Pythagoras. igitur numerus ille quinquelinearis salutem afferre videtur. cum x. generet, numerusque denarius perfectus sit, qui ad tetractyn Pythagoricam pertinet, quia vnum & duo faciunt tres, ternarius vero ex vno & duobus constat, sic sex, & quatuor sunt, ac resoluntur in x. quo tetractys idea omnium rerum, sanctumque nomen exoritur, nimirum ex tetragrammate, quod Salutis nomen designat proueniens. Et quidem denarius duo amat, ut ab vno progressus nascatur, per duo, & per duo redeat in vnum. Nam vnum, duo, tria, quatuor de omnipotente potentia ad enargiae actum exeuntia producant x. quorum dimidium est quinque. Sat credo nos exposuisse triangulum quinquilinearem numerum, qui in Antiochi numismate fuit, & si forte obscurius quam dicebat, quod ideo factum à nobis est, propter rei difficultatem, non potui mehercle clarius hæc, quæ ex intimis Cabalistarum arripui arcanis ac secretioribus mysterijs sensa exprimere. Boni igitur consulat lector hæc qualiacunque ei nunc damus. Hoc ex Alexandro Aphrodisiensi annotatu dignum, interim non omitte, quod Pythagorici per numerum quinarium appellabant nuptias: quia nuptiæ sunt maris & feminae coniunctio, cum autem impar numerus istis sit mas, par vicissim femina (ut Plutarchus in problematis refert) hic primus ex primo numero pari, id est, duobus. & primo impari, id est, tribus gignitur. His enim impar erat mas, par vero femina, quod & Plutarchus Cheronæus in problematis refert, cum de quinque facibus nuptialibus meminit. Ad hæc mentem & substantiam appellabant vnum, animam enim pro mente dixerunt. Sed quia mens stabilis est, & vndique similis, & principatum obti

obti

obtinet: idcirco mentem vnum appellabant, & vnitatem, quinetiam substantiam, quoniam substantia primum est. Duo vocabant, opinio- nem, quia in vtranque partem flecti potest, motum item & impositio- nem, Numeros etiam omni Natura priores esse statuebant hoc pacto, par & impar sumebant, quorum par infinitum, impar finitum esse cre- debant: numerorum autem vnitatem esse principium ex pari & impari constantem. Si quidem vnitatem par imparem esse dicebant, quod ostenditur, quoniam ipsa genitrix est paris & imparis numeri, quippe, quæ addita pari numero, imparem efficit, impari verò parem. Et hæc. quidē Alexander in lib. j. Methaphysices, vbi multa de Numeris.

LYSIMACHI NUMISMA.

PVD Ioannem Cauinium, Patauinum, auri- ficem celeberrimum, Numisma æneum vidi- mus, in quo Lysimachi, Regis Thracis, facies cornigera efficta extabat, ex altera parte. In al- tera verò partē erat mulier armata, sedens in clypeo, cū victoriola in manu, his verbis Græ- cis ΒΑΣΙΛΕΩΙ ΛΥΣΙΜΑΧ .Δ. quod numisma cō libentius vidimus, propterea quòd rarū in- uentu est, nec multā circumfertur, ostendebat autem nobis idem Ioan- nes Cauinius, aurifex nobilissimus, & summus Antiquarius, quæ- dam præclara sui operis monumenta, qui adeò veterum numismatum expressor est optimus, vt veras Romanorum Cæsarum effigies nuper arte sua repræsentauerit, quique primus hac ætate veterum Romano- rum Græcorumque numismatum mirus reformatior, ac renouator extiterit, adeoque præclarus & excellens in fundendo has imagines, vt illos veteres Romanos artifices, vel æquet, vel etiam superet. Quid enim illis duodecim Cæsarum numis à se nuper excusis elegantius vi- deri potest, in quibus imagunculas penè vitam spirantes cernas: non est quòd ibi diligentiam & ingenium, ac quandam in tenui opere po- litio- rem ac excultiore in labore desideres, nihil enim deest quod vn- dequaque artificem miris extollat laudibus, sed quid laboriosius ac elegantius illis duobus numis æreis, quos proximus diebus excusit, alter quidem est, in cuius priore latere Seruatoris nostri, Cruci affixi extat signum: à tergo verò hæ notæ leguntur PORVS MAGNI CONSILII FILIVS. Alterum numisma & ipsum æreum est, in cu- ius anteriori parte extat Marci Antonij Ianuæ, Passeris, summi Phi- losophi facies, quàm simillima ipsius. In posteriori verò duo sunt illa hominum geminatim, simulque iuncta Platonica corpora cum hoc titulo, PHILOSOPHIA DVCE REGREDIMVR. Cū igitur

D 2 à me

à me petijſſet idem Ioannes Cauinius, vt ſibi exponerem hoc numif-
ma, cauſamque ei afferrem cur cornigera eſſet Lyſimachi facies, dixi
tunc mihi non ſubire memoriæ rationem eius numifmatis, me tamen
legiſſe alicubi hiftoriam Lyſimachi, & cùm puer eſſem luſiſſe me car-
mine hanc imaginem, verùm non recordari. cùm igitur me domum
contuliſſem, manum ſtatim libris iniiciens, Appianum Alexandrinum
in Syriacis de hac re mentionem feciſſe ſuccurrit. qui huiusmodi cau-
ſam aſſert, quòd ſylueſtrem taurum in Alexandri ſacrificio olim ela-
pſum in vinculis ſe ſe opponens manibus tenuerit ambabus, quod in
ſtatuſ, & numis conſpicitur, quibus cornua deſuper adiecta ſunt, &
hæc quidem Appianus, quæ vir doctiſſimus Politianus libro Miſcel-
laneorum ſuarum cap. lxxix. comminiſcitur, verba etiam Græca, ipſius
Appiani apponens. & Cælius Rhodig. l. c. antiq. lib. xx. capit. xij. me-
minit. Sed de hac re libet hoc loco carmen iam à me editum, cùm puer
eſſem in hanc rem ſubdeire, vt clariore exemplo tota res pateat. cur Ly-
ſimachi Regis facies in numifmatis cornigera.

Lyſimachum capiti cur cornua bina gerentem.

Docta manus numis indicat, artiſicis?

Hæc ratione patet fugiens, quia taurus ab aris,

Fregerit inuito vincula nexa ſibi.

Magnus Alexander cum ſacra imponeret aris,

Et quia Lyſimachi captus vtraque manu.

C. IVLII CAESARIS CONSECRATIO.

CONSTANTIVS LAVDVS,

(Comes, Gabrielli Buccabavillo I. C.

S. D. P.

INTER antiqua plurima Numismata ærea &
argentea, quæ mihi ostendiſti his diebus, cùm
apud te eſſem, illud mihi ſummoperè placuit
argenteum, in quo ex vna parte erat effictus
Elephas, cui ſerpens erectus ad pedes anteriores
erat ſubiectus, tanquam ab ipſo Elephante con-
culcetur, cum nota hac, CÆSAR. ex altera
Numifmatis parte apparebant quædam in-
ſtrumenta ſacralia, ſecuris, & aſperſorium, cum fictili vrnula & pileo
vice fungi ac inſtar mitræ. Hæc omnia cùm in Numifmate argenteo
pereleganti à me eſſent perſpecta, tibi que quædam dixiſſem ſuper co-
nummo

nummo, quæ tunc mihi in animum venerunt, pollicitus sum tibi post-
eà omnem hanc historiã in scriptis exponere, ac enarrare, vt cum illud
numisma tibi occurrerit admirari, vndè pascas oculos literatos, ha-
beas. Hancq; meam interpretationem tunc animo versans, hierogly-
phicam historiam penitus habeas explicatam, & vt incipiam, scien-
dum Augustum Cæsarem hunc numum percuti mandasse, his insigni-
bus hieroglyphicisq; instrumentis in honorem Diui Iulij patris, pon-
tificis maximi, mortui, inter Deosque relati. Ideoque ita consecrato
pontificalia hæc insignia, quia Pontifex fuerit, vt narrat Tranquillus,
& Elephantem tribuisse, qui sit consecrationis Symbolum. Elephas si-
quidem religionem habet, qui aspersus aqua, exortum solis motibus,
quibus potest, salutat, vt Plinius lib. viij. cap. j. & Iulius Solinus Poly-
stor cap. xxvij. narrant. Refert Suetonius Tranquillus in Claudio Cæ-
sare, illum Auiæ Liuæ diuinos honores, & circæsi pompa currum Ele-
phantorum Augustæo similem decernendum curasse, ex quo satis con-
stat per Elephantis diuinos honores Heroibus significari, & apotheo-
sim designari. Subiectum verò Draconem, seu serpentem Elephanto,
quid aliud demonstrat, quàm reuerentiam quandam, & opinionem
Diuinitatis Cæsari accessisse? Plutarchus certè in vita Cleomenis nar-
rat illius post mortem visum Draconem exilientē è tumulo magnum,
qui circumplexus cadauer illud totum tegeret, nec sineret ab auibus
depasci. Cruci enim affixum Cleomenem, qui custodiebant, retulerunt
Alexandrinis se putare virum diuinum fuisse Cleomenem, eò quòd è
sepulchro ipsius exeuntem magnum anguem animaduertissent. Post-
eà ab Alexandrinis creditum magnum Heroem, & Deorum filium
Cleomenem, idè in cælo receptum. Idem Plutarchus narrat hanc o-
pinionem non prius destitisse, quàm à sapientibus viris huius rei causa
prodicta est. Tradunt enim (inquit Plutarchus) sicut ex bobus Apes, ex
equis fuci, ex asinis crabrones generantur, ita humana corpora, & præ-
sertim medullas, humorēque ex eis profluentem serpentem produ-
cere. Quod & à Seruio grammatico proditum extat apud Virgilium.
Itaque non absque ratione permoti antiquiores Heroibus Draco-
nem consecrârunt. Et hæc quidem Plutarchus. Quæ omnia mihi Vir-
gilianum anguem ex Anchisæ sepulchro prolabentem in animum
reducunt. In v. enim Aeneidos sic legitur,

*Dixerat hæc: adytis cùm lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
Amplexus placide tumulum, lapsisq; per aras:
Ceruleæ cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor, cœu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso sole colores.
Obstupuit visu Aeneas, ille agmine longo
Tandem inter pateras, & leuia pocula serpens
Libanisque dapēs, rursusque innoxius imo*

D 3 *Successis*

Successit tumulto, & depasta altaria liquit. &c.

Anguibus etiam cum Elephantis pugna est maxima & concertatio, & inimicitia. Nam, ut ait Plinius supradicto libro viij. cap. xj. In India magni adeo sunt serpentes, ut circumflexu facili ambient, nodique nexu præstringant Elephantes. Commoritur ea dimicatio, victusque corruens, complexum serpentem elidit pondere. Item c. xij. Idem serpentes obuij deprehensi, in aduersos Elephantes erigunt se, oculosque maximè petunt. Ita fit, ut plerumque cæci ac fame, & mœoris tabe confecti reperiantur Elephanti. Hinc crediderim ideò in numo Anguem illum erectum, quiue videtur Elephantem suspicere, fingi hac de causa. Sed de Elephantè & serpente satis sit dictum. Plura enim Plinius dicto libro, & Pierius Valerianus in Hieroglyphicis de his animalibus differuerunt. Iam insignia, quæ à tergo numi apparent, quid sibi velint, videamus. Et illud quidem instar fungi & galeæ hieroglyphicum, nihil aliud designat, quàm Dialis flaminis pileum, quod Latini, inter quos Festus est, ita describunt, appellantque Albogalerum. De pileo, & velo flaminis Dialis, quem gestare assidue solum flaminem Dialem solitum, alijs duntaxat inter sacra deferentibus, & quem eundem eo indutum fas non fuerat obire mortem, Vide Appian. Alexandrinum lib. j. bellorum Ciuiliū. Albogalerus à galea nominatus est, est enim pileum capitis, quo Diales flamines, id est, Sacerdotes Iouis utebantur, fiebat enim ex hostia alba Ioui cæsa, cui affigebatur apex virga oleagina. Constat enim ex Suetonio Tranquillo, in initio vitæ C. Cæsaris, illum flaminem Dialem fuisse destinatum, fuisseque pontificem. Non ineptè aliquis diuinauerit Tutulum insigne capitis flaminicarum fuisse, quod in numo apparet galeatum, seu fungi instar cum crinibus dependentibus, & cum virga, seu apice, & filo, ex quo nomen flaminibus inditū est quasi flaminibus. Vnde Lucanus in primo libro Pharsal.

Est tollens Apicem generoso vertice flamen.

Tutulum autem, cui vitta purpurea innexa crinibus fuerat, ornamentum capitis flaminicæ fuisse narrat Alexander ab Alex. in Genialibus lib. vj. cap. xij. vbi omnia flaminum & flaminicarum munera ac cæremonias connumerat. Meminit & Giraldus noster senior in lib. de sacrificijs, Syntagmate xvij. De Tutulo etiam Varro meminit libro de lingua Latina, Ennij hunc versiculum exponens,

Libaque, fectores, Argeos, & tutulatos.

Sed de Tutulo & Albogalero, quod ad Numisma pertinet dictum sit satis: illud non omittentes, quod idem Alexander ab Alexandro memoriæ prodidit, Flaminem cum per æstum ferre non posset Pileum, seu Albogalerum, caput ligasse filo, quod nudo capite incedere fas non liceret, nec die festo Pileum deponere, etiam si æstus quàm magnus esset. Huic etiam sacra faciendi, & victimas cædendi

cædendi munus datum erat, ex quo in Numismate addita est securis, quam secespitam vocant. de qua sic Festus Pompeius & Alexander ab Alexā. lib. Genialium dierum iiij. cap. xvij. vbi morem ac cæremonias narrat, quibus vsi sunt veteres in immolanda Dijs victima. Seceſpita alij securim, alij dolabram æneam, alij cultellum putant. Item secespita cultrum ferreum oblongum, manubrio eburneo, rotundo, solidum, vincto ad capulum auro, argentoque, fixum clavis æneis, ære Cyprio, quo flamines, flaminicæ virgines, Pontificesque ad sacrificia utebantur dicta autem est secespita à secando. Hactenus Festus. quem miror in hac descriptione omisisse, quemadmodum in acie, seu anteriori parte ipsius secespitæ fuerit efficta hostiæ, aut alterius victimæ imago, seu capitulum ore patenti, vt in Numismate eodem sculptâ, atque elaboratam eleganti effigie passim videmus. Sed & de secespita Suetonius Tranquillus in Tyberio his verbis meminit, Inter pontifices sacrificanti simul, pro secespita plumbeum cultrum subiiciendum curauit. Hic illud etiam quod Alexander ab Alexandro in Genialibus recenset, subdidero, cum ad hanc rem non parum faciat Alexander libri primi, capitulo xxviii. Lydiæ Reges sceptri loco securim habuisse feruntur, sicut Labradæus Iupiter in Caria pro sceptro & fulmine securim ferebat. Hoc tamen in numo, absque dubio, existimo pontificum ac flaminicum fuisse insigne, sicut & aspersorium, quod aspergillum vocat, qui voces Latinas explicat Ambrosius Calepinus in suo dictionario. quo instrumēto nos aquis sacris aspergere solemus iuxta canon. Aquam sale. de consecratione, distinctione tertia. Ex qua aqua venialia crimina tolluntur, vt distinctione quinquagesima, can. in capite quadragesimæ. Olim in lege Moſis in veterique instrumento eiusdem Leuitici, vitulæ cinis aspersus, mundabat populum, qui mos etiam ad Romanos transijt, vt P. Quidius in Fastis libro 4. his versibus restatur,

Igne cremat vitulo, quæ natu maxima virgo est,

Luce Palis populos purget vt ille cinis.

Et in Ezechiele xxxvj. dicitur, Effundam super vos aquam, & mundabimini ab omnibus immundicijs vestris & ab vniuersis idolis vestris mūdabo vos. Et dabo vobis &c. & in Numeris capitulo decimonono, qui tetigerit cadauer hominis, propter hoc dies septem erit immundus. ideo aspergatur de aqua tertia & septima die, & mundabitur. & Numer. viij. Circumsparges eos aqua purificationis. Et iterū, Aqua asperſionis purificatio est, Quæ omnia in capite, Nec quēquam. distin. 4. de consecratione referuntur. At in Numismate nostro, de quo loquimur, fuit aspersorium ea specie, qua vtuntur nostri Sacerdotes, ac Deorum epulones, cum vasculo sacra lympha illata populum fidelem conspergant. Quod præcipuus poetarum in vj. Æncidos, dum Miſeno iusta peraguntur, pulchrè his versibus expreſsit,

Ter

— *Ter pura socios circumtulit unda,
Spargens rore leui, & ramo felicitis Oliva,
Lustravitq; viros, dixitq; nouissima verba.*
Et alibi,

— *Corpusq; recenti
Spargis aqua.*

De qua lustratione per aquam meminit Alexander ab Alexan. lib. Genialium dierum iij. cap. vij. iuxta finem. Sed de aspersorio, quod ex fetis confectum crediderim: vt in numo apparet, hæc à nobis dicta sufficiant. Superest nunc vt de sacrificali vasculo aliquid dicamus, & quidem (vt mea fert opinio) hæc forma vasis, quæ est in Numismate mihi potius vas, quod est instar lucernulæ, in quo sacra aqua reponeretur, vt populus ea aspergeretur, fuisse videtur. Nam si Lazaro Bayphio, qui de vasculis eleganter libellum conscripsit, credimus, vt viro de re literaria benemerito, & benedocto, idem vas non existimabitur, quod aliqui hoc in numo volunt fuisse simpulum seu simpuium maius Numæ de quo Iuuenalis in vj. cum alia forma sit hæc, quæ est hoc in numismate, ab illa, quæ à Bayphio ponitur de simpulo, & quam ille effingit eo libro, quo tractat de simpulo. quo loco ait etiam à se visam Romæ huiusmodi formam in antiquo marmore, cum lituo. simpulum (iucit ille) est vas fictile, quo in sacris prolibabant sacrificuli. de quo Plinius lib. xxxv. cap. xij. vbi dicit, in sacris quidem fictilibus, prolibabatur simpuiis. At vt proferam, quæ sentio, memime videre, in aliquibus numis, seu monetis antiquis Iulij Cæsaris, eandem formam vasculi, quam ponit Bayphius in suo libello, de vasculis antiquis. nempe simpuium vnà cum lituo, qui transuersalis vasculo fuerat appositus. Hinc ego conijcio, non idem vas esse simpuium cum hoc, quod præsefert fictum nostrum numisma, de quo nunc agimus, sed hoc aliud ab illo fuisse arbitramur, nempe à simpuiio, hoc ad aspergendā aquam, illud ad prolibandum in sacris aptum. etiam si legi aliquando aqua prolibatum Dijs, & si scio, nec inficior hæc vascula, omnia ad religionem, ac vsum flaminis ac pontificis parata exstitisse, spectauisseque, non autem ad cædendum Elephantem instrumenta, vt quidam malè senserunt: vel vt alij ad munificentiam, seu quia Cæsar Dictator Elephantes currui supposuisset triumphator existens, dum Capitolium ascendit ad lumina quadraginta Elephantis dextra atque sinistra lychnuchos gestantibus, vt ait Traquillus, in Cæsare Iulio Dictatore. cap. 37. vel vt alij, quod ludis circensibus elephantibus exhibuerit, vt idem refert Suetonius, vel quia infimæ authoritatis, scriptores Spartianus & Seruius dicant, quod peregrina lingua nempe punica Elephas, Cæsar dicatur. idè Elephantum in numo positum cum nota, C A E S A R. Sed vt eò, vnde digressi sumus reuertamur, sciendum M. Ciceronem (quod etiam ex eo Bayphius refert) in paradoxis scripsisse, Numam vsum fuisse in sacris vasculis fictilibus, quas vocat
vrnulas

vrnulas fœtiles & capedines. idem Cicero de Natura Deorum lib. iij. capedunculas vocat, Docbo (inquit) meliora me didicisse, de colendis Dijs immortalibus iure pontificio. & more maiorum, capedunculis, quas nobis reliquit. Hoc loco illud, quod aliquando in Decretis Pontificum legi, non omitam, de consecratione distinc. j. cap. vasa. Interrogatus Bonifacius Martyr ac pontifex, an liceret vti in sacris libationibus ligneis calicibus, ab illo responsum ferunt fuisse, Olim aureos sacerdotibus ligneis litasse, nunc è contrario ligneos aureis vti. hoc volui hoc loco referre, quia quidem arbitrantur huiusmodi calices non absimiles fuisse simpulo Numæ regis. Quam sententiam videtur amplecti Alciatus noster lib. Parergôn vij. cap. xxij. Extat etiam apud me vetus numisma æreum eleganter elaboratum, cuius ab vna parte imago est Maximi Cæsaris, Germanici cum hac inscriptione, MAXIMVS CAES. GER. M. ab altera autem, sunt instrumenta, seu insignia Pietatis in Deos, ibi enim vas ansatum non dissimile illi quo abluendis manibus in dies vtimur. Inest etiam Lituus, Augurum scæptrum, quo illi in cæli regionibus designandis ac terminandis utebantur. De lituo lege Plutarchum in vita Romuli. Lituus erat etiam regium insigne, in quo potestas dirimendarum litium esse noscebatur. de quibus omnibus vide quid referat Alexander ab Alex. in Genialibus lib. v. capit. xix. quo loco numerum, potestatem, ac ius augurum, & quomodo auguria captarentur narrat. est & in nostro numo aspersorium vnâ cum vasculo fœtili simili illi, de quo supra in Cæsaris Iulij numo loquuti fuimus, & quod nonnulli simpulum (vt dixi) credunt fuisse aut capedinem, vt ego autem aquæ aspersioni congruum vasculum adponam. inest etiam huic meo numo, vt conijcere potui, forma malluuij, nos abacillam vulgò dicimus, quæ nihil aliud mehercule hoc in numo designat, quàm munditiem & puritatem, ac candorem mentis, qui in Deos esse conuenit, & abstinentiam à sordibus, quod alibi à me explicatum fuit, nempe in libro exercitationum Iuris Ciuilis, quem superioribus annis edidi, in adolescentia adhuc constitutus ac penè puer. & de his etiam mentionem egi in interpretatione sepulchri hieroglyphicis signis elaborati præceptoris incomparabilis Andrea Alciati nostri. quam interpretationem propè diem sum in publicum exhibiturus, ac in lucem missurus, cum à multis hoc opusculum desideretur, & ab amicis rogatus sim quàm plurimis, vt illud edere citius velim, quod facturus sum potius, vt illis imprimis paream, & videar aliquid amicitia tribuere, ne cōtra bonos mores facere videar. & vt præceptoris dilectissimi manibus aliqua ex parte discipulus non ingratus satisfaciam, quàm quòd ego cupiam has meas incultas ac inelaboratas vigilas legi publicè, non enim ista ambio, qui sciam omnem gloriam, si quam modo ex his rebus percepturus sum, soli Deo tribuendam esse, qui horum & aliarum rerum solus author est ac largitor summus. Debemus enim Deo imprimis, deinde parentibus & præ-

E

ptoribus,

ptioribus, postremo amicis, & aliis pietatem, sed horum signorum, quæ ad vasa pertinent, extant & in marmoreis tumulis, seu columellis huiusmodi quàm plurimæ formæ abluendis manibus idoneæ: quæ sensu recondi non carent. à nobis tamen iuxta veritatem euncleatæ. lib. ij. Græcorū epigrammatum *ἔς μὲν θύρας*. extat Græcum epigramma quoddam, incerti poëtæ distichon, quo alia significatio vasculo in tumulo posito tribuitur hoc sensu.

Non levis ex animum, pulvis tegit, hoc mihi sed vas

Signum lætitiæ gratiæ adest tumulus.

Τῆς πολυῆς τὸ δὲ σῆμα μαρονίδος ἥς ἐστὶ τὴν θῆραν

Γλαυπιδὲ ἐν πέτρῳ ἀντὶ τοῦ θύρας κύλικα.

id est,

Hæc vetula sunt busta Maronidos illius hic est

Quem petra insculptam conspicias esse, calix.

Extat etiam non ablimile Antipatri Sidonij carmen.

Sed & alio quodam disticho innominati poëtæ lib. ij. Græcorum epigrammatum elicitur signum lætitiæ fuisse vasculum in tumulo effectum. quo etiam post mortem sperabant vinum gustatium. hoc carmen sic transtulit ad nos Vrsinus Vellius.

Fictile vas terra factum, mihi dulce ministra

Qua genitus, rursum post mea fata tegar.

Sed & aliud ibidem epigramma incerti autoris dicto lib. Græcorū secundo (vbi inscribitur ΣΗΜΠΟΤΗΚΑ ἈΣΤΕΙΣΜΑΤΑ) extat, quo loco vascula ista videntur admonere mortales vt viuant, & vt lætitiæ se dedant. carmen autem, quia elegans multum est, subiiciam:

Ἡ πῶ λῶν χαλεπὰ πᾶσι πᾶσι ἀποτὸν ἀποτὸν

αὐτῇ, καὶ ἀποτὸν ἐν πᾶσι τῶν γέφυρῶν,

καὶ τῶν φθιμένων ποταμῶν ἱερὸν ὁ γένει,

ἐν πᾶσι τῶν φθιμένων ποταμῶν ἀποτὸν,

πᾶσι λῶν τὸ γλῆμμα, καὶ ἐστὶν, καὶ πᾶσι τῶν

ἀνδρῶν τοῖς τοῖς γινόμεθ' ἐξ ἑπίνων.

Hoc autem sic vertit in Latinum Vrsinus Vellius,

Pauperis hæc grata est cum pane, lagena supellex,

Et quæ roranti fronde corona madet.

Hæc quoque summa anima sedes, tutela cerebri.

Extrema defuncti calua relecta viri.

Hæc nos sculpta monent cana, bibe, sume corollas.

Tales supremo simus ab interitu.

Non ablimile cecinit Virgilius in Coppa illa saltatricula.

Pone merum, & talos: pereat qui crastina curat,

Mors aurem vellens (viuite) ait venio.

Sed iam ad numum, de quo loquebamur, è postliminio reuertamur. erat & aliud quoddam sigillum, quod propter vetustatem nequiuimus conijcere, & si omnem aciem oculorum & animi intenderimus, quàm maxima adhibita diligentia, excogitantes quid illud esset,

non

CONSECRATIO.

27

non destitimus etiam hoc ab alijs peritioribus harum rerum sciscitari, ut sciremus, quidnam hoc signum esset. at nequiuimus, quod cupiebamus, ab illis discere, cum & ipsi hac in re sententiam ferre timerent incertam. optauimus tandem, ut voto nostro succederet aliquando, ut tale numisma aliquod purius, ac quod à rubigine & à vetustate minus læsum esset, se nobis offerret sincerius, ut conferri vtrunque numisma ac explicari simul posset, & res tota poni ante oculos ac indicari, prout esset, à nobis posset. Si tamen in præsentia nobis diuinare licet, opinamur aliud fuisse augurale sceptrum, quod in aliquibus C. Cæsaris dictatoris nummis aliquando vidi. nam lituo consociatur & id instrumentum, seu sigillum in speciem longioris hastulæ seu virgæ. in hoc etiam meo nummo eo in latere, quo retuli extitisse insignia religiosæ pietatis, hæc verba circum orbem nummi legebatur, *PIETAS AVG. S. C.* ex quibus verbis facile ostenditur quid sibi signa velint ibidem posita, de quibus diximus. Hunc autem Maximum in hoc nummo nominatum, illum fuisse existimo, qui creditus sit Pupienus, & quem sic Iulius Capitolinus nuncupatum existimat (sic enim in alio numismate, quod est apud Torquatū Bembum P. Bembii filium legi, *IM P. CAES. CLOD. PVPIENVS MAXIMVS AVG.*) & qui rem contra Germanos satis feliciter gessit, quiq; missus aduersus Maximinum Tyrannum illum apud Aquileam deuicit, hic vnà cum Decio Cælio Balbino imperauit, inter quos similtas fuit, licet occulta. Hic statim ac imperator factus est, vnà cum Balbino, ascendit Capitolium, ac rem diuinam fecit. Decreti sunt ei omnes imperatorij honores, & patris patriæ nomen meruit, Fuit etiam pontifex maximus, insignibus tribunitiæ potestatis, & iureconsulari decoratus. non immeritò igitur si in nummo sunt religionis insignia, ac instrumenta pontificalia. Quis verò fuerit Maximus, & quali corporis habitu, id ex Iulio Capitolino, & Herodiano, authore Græco, qui ambo huius imperatoris historiam persecuti sunt, facile cognosci potest Ne hic ego dum solum vnum numisma interpretari constituo, duo explicem præter rem institutam, cum nunc grauioribus negotiis impeditum ad alia me transire cogat temporis angustia, quod aliàs opportunius fortè rem ad explicandam concedat largissimè. De his igitur satis, tu interea mi Gabriel Buccabarilli, hæc qualiacunq; nunc non aspernaberis, cum à tetricis studijs legum vacabis. cum etiam à me tui amantissimo proueniant, & ab eo, qui omnia tibi bona cupiat,

Vale & me ama. xj. Cal. Septembris

M. D. LVII. Placentiæ

ex ædibus no-

stris.

E 2

SCR

SCRIBONIS LIBONIANI

PVTEAL.

RGENTEVM numum aliquando vidi apud ciuem meum Ioannem Bartholomæum Pandollam seniore, & filium eius Tyberium, cuius ex vna parte extabat Libonis Scriboniani imago his verbis cælata. BIBO BON. EVENT. In altera verò tribunal, supra quod est PVTEAL. infra verò, SCRIBON. In alio numo Argæteo, quem mihi ostendit Raphael Leonas Papiensis, fuit ex vna parte sigillum Pietatis cum his verbis. PAVLVS LEPI- DVS CONCORDIA. in alia fuit putealis figura in formam putei, cum his notis, PVTEAL SCRIBONI LIBO. Liuius lib. ix. decadis tertiæ de Lucio Scribonio Libone his verbis meminit, Prætores creati sunt T. Claudius Nero, M. Martius Ralla; L. Scribonius Libo, M. Pomponius Matho, & paulò post. Prætoribus M. Martio urbano, L. Scribonio Liboni peregrina, & eidem Gallia. M. Pomponio Matthoni Scicilia, Tito Claudio Neroni Sardinia. Situm autem fuit tribunal Libonis prætoris Puteal dictum, ad arcum Fabianum, qui arcus fuit iuxta templum Faustinae, de quo Puteali meminit Horatius hunc in modum lib. j. epistolarum ad Mecoenatem.

--*Forum Putealq. Libonis*

Mandabo siccis: adimam cantare seneris.

Et Ouidius lib. de remedio Amoris. 2.

Qui puteal, Ianumq. timet celere scj. calendas.

Fœneratores enim stabant ad Ianum, & apud fornicem Fabianum ius dicebatur, de quo arcu meminit Cicero in Plancio, & in Verrinis, & ibi Asconius Pædianus. fuit etiam iudicium putei apud Romanos, ex quo forte puteal dictum, in eo loco causæ homicidiorum inuoluntariorum controuertebantur, qui locus in comitio fuit, vt est author Dionysius Halycarnassus lib. de antiquitatibus Romanorum. vbi de Actij Nauij statuâ, quæ capite erat velato, agit Aristote. lib. iij. Politic. capite xvj. vbi de iudicijs & speciebus iudiciorum tractat, de iudicio ad multam putei, vt Athenis dicitur, mentionem facit. Pausanias in Atticis de iudicali puteo meminit his verbis. in Pyræo ad mare est Phreattis, hoc est, puteus. Qui huc confugiunt, si digressis ipsis aliud crimen impingatur, è naui ad auditores in continente stantes causam suam agunt. Teucrum primum ferunt in hunc modum se exusasse Telamoni, se ad Aiæcis cædem nihil contulisse. quodd Genus iudicij à Græcis ad Romanos postea manasse existimo. ex Atheniensibus enim legibus Romani multa sustulerunt, nedum mores. Hinc crediderim Scriboniũ suum numum percussisse nota putei, sertis coronati cum duabus situ-
lis

lis ab vtroque latere appensis, vt ostentaret locū vbi causæ tractabatur, ipsum iudicem prætorēque fuisse causarum. Hinc etiam crediderim familiam Puteorum, quæ hodie in Italia est celebris, & præcipuè Placentiæ est clara & nobilis, nomen originēque suam traxisse. Habebunt igitur Iulius Cæsar, Petrus Marius, & Aemilius fratres tres ex familia puteorum adolescentes nobiles, vnde suam antiquitatem tueatur, si huius vetustissimi numi sculpturam & sigillum adduxerint. cum & ipsorum stemma gentilitium sit Puteus, seu forma Putei, quem duo leones rectis pedibus in planitie aurea amplectantur. Apud Strabonem lib. xvj. Geograph. eorum fit mentio de venatione Elephantorum ad Puteum his verbis, Vltius est, vrbs Darabam & Elephantum venatio, quæ ad puteum nominatur &c. De Tito Scribonio Libone Aedili curuli meminit Asconius Pædianns in oratione Ciceronis pro Cornelio quod ex vtroque latere putei in numo ficti, appense sint veluti duæ situlæ. Sorticulas duas fuisse puto, seu urnulas, cistellâ sue, ex quibus sortes suas iudices apud prætores exciperēt. Huius moris meminit Pædianus in argumento diuinationis Ciceronis his verbis, In diuinatione, & in alijs maioribus vniuersi iudices in cistam tabulas simul conijciebant suas, easque insculptas literas habentes, absolutionis siue condemnationis, cum de alicuius capite agebatur, N. & L. ampliationis. His enim literis significabant, Non liquere. quod & alibi à Pædiano dicitur. illud & à Pædiano refertur dignum annotatu. Moris fuisse celebrata iudicū reiectione, & haberi in officio prætoris, & in arca reponi nomina iudicum delectorum. reiectio ideo dicitur, quia cum multi iudices in consilium à prætore suo iudicandi essent, qui quæstor fuisset publica causa (verbi gratiâ repetundarum ambitus, maiestatum) necesse fuerat eos, primū de curia Senatoria conscribi cum Senatus iudicaret: deinde in urnam sortito seu sortitio mitti, vt de pluribus necessarius numerus confici posset. Tertiò, id est, post urnam permitti accusatori ac reo, vt ex illo numero reijciant quos putauerint sibi, aut inimicos, aut ex aliqua re incommodos fore. solet autem ex moribus ac fama iudicum, ex illorum, quos aut reijciebant aut retinebant Iud. voluntate coniecturam facere populus, qui causæ suæ confidere, qui corrumpere iudices vellet, reiectione celebrata, & in eorum locum, qui reiecti fuerant sub sortito prætore, alios, quibus ille iudicum legitimus numerus compleretur sufficere. Prima enim sortitio dicebatur, his perfectis iurabant in leges iudices, vt obstricti religione iudicaret. cum iurassent omnes præter ipsum prætorem, nomina eorum libellis (vt supra diximus) continebantur, & vbique habebantur, ne pro selectis iudicibus, vt fit in multitudine, aliqui suppositi corruptissimi iudicarent, itaque & prætoris tribunal, vt considerent indicatur prætori suo. Hactenus Pædianus. à quo quemadmodum fieret sortitio iudicum intelligi potest. Nectantū in cistella sortitiones fiebant, sed etiam sacra, vt Tibellus poëta lib. j. eleg. vij. vbi laudes Bacchi dicit, canit.

Et leuis occultis conscia cista sacris.

Quod autem sit in numo hoc B O N. E V E N T. significat Bonum euentum, de quo Plinius lib. xxxiiij. cap. viij. his verbis meminit. Euphranor mirus artifex simulachrum Boni euentus ita finxit Romæ. Dextera pateram, sinistra spicam, ac papauer tenens. Hoc numo ante positus, quod significet, (puto) Libonem Bono euentui hoc puteal dedicasse, vel aliud quid simile designare, quod verò aliqui dicant duas vtrunque lyras appensas fuisse huic puteo, id nondum comperi vel in aliquo numo, nec quod illam designet concordiam. Sed iam satis à nobis dictum sit in hoc numismate, superioribus annis, cum essem Patruij, de hoc numismate plura ad Franciscum Robertellium, virum doctissimum scribens egerim. vbi etiam locum Claudij Saturnini Iurisc. in titulo de poen. Pandecton lib. xlvij. ex lib. iij. Politicôn Aristotelis, & Pausaniæ lib. j. Atticorum enarraui: sed quod significet Malleolus infra puteū designatus, nondū cōperio: nisi quid grauitatē ac pondus rerū, quæ iniudicio tractantur declarat. vel etiā securis esse potest qua nocentes cederētur. vel claua, quæ & securis dici potest. quod præsignet sceptrū Prætoris. vel hic malleus, quo caderentur hostiæ, significare potest, Nam Alexander ab Alex. lib. 4. cap. xvij. Genial. diæ. narrat Romanos multasse hostias malleo. vel quod iustē iudex sententiam suā referre debeat, nō magis ab hac parte, quā ab alia descēdens. sed graue iniens consilium sibi constare debet, nec sententias præcipitare. Quemadmodum Cassiodorus lib. vj. Variarum de cōsule refert. quod fasces atque secures illigatas idē gestaret, vt cum illi tardius soluerentur, morā deliberationis acciperet: si de cæde aut nece hominis, aliquid censuisset, ita vt cum omnia eiustraderentur arbitrio, ne insolesceret animo. Nos hæc verisimilia, non autē certa hoc loco, quæ de malleolo loquimur, afferimus. Siquis alius certiora aut meliora nobis attulerit, illi nō modicū gratulabimur. cum hæc scriberē, allatum est mihi opus varia lectiōe iocundum Ioan. Pierij Valeriani de literis hieroglyphicis Ægyptiorum, quo libro aperto, ac lecto quædam de malleo ibi scripta reperi, hunc in modum, M A L O R V M I R R I T A M E N T V M. inquit enim, ille videtur Malleus pro malorum irritamento accipi, arma, siquidem & pugiones, cuspides, & cultros malleus excudit. vnde mala tot in mortales oboriantur, eo etiā fiunt tubæ ductiles, per quarum clangorem animemur in bellum, Eo franguntur opera, & quæ solida sunt conteruntur. Hactenus Pierius. sed vt mihi videtur, quæ parū ad nostrum numisma faciant. videat modō diligens lector & antiquitatis, nū melius referri possit ad id, quod refert Ficinus in Timæum, Pythagoram scilicet, cum apud ætarios fabros annotauisset ex malleorū ictibus consonantiam lege ponderum prouenire, collegisse numeros, quibus sibi consentiens diuersitas ponderum continebatur. & hanc quidem esse veriore huius numismatis de malleo expositionem existimo. Nam cum litium ad hunc puteū apud prætorem Libonem causæ

causæ decernerentur, necesse erat illas tandem in quandam resolui consonantiam, & ad concordiam ex dissidentia partium iure ipso decidentelites, perducere ac peruenire. Nimirum si alio in nummo PAULI LEPIDII scilicet, ubi verba sunt Liboni Scribon. Puteal. illæ insint & literæ. nempe CONCORDIA. & hæc in hoc nummo satis &c.

CAPRICORNI AVGVSTI NUMISMA.

In nomismate Augusti extat imago Capricorni cum his notis, AVGVSTVS. Augustus, ut inquit Alexander in Genialibus lib. iij. cap. xv. ubi de varijs numismatum notis apud veteres recenset, Syderis Capricorni nota, sub quo in lucem æditus erat, argenteum numum percussisse licitur, ad quod alluisse videtur Maro in Georgicis lib. j. illo carmine,

Anne nouum tardis sydus te mensibus addas.

Illud etiam apud Virgilium indictum non sinam, postquam non tædet nos tibi ò lector morem gerere in his, quæ ad literas & studia literarum pertinent. cum igitur Virgil. illud çarmen affert,

*An deus immensi venias maris: ac tua nauta
Numina sola colant. &c.*

Sciendum quod scribit Plin. lib. Natural. histo. ix. c. xvj. de augur. & pisciũ diuer. quòd Siculo bello ambulante Augusto in littore, piscis è mari exiliit & ad pedes eius iacuit. quò argumento vates spondere Neptunum patrem adoptato sibi Sex. Pompeio (tanta erat rei naualis gloria) sub pedibus Cæsaris futuros, qui maria tempore illo tenerent. &c. quam rem & Suetonius Tranquillus in eius vita recenset: vt & de Capricorno idem Tranquillus his verbis, vt tota res liquidò constet. In secessu (inquit) Apolloniæ Theogenis mathematici pergulam comite Agrippa ascenderat. cum Agrippæ, qui prior consulebat, magna & penè incredibilia prædicerentur, reticere ipse genituram suam, nec velle edere perseuerabat: metu, ac pudore, ne minor inueniretur, qua tamen post multas adhortationes vix & cunctanter edita, exiit Theogenes, adorauitque eum. tantam mox fiduciam fati Augustus habuit, vt schema suum vulgauerit, numumque argenteum nota syderis Capricorni, quo natus est percusserit. Et hæc quidem Suetonius. ubi te admonitum volo in omnibus codicibus Suetonij pro schemate aut stemmate (legas vtrum volueris) mendosè, thema scriptum esse. Sic in lege penultima ff. de gradibus cognationum. subesse mendam admonuit noster Alciatus Præceptor maximus lib. parergon. ij. cap. xxx. ubi

ex fide

ex fide veterum codicum pro stēmatibus schemata legendum arbitrat-
tur. Nam veteres (vt inquit ille) pro ipsa graduum, vt ita loquar, arbo-
re, cum imaginibus suis locis appositis id nomen accepere. Plinius libr.
xxxv. cap. iij. stemmata lineis discurrabant, ad imagines pictas, & reli-
qua quæ eo loco doctissimè (vt solet) scribit ille. Sed vt designo Capri-
corni, quod in cœlo extare sydus creditur, nonnulla ex authoribus an-
notem, hîc, quæ Iulius Firmicus lib. iij. Matheseos refert apponam, qui
sic ait, Si quis medium cælū in Capricorno habuerit, erit multis quoti-
dianæ vitæ alimenta suppeditans. At si in horoscopo aliquibus vitæ
alimenta præstiterit, ipsi ei existent semper ingrati. dicitur etiam Capri-
cornus domus Saturni & Martis exaltatio, vt illud apertè detur intel-
ligi, liberalitatem inter auaritiam & prodigalitatem constitui, ambo-
rumque complexione cōflari. Macrobius in somnio Scipionis, Capri-
cornum dixit portam esse deorum, qua scilicet animæ immortalitate
vestiendæ ingrediuntur. per hoc igitur signum liberalitas demonstra-
tur. Nam Capricornus xxij. syderibus integratur, cuius numeratio
speculantibus liberalitatem offert. quin & Capricorno genua tri-
buuntur, vt est apud Mallium hoc versu scriptum,

Capricornus vtrisque imperat in genibus.

Vide apud Niphus in Sueffanum lib. j. de augur. & P. Crinitum lib.
xj. de honesta disciplina, cap. ij. & de his hætenus.

CONSTANTIVS LANDVS COMES ÆMILIO PVTEO

S V O S. P. P.

MISISTE his diebus proximis mihi numum
æreum aded antiquum, vt vix à me propter
vetustatem legi potuerit, corrosis enim omni-
bus literis penè Delio natatore indigere vide-
batur, quod magis est, ne quidem vlla vestigia,
cuius esset imago, apparebant. Ego tamen om-
nem ingenij & oculorum aciem, vt tibi in
hoc placerem, intendi, quòd si in aliquo pecca-
himus, in errorémve (quod in his rebus facillimè euenire potest & so-
let) inciderimus, tu mihi hoc totum, quod à me erratum fuerit, condo-
nabis, id enim tento nunc, vt potius tibi mei amantissimo amico, ac
tanquàm fratri inseruiam, ac gratum faciam, quàm quòd velim osten-
tare ingenium meum, quod tenue ac imbecille est. Tu igitur mi Aemili
hoc qualecunque breue scriptum in tuum numisma scholium boni
consule. Si meliora posthac memoriæ succedent, ad te mittemus. hæc
igitur lege:

Ger

GERMANICI CAESARIS

NVMISMA.

MAGO illa, quæ vix apparet in æreo numo, Germanici Cæsaris ac Imperatoris extat, vt conicere ex ipsis nutantibus literis potuimus, quæ sic à nobis leguntur, GERMANICVS CAESAR TI. AVG. F. DIVI AVG. N. in tergo autem sic legimus, CAESAR AV G. GERMANICVS PON. M. TR. P. S. C. & vt aliquid de hoc Cæsare dicere incipiam. Scien dum in primis est hunc Germanicum Cai Cæsaris patrem, Dru si filium fuisse, & Antonia iunioris, & à Tiberio Cæsare patruo, Augusti iussu adoptatum, vt inquit Suetonius in Caligula, quod & Iustinianus Cæsar legislator in elementis Institutionum lib. j. cap. de adoptionibus. narrat: his verbis, sic Diuus Augustus non ante Tyberium adoptauit, quàm is Germanicum adoptas set, vt protinus adoptione facta, inciperet Germanicus Augusti nepos esse. Quinquennio antè, quàm per leges liceret, & pau lò post consulatum gessit, vt idem Suetonius narrat, missis que ad exercitum in Germaniam, excessu Augusti nuntiato, legio nes vniuersas imperatorem Tyberium pertinacissimè recusantes, & sibi summam Reipublicæ deferentes, incertum constantia, an pietate maiore, compescuit. atque mox deuicto hoste, triumphauit. Consul deinde iterum creatus, ac priusquàm honorem ini ret, ad componendum Orientis statum expulsus, cum Arme niæ Regem deuicisset, Cappadociam in prouinciæ formam rede gisset, annum ætatis agens quartum & trigesium, diutino morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspitione. Nam præ ter liuores, qui toto corpore erant, & spumas, quæ per os flue bant, cremati quoque cor inter ossa incorruptum repertum est. cuius ea natura existimatur, vt tinctum veneno igne confici ne queat. Obiit autem Germanicus (vt asserit idem Tranquillus) Tyberij fraude (vt opinio fuit) ministerio & opera Gnei Pisonis. Omnes autem Germanico corporis, animique virtutes, & quantas nemini cuiquam contigisse satis constat: formam, & fortitudinem egregiam: ingenium in vtroque eloquentiæ, do ctrinæque genere præcellens: beneuolentiam singularem, conciliandæque hominum gratiæ, ac promerendi amoris nimium, & efficax studium. Orauit causas triumphales, atque inter cæ tera studiorum monumenta, reliquit & comœdias Grecas. Ha-

F buit

buit in matrimonio Agrippinam M. Agrippæ & Iulix filiam, & ex ea nouem liberos tulit: sed hæc iam de Germanici vita satis. Suetonium enim legere mihi Aimili per te poteris, qui de hoc alia quædam præclara refert, & si me amas, omnino leges. digna enim sunt huius optimi Cæsaris omnia gesta, ut legantur. Sed in Numismate illud animaduertendum, in posteriori parte: quod Germanicus non fuit Augustus, non enim successit in imperio post Octavianum Augustum. nec Germanicus Augustus uquam fuit dictus, apud quem summa Reipublicæ deferrebatur. Nam Germanicus nunquam dominationem assumpsit, & si pertinacissimè in excessu Octauij Augusti, legiones recusantes Tyberium, Germanico deferre vellent. Solo itaque Imperatoris nomine decoratus fuit Germanicus, ut etiam Alciatus senior in annotationibus in Cor. Tacitum obseruauit, qui inter Cæsares, Imperatores, & Augustos multum interfuisse differit: hoc pacto, Cæsares dicti, qui Augustæ maiestatis hæredes designati essent, administratione rerum illis interdicta, nisi fortasse prouinciam, Augusti iussu, administrandam haberent. Hinc nulla eis donatiui militibus dandi facultas erat. In comitatu eos solum habebant, quos princeps tribuisset. Paulo maior imperatoris dignitas, qui licet infra Augusti fastigium positus, eiusque arbitrio bella gereret, summam tamen potestatem in magistratus, atque milites habebat, iusque illi indicendi belli erat. Hæc Alciatus ex Ammiano Lampridio, & constitutionibus, cuius rei idem in historia patriæ meminit. Quæ volui dixisse, ut tibi constet Germanicum non vocatum fuisse Augustum, nisi concedamus illi fuisse hoc nomen ab Augusto Octauiano concessum, quia illum valde Octavianus dilexerit, ut etiam diu cunctatus sit, an sibi successionem destinaret: ideo Tyberio adoptandum dederit. Verius igitur in numismate ego legere in, interpretarèrque quod illæ notæ, Cæsar Augustus Germanicus, Pontifex Maximus, Tribunus Plebis, ad Caium Caligulam ipsius Germanici filium, qui post defunctum Tyberium in imperio successerit, spectent: nam & ipse Germanicus vocatus fuit. Germanicus autem dictus ob Germaniam deuictam. vel quia primus ad exercitum, qui in Germania constiterat, imperator missus fuerit. Huic P. Ouidius Fastorum suorum libros consecrauit, ut ex his primis carminibus apparet,

Accipe pacato Cæsar Germanice vultu

Hoc opus, & timida dirige naui iter.

Illud autem sciendum Septembrem mensẽ Caium Caliculam in memoriam patris Germanici, Germanicum appellasse. Festum autem morbo Germanicum adfidentes amicos hunc in modum

dum adloquutum fuisse refert Cor. Tacitus. lib. ij. Si fato concederem, iustus mihi dolor, etiam aduersus deos, esset, quod me parentibus, liberis patriæ intra iuuentam præmaturo exitu raperent. Nunc scelere Pisonis & Plancinæ interceptus ultimas preces pectoribus vestris relinquo, referatis Patri ac Fratri quibus acerbioribus dilaceratus, quibus insidijs circumuentus miserrimam vitam pessima morte finierim, si quos spes meæ, si quos propinquus sanguis, etiam quos inuidia erga viuentem mouebat inlachrymabunt, quondam florentem, & tot bellorum superstitem muliebri fraude cecidisse. Erit nobis locus querendi apud Senatum, inuocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignatio questu: sed quæ voluerit meminisse, quæ mandauerit exequi. Flebunt Germanicum etiam ignoti. Vindicabitis vós si me potius, quam fortunam meam fouebatis. Ostendite Populo Romano Diui Augusti neptem, eandemque coniugem meam. Numerate sex liberos. misericordia cum accusantibus erit, fingentibusque scelerata mandata, aut non credent homines, aut non ignoscent. hæcenus amicus adlocutus Germanicus. Iurauere amici, dextram morientis contingentes, spiritum antè, quam ultionem amissuros. Tum ad vxorem versus, Per memoriam sui, per communes liberos orauit, exueret ferociam, saeuienti fortuna summitteret animum, non regressa in urbem amulatione potentia, validiores incitaret. Hæc palam & alia secretò, per quæ ostendere credebatur metum ex Tyberio. Neque multò post extinguitur ingenti luctu prouincia, & circuniacentium populorum, indoluere extræ nationes, regesque, tanta illi comitas in socios, mansuetudo in hostes, visuque audituque venerabilis, cum magnitudinem & grauitatem summæ fortunæ retineret, inuidiam & adrogantiam effugerat. Funus sine imaginibus & pompa: per laudes & memoriam virtutum eius celebre fuit. & erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam locorum, in quibus interijt, Magni Alexandri fatis adæquarent. Nam vtrunque corpore, genere insigni, haud multum triginta annos egressum, suorum insidijs externas inter gentes occidisse. Sed hunc mitem erga amicos, modicum volupratum, vno matrimonio, certis liberis egisse. neque minus præliatorem etiam si temeritas absuerit, præpeditusque sit percussas tot victorijs Germanias seruitijs premere. quod si solus arbiter rerum, si ituræ & nomine regio fuisset, tanto promptius adsecutum gloriam militiæ, quantum clementia, temperantia, cæteris bonis artibus præstitisset. Corpus antè, quam cremaretur nudatum in foro Antiochenum, qui locus sepulturæ destinabatur, prætulitne beneficij signa parum constitit. nam vt quis misericordia in Germanicum, & præsum-

pta suspicione, aut fauore in Pisonem pronior diuersi interpretabantur, &c. Quæ sequuntur, apud Cor. Tacitum, cuius verba hic etiam volui scripsisse, vt qualis fuerit Germanicus & quantus cognosceres, vtque longiori vita dignum imperatorem, tamque optimis literis institutum Cæsarem plusculum amares. dignumque, vt etiam ipse de se dixit, vt ignoti eius obitum defleant. Sed iam eius virtutis & altitudinis ingenij memoriam adhuc in libris Florentum, quæ quodam epigrammate Græco pro testimonio libro Græcorum epigrammatum primo extat, hic tibi subscribamus, vt inclytam virtutem nepotis diui Augusti ames, & venereris, simulque imiteris. Hæc enim exempla ad excitandam, & inflammandam iuuentutem nostri temporis mirum in modum congrua sunt, cum & iuuenis alicuius principis & nobilis personam laudatosque mores, probatamque vitam, & optime instituti adolescentis, studiisque bonarum artium ornati repræsentamus indolem. Sic Ioannis Pici mirandulani principis ac comitis, cuius imago pulcherrima in musæo nostro nos quotidie exuscitat ad bonas capefcendas literas, ad studia literarum inflammare iuuentutem potest. Sic his temporibus Manauus Sabellus, Hieronymus Querceus, sic Baro Sfondratus, sic Triuultius Georgius. Sic & alij nobiles iuuenes, de quorum virtutibus, & studijs vbiq; est fama consentiens, & quæ iam totam perambulat Italiam. Sed quid ego nunc currenti calcar addere studeo? cum iam vrbs Placentinæ omnes adolescentes nobiles assiduo studio, exercitiõque disciplinarum non ignobili Aimilius Puteus ingenio miro præditus non æquare solum, sed superare credatur. Hoc igitur epigramma Græcum Germanici elegantissimum, ac perargutum si à viris ciuilibus studio vacabis legito.

Γερμανικῆς Καίσαρος.

Οὐρεῖς ἐξ ὑπάτοις λαγὼς τίσις ἐς ὅτε βινδῶ.

ἑκπροϋτῆμ μιμαῶς τρεκύν' ὀδόντα κυνός.

ἄρ' ὅς ὡς ἤλυξε κακὸν μόρον. αὐτίκα γὰρ μὲν

ἐνάλι μάρτας, πνεύματ' ὠράνισεν.

ἐκ πυρός ὡς ἀνῶς πίσις ἐς φλόγας ἤρασε δαίμα.

κύν' αἰλὶ, κύν' χέρσῳ, θρήβε κύνεασι βορῇ.

Τὴ αὐτῇ.

Ἐκ κυνὸς ἤλε κύων με. τί τὸ ξίνον. αἶς ἐμὲ θῆρες

ὕγροι, καὶ πεξοί, θυμὸν ἔχουσιν ἕνα.

αὐθέραι λειπὸν ἔχαιτε λαγοὶ βατόν. ἀμὰ φοῦμα

ἔραν, καὶ σὺ φέρεις ἀγερδόντα κύων.

Sensus

Sensus autem est de lepore, qui canem effugiens venaticum, & in mare prolapsus, à cane marino discerptus est. Ad hoc sic alludit Aufonius Gallus poeta,

Trinacrii quondam currentem in littoris ora:

Ante canes leporem, coruleum, rapuit.

At lepus: In me omnis terra pelagiq, ruina est.

Forſuan & cœli, ſi canis aſtra tenet.

Aſt videamus etiam aliud Epigramma in laudem Germanici, ut hoc Numisma tuum etiam locupletiore lectione exornemus, testimoniôque Græcorum poetarum gloriam illustrissimi viri augeamus.

Εἰς Γερμανικὸν Βάαρυ.

Ὀὐρεα πυρηνᾶα, καὶ αἰ βαθυάγκυες ἀλπεσ,

αἰ δὲ πρὶν προχόας ἐγγυς ἀποβλέπετε,

μάρτυρες ἑκτίνων, γερμανικὸς δὲ ἀντίδρα,

ἀσπράπῳ κελτοῖς περὶ γυνάλιον,

οἶδ' ἄρα διαπύθουσι ἀολλέες. ἔπει δ' ἐνυὸ

ἄρει, τοιάυτης χειρὶν ἐφελόμεθα.

Hoc autem epigramma in Germanicum Drusi filium est scriptum, cuius sensus talis est (ut Opsopoeus vertit) alloquitur poeta montes Pyrenæos, & Alpes, tanquam testes virtutis & fortitudinis eius, per montes Pyrenæos, Galliam intelligit: per Alpes Germaniam innuit. Et est hoc carmen omni ex parte elegantissimum. Et hæc iam satis & supersint ad numisma tuum (mi

Aimili Putee) explicandum, à me dicta. Quæ tu, utcumque

sunt, boni consules, laborémque nostrum, propensam-

que meam in te voluntatem amabis. Vale pri-

die Calend. Februar. M. D. LVI. Ti-

cini, & Iouio tuo me

commenda.

F 3 PAVLI

PAULI LEPIDI CONCORDIA.

BERNARDINVS Locheta Papiensis, impref-
foriæ artis magister diligens, amicusq; meus,
attulit his diebus, cū Ficini essem, mihi
tres argenteos numos veteres, illos quidem
pulcherrimos, quiq; adeo illucebant, irra-
diabantq; , vt nuper cussi viderentur. Hos
ego cū manibus meis versarem incredibili
voluptate, illud primum occurrit, quod in
vno ex his dignum annotarem: nempe verbum, seu nomen Paul-
li, quod contra vulgi opinionem scriptum esset, duplici longa
litera. Erat autem in nomismate imago Paulli Lepidi cum galea
in capite, in vna parte cum hac inscriptione, PAVLLVS, LE-
PIDVS CONCORDIA. in altera numismatis parte fuit Tro-
phæum, cui vir applicabat manum, erant & ibi tres imagines
personarum, grandior vna cum duabus pusillis hac nota, TER.
in alio numo argenteo, quem mihi ostendit percolendus Raphael
Leonas Papiensis, regularium canonicorum ordinis seu congrega-
tionis Lateranensis, fuit in altera parte PIETAS, cum his verbis,
PAVLLVS LEPIDVS, CONCORDIA. in alia parte putealis
forma, cum his notis, PVTEAL, SCRIBONI LIBO. Vide Plu-
tarchum in vita paulli Æmilij. Quod autem Paullus duplici longa
litera apud veteres scriberetur, elegans mensa marmorea Mediolani
ad Babile Vrsiorum Templum adhuc indicat hoc pacto inscripta,
P. VRSIO SEX. F. POLLIONI PATRI VET-
TIAE LEPIDÆ MATRI P. VRSIO P. F. PAUL-
LO V. L. VIR. IVN. FRATR. CVR. AER. P. VRSIO
ELAINO. L. PISSIMO VRSIA P. F. PRI-
SCA. Hunc tumulum in elogiis suis Alciatus noster inseruit, vbi
etiam dictionem Paulli animaduertit, ideo nos lubentius hic adduxi-
mus eundem tumulum, vt videant Antiquarij quàm bellè conue-
niant inter se Numismata, & marmora veterum. Idem Alciatus in
expositione huius tumuli à me citati, refert, à se obseruatum fuisse
Paullum cum duplici longa litera scribi in Pomponij Lati autogra-
phis. Sed quod in hoc numismate sit Paulli lepidi mentio, puto fuisse
Marcum Æmiliū Lepidum & L. Æmiliū Paullum, qui ambo
consules fuerunt, & pratores, vt in tertia, & quarta, & quinta Dec.
apud Liuium legimus. Lucius autem Æmilius Paullus fuit Marci
Æmilij Lepidi filius vt testis est idem Liuius lib. x. Decad. iij. Paullus
huius L. Paulli filius, vt plutarchus in vita Paulli Æmilij narrat, de
Lusitanis

Lusitanis triumphauit, necnon de Persa rege, vt asserit Val. Max. lib. j. de omnibus. qui refert eundem Paullum habuisse filiam paruulam nomine Tertiam, quæ cum catellum nomine Persam mortuum deploraret, omine arrepto statim erectum in spem clarissimi triumphi eundem Paullum. Vide Plutarchum in vita Paulli Aemilij & Ciceronē in libris de Diuinatione. Marcus autem Aemilius Lepidus creatus fuit Pontifex, cui fuit similtas cum M. Fuluius Flacco nobiliori, quod M. Lepidus diceret se à Fuluius certo consulatu deiectum, Q. Metellus Cæcilius verba fecit inter principes Senatorum, quæ Liuius narrat lib. x. Decad. quartæ. Quibus verbis excitati ad Concordiam dexteras fidemque dedere, mittere verè ac finire odium. De hac re etiam Aulus Gellius meminit noc. Atticarum lib. xij. cap. viij. postea collaudantibus cunctis hoc factum, ambo deducti sunt in Capitolium. M. Aemilio Lepido, qui bis consul augurque fuit, vt Liuius lib. 3. decad. 3. meminit, filij tres Lucius, Marcus, Quintus, ludos funebres per triduum & gladiatorum paria duo, & xx. per triduum in foro dederunt. Quod autem in numo sit (concordia) referri potest ad pacem & concordiam M. Aemilij Lepidi cum M. Fuluius nobiliori, vt supra dixi. quod sit verbum TER. ad Tertiam Pauli Aemilij filiam, de qua superius rettuli, quis posset referre non ineptè, sed fortè Paulum Aemilium, cuius extat vita apud Plutarchum verius quis fuisse in hoc numismate intellexerit, vt Lepidus exponatur pro Aemilio, Græci enim lepiditatem sermonis (vt inquit) Plutarchus, ἀμυδλίαν vocant, facundiamque, & veteres per iota simplex scribebant. Cum Græci per i, tenue, vnde ea vox accepta est, designent. Politianus in lib. j. Episto. ad Pomponium Latum, scribens super Panthei testudine ait Aemilium, non Aemilium fuisse scriptum. & in marmorea tabula Romæ inuenta. Sed aliquis diligentior in veterum Numismatis interpretandis subtilius, ac certius declaret, mihi satis fuerit aliqua ostendisse si non idonea ad hoc exponendum numisma, saltem, quæ lectorem, non fastidiant, nec penitus Romanæ historiæ ignarum abire sinant. Ego tamen (vt veriora asseram quæque magis verisimilia sunt) existimo, has imagines, quæ in numismate fuerunt sic sculptæ, designare omnem historiam, quam Propertius elegantissimus poëta, in fine operis describit. Dum facit, vt vxor Paulli mortua, ad ipsum Paullum loquatur, vt lachrymas in funere suo cohibere velit sic,

Desine Paulle meum lachrymis urgere sepulchrum

Panditur ad nullas ianua nigra preces.

Et Paulò post ait.

Quid mihi coniugium Pauli? quid curram anorum

Profuit? aut fama pignora tanta mea?

Si cui fama fuit per auita trophæa decori,

Et infra

Aera

Aera Numantinos regna loquuntur aues.

Altera maternos exaequat turba Libones.

Et domus est titulis utraque sulta suis.

Iungat Paule tuo sic discessura cubili,

In lapide hoc, uni nupta fuisse legat.

Et paulò post,

Etiam paulò post illud,

Nec te dulcor caput mater Scribonia lasi

In me mutatum, quid nisi fata velis?

Et paulò post illa faciunt carmina,

Te Lepide, & te Paule meum post fata lenamen

Condita sunt vestro lumina nostra sum.

Vidimus & fratrem sellam geminasse curulem

Consule quo facto tempore, & apta soror.

Filia in speciem censuræ nactæ paterna

Fac teneas unum, nos imitata, viram.

Et serie fulcræ genus, mihi cymba volenti

Soluitur auctoris tot me a fata malis.

Hæc est fœminei merces extrema Triumphi

Laudat ubi emeritum libera fama rogum.

Nunc tibi commendo, communia pignora, natos,

Hæc cura & cineris spirat inusta meo.

Fungere maternis vicibus pater, illa meorum.

Omnis erit collo turba ferenda tuo.

Oscula cùm dederis tua fletibus, adice matris:

Tota domus cepit nunc onus esse tuum.

Et hæc quidem ad rem, ne totam elegiam hic subscribā, hic est ille lepidus, & Paulus, hic sunt illi Libones, hic Scribonia, hic filia nacta speciem censuræ paternæ, hæc deniquæ omnia Propertiana ad Numisma superscriptum faciunt, si quis penitus rem vniuersam introspeciat. Nam vxor istius Pauli vocata fuit Cornelia, quæ fuit filia Scriboniæ, quam Scriboniam accepit in matrimonium Augustus, & ex ea filiam Iuliam suscepit, quæ Scribonia, auctore Tranquillo, antè fuerat nupta duobus Cōsularibus, & ex altero erat mater. Nā Tranquillus ait hanc Corneliā fuisse illā Scriboniæ filiā ex viro consulari, ex quo fuit mater, vnde nunc forem suam appellat Cornelia ipsam Iuliam filiam Augusti, quoniam ambæ ex matre Scribonia erant procreatæ. Hinc Propert. fit lucidior. Cornelia ista vxor Pauli, cuius extat hæc elegia Propertij, habuit Scriboniam matrem ex Libonum familia honorata & splendida, ex qua fuit is Libo, qui Tribunal, sedemq; Prætoris prope arcum Fabianū collocauit, quod ab eius nomine dictum est puteal Libonis: de quo suprà in interpretatione cuiusdā Numismatis à me facta fuit mentio. Nimirū igitur, si dixi in alio numisma re extare illa verba seu inscriptionem, P V T E A L S C R I B O N. L I - B O. Paulus autem iste maritus Corneliæ fuit ex gente Æmilia hoc est

hoc est Scipionum. Paulus enim Æmylius deuicit Perſen Macedonum regem. de quo Triumphauit, vt ſupra diximus. Cornelia autem iſta habuit tres filios, duos ſcilicet, maſculos, Paullū, & Lepidum, & vnam filiam cuius nomen non ponit Propertius. hanc tamen fuiſſe tertiam poſſumus coniectari, cū iſta mulier Cornelia fuerit vxor Pauli Æmylij. Ideo dicit illis duobus carminibus,

Et tamen emerui generoſos veſtis honores,

Nec mea de ſterili facta rapina domo.

Nam iſta dixit poëta, vt ſignaret matronalem veſtem, quæ mulieribus matronis quā fecundis dabatur, quæ trium liberorum factæ eſſent matres, vt alias in meis iuris ciuilis exercitationibus annotaui. Ideo dixit, & Lepidum, & Paulum, & filiā vnam reliquiſſe, & hæc ſatis ſint ad hoc Numiſma. & ſi prolixè ſatis diſſeruimus, in re enim penè ancipiti ita fieri opus fuit. Nos tamē verum eliciuiſſe ſenſum eius numiſmatis certiores facti ſumus ex Propertij verſiculis, & ſi aliqui in hoc numiſmate, ea parte, qua eſt inſcriptio concordia puteal Liboni. velint appenſas fuiſſe lyras duas, quæ cauſidicos, ſi clientibus conſultum velint, congruentia ſuſceptæ materiæ dicerent, ab ijs, quæ incongrua & diſcrepantia eſſent, abſtinerent, admoneret. & litigantes, vt concordia memores eſſent, doceret. tale tamen numiſma mihi videre adhuc non contigit. illud quidem vidi ab vtriſque lateribus putei duas ſitulas appenſas præſeferens ſigillum. quod autem pene oblitus fueram, quod in numo ſint tres imagines perſonarum, vna grandior, altera & altera puſillæ, ſpectare puto ad triumphum Æmylij Pauli, quem (vt ait plutarchus) ſequebantur regij nati, erāt autem maſculi duo, & vna fœmina. Denſque in hoc numo omnē pampam triumphi Pauli Æmylij, deſignari opinor. quam Plutarchus luculenter, & diligenter enarrat. vel quia triumphauit, ideo TER in numo poſitum.

C. PLOTII TRIVM VIRI NYMISMA.

PRIMUM BEMBUS Cardinalis epistolarum ab se eleganter scriptarum, altero volumine, quas Latine ad familiares scripsit Bernardino Sandrio locum quendam Cicer. explicans, inquit, est apud me nummus æreus peratiquus ita scriptus. C. P. L. O. TIVS III VIR A. A. A. F. F. hoc est, auro, argento, ære flando ferundo. monetaliū Romæ fuit magistratus, qui curam cudendæ monetæ haberent. hi Triûmviiri erant, de quibus meminit Linius lib. 3. decadis iij. & lib. iiij. & vj. eiusd. dec. tertiæ. meminit & Pomponius Iuriscôfultus in l. ij. ff. de origine iuris his verbis, Eodẽ tempore constituti sunt triûmviiri monetales æris, argenti, auri flatores. Sed & Cicero lib. vij. epistolarum familiarium epistola ad Trebatium, treuiros (inquit) vites censeo. audio capitales esse. malletm auro, argento, ærẽque essent. idem meminit & lib. 10. ad Atticum. P. Crinitus lib. xvij. de honesta disciplina cap. vij. hunc locum seu has notas prius exposuit. quo loco ad tribunos fingnandi nummi potestatem relatam ex legibus decemviralibus probat. interim ego ex his sic illustrari posse locum Horatii in odis opinor, ea nempe ode, vbi ita prosequitur nauem, qua Virgilius Athenas ferebatur, illi robur & æs triplex circa pectus erat, qui fragilem truci commissit pelago ratem. Allusisse enim videtur Horatius ad has notas in his verbis triplex æs. Sed hic & illud afferam, cum ad rem faciat, officinam Monetæ iuxta ædem Saturni (Plutarcho auctore in problematis) in qua adseruabatur ærarium Romanum, nõ longe à templo Antonini fuisse, nam vt ait Marlianus in Topographia vrbis Romæ, ibi vidimus effodi magnam æreorum nummorum copiam. qua re multis uisum est, non leue argumentum, ibi fuisse monetæ officinam, à capitolio vna cum ærario hunc in locum translatam. Alexâder ab Alex. lib. iij. genial. dierum cap. xvj. sic de triûmviiris monetilibus loquitur, Nec me præterit post Cannensem cladem propter ingruentem ærarij & militum inopiam triûmviros conquirendæ pecuniæ monetales seu mensarios creatos fuisse. æris, argenti, atque auri flatores, quorum munus erat numismata probi auri & argenti iustique ponderis examinare, & alios legendæ iuuentutis, qui militiẽ idoneos per oppida conquestos ascriberent. quod quidem ingruente bellorum tumultu, sæpe fieri animaduertimus. hæc ille. sed nullo (vt eius est mos) vnquã citato auctore. Sed nõ omittendũ quemadmodum in lulij Cæsaris argenteo nũmo hæcerat inscriptio C. COSSVTIVS MARIDIANVS A. A. A. F. R. Sed in duobus nummis æris Augusti illæ eadem notæ fuerunt, hoc pacto S. C. M. SALVIVS OTHO III VIR. A. A. A. F. F. & in alio

M. SCAVRI AED. CVR.

51

alio M. MAELIVS IVLIVS III VIR. A. A. A. F. F. S. C. Illud quoque non inutile admonitu fore arbitror, Lugduni Romanos imperatores, argentum, aurumq;, & monetę omne genus signare cõsueſſe, ſive quodd prompta ibi ad cudendum metalli copia foret, ſeu quodd munitiſſimus locus & acceſſu difficilis ad confluentes (quod ibi Arar Rodano commiſcetur) eſſe cenſebatur. Et hæc quidem de monetaliſibus, æris, argenti, atque auri flatoribus fatiſ. Reliqua pete ab magniſ comentarijs Romanę Reipublicę.

M. SCAVRI AED. CVR.

NUMISMA.

NUMISMA argenteum M. SCAVRI AED. CVR. quod mihi lectiſſima matrona, ac perilluſtris Leonora Scota Tuiſca comes oſtendit, in priori parte hæc oſtentabat ſigna, camelum ſtantem, cui genuflexa imago antè videbatur, quæ habenas cameli præ manu teneret; has notas ſuperius præſeferens M. SCAVRVS AED. CVR. In medio autem numi S. C. in

ima parte REX ARETAS. poſt camelum nota denarij talis. x. & hæc in anteriori numiſmatis parte. In poſteriori autem imago apparerebat, quæ currum habenis regebat in curru ſtans. Erat autem curruſ quatuor equiſ tractuſ, ante pedes equorum neſcio quid inſtar forficis iacens. ibi ſupra hæ literę poſitę, HYPſAEVS AED. CVR. in latere numi erat ſcriptum, CAPTO PRIVER, in extremo numi ad imum margine hæc inſcriptio COS. HYPſAE. & hæc quidem omnia in hoc perantiquo numiſmate belliſſimè effigiata. fuerunt. quæ quantum per me fieri poterit hic explicata dabo, utq; ex historijs percipi poterit. Nam hæc hieroglyphica, niſi ex varia authorum lectione, & præcipuè historiarum, temporumque habita ſerie, rectè declarari haud facilè queunt. Et imprimis quod ad camelum ſpectat exiſtimo exhibitam populo aliquam ſpectationem camelorum, qui moſ antiquuſ in gratiam & voluptatem populorum in uſu erat. Sic Antoninuſ philoſophuſ centum leoneſ populo exhibuit vna miſſione, ut Iuliuſ Capitolinuſ narrat. ſic & alij princeſ elephanteſ Alceſ, & huiuſmodi animalia ſæpiuſ exhibuere, ut apud Suetonium, ceteroſque hitorię ſcriptoreſ eſt legere. Sic Romę fuere, ut narrat Iul. Capitolinuſ in vita Gordiani iunioris ſub Gordiano elephanti xxx. & ij. quorum Gordianuſ ipſe. xij. miſſerat, Alexander. x. Alceſ. x. Tigreſ. x. Leoneſ manuſueti. lx. Leopardi manuſueti xxx. Belbi id eſt Hyene. x. gladiatorum ſcalium

paria mille Hipopotamus & Rhinoceros vnus. Archoleontes. x. camelopardali x. onagri x. equiferi. xl. & cætera huiusmodi animalia innumera & diuersa, quæ omnia Philippus ludis secularibus vel dedit, vel occidit. has autem omnes feras mansuetas & præterea effertas parabat ad triumphum Persicum, sed votum publicum nihil valuit. Nam omnia hæc Philippus exhibuit secularibus ludis, & muneribus atque circensibus, cum millesimum ab vrbe condita annum in consularu suo, & filij sui celebravit, quod de Cæsare memoriæ traditum est. At ego crediderim (quod ad præsens numisma spectat) M. Scaurum Aedilem Curulæ tale spectaculum exhibuisse, cum ad Aedilium curulium munus ista spectarent, vt alibi à me relatum est. nempe in numismate Posthumæ. Marcum autem Scaurum fuisse ædilem curulem ostendit his verbis Asconius Pædianus in oratione Ciceronis pro M. Scauro. M. Scaurus, M. Scauri filius, qui princeps Senatus fuit, vitricum habuit Syllam. quo victore & munifico in socios victoriæ ita abstinens fuit, vt nihil neque sibi donari voluerit, neque ab hasta emerit. Aedilitatem summa magnificentia gessit, aded vt in eius impensa opes suas absumpserit, magnûmque æs alienum contraxerit. De M. Scauri ædilitate meminit Plinius lib. xxxvj. cap. xv. vbi dicit se nescire an ædilitas M. Scauri prostrauerit mores ciuitatis, maiusque sit Syllæ malum tanta priuigni potentia, quàm proscripcio tot millium. Hic fecit in Aedilitate opus maximum omnium, quæ vnquam fuere humana manu facta. non temporaria mora, verum etiam æternitatis destinatione. Theatrum hoc fuit, &c. vbi illud mirabile theatrum & scenam prosequitur, meminit etiam idem Plinius eodem lib. cap. ij. Imago quæ est genuflexa, videtur fortè fuisse M. Scaurus, qui ad genua ludicum prouolutus sit, cum contra eum sententiæ ferrentur apud Cætonem prætorem, eum defendentibus sex patronis, (cum ad id tempus rarè quisquam pluribus, quàm quatuor vsus esset) patroni autem fuere sex P. Clodius Pulcher, M. Marcellus, M. Calidius, M. Cicero, M. Masalla Niger, Q. Hortensius. Sed & ipse M. Scaurus dixit pro se, ac magnoperè mouit Iudices, & squalore & lachrymis, & ædilitatis effusa memoria, ac fauore populari, ac præcipuè paternæ authoritatis recordatione habuit omnes. ix. laudatores viros consulares. L. Pisonem, M. Vol. Q. Metellum nepotem, M. Perpennam, L. Philippum. M. Ciceronem, Quintum Hortensium, P. Seruilium, Isauricum, Gn. Pompeium. laudauit etiã Faustus Sylla eius frater Syllæ Felicis filius, qui non minus promouit audientes, quàm ipse M. Scaurus promouerat ad genua Iudicum. & hæc hæcenus, quæ ad M. Scauri ædilitatem faciunt, & ad ipsum M. Scaurum. animaduertendum autem est hoc numisma Senatusconsulti auctoritate cussum fuisse, quod indicant illa verba S. C. quod rarum in numis argenteis est videre. literæ, quæ sequuntur in numo ad imam partem. REX ARETAS. & hæc ex historia veteri intelligi possunt. huius Regis meminit Appianus Alexandri-

nus

nus libro, qui inscribitur Mithridaticus, vbi narrat Pompeiū cognomento Magnum cum Areta Nabathæorum rege bello contendisse. meminit eiusdem etiam paulò post, cū describit triumphū Pompeij Magni, in quo erāt & reges bello superati. Tygranes Armenius, Atroces Hiberus, Orizes Albanus, Darius Medus, Areta Nabathæus, & Antiochus Comagenus, & hæc de Areta rege. currus tractus à quatuor equis, ab imaginēq; rectus. Triumphus esse potest ex capto Priuerno, vel ex captiuitate regis Aretæ designatus. quòd autem ante pedes eorum se forficis instar præbet videndum, id existimo factum ad retinendum cursum equorum, tanquā sit meta cursus. literæ, HYP SAEVS AED. CVR. an illum Hypsæum denotent, cuius meminit Cicero lib. epistol. famil. j. prima epistola Publio Lentulo scripta, vbi dicit, Libonis & Hypsæi non obscura concursatio & contentio, mihi non satis liquet: crediderim tamen eundem esse ex coniectura. Nam Alconius Pædianus in oratione pro Milōne eiusdem sic meminit. non tamen quòd appellet eum Aedilem curulem, prout est in numo. inquit igitur Pædianus, Inter candidatorum Hypsæi & Milonis manus in via sacra pugnatum est. Meminit & de Hypsæo consule Plutarchus in vita Pompei Magni his verbis. Post paucos dies Hypsæus vir consularis Iudicium vitans cognito Pompeium ad cænam lætum proficisci, eius genibus accubuit, cūq; obsecrare cæpit. Sed Pompeius eum cum fastu præterijt, illum, inquiens sibi cænam disperdere, aliudq; conclusit nihil &c. hinc illud considerandū, imaginem genuflexam ad Hypsæum hunc etiam referri posse, qui vt in imo numi margine scriptum adparet consul fuerit. Sic enim literæ leguntur. HYP SAE. COS. quòd autem inscriptio sit in numo. CAPTO PRIVER. id totum ex Liuiana historia petendum est lib. viij. decadis primæ, vbi narratur bellum à Romanis contra Priuernates initum. consule L. Plautio Venace, qui ad id bellum missus à Senatu Romano fuerit. qui demum donari ciuitate Romana fuerint. eorum dux Vitruuius Vaccus in eo bello fuit, cuius postea ædes dirutæ, publicatōq; solo, Vacciprata appellata sunt. bona eiusdem Semoni Sango cōsecrata. illud hic magni animi principis Priuernatum exemplum non præteribo, cū liberè id dictum ac responsum, in causa fuerit. vt Romani à pena Priuernates liberarent, eōsq; ciues Romanos facerent. Interrogatus igitur vnus ex legatis Priuernatibus à quodam, quānam pœnam meritos censeret Priuernates, eam, inquit, quam merentur, qui se libertate dignos censent. Sed & cōsul Lucius Plautius Venox, cum hoc feroci responso inferiores factos videret eos, qui ante Priuernatum causam impugnabant, vt ipse benigna interrogatione mitius responsum eliceret. quid si pœnam, inquit, remittimus vobis, qualem nos pacem vobiscum habituros speremus? Sibonam dederitis, respondit, & fidam & perpetuam, Si malam, haud diuturnam. Cuius historiae & liberè dicti meminit, & Valerius Maximus lib. vj. cap. ij. vbi quæ liberè dicta aut facta sunt, recenset. & hæc ad

hoc numisma, quæ faciant, à me dicta sint satis. cum ex omni parte elaboratum sit hoc elegantissimum numisma, non vnâ tantum, sed historiam multiplicem continens. quod sanè indicat apertissimè, quâ-
tam rerum ac eruditionis cognitionem illum habere oporteat, qui ta-
lia numismata rectè & admodum explicare voluerit.

M. PISONIS FRVG.

NUMISMA.

LIVD Numisma argenteum mihi ostendit eadem LEONORA Scota Tuisca, cuius ex vna parte capitulum muliebrem extabat, ibi stella mediâque luna, sine vlla inscriptione. ex alia parte corolla è pisonibus texta, in cuius medio circulus instar pateræ, in qua inerant quædam veluti legumina, & fortè pisones aut similia. Hoc titulo, M. PISON. FRVG. quod ad stellam attinet & lunam, hoc ad gloriam & honorè familiæ pertinere arbitror. quodd nempè è cælo genus suum sit corruatum & emanatum. hocque desumptum opinor à vetustioribus moribus. Veteres enim cum lunæ simulachrum ostenderent, puellam faciebant curru per cælum vehi, dimidiato lunari globo, temporibus accommodato sursum versus reflexo, vt etiam in numo quodam apparet æneo, Romanorum seculis percusso. Hinc assumpserunt sibi tam egregium insigne Antelunares (sic ipsi se dicebant, Arcades) ex quibus Romana postea nobilitas accipit lunæ imaginem, pedibus assuens, vt fundamentum hoc est principium generis, ab Euandro Arcade deductum esse significarent. quod & Plutarchus in problematis narrat, problemate 76. & Alciatus noster in emblemate eleganti libello effigiauit. An hic posita mediata luna? vt humanarum rerum instabilitatis elatos homines, ac superbos admoneat, vt sensit idem Plutarch. An signum eius habitationis, quæ extare in luna dicitur, & quod post mortem animi rursus lunam sub pedibus habebunt? Quod & imitatus Augustus Cæsar in hoc idem argumentum argenteum signauit, vbi eadem species curuatæ lunæ expressa est, maioris auunculi, vnde adoptatus fuit, stellam utroque cornu penitus complexa, vt inde quoque gentem suam gloria augetur. in qua quidem re nō potuit locum excogitare Octavius toto cælo dignorem, vbi Cæsaris sui animam collocaret, quàm vt in lunæ semicirculo eam includeret. Sed hæc ad lunam & stellam, quæ in prima parte numi fuerunt satis. Nunc ad inscriptionem, quæ fuit in posteriori numismatis parte, veniamus. M. PISON. FRVG. Cicero de M. Pisone in oratione aduersus

uersus L. Pisonem meminit his verbis, Irrisa est à te paulò antè M. Pisonis cupiditas triumphandi, à qua te longè dixisti abhorreere, qui etià minus magnum bellum gesserat, istū honorem emendum non putauit puer eruditior quàm ipse. Asconius Pædianus dum hæc verba interpretatur, hæc ait, Quis hic M. Piso fuerit credo vos ignorare, fuit autè (vt puto iam vos dixisse) P. Piso eisdem temporibus, quibus Cicero, sed tanto ætate maior, vt adulescentulum Ciceronē pater ad eum deduceret, quod in eo etiam quædam vitæ similitudo, & multæ erant literæ. Orator quoque frequentior habitus est, biennio tamen serius, quàm Cicero consul fuit. Triūphauit proconsul de Hispania Q. Hortensio, Q. Metello Cretico Coss. ante Ciceronis consulatum. Quibus verbis videtur innuere hunc M. Pisonem, qui est in Numismate. Quod autem sit verbum illud in numo, FR V G. illud sciendum quod narrat idem Asconius in eadem oratione contra L. Pisonem in principio, super illis verbis, ore ipso patriam aspernaris, oratione genus, moribus nomen. Tamen illa oratio inscribitur in L. Pisonem, tamen hūc Pisonem ex ea familia esse, quæ Frugi appellata sit, & ideo Ciceronem dicere aspernari eum moribus nomen, & sic notandum est hoc loco, Pisonem hunc M. fuisse ex familia illa, quæ FR V G I appellabatur, ideò posita verba illa FR V G. An verò hic M. Piso frugi fuerit ille, de quo Cicero. testimoniū adduximus, intertum apud me est. coniectura tamen ductus illum fortè fuisse opinari possum. Pisonis autè Frugi meminit Cic. lib. iij. Tusculanarum quæstionum, vbi de frugalitate differit, illud dicens, etiam frugi homines Græcos appellare *χρησμούς*, id est, tantummodo vtilis. hinc frugalitas à fruge, qua nihil melius è terra, eius contrariū nequitia, ab eo quod nequidquam est in tali homine ex nihilo dicitur. De Pifone etiam Frugi meminit idem Cicero in oratione pro M. Fonteio, qui vir tanta vitute atque integritate fuit, vt optimis illis temporibus, cum hominem inuenire nequam non posses, solus tamen Frugi nominaretur. quem Gracchus inimicus coactus fuit appellare Frugi. Huius M. Pisonis, cognomēto Frugi, magna & præclara in Rempubli- cam extiterunt officia. Huius vxor (vt ex oratione in Lucium Pisonem apparet) fuit filia Ciceronis. Nam Cicero repudiata Terentia vxore præ diuitem puellam in vxorem senex duxit. filiam suam, quæ prius Pifoni frugi nupserat, illo defuncto, in vxorem dedit Lentulo, vt narrat Plutarchus in vita Ciceronis, quod etiam interpretes orationis in L. Pisonem annotauerūt super illis verbis, Genero meo, Propinquo tuo. non tamen Plutarchum nec alium quemuis citantes aucto- rem.

TATII

TATII TITI SABIN. REGIS NUMISMA.

R GENTEVM & aliud Numisma vetustissimum eadē nobilissima, ac humanissima LEONORA Scota Tuisca mihi ostēdit, in cuius anteriori orbe imago senis cogitātis, viuīdīsq̃ oculis extabat his literis, A SABIN. in posteriori autem orbe erant duorum robustorum iuuenum imagines, quæ alias duas imagines aspectu fœmineas auferre videbantur (fugam, enim arripere videbantur) hac subscriptione TA TIT. & hoc Numisma quidem antiquissimum fuisse existimo, opinorq̃ hoc totum figmentum raptum Sabinarum designare, qui sub Imperio Romuli, primi Romanorum Regis, & Titi Tatij, Sabinorum Regis, factus sit. Historiam hanc narrat Titus Liuius lib. primo ab Vrbe condita, decadis primæ, & Virgilius his carminibus hanc rem totam illiustrauit lib. viij. *Æneidos,*

*Nec procul hinc Romam, & raptas sine more Sabinas
Concessu cauea, magnis Circensibus actis,
Addiderat subitq̃ nouum consurgere bellum
Romulidis, Tatiosq̃, seni, Curibmq̃, senex. &c.*

TITI CLAVDII AVG. LIBERTAS.

N TITI Claudij Numismate æreo, quod dum Ticini essem, mihi ostendit Theodorus, Comes illustis sancti Georgij Canapicij Casalēsis, adulescens clarissimus, & optima indole natus, fuit Libertas stans in lacinia cum pileo in dextra, alteram manum expansam habens, cum his notis, LIBERTAS AVGVSTA. S. C. Libertas à Romanis dea culta fuit, eiusque templum, Publius Victor in Auentino constituit, ibidēque fuit Libertatis atrium, de quo apud autores crebra est mentio, Publius Clodius templum libertatis cum porticu struxit eo loco, vbi fuit domus Ciceronis, quæ apud Iouem Statorem fuit, cum incendio direpta esset, vt refert Marlianus in Topographia Romæ lib. 2. idem refert lib. 4. cap. v. Templum Libertatis ex multatitia pecunia, cum æreis columnis, & statuis à patre

patre Titi Gracchi, & conditam & dedicatam, cuius atrium ab Hælio Pato, & Gornelio Cethægo fuit resectum, & ampliatum, quod verò à Suetonio tradit in Augusto. Asinium Pollionem atrium libertatis extruxisse, de alio atrio intelligendum esse existimat, idem Marlianus, propterea quòd multo tempore pòst fuit Asinius Pollio, cui opinioni assentiri videtur Liuius lib. v. Dec. v. vbi inquit, Hæc inter ipsos disceptata, postremò eò descensum est, vt ex quatuor vrbans tribubus, vnàm palàm in atrio Libertatis sortirentur. Quæ omnia Marliani verba hic posuisse volui, propterea quod & Lilius Giraldus noster, cui aliquando copiam eius Topographiæ Romæ feci, eo anno, quo impressa fuit, eadem penè dicat. Libertatis meminit & Cicero pro domo sua, ad pontifices, & Dion lib. xliij. histor. Libertatis indicium fuisse pileum, vnde & qui serui donabantur libertate, pileum gestabant capite raso, quod & nos in enarrationibus nostris in Ius ciuile explicauimus, quo etiam loco posui emblemata nostri Alciati vbi in carmen redegit Nomisma à Brutis effectum, in quo signum erat tale, pileus duobus pugionibus impositus, quæ res primum est annotata à Politiano in Miscellaneis, vt à me aliàs in exercitationibus Iuris ciuilis est annotatum. in Neruæ Cæsaris Augusti, Nomismate æreo, fuit in altera parte effigies ipsius Neruæ, cum his notis, Imp. Neruæ. CAESAR AVG. P. M. TR. PL. COS. II, PP. in auersa parte hæc erant verba, Libertas Publica S C. & erat ibi imago Libertatis stantis in lacinia in dextra pileum, in læua hastam tenentis, & hæc quidem duo Nomismata ostendit mihi cum alijs multis aureis, argenteis, & æreis, vir cultus & elegans, & antiquitatis maximè studiosus M. Antonius è familia Maximorum Patauinus, cum quo intercessit mihi amicitia iucundissima, cum Alexander Bassianus, Patauinus, idem familiaris meus, antiquitatis obseruator summus, ad eius domum mecum contendisset. est Græcis (vt etiam hoc addam huic expositioni) *ἡλευθερία* Libertatis Dea, de qua Plautus in Sticho, & in Persa, Basilicè Eleutheria agito. Eleutheria festa erant Græca, quæ celebrabantur in honorem Iouis Eleutherij. quem & *σωτήρα* id est, liberatorem, vocabant. Celebrabantur hæc in Syracusijs Tarenti, apud Plateenses in Caria, in quibus nec heris in seruos, & magistratui in maleficos animaduertere licebat, vnde Eleutheria à libertate dicta, de porticu Eleutherij Iouis, qui Athenis fuit, meminit Plato in Theagenam. Constat treis fuisse Athenis celeberrimas porticus, porticum Iouis, Eleutherij, & alteram, quæ Basileos dicebatur, Tertiam quæ *ἀνακτίος* dicta fuit ob imaginum varietatem *ποικίλην*, id est, pecile. Hanc porticum pinxit Polignotus Thasius, vt Plinius refert lib. xxxv. cap. ix.

CALIGVLÆ, NERONIS

E T G A L B Æ

ADLOCVTIO.

N tribus arcis Caligulæ, Neronis, Galbæ numismatibus, quæ superioribus annis, cum Ticini essem, dono dedit mihi Bernardus Christianus, amicus meus, erat effigies pulcherrima Imperatorum ad cohortes militum loquens, cum hac inscriptione, ADLOCVTIO CON. S. C. cuius moris atque consuetudinis, ut fuit origo perantiqua, ita adhortatio perutilis. Nam milites sic à duce ad bellum inflammati acrius pugnabant, & magis ac magis ad victoriam accendebantur. Cuius quidem instituti duo exempla in præcipuo poetarum Virgilio in Æneide à me obseruata sic, subscribere non inutile fuerit. Alterius quidem in. v. ipsius est Æneæ adlocutio ad milites Troianos, cum parentis Anchisæ manibus parentat. Sic igitur hunc in modum ille,

*Postera cum primo stellas oriente fugarat
Clara dies, socios in cœtum littore ab omni
Aduocat Æneas, tumuliq, ex aggere satur:
Dardanida magni genus alto à sanguine Diuum,
Annus exactis completur mensibus orbis,
Ex quo reliquias diuiniqu, ossa parentis
Condidimus terra, mœstasq, sacraui mus aras.
Iamq, dies (nisi fallor) adest, quem semper acerbum
Semper honoratum (sic Diu voluistis) habebo.*

Quæ sequuntur. Alterius verò loci Virgiliani est lib. xij exemplum aliquanto clarius & pulchrius. ex quo vera effigies Adlocutionis exprimitur sic,

*Continuo pugna accendit maioris imago:
Mnesthœa, Sergestumq, vocat, fortemq, Serestum,
Duçtores, tumulumq, capit, quo cetera Teucrum
Concurrit legio, nec scuta, aut spicula densi
Deponunt, celsò modius stans aggere satur:
Nequa meis esto dictis mora: Iuppiter hæc stat:
Nen quis ob inceptum subitum mihi signior ivo,
Urbem hodiè causam belli, regna ipsa Latini,
Ni frenum accipere, & victi parere fatemur
Eruam, & aqua solo fumantia culmina ponam.
Scilicet expectem, libeat dum prælia Turno
Nostra pati? rursusq, velit concurrere victus:
Hoc caput ô ciues, hæc belli summa nefandi,*

Ferte

Ferte facies properè, fadauq; reposcite flammis.

Dixerat : atq; animis pariter certantibus omnes

Dant cuneum, densaq; ad muros mole feruntur.

Vides nunc, lector optime, atque idem eruditissime quàm pulcherrimè his duobus in locis, & hoc potissimum postremo, Poëta noster adlocutionem cohortis, de qua in illis nomismatibus viget adhuc memoria, ad veram imaginem depinxerit? nam quid illa militum clypeata cohors in nummis, atque in medio stans imperator, aliud sibi volunt? quàm quod Virgilius expressit superscriptis carminibus, morè non ignorans adloquendi milites, qui maximè apud veteres in vsu fuit. ità meherculè ista non mediocriter sunt in maximo vate, quàm alia consideratione digna. illud tantummodo à numismatibus disidet, quòd Virg. adloquētes imperatores ad milites, illos ex cello aggere, aut ex tumuli aggere profari facit, cū in numismatibus castrensem sellam positam super quadrata quadam imagine, aut aggeris, seu tumuli sit cernere. De Adlocutione autem hac meminit in Tyberio Suetonius, qui sic ait. iure autē Tribunitiæ potestatis coacto senatu, inchoatāque adlocutione de republica, de repente velut impardolori cōgemuit. Idem in Galba. obseruatum est, Cal. Ianuar. sacrificanti coronam de capite excidisse, auspicanti pullos euolasse: adoptionis die, neque milites adlocuturo castrensem sellam de more positam prò triburali oblitis ministris. & in senatu curulem peruersè collocatam. quo loco legendum adlocuturo, sic apud Liuium ADLOCVTIONIS Templum per D. literam non autem per L. scribendum est. vt etiam animaduertit Politianus lib. 4. Epistolarum Philippo Posco scribens, sic quodannis, sic adque, sic adgradior apud Virgiliū ex fide veterum codicum legendum est. Adlocutionem pulcherrimam ac elegantissimam videre est apud Liuium lib. vi. Decadis iij. vbi Scipio ratus adloquendos milites veteres, qui magnis cladibus superfuērant, aduocata concione ità disciuit. Nemo ante me, nouus imperator militibus suis priusquam opera eorum vsus esset gratias agere iure ac merito potuit. Sed hic templum adlocutionis de quo Liuius meminit, ponam. Liuius igitur in oratione M. Furij Camilli in concione ad P. R. de non transfugrādo Veios hūc in modum scribit, ADLOCVTIO templum propter cælestem vocem exauditam in noua via iussimus fieri. Igitur à Furio Camillo Adlocutionis templum constructum fuit propè viam nouam, quæ supra adē Vestæ, quæ iuncta Romano foro, & velabro fuerit. Suetonius in Cæsare sic de Adlocutione mētionem facit. Nam cū in adloquendo adhortandoq; sæpius digitum læuæ manus ostentans, adfirmaret se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, annulum quoque equo animo detracturum sibi: extrema concio, cui facilius erat videre cōcionantem, quàm audire, pro dicto accepit, quod visu suspicabatur, promissumq;

H 2 ius

ius annulorum cum millibus cccc. fama distulit. hæc Suetonius. Sed quia superius de aggere tumuli mentionem feci, nunc quædā ex Plutarcho libet proferre. Plutarchus igitur in vita Pōpei eo loco, vbi narrat illi nuntiatam Mithridatis mortem ē Ponto, subiicit etiam literas illi allatas fuisse, cū ipse esset in bello, quæ certum illum de Mithridatis morte fecerūt, quæ cū per exercitum divulgata foret, illum ad Pompeum cursitare, ipsumq; præcingere cœpisse refert. cūq; deesset suggestus eminētior, ex quo adloqui milites imperatoribus mos est, nec miles vllum struxisset, tum militē æditū illi erexisse tumulum & sellam attulisse, quam ascēderit Pompeius, & ex literis recitauerit Mithridatem per filij Pharnacis seditiones mortē sibi consciuisse ac omnia, quæ ipse possederat, Pharnacē sibi fortitum, deq; his gestis Pharnacem ad se Romamq; scriptitasse. Quo loco explicat Plutarch. quonā modo tumulus ille ex aggere factus, cū Imperator ad legiones adloqueretur, construi solet, verba sunt. fieri quippe is solet eminētior suggestus excisum cespitē exciso accumulādo cespiti. ex quibus verbis pulcherrimē ostenditur in numismate adlocutionis imago & ob oculos ponitur. & proprijs verbis expressa à poëta. Virgilio dignoscitur. Sed hæc iam satis.

VITELLII HONOS ET VIRTVS.

IN Vitellij imagine quæ in vna parte numi ærei efficta fuit, Virtutis hanc effigiē vidit ex altero latere. Erat Iuuenis galeati stantis forma, in dextra manu hastā habentis, & quasi innitentis, in læua veluti quandam clauam, seu tessera gestantis, erat porro Iuuenis sagatus, & veluti habens quoddā paludamentum sagum ambiens in humeros reiectum, & ocreatus seu more militari caligatus altero pede testudinē premēs. hanc imaginem iuxta stabat, formam virginis præseferens honos, hastam dextra manu tenēs, in alrera cornucopiæ, brachium autem, quo hasta tenebatur, nudum. vestis qua tegebantur reliqua membra, vt mihi visum fuit, erat lacinia seu stola, quæ vsq; ad pedes descendebat. premebat autem Delphinem altero pede, erat & in ipso Numismate, eleganter efficta talis inscriptio, HONOS ET VIRTVS. Quod virtus galeata fuerit in numo, illud in causa fuisse existimo, quia Græci Palladem armatam fecere. Nam in studijs literarijs etiam controuersiz nascuntur, quæ tanquā in palestra, & lucta dirimuntur. quam rem quia Ioannes Picus ille Mirandulanus in Apologia noningentiarum conclusionum suarum, perbellē demonstrat, hic eius verba memoriz digna, & his qui disputandi exercitatione vtī non solent, vtilia futura subscribere operæpretium duco, sicut enim (inquit) per gymna

gymnasticam corporis vires firmiores fiunt, ita in hac quasi, literaria palestra, animi vires & fortiores longè & vegetiores euadunt. Nec crediderim ego aut poëtas aliud per decantata Palladis arma, aut Hebræos cum ferrum sapientum symbolum esse dicunt, significasse nobis, quàm honestissimam hoc genus certamina adipiscendæ sapientiæ oppidò quàm necessaria, Quo fortè sit, vt & Caldæi in eius genesi qui Philosophus sit futurus, illud desiderent, vt Mars Mercurium triquetrum aspectu conspiciat, quasi si hos congressus, & hæc bella sustuleris, sompniculosa, & dormitans futura sit. omnis philosophia. Hactenus Picus vel etiam armata est virtus, quia virtus in bello enitet suæque virtus est unicuique militanti. hinc Virgil. in v.

Exigui numero, sed bello virida virtus.

Virtus enim non solum in re literaria sed & in bellico negotio est conspicua, ac maximè illustris. vtrunque enim exercitium & literarum & militiæ apud Romanos fuit honestissimum, ac maximæ dignationis, quod pertinet ad hastam, clauam ad sagum, ad paludamentum, & caligas omnia militaria arma, & ornamenta, notius est quàm vt ego hic declarem. Paludamentum tamen nonnullis scriptoribus visum est fuisse ornamentum imperatorium, quod ex Suetonio in Iulio Casare perspicuum est. Aliquando tamen & sæpius fuit militare, exempla apud Liuium plura sunt, Plutarchus in Lucullo (vt Lazarus Bayphius vir de re literaria optime meritis annotauit) *ἐπεγείδα* pro paludamento posuit. idem in Crasso *πορφυρεὰ* pro paludamento purpureo posuit. Illud hic subijciam, hanc effigiem virtutis armatum in Nomismate, omnino fuisse eius formæ ac habitus, quem posuit, ac ex marmoribus antiquis effingi fecit in suo libro de re vestiaria idem Lazarus Bayphius. Sed quid sibi velit Virtus testudinem premens videamus, & honor Delphinem premens pede. Crediderim ego his duabus rebus maturitatem cōfici, vt primum in virtutis actione immoremur, dein per se statim consequetur honor. & quidem hæc virtus armata bellicam artem cōstitutione arripiendam & consilio monet, & post cūctationem ipsa victoria accedit, quæ honorè affert ilicò. Nam turpe est (vt inquit de Scipione Cicero) Duci in bello dicere non putarâ, negotia enim bellorum meditatione & consultatione egent, prius quàm ad arma concurratur, & ineatur prælium. Vel etiam virtuti testudo, Honori delphinis tribuitur quod in terra spectata fuerit virtus, in aquis verò honor adeptus, vel quod virtus simul terris & mari imperet. Hanc autem maturitatē alia forma Alcuius in emblematis suis confixit nēpè Telum, quod cōplectatur echeneis. hoc carmine.

Maturare iubent propere, & cunctarier omnes

Neu nimium princeps, neu mora longa nimis.

Hoc tibi declaret connexum echeneide telum,

Hæc tarda est, volitant sicula missa manu

H 3

Non

Non ignoro Suetoniū in Augusto referre dictū fuisse ipsius Augusti *omniū gladius &c.* Et,

Sat celeriter fieri quicquid fiat satis bene.

De qua re aliās in nostris Iuris ciuilibus exercitationibus impressis mentionem fecimus. quod pertinet ad honorem hic quādam eram dicturus, quæ facerent ad huius temporis homines, qui quotidie se velle honorem suum recuperare contendunt, dum hostem ad duel- lum prouocant, nescientes mehercule quid sit honor, & quæ eius conditio, & tamen pro re minima & sæpe pro nihilo, & de nihilo lon- gas condentes Iliadas, Corpus & animam eunt perditum. Cum ta- men huiusmodi contentiones, & duella à Iure pontificio diuinoq; & humano probita sint. Cap. monomachiam. 2. quæstio. v. & C. de Gladiatoribus. vbi Constantinus Imperator Aug. cruenta spectacu- la in ocio ciuili, & domestica quiete sibi non placere ait, quapropter omnino gladiatores esse prohibet. Igitur de honore nisi quādam apud Aristotelem à me lecta lib. j. Rhetoricorum ad Theodocem sum dicturus, propterea quod nonnulli libros scripserunt hoc tempore de honore integros quidem, lingua vernacula, illorum est vnus Franciscus Patritius, qui anno superiore, cum essem Pata- nij, libellum edidit, in quo quid sit honor præceptis quidem Philosophicis disputat, & is quidem doctissimus in Philosophia, & bonis literis, amicus meus, eius honoris librum mihi dono de- dit. Posteuinus etiam librum integrum de hac eadem re addidit. Sed is à me nondum est lectus. Aristot. igitur lib. Rhetoricorum ad Theo- docem primo, sic honorem definit. Honor est existimationis bene- facti iudicium. Partes autem honoris hæ sunt. Sacra, memoratio- nes, decantationes carminum, aut solutæ orationis, ad laudem reci- tatio, præmia, delubra, vel primi concessus, sepulchra, imagines, publici victus. Ad hæc etiam barbara, inclinari locoradere, mu- nera quoque, sed alia apud alios honoratiora, Nunc videamus & ipsius virtutis apud eundem Aristotelem definitionem. est au- tem virtus, vt videtur, vis quādam productiua, aut conseruati- ua rerum bonarum. Item vis benefaciendi multa ac magna, & om- nia in omnibus. Huius partes hæ sunt, Iustitia, Fortitudo, Mode- stia, Magnificencia, Magnanimitas, Liberalitas, Mansuetudo, Prudē- tia, Sapientia. Iurisconsultus Modestinus lib. de verbo. sig. honore, existimationem appellat, & eius causam capitalem, sic enim Latine lo- quentes, omnem causam ad honorem pertinentem, capitalem no- minare solent, hinc tamen mihi nascitur quoddam dubium, quod videtur mouere Papinianus lib. Pandectarum xlvij. cap. ad leg. lul. de adulter. coerc. vbi dicitur, quod non facile conceditur li- berto patroni famam lacescere, tamen permittitur ei iure mariti pa- tronum suum accusare, quomodo si atrocem iniuriam passus esset, & tamen de liberandis inquit Papinianus, an impune patronum li- beratus

bertus occidere possit, quod sibi durū esse videtur. Nam cuius famæ multò magis vitæ parcendum est, quo loco videtur Papinianus vitam ipsam quasi honori præponere, quod tamen hodie apud nonnullos non admitteretur. Sed sic resolui facillimè posse puto, si prohibetur libertus famam & honorem sui patrōni lædere, quæ quidem res est maxima, capitalis, & preciosa. Quantò magis vitæ ipsius domini erit parcendum, etiamsi liberti vxorem corruperit? cum quòd est maius remittitur, minus tantò magis remitti debeat. quòd tamen durum est, ac penè iniustum. Sed de hac re amplius de- liberandum. Illud in præsentia dignum annotatū non omittam, quod vetustæ marmorum inscriptiones, primo versu habent, ob HONOREM. quòd scilicet cenotaphium indicat. Honorarium autem tumulum Suetonius Tranquillus appellat in Claudio, quam rem Magnus Alciatus obseruauit lib. Parergon x. capit. xij. in elo- gijs etiam veteribus Mediolani, quæ idem Maximus Alciatus in li- bellum redegit, ac commentatus est, sed nondum edidit hæc inscri- ptio fuit.

D M

IN HONOREM.

MAXIMIAN MAXIMAE CALVINI F.
MAXIMVS MATRI INCOMPARABILI

Apud Iureconsultos sæpè huius dictionis ob Honorem, mentio est lib. Pandectōn. l. capit. de pollicitationibus, Vlpianus in l. j. Sed siquidē ob honorem promisserit decretum sibi, vel decernendū, vel ob aliam iustā causam, tenebitur ex pollicitatione. idē illud constitutum est, vt si ob honorem pollicitatio fuerit facta, quasi de- bitum exigatur. Sed cæptum opus, licet nō ob honorem promissum, perficere promissor cogetur, sicq; se est constitutum. Idem Vlpianus, Toties locū habet diminutio pollicitationis in persona hæredis quo- ties non est pollicitatio ob honorem facta. Cæterū si ob honorem facta sit: æris alieni loco habetur, & in hæredum persona non minui- tur. si quis pecuniam ob Honorē promisserit, capere q; soluere, eum debere quasi cæpto opere, Imperator rescripsit. Non tantum Mascu- los, sed etiam fœminas, si quid ob Honorem pollicitatæ sunt, debe- re implere, sciendum est. Modestinus eodem lib. & titulo. Ex pol- litatione, quam quis ob Honorem apud Rempubicam fecit, om- nimodò insolidum tenentur ipsē & hæres eius. idem in l. si quis ob Honorem. & ibidem Pomponius, & Papyrius. quod verbum to- ties repetitum, spectare non solum ad sepulchraria sed etiam ad quicquid famæ viuientium pertinens est crediderim illud sciendum extra portam Capenam fuisse lucum Honoris, quod Marlianus lib. v. cap. xxvij in Topographia Romæ refert. Sed de Honore & Virtute hæc satis.

VITEL

VITELLII FIDES

EXERCITIVVM.

N quodam Vitellij imperatoris Numisma-
te, erant duæ manus simul iunctæ, cum his
verbis FIDES EXERCITIVVM. in alio
nummo bene veteri, quem mihi dono de-
dit SCANZIVS Mediolanensis iuris ciuilis
perstudiosus scholasticus, fuit imago Claudi j
imperatoris radiatam coronam capiti haben-
tis cum hac inscriptione, IMP. C. CLAV-
DIVS AVG. cuius a tergo erat stans icuncula signiferi ambabus
manibus signa tenentis, his verbis FIDES EXERCIT. Signorum au-
tem seu vexillorum alterum in apice manum expansam, alterum flo-
rem præferre videbatur. Quod ad Vitellij nummum pertinet, nihil
apud Suetonium de hac re reperi, quodque ad præsentem explica-
tionem facere posset. Apud Titum Liuium ea tamen verba iandiu le-
gi in libr. xxij. ab vrbe condita, vbi Pacuuius Calauius dehortatur fi-
lium à facinore & cæde Annibalis hunc in modum. Pauca horæ sunt,
intra quas iurantes per quicquid Deorum est, dextras dextræ iungen-
tes fidem obstrinximus, vt sacratis de mēsis essemus. quibus verbis sa-
tis perspicuè apparet, quidnam illæ duæ dextræ designent. Nam sic
iunctæ manus fidem demonstrant. in bello enim sic milites facie-
bant, vt darent manus alter alteri, & imperatoris sui animum confir-
marent, quin sacramento adigebantur, se nunquam fidem imperato-
ri suo violaturos, & pro salute eius etiam morituros. vt lib. ij. cap. v. de
re militari ad Valentianum Cæsarem Vegetius Flavius commemorat.
quod fiebat cum nomen in militiam darent. Sed qui in externam mi-
litiam legi se passi essent, militariter more Romæ, puniebantur. Cum
igitur fidē obligarent in bello, dextras ita iugebant in signū fœderis;
Quē morem præcipuus poëtarum obseruauit sæpius, & j. cum dixit.

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.

Et,

Cur dextra iungere dextram Non datur?

Et illud,

Et dextra coniungere dextram Accessi.

Ergo & quam petitis iuncta est mihi fœdere dextra.

Sed & Alciatus iurisprudentiæ sacratis, antistes in doctissimo libel-
lo Emblematum his carminibus antiquum morem exercituum si-
mul manus ingentium eleganter depinxit. CONCORDIA.

In bellum ciuile duces cum Roma parares,

Viribus & caderet Martia terra suis:

Mos fuit in partes turmis cœuntibus hasdem,

Coniunctas dextras mutua dona dari.

Fœderis hæc species, id habet Concordia signum,

Ut quos iungit Amor, iungas & ipsa manus.

Fine

Fuit etiam apud me superioribus annis, cum Patauij agerem, Augusti numisma aereū, quod post dono dedi Batholomæo Rayro Veneto adolescenti optimo & benè morigerato, & egregia indole prædito, his quidem notis insculptum in altera parte, CAESAR IMP. PON. TR. P.P.P. ET SEMPER AVGVSTVS. VIR. à tergo autem erant duæ imagines, quæ manus coniunctas habebāt, cum Cornucopia his literis, CONCORDIA AVGVSTI. Aegyptij volentes concordiam signare homines duos dextris se excipientes pingunt. Cornelius Tacitus lib. xvij. ostendit dextras concordiae signa vltro citroq; destinari ab exercitibus solitas. quod & Alciatus noster in annotationibus in Cornelium Tacitum rectè obseruauit. In vetusto marmore Mediolani in templo Diui Mauritij, vbi est elogium Cacurij & Manduillæ coniugum, duæ sunt iunctæ manus in signum concordiae, & benè concordati matrimonij, cum hac inscriptione,

V. F.

M. CASSIVS M. F. OVF. CACVRIVS SIBI ET
ATILIAE MANDVILLAE VXORI ET M.
CASSIO BROCCO FILIO ET L. CASSIO DO-
NATO FILIO. IN FR. P. XX. IN. AGR. P. XX.

Est & aliud elogium Lucconis & Billienæ coniugum dextras inuicem iungentium, quibus adest & Catulus & taurus, necnon & Leones arietinis capitibus insidentes, elogij verba sunt hæc,

L. SVLPITIVS GN. F. SEVERVS. T. F. I. SIBI.
ET GN. SVLPITIO LVCCONI PATRI BIL-
LIENAE SAL. F. SECVNDAE MATRI.

Meminit autem huius nominis Billienæ Sallustius in Iugurtha, licet ibi corruptè legatur Lucium Belligerum, vel vt alij, sed malè habent, textus, Belliginum. L. Billieni igitur legendum est iuxta veterum codicum veram lectionem. & fortè ille Lucius Billienus fuit pater L. Billieni, de quo Cicero Philippica secunda mentionem facit, an hæc Billiena mulier fuerit ex familia eorum, quos nominaui, incertum est. Crediderim tamen fuisse, cum antiquissimum sit hoc monumentum, ex omni parte elaboratum. Nam iunctæ manus & catulus illos summa fide inuicem vixisse ostendunt. moderationem autem semper obseruasse argumento est taurus, qui semper pro temperantia apud Orum Apollinem in Hieroglyphicis habetur. cum id animal sceminæ, postquam coitum concepit, auersetur. Leones autem arietinis capitibus insidentes, mulierum pudicitiae custodiam adhibendam indicant. Est enim aries leuitatis stultitiaeque symbolum, & ideo sceminis congruit, Leo verò custodiam Typum gerit: quoniam id animal a pertis oculis dormit. Propterea etiam pro foribus templorum apponi solent: cuius rei idem Orus est autor, & Alciatus in emblematis, & Pierius Varianus in Hieroglyphicis. quod modò ad iunctas manus spectat me-

I mini

mini me vidisse Placentiæ apud Franciscum Nouellium argenteum nummum, in cuius altera parte erant duæ dextræ sithul iunctæ cum caduceo, his notis, ALBINVS BRVTI FIL. in altera verò parte erat Pietatis effigies. literæ, PIETAS. Apud Vegetium de re Militari lib. ij. cap. xij. in fine illud legimus, Contubernium manipulus vocabatur, ab eo quòd coniunctis manibus pariter dimicabant.

VITELLII CONCORDIA.

IN Vitellij Nomismate fuit concordia sedens cum cratere in manu dextra, illum vergentem in foculum ibi arulæ imagine effictum, altera manu, cubito solio innitente, cornucopiæ tenente, cum hac inscriptione, CONCORDIA AVGVSTI. & quidem non sine causa, quando quidem dicat Suetonius, Vitellium iurasse, nihil sibi antiquius quiete publica fore, & nullo pugionē recipiente, quali in æde concordia positurus, eum abscessisse, sed quibusdam acclamantibus, Ipsam esse concordiam, & non solum retinere se ferrum affirmavit, verumetiã concordia recipere cognomen. In Galbæ nomismate sic efficta fuit Concordia, Mulier sedens, dextram oliuæ tenens, sinistra hastam habens cubito solio innitens, ubi erant hæc verba, CONCORDIA AVG. S. C. fuit & in eiusdem Galbæ nomismate, mulier stans cum ramulo oliuæ in dextra manu, in altera cum cornucopia, cum his verbis: CONCORDIA PROVINCIARVM. aliquando etiam Concordia effingebatur cum sceptro in manu, aliquando etiam duabus manibus coniunctis simul. Cornicem in duobus aureis nomismatibus Faustinae Augustae Concordia titulum ipsum præferentem se apud Laurentium Medicem vidisse affirmat Politianus cap. lxvij. Miscellaneorum, quod & ex Heliani scriptoris Græci lib. iij. de animalibus idem refert.

De æde Concordia sic scribit Plinius lib. xxxij. Natural. Histo. cap. j. Flavius vouit ædem Concordia, si populo reconciliasset ordines. Et cum ad id pecunia publica non decerneretur, ex mulctatitia, sceneratoribus condemnatis, ædiculam æream fecit in Græcostasi, quæ tunc supra comitium erat. Inciditque in tabula ærea eam ædem C. quatuor annis post Capitolinam dedicatã. Hastenus Plinius. Scribit Suetonius Tyberium dedicauisse ædem Concordia. quam posuisse refert Martianus, Liuiam Germanici matrem, ob viri cum ea concordiam, quod in Fastis his verbis ostendit Ouidius,

To

Te quoque magnifica Concordia dedicat æde,

Liua, quam clavo præstitit illa viro.

Quo autem loco posita esset ædes Concordiæ, varia est opinio. Ideo Martianus dicit quamcunque probaueris, non longè à Palatino monte, & arcu Vespasiani fuisse comperies. Scribit Liuius lib. vj. de cadis tertiæ, in æde Concordiæ, victoriam, quæ in culmine erat, fulmine ictam, decussamque ad victoriam, quæ in ante fixæ erant, hæsisse, neque inde procidisse. Alibi ipsam Concordiam sic effectam vidi, Mitrata palliatæque erat stans, dextra cratèrem tenens, læua copiæ cornu. Alio etiam modo vidi sic signatam, Duo erant stantes laticlauati dextras dextris iungentes. Extant autem in porticu ædis Concordiæ, octo ingentes columnæ, & in epistylis titulus sequens.

S. P. Q. R. INCENDIO CONSUMPTVM
RESTITVIT. Inuentus est autem lapis, in quo huiusmodi
verba erant incisa,

D. N. CONSTANTINO MAXIMO PIO
FELICI AC TRIUMPHATORI SEM-
PER AVGVSTO OB AMPLIFICATAM
TOTO OBRE REM PVBLICAM FA-
CTIS CONSILIIS Q. S. P. Q. R. AEDEM
CONCORDIAE VETVSTATE COLLA-
PSAM IN MELIOREM FACIEM OPE-
RE ET CVLTV SPLENDIDIORE RE-
STITVERVNT.

I 2 NER

NERONIS PORTVS

OSTIEN.

IRIA SVNT Neronis Numismata, in quorum altero est effigies & imago plurium nauium, cum Tritone. Neptunum potius, quam Tritonem fuisse iudico, quod verius sit, Neptunum sedentem propter tranquillitatem maris adpositum: delphinemque, quod emollita sit omnis ira marina, & felicem in portum sibi succellum contigisse. Nam temonem manu dextra terræ adprimere videtur. Quod nauigationis signum est in portū hostilem læua delphinum amplecti, quod celerrimè sedatum illi sit mare. & delphine veluti mœnibus circumuallata, vbi hæc inscriptio S. P. O. R. OST. C. AVGVSTI. in altero imago mulieris sedentis cum arula, altera manu pateram in foculum vergente, & altera manu hastam tenente, vbi est altera mulier stans cum cornucopia, & etiam est ibi rostrū nauis cum hac inscriptione, ANNONA AVGVSTI CERES S. C. in tertio numismate est quadriga, vbi sunt verba, EPTYMIVS. est & aliud numisma aureum eiusdem Neronis, in quo est Iani templum fertis coronatum cum his verbis. P. R. VBIQ. PARTA IANVM CLVSIT. S. C. Hoc est Pace Romæ ubique parta Ianum clausit. Senatus consultum. Sed ad horum quatuor numismatum imagines explicandas, videamus quid Suetonius Tranquillus in ipsius Neronis vita dicat. In Numismate vbi est inscriptio, Portus Ostiensis, videtur illud suetonij facere, Formam ædificiorum vrbis nouam excogitauit, & vt ante insulas, ac domus porticus essent, de quorum solarijs incendia arcerentur, easque sumptu suo extruxit. Destinauerat etiam ostia tenus mœnia promouere, atque inde fossa mari veteri vrbi inducere. & ibidem. Fossam ab Auerno Ostiam vsque vt nauibus, nec tamen mari iretur. longitudinis per CLX. milliaria latitudinis, qua contrariæ Quinquiremes commearent. alibi Suetonius loquens de Ostia inquit, trāsijt in hortos Seruilianos, vbi præmissis libertorum fidsimis Ostiam, ad classem præparandam, Tribunos centurionesque Prætorij de fugæ societate tentauit. Et alibi Suetonius in Nerone, Quoties Ostiam Tyberi deflueret, aut Baianum sinum præternauigaret, dispositæ per littora & ripas diuersoriarum tabernarum parabantur, insignes ganeæ, & matronarum institoria operas imitantium, atque hinc inde orantium, vt appelleret. Naumachiam exhibuit marina aqua innantibus belluis. Item stagnum maris istar fecit circunseptum ædificijs ad vrbiū speciem. Sed de portu Ostiensi idem Suetonius in Diuo Claudio meminit. cuius verba hinc apponam, quia ad Numisma nostrum faciunt perbellè. Refert igitur

igitur Suetonius, Quòd portum Ostiæ extruxit, circumducto dextra sinistraque brachio, & ad introitum profundo iam solo mole obiecta, quam quò stabilius fundaret, nauem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Ægypto fuerat aduectus. congestisque pilis superposuit altissimam turrim, in exemplum Alexandrini Phari, vt ad nocturnos ignes nauigia dirigerent. Quam rem etiam numismatis effectam vidimus Patauij apud M. Antonium maximum antiquitatis amantissimum. & de qua turre meminit Strabo lib. de situ orbis xvij. & Plinius lib. xxxvj. cap. xij. quo loco de Pyramidibus Ægyptiorum scribit, Plinij sunt verba, Magnificatur & alia turris à rege facta in insula Pharo, portum obtinente Alexandriæ, quàm constitisse DCCC. talentis: tradunt magno animo nequid omittamus, Ptolemæi regis, quod in ea permiserit Sostrati Gnidiij architecti structuræ ipsius nomen inscribi. Vfus eius, nocturno nauium cursui, ignes ostendere, ad prænuntianda vada, portusque introitum, sicut iam tales compluribus locis flagrant, vt Puteolis ac Rauennæ. &c. Strabo dicto libro xvij. refert epigramma Sostratis Gnidiij de turri illa, quam ipse Ptolemæi iussu construxerat in Pharo, quod tale est, Sostratus Gnidius Dexiphaniæ filius Dijs salutaribus ob nauigantes. quod carmen Sostratus (vt refert Politianus in præfatione in Suetonium) in ipsius muri lapide turris clam incidit, calcem superinducens, & nomen regis superscribens, fore auguratus (id quod accidit) vt haud multò post literæ illæ cum lorica sua defluerent & nomen regis disperderetur. Sostratis verò saxo insculptum remanens appareret. Quod exemplum Scriptores imitari debent, vt non tantum præsentis seculi applausum captare leuissimum querant, ac de eo solliciti nimis ne sint, quam rem æternitate dignam, & quæ laudem perennem præstare valeat, solido posteritatis iudicio peragere, ac sibi in longum tempus prospicere. De turre autem Phari meminit & Herodiamus lib. 4. iuxta principium, vbi de consecratione Cæsarium disserit. Sed iam alterum numisma eiusdem Cæsaris, vbi sunt verba ANNONA AVGVSTI CERES. exponamus. inquit, igitur Suetonius in Nerone, vt certionem indolem ostenderet, ex Augusti præscripto imperaturum se professus, neque liberalitatis, neque clementiæ, nec comitatis quidem exhibendæ vllam occasionem omisit, grauiora vectigalia, aut aboleuit, aut minuit, præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit, diuisis populo viritum quadragenis nummis. Senatorum nobilissimo culque, sed à re familiari destituto, annua salaria, & quibusdam quingena constituit. Item prætorianis cohortibus frumentum menstruūque gratuitum. & paulò post, Sparsa & populo missilia omnium rerum per omnes dies singula quotidie millia, aurum cuiusque generis multiplex penus, tessera frumentaria, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ, tabulæ pictæ, mancipia, iumenta, atque etiam mansuetæ fera, nouissimè naues, insulæ, agri, quæ quidem omnia annonam, & abundantiam cornucopiæ designant. In

tertio numismate, vbi fuerat quadriga cū inscriptione, E V T Y M I V S. ex Suetonio satis patet eum quadrigas rexisse, cū dicat, mox et ipse aurigare atque etiam spectari sapius voluit. Et alibi, aurigauit quoque plurifariam, Olympijs etiam decemiugem, quanuis id ipsum in rege Mithridate carmine quodam suo reprehendisset sed excussus curru, & repositus, cū perdurare non posset, destitit ante decursum, nec eo secius coronatus est. decedens deinde prouinciam libertate donauit, simulque iudices ciuitate Romana & pecunia grandi, Hæc Suetonius. Quod autem in Numismate sit verbum E V T Y M I V S, animaduerte quæ suprâ diximus in securitate, nam euthymius securus dicitur. In Numismate vbi sunt ea verba, PACE PR. TERRA MARIQ. PARTA IANVM CLVSIT. vel vt est in alio quod suprâ scripsimus P. R. VBIQ. PARTA IANVM CLVS. S. C. Hæc quidem Suetonius probat his verbis, Ianum geminum clausit tam nullo, quàm residuo bello, Augustus etiam, vt idem Suetonius ait, Ianum Quirinum semel atque iterum à condita vrbe ante memoriam suam clausum, in multo breuiori temporis spatio terra marique Pace parta, tertio clausit. Quod autem in Neronis Numo sit imago, cum cithara in manu, ipse sanè est princeps citharædus, vt Iuuenalis in octaua satyra,

Res haud mira tamen Citharædo principe natus

Nobilis.

Et paulò post.

Et de marmoreo Citharam suspende Colosso.

Sciendum Neronē consueſſe canere, ac ad citharam maximè, vt inquit Suetonius, sine mora nomen suum in albo proſitentium citharædorū inſiſit adſcribi, ſorticulæque in urnam, cum cæteris demiſſa, intravit ordine ſuo. ſimulque Præfecti prætorij citharam ſuſtinentes. &c. Tragicædias quoque cantauit perſonatus, Heroum, deorūque item Heroidum atque Dearum, perſonis effictis, ad ſimilitudinem oris ſui, & ſceminæ prout quanque diligeret. Inter cætera cantauit Canacem parturientem, Oreſtem matricidam, Oedipodem excacatum, Herculem inſanum, Olympiæ quoque, præter conſuetudinē, muſicum agona commiſit, ſacras coronas in cubili circum lectos poſuit. Itē ſtatuas ſuas citharædico habitu, qua nota etiam nummum percuſſit. Nihil autem æquè doluit, quàm vt citharædū malū ſe increpitū. ac pro Nerone Ænobarbum appellatum. quod autem cithara maximè delectatus ſit, inquit & illud Suetonius, Inter cæteras diſciplinās pueritiæ imbutus tempore, & muſica, ſtatim vt imperiū adeptus eſt, Therpūm citharædum vigentem tūc præter alios, accerſijt, & ea quæ ibi ſequuntur. ne hic totum Suetonium tranſſerre videar, vnum tantum in hoc dixiſſe ſufficiat: inter familiares Græcum prouerbiū iactaſſe, Occultæ Muſicæ nullum eſſe reſpectum. In nummo, vbi eſt pennata ſeu alata

Mulier

mulier cum corona in manu altera, in altera verò palmam habente, cum inscriptione, VICTORIA AVG. hoc & comprobatur Suetonius dicens, Victorem autem se ipse pronunciabat, quæ de causa & præconio ubique contendit. instituit siquidem quinquennale certamen primum omnium Romæ, more Græco triplex, Musicum, Gymnicum, Equestre, quod appellavit Neronia, ut etiam est videre in Numismate, verbis Græcis scripto ΝΕΡΙΝΟΙΩΝ, & apij corona circumdato, de qua corona Iuuenalis in viij. sic,

*Hæc opera atque hæc sunt generosi principis artes,
Gaudentis fædo peregrina ad pulpita saltu,
Prostitui, Græciaque apium meruisse corona.*

Sed & Neroneum quoque mensem Aprilem de nomine suo appellavit, & Romæ Neroneum Agona ante præstitutam diem reuocavit, cum magni æstimaret cantare. Sed & Romam à Græcia reuersus eo corru, quo Augustus olim triumphauerat, & in veste purpurea, distinctaque stellis aureis chlamyde, coronamque capiti gerens Olympicam, dextra manu Pythiam, præeunte pompa cæterorum, cum titulis ubi, & quos, quo cantionum, quove fabularum argumento vicisset: sequentibus currum ouantium ritu plausoribus, Augustianos, militesque se triumpho eius, clamantibus. & reliqua. Dedicavit & Themas atque Gymnasia, Senatui quoque & equiti oleum præbuit. magistro toti certamini præposuit consulares sorte, sed prætorum deinde in orchestram senatumque descendit, & orationis quidem certaminisque Latini coronam de qua honestissimus quisque contenderat, ipsorum consensu, concessam sibi recepit. Citharam autem à Iudicibus ad se delatam adorauit, ferrique ad Augusti statuam iussit. Et hæc quidem Suetonius, quæ hic volui scribere, ut non frustra coronam fuisse effectam in illo numismate quis existimaret. Sed quod alatam mulierem cum corona etiam in vna manu, in altera palmam habentem aliud numisma ostendat, cum inscriptione Græca hac, ΡΟΔΙΩΝ. hoc etiam ex Suetonio puto, nos addiscere posse, si hic verba subscripsero, Apud eundem (inquit) consulem pro Rhodiensibus Latine, & pro Rhodijs, atque Iliensibus Græcè verba fecit. Et alibi, Matrem dicta factaque sua exquirentem acerbius & corrigentem hætenus primò grauabatur, ut inuidia identidem oneraret, quasi cessurus imperio, Rodumque abiturus. Hæc Suetonius, quæ ad hanc rem facere possunt. Sed hic illud animaduertendum est, ΡΟΔΙΩΝ per ω, magnum secundo loco scribi. cum Ρόδιος, s. ῥ. hoc est Rhodiensis per ο, paruum scribatur apud Græcos, Sic & Ροδῖος Fluius. Sic & Ρόδιος Rosa. Ροδῖος. ων ῥ. ῥ. rosetum. per, ω, magnum autem scribi. Sed ego facillè crediderim Rhodienses hunc nummum percussisse in aduentum Neronis ad eos. ideo ΡΟΔΙΩΝ inscripsisse, hoc est Rhodiensium. & ideo per ω. scriptum. Sed hæc satis. Nos enim in Philosophiæ studijs & penè in medijs lectionibus huius anni, quæ ad Physica pertinent, occupati

cupati ac detenti, hoc quaecunque, lector optime, munusculum donamus. Opusculum enim hoc numismatum præter institutum nostrum elaboratum fuit. Cum amici cuiusdam precibus simulque flagitationibus facere satis mihi opus fuerit, non ut ego idoneus huic prouinciæ sim, meque existimem tam doctum, ut hæc obscura signa, & hieroglyphica explicare facillimè valeam, cum hæc non nisi à doctissimo, ac eruditissimo viro & in literis præstantissimo explicari digna videantur & possint. Quid enim nos in Philosophia occupati, hæc in re inigne præstare possumus? cum hæc studia sua etiam oïa & vberiora requirant: quàm à me exigì possint. Accipe igitur utcunque ea, quæ tibi damus, studiose lector, & benigno vultu hæc lege, illius sententiæ memor, Nullum esse librum tam malum (quod dicere solitum Plinium accepimus) ut non aliqua ex parte prodesse possit. Ad hoc facit illud, quod Cor. Tacitus lib. xv. refert, Neronem post excidium Romæ factum, condendæ vrbs nouæ & cognomento suo appellandæ gloriâ quæsiuisse, ideo hoc in Numismate NEPONION, adpositū crediderim. Idem refert eod. lib. habitu aurigæ permistum plebi Neronem, & circo inisistētem poenis, tormentisque afflictos Christianos spectasse. ideo non mirum est si in numismate aurigæ habitu indutum aspicias.

Refert idem Cor. Tacitus lib. xv. quòd verba Flauij vulgabantur, non referre dedecori, si Citharædus dimoueretur, & tragædus succederet. quia ut Nero cithara, ita Piso tragico ornatu canebat, habitu citharædi ergo in numismate est videre.

Idem Tacitus dicto lib. in fine narrat, quòd decretum fuit à senatu post detectam coniurationem Neroni paratam: ut mensis Aprilis Neronis cognomentum acciperet. & hæc ratio fuit, quia Cerealia festa, quæ V. idus Aprilis celebrari erant solita, eodem die Aprilis con-

iuratio in Neronem fuerat facta, à qua Nero incolumis

euaserat. Sed & templum Saluti extruxit eo loco

ex quo Sceuinus ferrum prompserat. ideo

NEPONION adpositum Numisma-

ti, & templum Salutis nu-

mis eius addi-

tum.

CLAV

CLAVDII NERONIS

GENIUS.

N Nomismate quodam æreo, quod mihi dono dedit Theodorus à Sancto Georgio Casalenfis, blanderatensisque comes, Genius ita erat effictus. In primo orbe erat effigies Claudij Neronis Cæsaris, cum his verbis N E R O C L A V D. C A E S A R A V G. G E R. P. M. T R. P. I M P. P P. in altero verò orbe erat Genij sigillum Iuuenis militaris cum veste ad cruris medium circumuoluta, dextra pateram in morem Sacrificantis. Foculus seu ara extabat fertis coronata, laua cornucopiae habebat, cum hac epigraphe, GENIO AVGVSTI S. C. de Genio Neronis nihil apud Suetonium comperi. crediderim tamen populum Romanum eius Genio sacrificasse, vel potius quodd ipse Nero Genio Octauij Augusti Cæsaris rem sacram fecerit, fieri ve mandauerit. Nam, refert Suetonius Tranquillus in vita Augusti, Athenis ædem Iouis Olympici antiquitus inchoatam quosdam reges, & socios, & amicos Augusti communi sumptu destinasse perficere, ac eius Genio dedicare. Genium Serpentis imagine effingebatur. Hinc Persius,

Pinge duos angues, pueri sacer est locus.

Coronabatur autem platani folijs, utpote arboris genialis, Nam sunt quidam, qui velint etiam Lares, Genios dici, qui à Græcis etiam platani folijs solerent, teste Plutarcho, coronari. sicuti in Latio spicis & aristis. Apud Tibullum tamen Lares floribus coronantur sic,

Rure puer verno primum de flore coronam,

Fecit, & antiquis imposuit Laribus.

Genio sacra fiebant mero & floribus. Persius satyra. ij. ad Macrinum,

Funde merum Genio, non tu prece possis emaci.

Horatius lib. ij. epistolarum,

Floribus & vino Genium nemorem brevis hora.

Genius in Aulularia ad Plautum ita loquitur.

Huic filia una est, ea mihi quotidie thure,

Aut vino, aut aliquo flore semper supplicat.

Seruius interpres Virgilij doctissimus, super illo carmine lib. v. Aen.

Incertus Geniūne loci famulūne parentis

Esse putet?

Ait, Genium esse putauerunt antiqui numen, quod nobis nascentibus datur. Persius Poëta certè videtur vltima Satyra innuere, ideò sacrificasse veteres Genio principis, propter victoriam habitam de aliquibus populis, huius sunt carmina,

K

O bone

*O bone, num ignoras? missa est à Cesare laurus
Insignem, ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis, & iam postibus arma,
Iam chlamydas regum, iam lutea gausapa captis,
Essedaq, ingentesq, locat Casonia Rhenos.
Dijs igitur, Genioq, ducis centum paria, ob res
Egregiè gestas induco, quis vetat? aude.*

De imagine autem ipsius Genij publici, qui apparuerit Iuliano Imperatori cum cornucopiæ velata per aula tristiis discedente, vide Ammianum Marcellinum lib. xxv. & de Salutari Genio videto eundem lib. xv. & xvj. & xvij. de Genio Constantij Imperatoris, Socratis, & Scipionis, idem Ammianus meminit lib. xxj. & eodem lib. de Genij templo, vbi dicit, quòd Cal. Ianuar. ascendente Iuliano Imperatore per gradus eiusdem templi, quidam ex illis lapsus animam efflauit, in sperato casu, nullo eum percutiente. Apud Iurisconsultos lib. xij Pandectarum, titulo, de iureiurando. fit mentio de iuramento per Genium principis. his verbis. Vlpianus. Si quis iurauerit in re pecuniaria per Genium principis, dare se nò oportere & peierauerit, vel dari sibi oportere: vel intra certum tempus iurauerit se soluturum, nec soluit: Imperator noster cum patre rescripsit, fustibus eum castigandum dimittere, & ita ei superdici. ΠΡΟΠΕΤΟΣ ΜΗ ΟΜΝΥΕ, id est ne petulanter iurato. Quare nos pueruli in nostris in ius ciuile exercitationibus, & enarrationibus impressis multa diximus. Suetonius Tranquillus in Caligula, ait, Multos à Caligula supplicio affectos, qui per eius Genium peierauerant. In elogijs antiquis æuiternum Genium legimus. Sic enim Romæ in marmorea tabula descriptum est D. POT. ET GEN. AEVIT. D. quod interpretari ad hunc modum possumus, Dijs potentibus, & Genio æuiterno dicatum. In marmore antiquo reperto inter testaceum, Auentinum, & Tyberim, vbi fuere horrea P. R. Cx L. hæc inscriptio Genij fuit. NVM. DOM. AVG. SACRVM GENIO CONSERVATORI HORREORVM GALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER. S. P. D. D. in alia parte eadem verba legebantur, nisi quòd loco Genij erat fortunæ, quod Marlianus annotauit in lib. Topographiæ. Genium autem in die natali apud veteres coli moris fuisse vel Tibullus poëta cultissimus his versibus ostendit lib. ij. Eleg. ij.

*Ipse suos adsit Genium visurus honores,
Cui decorant sanctas florea ferta comas.
Illius è puro distillent tempora nardo,
Atque saur libo sit, madeatq, mero.*

Et in primo libro, Eleg. vij. ad Bacchum loquens idem sic cecinit,
*Huc ades, & centum ludos, Geniumq, choreis
Concelebra, & multo tempora funde mero.
Illius & nitido stillent unguenta capillo,*

Et cap

Et capite & collo mollia fersa gerat.

Sic venias hodierno Geni, dum tibi honores.

Liba & Mopsopio dulcia melle feram.

Sed de Genio plura Lilius Gregorius Gyraldus noster in libris de Dijs gentium: nostra hæc nobis sufficiant.

NERONIS ET DOMITIANI

CÆSARVM IVPITER

C V S T O S .

EXTANT Nomismata quædam Neronis Cæsaris, & Domitiani, in quibus à tergo ita Iupiter est effictus: in folio sedet, dextera fulmen habet, laeva hastam cum hac inscriptione, I V P I T E R C V S T O S . Domitianus (vt asserit Suetonius cap. v.) Nouam excitauit ædem in Capitolio custodi Ioui, séque in sinu ipsius Iouis, vt inquit Marlianus, Sacrauit. Qua de re etiam meminit Cornelius Tacitus, lib. xix. vbi Capitolium describit à Vitellianis captum. Quare autem Ioui fulmina assignentur, rationem ponit Plinius lib. ij. cap. xx. Natural. histor. dicens, Supernorū trium syderum ignes esse, qui decidui ad terras fulminum nomen habeant: sed maximè ex his medio loco siti: fortassis quoniam contagium nimij humoris ex superiore circulo atque ardoris ex subiecto, per hunc modum egerat. Ideoque dictum Iouem fulmina iaculari. Quòd Ioui fulmina attributa fuerint, indicat idem Plinius dicto lib. ij. cap. liij. vbi scribit quòd Thuscorum literæ nouem deos emittere fulmina existimant eaque esse vndecim generum, Iouem enim tria iaculari Romani duo tantum ex his seruauère, diurna attribuentes, Ioui, nocturna Summano, Rariora sanè eadem de causa frigidioris coeli. Addit etiam idem Plinius lib. ij. cap. lv. rei natural. Ideo aquilam fulmini adiungi & associari, huiusque teli armigerum fingi, quòd aquila è cunctis volucribus à fulmine non tangatur. Ideo in quibusdam nomismatibus perantiquis aquila sub pedibus fingitur habere fulgur seu fulgetram hinc & hodie hac (vt puto) de causa in numis argenteis seu dimidiatis aureis Caroli. v. Cæsaris nostri, aquilam cum fulmine, & mundo sub pedibus effingi videmus. fulmen etiam (vt idem Plinius dicit ibidem) fruticem lauri non icit, nec vnquam altius pedibus quinque descendit in terram, nec è pellibus belluarum vitulos marinos percutit.

K 2 NER

NERONIS ET VESPA- SIANI CONGIARIA: 2

IN NERONIS Imperatoris duobus argenteis Numismatibus erat inscriptio, CONGII DAT. POP. In Titi Vespasiani aureo nomismate, qui amor & delitiæ humani generis dictus fuit, erant hæ notæ, CONG. TER. P. R. IM. DAT. Suetonius in Nerone hæc quidem pro eo refert. deductus in forum Tyro, populo congiarium, militi donatium proposuit. de Tito nihil apud Suetonium est quod ad congiaria pertineat. solum id illum dedisse congiaria testari potest. quod nulli civium quicquam ademit: abstinuit alieno, ut si quis unquam, ac ne concessas quidem ac solitas collationes recepit. & tamen nemine ante se munificentia minor. innuit enim quasi his verbis Tranquillus, eum liberalissimum fuisse, ut etiam superiores Cæsares liberalitate vicerit. sicque Populo quod alij dederunt, illum & dedisse, imò & plura. sed & alij Cæsares (quanvis adhuc in eorum numismatibus congiaria videre nobis non contigerit) Populo congiaria tribuerunt. inter quos optimus & primus C. Julius Cæsar, teste Suetonio, populo impertitus est: his verbis, Populo præter frumenti denos modios, ac totidem olei libras, tricenos quoque nummos, quos pollicitus olim erat, viritum diuisit, & hoc amplius, centenos pro mora. Annuat etiam habitationem Romæ usque ad bina millia nummum in Italia non ultra quingenos sestertios remisit. adiecit epulum ac viscerationem, & post Hispaniensem victoriam duo prandia. Nam cum prius parcere, neque pro liberalitate sua præbitum iudicaret, quinto post die aliud largissimum præbuit. In epistola Cælij M. Ciceroni scripta de Congiario ea sunt verba, Plancus quidem tuus Rauennæ est, & magno congiario donatus à Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Sed de Augusto, qui Octavius nominatus est, idem Suetonius ait, Congiaria populo frequenter dedit sed diuersæ ferè summæ: modò quadrigenos, modò tricenos, nonnunquam ducenos, quinquagenosque nummos: ac ne minores quidem pueros præterijt. quanvis non nisi ab undecimo ætatis anno accipere consueissent. Frumentum quoque in annonæ difficultatibus sæpe leuissimo, interdum nullo pretio viritum admensus est, tesserasque nummarias duplicauit. & paulò post, Eidem populo promissum quidem congiarium reposcenti, bonæ fidei se esse respondit. & ibi iterum de congiario, & ibi spectauit & exercentes ephēbos ipsidem etiam epulum in conspectu suo præbuit permissa, imò exacta iocandi licētia, diripiendique pomorum & opsoniorum rerumque missilium. Sed & Caligula, quanvis omnium ferarum crudelissimus congia

congiaria præbuit, inquit Tranquillus. Congiarium, populo bis dedit tercenos H-S toties abundantissimū epulū senatur, equestrisq; ordinē, etiam coniugibus, ac libetis vtrorumque posteriore epulo, forensia insuper viris, pueris, ac foeminis fascias purpuræ, ac conchylij distribuit, & vt lætitiā publicā in perpetuum quoque auget, adiecit diē Saturnalibus, appellauitque Iuuenalem. Diuus Claudius Cæsar, ipse etiā congiaria populo sæpius distribuit, eodem Tranquillo autore. Vespasianus Colossi refectorem insigni cōgiario, magnāque mercede donauit. Apollinari tragædo quadraginta, Pterino, Diodorōque cit harō dis ducena, nonnullis centena, quibus minimum, quadrāgenā festertia super plurimas coronas aureas dedit, sicut Saturnalibus dabat viris, apophoreta, ita & calendis Martij foeminis, expleuit etiam censum senatorium. consulares inopes quingenis festertijs annuis sustentauit, sed vt iam Cæsarum xij. in vno Flauio Domitiano Cæsare concludamus liberalitatem cōgiariorū, verba Tranquilli de eo referamus. Congiarium populo nummorum trecentorum ter dedit, atque inter spectacula muneris largissimum epulum. Septimontiali sacrorum quidem diē, senatui, equitūque panarijs, plebeijs, sportellis cū obsonio distributis, initium vescēdi primus fecit. diēque proximo omne genus rerum missilia sparsit. & quia pars maior intra popularia deciderat, quinquagenas tessaras in lingulos cuneos equestris ac Senatorij ordinis pronuntiauit. & hæc quidem Suet. de congiarijs. quæ omnia hunc in vnum locum congestisse volui cum aliorum historiorum libros ad manus nunc habere facultas non detur. nam meam integram bibliothecam in patria retineo. non me fugit enim Titum Liliū, & Tacitū, Plinium, Plautum, & Aelium Spartianum, Iulium Capitolinū, Aelium Lampridium, huiusmodique authores de his rebus, quæ ad congiaria pertinent sæpe loqui. Nunc tamen cum illos non habeam, vt certos locos adducere queam, lectorem non pigebit per se illos videre. sāt fuit in præsentia omnia Suetonij ad hanc rem exempla citasse. vt tamen & iurisperitos, quorum textus habeo ad manū, non solum aduocationibus & leguleis prodesse, sed etiam bonarum literarum studiosis, & antiquariis amatoribus plurimum conferre sciant omnes; eos adducere mihi videtur esse operepretiū. In primis se offert Paulus Iurisperitus antiquitatis peritissimus Digestorum li. xxxij. cap. de instru. vel instrum. legato. vbi sic ait, Videndum ne inter instrumentum tabernæ & instrumentum cauponæ. sed discrimen, vt tabernæ non nisi loci instrumenta sint, vt dolaria vasa, uestiones, aneones, calices, & trullæ, quæ circa coenam solent trahere. vrnæ aræ, & congiaria & sextaria, & similia, sed videamus quid de congiarijs idem Paulus lib. xxx. digestorum. cap. de legatis & fideicommissis. primò dicat. Licet congiarij nomen non pronunciet his tamen verbis subintelligit. quæ quia ad antiquitatem mirum in modum faciunt, hic omnia, licet prolixiusculæ, placet referre. Ciuitatibus (inquit Paulus) etiam legari potest, quod ad honorem or-

natumque ciuitatis pertineat ad ornatum, puta quod ad instruendum forum, theatrum, stadium, legatum fuerit: ad honorem puta quod ad edendum munus, venationē, ludos scenicos, ludos Circenses, aut quod ad diuisionem singulorum ciuium, vel epulum relictum fuerit. hoc amplius, quod in alimenta ætatis infirmæ (puta senioribus, vel pueris, puellisque) relictum fuerit: ad honorem ciuitatis pertinere videtur. & hæc quidem Paulus. cuius verba si conferas cum his, quæ ex Suetonio retulimus, omnia bellissimè facient, & congiaria esse intelligentur. Nunc quia superius de donatio mentionem fecimus, scias velim, donatium esse principis largitionem in milites, id est, *λάμπτρα ἀνδρῶσις*. quæ eadem in populum facta, congiarium dicitur. Donarium autem est *ἀνδρῶν* qualia videntur in fanis. Tranquillus in Caligula, pronunciatoque militi centenis viritim denarijs, quasi omne liberalitatis exemplum supergressus, Abite, inquit, læti, abite locupletes. primus autem Claudius augustus instituisse ab eodem dicitur, vt Imperatores Romani in auspiciu imperandi donatium militibus pronunciarent. sed vt iam aliqua de mensuris, quæ circa congiaria spectant dicamus, operæpretium erit hic referre mensuras. Nam loqui de congiarijs, & nescire quid esset, frustra hic scripsissemus de illis. nec erit modica vtilitas ad pernosendum ea, quæ dixit Suetonius. Imprimis igitur sciendum est congiarium fuisse munus, quod à Cæsaribus populo Romano dabatur, & amicis, quod Fabius Quintilianus his verbis declarat, quæ sunt in sexto de institutione oratoria. in metalepsim quoque eadem ratio dictorum, vt Fabius Maximus iucufans Augusti congiariorum, quæ amicis dabantur exiguitatem, heminaria esse dixit. Nam congiarium commune liberalitatis, atque mensuræ à mensura ducta imminutio est rerum. Hæc Fabius. Vt enim donatium dicitur munus, quod militibus datur, ita congiarium, quod amicis, et populo. opinor autem inde dictum, quod primo congiij vini, vel olei dabantur: deinde res aliæ dari cæptæ eadem manente appellatione. In quadam memoria antiqua, quæ in marmore extabat, quam mihi Vicentius Catus Vicentinus amicus meus dono dedit, hæc certè notæ fuerunt.

CONG. Vini. CONG. OLEI. Suetonius in Cæsare dictatore quidem congiariū nominat his verbis ne id & omittam. omnibus circa eum, atque etiam parte magna senatus, gratuito aut leui fœnore obstrictis, ex reliquo quoque ordinum genere, vel inuitatos, vel sponte ad se commeantes vberimo cōgiario prosequabatur. Sed iam ad mensuram congiij perueniamus. congius sextarios capit sex, quod indicat Volusius Matianus in libello de distributione mensurarum, idque notis ponderum, cum ait, Quadrantal habet congijs octo, sextarios octo & quadraginta, nam octies sex constituit octo & quadraginta. hinc sextario nomen inditum, vt Fannius his verbis aperit.

*A quo sextarij nomen fecisse priores
Crediderim, quod eos capiat sex Congius unus.*

Sed

Sed Marci Catonis de re rustica ostendunt verba quoque congiunt sex esse sextariorum. ea sunt capite septimo, & quinquagesimo, ubi statuit, quantum vini sit familiae bibendum. Mense sexto, septimo, octavo in dies sextarium vnum. Deinde id ipsum declarans addit in mense congios quinque. cum enim menses ferè triginta dies habeant, & singulis diebus bibatur sextarius, fiunt triginta sextarij, qui quinque efficiunt congios. Hunc locum doctè explicauit Budæus in libro de Asse, ex hisdè autem verbis quisque intelligere potest, congiunt liquidum mensuram esse tum etiam his Liuij, quæ sunt lib. v. & xx. ab vrbe condita, si rectè recorder, & congiij olei in vicos singulos dati. sed hoc loco præstabit (vt credo) summam rationem mensurarum à doctissimo viro Gulielmo Phylandro Gallo, ciue Romano in lib. vj. annotationum suarum in Vitruuium paucis complexam referre. culeus igitur amphoras xx. capit id est, libras mensurales mille sexcentas. Amphora urnas duas, id est, libras octoginta. Urna congios quatuor, id est, libras quadraginta, congius sextarios sex, id est, libras x. Sextarius heminas duas, id est, libram & bessum, id est, vncias xx. hemina, quæ & cotyla quartarios duos, id est, vncias x. Quartarius acetabula duo, id est, vncias v. Acetabulum sesquicyathum, vncias duas cum dimidia. Cyathus ligulas siue cochlearia quatuor, id est, fescunciam, drachmam & scrupulum, & hæc quidem Phylander. sed ex Georgio Agricola accepta, lib. j. de mensuris Romanorum. Nunc videamus capacitatē congiij ex ipso Georgio Agricola. congius, inquit ille, capit sextarios vj. Heminas xij. Quartarios xxiiij. Acetabula xlvij. cyathos lxxij. ligulas cclxxxvij. chus, qui choeus Græcè quoque dicitur, est idem qui congius apud Romanos. sex continet sextarios, quod Cleopatra declarat cuius pauca quædam de mensuris, & ponderibus, sed valde docta extant ex libris κοσμητικῶς. excerpta, quos Alciatus in Latinum transtulit, vñ cum Galeni libello de ponderibus, & mensuris. sunt autem eius verba. ὁ χῆς ἔχει μετρῶ μὲν κοτύλας δώδεκα ἑξῆς δὲ ἑξ. hoc est, chus quidē habet mensura cotylas Atticas xij. sextarios verò sex, vel, vt vertit Alciatus, chus, id est, cogius, mensura quidem heminas Atticas xij. habet, sextariorum dimidio minus. nempe sex, chænicas 4. pondere verò drachmas 720. Dioscorides de vino, quod ex palmis fit ita scribit. ἐπίχαι δὲ τοῖς δυνά χοι νῆιν ὕδατος χόας. ὅ. id est, infunde ad chænicas x. aquæ congios tres. quem locum Plinius li. xiiij. cap. xvj. est imitatus. sed & carmina Fannij idem de choa, siue chu ostendunt.

Heminas recipit geminas sextarius vnus.

Adde duos chus sit vulgò, qui est Congius idem.

Deriuatus autem χῆς siue χόας videtur ἀπὸ τῆ χέμ, quod est fundere, nam valis genus, etiam significat, quo aqua hausta fundebatur. & est mensura humidi. sed transeamus ad eam mensuram congiij, quæ in se minores continet apud Græcos. chus igitur capit sextarios vj. cotylas xij. Quartarios xxiiij. oxibapha xlvij. cyathos lxxij.

lxxij. conchas cxliij. Mystra cclxxxvij. chemas cccix. cochlearia dccxx. chus autem georgicus capit xij. cotylas georgicas, quæ efficiunt ix. sextarios. chus verò medicus xij. cotylas nouem vnciarum, quæ sex constituunt sextarios. Nouem autem ad sex proportionem habent sesquialteram. Africanus colligit choa liquoribus repletum idem pendere, quod fannius nempe vini libras x. olei ix. mellis xv. & cetera. congius igitur capit libras x. pendet octo & vncias quatuor, ut supra etiam annotaui. Nunc congiij mensuram Romanam vino repletam tibi declarabo. Congius oleo ut vino plenus pendet, olei libras viij. & vncias iij. vini ix. libras, & vncias tres, scriptula duo. filiquas quatuor & grana duo. chus olei (nunc Atticam declaro) pendet libras 7. cum dimidia. vini libras octo & vncias quatuor. Georgici congiij mensura, quæ dicitur chus olei pendet libras xj. & vncias iij. vini verò xij. cum dimidia. Nunc mellis Romani pondus, quod ad congium spectat dicamus. congius vini pendet libras ix. vncias iij. scriptula duo cum dimidio, filiquam vnam, grana duo, mellis libras xij. cum dimidia. vncias quatuor, drachmas quinque, scriptulum vnum. iam Atticas quoque mensuras congiij exponam. Chus vini pendet libras viij. vncias quatuor, mellis libras xij. cum dimidia. Georgicorum chus vini pendet libras xij. cum dimidia, mellis xvij. & ix. sed aduerte, quod nonnulli Græci vsi sunt Romanis mensuris, & ideo dicunt *ιταλικόν κέρανον*, id est, amphora Italica *ἔρνα*, id est, vna, *κόγγιον*, id est, congius Græcus cum Romanis. Nam congius olei pendet libras ix. vini x. mellis xv. interim illud non præteribo hoc loco quod Georgius Agricola monet. quod constat vinum oleo grauius esse nona parte, & mel rursum vni⁹ grauius tertia. Sed iam his declaratis, hic notam congiij ex Volusio Matiano Iureconsulto apposuisse non omnino fuerit inutile, ut extra alias mensuras hanc congiij noscamus. Hæc igitur & huiusmodi fuit nota sic signata Ε. & hæc quidem de congiarijs dixisse sufficiat.

VESPA

VESPASIANI AVGVSTI

P A X.

ACEM in nomismate Vespasiani effectam sic vidi, Alatam mulierem stantem cum corona myrthea, seu oleaginea in dextra, in læua palmam habentē his literis. PACI AVGVSTAE. Suetonius in Vespasiano de pace his verbis meminit, Fecit & noua opera, templum Pacis foro proximum, diuique Claudij in Cœlio mōte, ceptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone prope funditus destructum. Fuit templum Pacis, eo loco, vbi Iulij dictatoris neptis Iulia domum sat profusē extruxerat, quæ prius via publica dicebatur, seu sacra via. Iuliæ illam domum ad solum diruit Augustus, ibique porticum Liniæ à Liuiā Drusilla eius vxore cognominatam, excitauit. Iosephus (vt Marlianus refert) scribit, quod post triumphum, & Romani imperij firmissimum statum, Pacis templum Vespasianus ædificauerit. in quo (vt ait Diuus Hieronymus) idem Vespasianus vasa, & ornamenta templi Hierosolymitani triumpho TITI aduecta reposuit, vniuersaque consecrauit donaria, Veneremq; dicauit. in eodem fuit heros absolutissimi operis à Thimante, Hylasiusque à Protogene: atque Sylla à Nicomacho, pictura expressi. Gellius (vt refert idem Marlianus) opinatur epistolæ Asinij Capitonis, viri doctissimi, in eodem templo fuisse. de Venere, quam dedicauit Vespasianus templo Pacis, meminit Plinius lib. Natural. histor. xxxvj. cap. v. his verbis, Qua de causa ignoratur artifex eius quoque Veneris, quam Vespasianus imperator in operibus Pacis suæ dicauit, antiquorum digna fama. Scribit Herodianus lib. j. Commodō imperante Pacis templum incendio consumptum, illudque supra cætera maximum fuisse ædificium, in quod vniuersi quasi in thesaurum diuitias suas congebant. in Domitiani nomismate effectam pacem hoc pacto vidi, Erat mulier stans cum face ardenti in manu dextera quædam veluti bellica arma comburente: in læua cornucopiæ habens his verbis. PACI AVGVST. S. C. quæ quidem omnia Pacem designant. Hoc loco libet duo epigrammata alterum ex emblematis Alciati desumptum, alterum ex verbis Molsæ electum subscribere. ex quibus Pax perbellē describitur. Alciati quidem nostri huiusmodi est. ex Bello Pax.

*En galea, intrepidus, quam miles gesserat: & quæ
Sæpius hostili sparsa cruore fuit.*

*Parta pace, apibus tenuis concessit in usum,
Alueoliatque fenuos grataq; mella gerit.*

L

Arma

Arma procui iaceant, fas sit tunc sumere bellum:

Quando aliter pacis non potes arte frui.

Ponit alia duo emblemata ad pacem pertinentia idem Alciatus, quæ sciens omitto, cum vnusquisque illuc recurrere possit. hic satius erit Marij Mossæ elegantissimum epigramma ex Græcis desumptum (vt puto) subdere,

Ferreæ rostra olim pressis erepta carinis,

Quæ Nilî fractas testificamur opes.

Ecce apibus pandas parcis prepandimus aulas.

Congesto redolens (quis putet) Jera thimo.

Cæsaris hæc ingens laus est, quo vindice, Pacis

Iucundos fructus arma inimica ferunt.

Libet etiam hoc loco, Benedicti Acolti Cardinalis cultissimum epigramma ad Pacem scriptum subdere,

Restituis fessis quod te Pax aurea rebus,

Cultaq; dimulsis litibus arua nitent,

Turba tibi hæc meritis sepe lætissima fundit,

Et premit agrestis fronde reuincta comas.

Quaq; olea ramos iungunt felicibus umbris

Antiquis renouat sacra probata viris.

Tu bona sis facilisq; pijs adlabere donis,

Moxq; tuo auspicio candidus annus eat.

Pacis duo Nomismata, quæ fuerant Neronis sic efficta vidi, mulierem alatam caduceum habentem in altera manu vergentem ad terram in anguem ibi positum, in altera manu habentem nescio quid è collo propendens, cum his notis, P A C I A V G V S T A E. vidi in nomismate Galbæ sic effictam mulierem stantem cum oliua in manu dextra, in sinistra verò caduceum habentem, cum hac inscriptione, Pax Augusta. s. C. In Vitellij nomismate vidi mulierem stantem cum ramo oliuæ in manu dextra, in sinistra cornucopiæ gestantem, cum hac epigraphe. P A X A V G V S T A. s. C. Quæ omnia signa ex mirabili illa diuturna Octauiani Augusti, terra, marique pace parta profluxisse existimo, cum tertio Ianum clausisset. illud non omittendum hoc loco, sic & effictam fuisse pacem, vt puerum Plutum manu gestaret, quod in Titu Vespasiani numo æreo aliquando apud Decianum Iureconsultum celeberrimum vidi. Quod symbolum videri potest, non ex bello, sed ex pace diuitias, & opes comparari. effingebatur etiam pax cum spicis, quod & Tibullus noster cultissimus poeta, his verbis, quibus pacem laudat, ostendit,

Interea Pax arua colat, Pax candida primum,

Duxit araturos sub iuga curua boues.

Pax aluit vites, & succos condidit vine,

Funderet ut nato testa paterna merum.

Pace bidens, vomerq; viget, at tristitia duri

Militis

Militis in tenebris occupat arma situs.

At nobis Pax alma veni, spicamq; teneto,

Perfluat & pomis candidus ante sinus.

Vidi eo pacto quo Tibullus pingit sic effictam pacem, vt esset capite compto mulier palliata, dextera spicam & papauer, læua copiar cornu gestans colligendo sinus pomis perfluentibus.

Nonnunquam lauro, & rosa coronabatur Pax, vt in aliquibus vetterimis numis vidimus. Sed qui cupit etiam Thusca lingua concionem de Pace legere, is adeat orationem de Pace clarissimi viri Claudij Ptolemæi. Aristophanis etiam extat comœdia Græca, cui titulus est, Pax. Calsiodorus etiam libr. j. Variorum hæc in laudem Pacis affert. omni quippe regno desiderabilis debet esse tranquillitas, in qua & populi proficiunt, & vtilitas gentium custoditur. Hæc enim est bonarum artium decora mater. Hæc mortalium genus reparabili successione multiplicans, facultates protendit, mores excolit, & tantarum rerum ignarus agnoscitur, qui eam minimè, quæsisse sentitur. Sed quis magis commendauit gentibus pacem, quàm seruator noster Iesus Christus: qui pacificos vocat beatos, qui iubet, vt in quancunque domum introierimus, pacem illi domui dicamus. qui pacem nobis relinquit, qui pacem dat cunctis, non vt dare solet mundus, qui natus homo, vt hominibus bonæ voluntatis pacem afferret & gloriam in excelsis Deo tribueret. vtque humanam naturam cum diuina, interiecta pace, conglutinaret, simulque nos Deo copularet. Sed de Pace hæc dixisse sufficiat.

NERVAE CAES. AVG.

VEHICVLATIO ITALIAE

REMISSA.

IBERIVS Decianus I. C. clariss. Foroiulienfis, ostendit mihi, cum essem Patauij, vbi ille ius ciuile tum profitebatur maximo cum honore, numisma æreum vetus pulcherrimum. in cuius primo orbe erat Neruæ Imperatoris facies cum hoc titulo IMP. NERVA CAESAR AVG. PONT. MAX. TRIB. COS. IIII. à tergo autem erant duæ mulæ sine vilo onere liberæ

pascentes cum iugo appenso, his notis literisque, VEHICVLATIONE ITALIAE REMISSA. apud Dionem Græcum scriptorem, qui eius Imperatoris vitam scripsit, nihil de hac re legi: nisi quodd equorum sustulerit cursus. quod tamen ad hanc rem nihil facit, cursus

K 2 enim

enim illi equorum potuerunt esse ludi vel aliud quid simile. Hoc autem de vehiculatione (quod tributum quoddam fuisse suspicari licet, quod principi pendebatur, vt rhedarium, vt est in iure, & iugum) id puto illud esse, quod Iulius Capitolinus in Antonino Pio dicit. quod scilicet Antoninus Pius inter cætera beneficia, quæ Reip. Romanæ contulit, illud fuit, quod Vehicularium cursum summa diligentia subleuauit. Aelius Spartianus in Adriano ait, Adrianum cursum fiscales inhi-
buisse. Sed an ad hoc faciat non satis mihi liquet. hinc etiam temona-
rium inductum fuisse crediderim, quod tributi genus quoddam sit, quod à Iustiniانو in codice refertur l. Senatorum substan. de dignita-
tibus lib. xij. C. & l. iubemus. de proximis sacrorum feri. & l. de cubicu-
lis. de priuilegiis eorum, qui in sac. pal. mil. C. libro xij. & si aliqui Telona-
rium legant, quod non renuo, ego tamen de Temonario aliàs in meis
iurisciuilis exercitationibus plenius disserui, cum Accursio sentiens. & si
de telonijs vestigialibus in lib. ij. feudorum scio fieri mentionem, vbi de
regalijs agitur, vbi hæc sunt verba, vestigialia, quæ vulgo dicuntur Te-
lonia: quod autem supra de iugo dixi, idem puto esse quod temona-
rium onus, nempe tributum. quod Ammiano Marcellino traditur, &
à diuo Maioriano in lib. nouellarum legum, titulo primo refertur, vbi
exigi omnem canonem per rectores prouinciarum, binos per iugum
vel millenos solidos, & semissem solidi per singula iuga præcipit. Car-
rucarium etiam vestigial memini me legere aliquando in iure, sed
nunc non subit memoriæ locus. Voluit igitur intelligere Nerua per il-
las Mulas liberè pascentes, quod onera illa, quæ per vehicula solerent,
solui, sustulisset, ac Rempublicam liberasset, ab illo canone. nec video
cur aliqui malint ibi in illo numo Neruæ fuisse equas, cum mulas fuis-
se constans sit opinio. à quibus tamen non dissentio. Aeneam tamen
vicum Parmensem summum antiquarium habeo mecum sentientem
hac in re, in eleganti numismatum veterum libello, quem superiori-
bus annis edidit materno sermone, Italicæque lingua scriptum ad Cos-
mum Medicem Florentinorum Ducem. sed quod supra de Te-
loneo mentionem feci, de eo agit Cassiodorus lib. v. varia-
rum, quo loco Theodoricus Rex Ampelio & li-
ueriæ scribit. vbi mandat Thelonei cano-
nem nulla vsurpatione confundi de-
bere. ibi etiam de asse publico,
& Canone Transma-
rianorum agit,
& de Mo-
netarijs,

*

C. VI

C. VIBII, ET CN. PANSÆ

IUPITER AXVR.

RGENTEM nummum ostendit mihi Frāciscus Nouellus Placentinus imaginē Iouis Anxuris effigiatū ab vna parte cum duplici titulo IOVIS AXVR. C. VIBIVS & GN. erat autem barbata ac intonsa, in altera parte erat facies barbata ac galeata vultu toruo his notis PANSÆ. Imago Iouis erat strati cum hasta in dextra manu, in sinistra poculo quoddam simile habens. Hoc idē o lubentius numisma placuit hic nobis inferere, vt studiosi humaniorum literarum videant, sapius authores in his decipi, quæ ad antiquitatem spectant. Anxurus igitur Iupiter ita fertur cognominatus in Italia, in tractu Campaniæ, habitu pueri imberbis. cuius mentio est etiam Virgilio Poëtæ in vij. circa finem.

*Circumq; ingum quēis Iuppiter Anxurus arvis
Presidet.*

Quo loco doctissimus interpres Maurus Seruius circa tractum ait Campaniæ colebatur puer Iupiter, qui Anxurus dicebatur, quasi *āus* *ēus*. id est, sine nouacula. quia barbam nunquā rasisset, videant modo peritiores viri, an id Seruiantum sit verum, cum in Numismate Iouis Anxuris fuerit barbata facies, & id magis spectet ad Phœbum & Bacchum, quorum æterna iuuenta vt Tibullus ait,

Solis æterna est Phæbo, Bacchoq; iuuenta,

Nam, decet intonsus crinis utrunq; Deum.

Aut igitur dicendum est barbatum quidem fuisse, vt & numisma ostendit, sed nunquam rasisse barbam, idē iuuenem Deum, aut erit intelligendum, si fuit puer, nunquam rasitasse barbam, quia imberbis fuerit, quod Numisma facie barbata fictum negat, quod etiam Numisma diademate coronatum capitulum habuit: Fuit & Anxur vrbs Trachina nunc Terracina dicta, Volscorum enim lingua, vt ait Plinius lib. iij. cap. 4. Terracina Anxur dicitur. hæc supra flumen Vfsens est posita Circæo promontorio proxima intra stadia. C. antea Trachina, id est aspera vocata ex eo, quod ei obtigit, eidēque obiecta palus est ingens, quam duo amnes efficiunt, ē quibus maiorem Auphadum appellant. Hęc Sarabo lib. v. de situ orbis. Terracinam autem Ptolemæus lib. iij. Geographiæ, tab. vj. in Europa collocat iuxta promontorium Circæi, grad. 37. $1\frac{1}{2}$ 41 $\frac{1}{2}$ de Anxure verō Martialis sic meminit.

Sine salutaris candidus Anxur aquis.

Horatius lib. j. Sermonum Satyra. v.

Millia tum pransi tria repsimus, atque subimus

L 3

Impo

Impositum faxis latè candentibus Anxur.

Iouis autem imberbis statuam in Olympiâ fuisse refert Pausanias in Eliacis lib.v. Sed & barbatum Iouem nominat Iuuenal. satyra vj.

Aut aliqua extiterant, & sub Ioue, sed Ioue nondum Barbato.

Quo carmine videtur fuisse prius imberbem, deinde euasisse barbati succedente ætate ferrea. Sed illud hoc in nummo animaduertendū est, prostratam Iouis statuam esse, cum stantes statuas Ioui cæterisque cælitibus quàm excelsissimas fieri præcipiat Vitruuius lib. 4. cap. viij. cæteris verò vt Vestæ, Terræ, Marique humiles tanquã Dijs terrestribus. Hinc illud est, quod in Pantheo Agrippæ templo fuisse refert Plinius Herculem humi stratum, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificarent victima, & Minervam ex ebore, opus Phidiæ. Sed hoc in nummo fortasse fluminis prostrata statua est. Nam sic Romæ vidimus in hortis pontificum Nilum, & in Capitolio Tyberim humana forma prostrata simulachra, quæ urnam habent subtus in similitudinem aquas euomentem. Sic enim mos veterum fuit urnas addere fluminibus. & in hoc certè nummo urna adparet, quæ fluminibus indifollet. sic Dinocrates Architectus (vt refert idem Vitruuius lib. 2. cap. j. Alexandro Regi) Athoni montem in virilis statuæ figuram formauit, cuius manu læua designauit ciuitatis amplissimæ mœnia, dextra patram seu urnam, quæ exciperet omnium fluminum, quæ sunt in eo monte, aquam, vt inde in mare profunderetur. Sed quia supra incidi in mentionem de Phæbi & Bacchi iuuentute, libet in studiosorum gratiam quid significet alligoricòs, hoc loco exponere, vt & Alciati nostri viri vndecunque doctissimi carmen in Emblematis exponatur. Phæbus igitur & Bacchus semper indiuidui fratres sunt, ambo idem ferè sunt, Phæbus quidem est ipsa Sphæræ illius anima. Sphæra verò Bacchus, imò & Phæbus est totus ipse Sphæræ circulus, Bacchus autem est flammæus ille, in hoc circo circulus, imò verò Phæbus est alium in hoc flammæo globo lumen. Bacchus autem existit ibidem salutaris ex lumine calor, semper ergo fratres comitesque sunt, ferè semper alter & idè. Quid verò? Si Sol in vere quidè Phæbus est, cantu suo tunc autum cantus excitans, cythera rursum tēpora temperans, in Autumno verò Sol idem author vini Bacchus existit. Tria vobis ad seruandam iuuentutem pater ille liber, qui amat colles Bacchus affert. Hos quidem apricos primū colles, in his autem collibus suauissimum præcipuè vinum, perpetuam in vino securitatem. Tria quoque Phæbus Bacchi frater pari benignitate largitur. Diurnum primo lumen, sub fomento luminis: herbas suauiter redolentes ad luminis huius umbram cytheram, cantūque perennem. his ergo pensis potissimum, his staminibus Clotho nobis iam non parca longa vitæ fila producet, & hæc quidem omnia doctiss. Platoniusque philosophus Marsilius Ficinus in lib. de vita longa, cap. xix. qui etiam superscriptos à me Tibulli versiculos refert. ad quæ omnia alludit ter maximus Alciatus in libello emblematum

tum

tum in Iuuentam his versibus.

Natus uterq; Iouis, ientex atq; imberbis uterq;

Quem Laronia tulit, quem tulit & Semele;

Saluete aeterna simul & florete iuuenta,

Numine sit vestro qua diuturna mihi.

Tu vino curas, tu victu dilue morbos,

Vi lento accedat sera senesta pede.

CAE. AVG. TRAIANI VICTO- RIA GERMANIC. ET DAC.

REGORIUS Vafolius ex fodalibus Cafina-
tis religionis facerdos optimus, his diebus cum
interceffiffet mihi cum illo fermo de probitate
veterum Cæfarum, egoque hunc noſtrum, qui
hodie viuit, CAROLVM. V. Imperatorem
maximum, merito laudarem, eius præclariffi-
ma in toto orbe geſta commemorarem, illum-
que in primis Auguſto, deinde, Traiano per-
ſimilem facerem, & recte, inquit, LANDE CONSTANTII facis, qui
meritum Cæſarem, diuinumque virum extollis, qui & Germanicos in
primis furores repreſſerit, qui Pontificem Maximum Clementem re-
ſiſtentem ſibi, debellauerit, qui olim me adhuc puero aduerſus Tur-
chas ingens bellum iniens Pannonium circa mare populos Chriſtianæ
Fidei addictos, infeſtantes propulſauerit ac deuicerit, & ex Thuniſiæ
faucibus ſalsique maris ſtagnis ſuperatis, Triumphum immortalẽ
reportauerit. quique alia memoratu digna geſſerit, quibus iam cun-
ctæ per orbem diffuſæ bibliothecæ repletæ ſunt, ac de quibus locuntur
omnia ſcripta huius ætatis hiftoria, & annales. Traiani hoc igitur ar-
genteum Numiſma. cui Auſtriacum Carolū Cæſarem noſtrum com-
paraſti cum duobus alijs his argenteis numis à me accipe, Nam à Pa-
rente meo Venturino te nonnulla Romanorum Cæſarum Numiſmata
explicanda ſuſcepiffes, pauldantè certior factus ſum. donum hoc igitur
à me habeto pro certo amicitia noſtræ pignore, túque, cum philoſo-
phicis ſtudijs vocabis, illud interpreteris Traiani in primis optimi prin-
cipis, cuius manſuetudinem, quẽque mehercule decet principem imi-
tari. Cum hæc dixiſſet Gregorius, illi maximus de munere tam precio-
ſo quidem à me habitis gratijs, utrque noſtrum iam cadente in ocea-
num ſole abrupta familiari colloctione diſceſſit, & tunc illi pollicitus
ſum his meis interpretationibus eius nomen inferere, quod nunc facio.
Cum igitur domum me proripiens, contuliſſem, ac ſtatim muſæolum
meum

meum introiſſem, ſedens ad lumen libris appoſitum, Numiſmā Traiani in manus ſumpſi & oculos in primis in effigiē tanti principis iniiciēs, notas, quæ circumquaque inſcriptæ erant, legi, hoc pacto,

IMPE. TRAIANO AVG. GER. DAC. P. M. TR. P.

In Tergum autem numum vertens victoriam alatam conſpexi ſic effictam in dextera coronam, in ſiniſtra palmam tenentem cum hac inſcriptione,

COS. V. P. P. S. P. Q. R. OPTIMO PRINC.

Imago autem Traiani ipſius rotundo pene ore extitit, & quadrata perſona, ſpecie quidem iucunda, & amabili & decora, bonum virum præſeferēte, (vt etiam placet Ariſtoteſi lib. 3. Rhetoricorum, & Cornelio Celſo lib. 2. cap. j. de re medica) cuius caput laureo ſerto redimitum fuit. Sed vt earum rerum, quæ in Numiſmate effictæ fuerunt, nonnullæ dilucidius ex monimentis antiquis, quæ adhuc Romæ ſuperſunt, apparent, hic operæpretium fuerit ponere titulum in eius columnæ cochlidis baſi ſculptum quæ in eius foro poſita adhuc extat, quam intuiſum cum Romæ agerem 1545. & quam intus aſcendi clxxij. gradibus, fenestellis lucem præbentibus xliij. altitudine pedum cxxvij. exiſtentem, licet euariant Eutropius & P. Victor, quem malo eſſe Sextum Rufum, ille enim dicit pedum eſſe centum quadraginta, hic centum xxvij. & quidem columna illa cochlydis ad faſtigium circum circa res à Traiano geſtas ſculptas miro artificio & præcipuè Daciū bellum oſtentat. & illud in illius columnæ artificio admirabile mihi viſum fuit, quod cum ad ſummum gyrum variarum figurarum ſint cælata ſimulachra, neceſſeque fuerit aliquam particulam in ſecundum lapidem ſeruari, nihilominus ita compacta & commiſſa ſunt, & ad vnguem coniunguntur & conueniunt, vt ne oculatiſſimus quidem niſi meditato & conſulto in rem præſentem veniat, animaduerrere poſſit. gradus etiam vno perpetuoque lapide conſtant, in quo inciſi ſunt. De hac columna ita Dion meminit, In foro ingentem columnam ſtatuit, ſiue vr ea pro ſepulchro eſſet, ſiue in oſtentionem eius operis, quod ille circa forum egit. cluius ſurgebat, quæ effoſſa quoquouerſus terra ita complanauit: vt vndique columna conſpiceretur. forumque deinde in aream modum æquatam manſit. Hanc columnam, Paulus ij. pontifex Max. Romanarum antiquitatum ſtudioſiſſimus princeps cum eſſet tota ruderibus obruta, vt vix faſtigiū appareret, purgato loco, cæloque mox apertiori indito, & ſolo, dum effoditur, marmoreo inuento, quod ſub terra altiori latebat, in aſpectum protulit, eo anno certè, quo ego cum Illuſtri auunculo meo Paulo Scoto comite ab vrbe Placentina illuc legato miſſo, Romam proſectus ſum, nempe quingentimo quadrageſimo quinto anno ſupra milleſimum. Sed iam tempus poſtulat & titulum ſeu inſcriptionem, quæ in baſi columnæ cochlidis fuit, hic ſubſcribamus, vt inuicem conferamus Numiſma & marmoris notas.

SENA

SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS.
 IMP. CAESARI DIVI NERVÆ. F. NERVÆ
 TRAIANO. AVG. GERM. DACICO.
 PONTIF. MAX. TRIB. POT. XVII. IMP.
 VI. COS. VI. P. P. AD DECLARANDVM.
 QVANTAE. ALTITVDINIS. MONS. ET
 LOCVS. TANTIS OPERIBVS SIT EGES-
 TVS. & hic quidem titulus, cui columnæ ex altera parte
 sunt fulmina sculpta sicuti. visitur etiam in Numismatibus Augusti
 Patris, & NERONIS. refert Philander Gulielmus vir doctiss. in-
 terpres Vitruuij lib. iij. se nusquam in antiquorum monumentis
 vidisse in ima corona sculpta fulmina, cum tamen eo libro præci-
 piat Vitruuius, scalpenda in ima corona fulmina. Sed hoc loco libet
 aliam marmoris antiqui inscriptionem, quæ ad numisma nostrum
 facit, subdere. quæ iuxta templum Pantheon ad viam publicam ita
 legitur.

IMP. CÆSARI DIVI NERVÆ
 F. NERVÆ TRAIANO AVG.
 GERMANICO DACICO PON-
 TIFICI MAXIMO TRIBVNIC.
 POT. VIII. IMP. IIII. COS.
 V. P. P. TRIBVS XXXV.
 QVOD LIBERALITATE OPTI-
 MI PRINCIPIS COMMODA
 EORV̄ ETIAM LOCORVM
 ADIECTIONE AMPLIATA
 SINT.

In portu Anconitano à Traiano restituto, eximijisque marmo-
 ribus decorato gradibus etiam ibi constructis marmoreis, vt facilis
 esset descensus ad aquam, vtque ferri onera mercium ad naues pos-
 sent, & inde referri addito etiam pulcherrimo Triumphali arcu ad
 ornamentum Anconitani portus hæc inscriptio, quam idem Trai-
 anus poni curauerat, adhuc legitur. in qua septies illum consulem
 fuisse satis patet, ideo in meo Numismate nullum esse errorem credi-
 derim ex superiore citato marmore.

IMP. CAES. DIVI NERVÆ. F. NERVÆ
 TRAIANO OPTIMO AVG. GERMA-
 NIC. DACICO PONT. MAX. TR. POT.
 M XVIII.

XVIII. IMP. XI. COS. VII. P. P. PROVIDENTISSIMO PRINCIPI S. P. Q. R. QVOD ADCESSVM ITALIÆ HOC ETIAM ADDITO EX PECVNIA SVAPORTVM TVTIOREM NAVIGANTIBVS REDDIDERIT.

A latere autem dextro superscripti arcus, hæ notæ leguntur, PLO-TINAE AVG. CONIVGL. AVG. à sinistro autem latere hæ notæ sunt scriptæ, DIVÆ MARCIANAE, AVG. SORORI AVG. hic alias inscriptiones ipsius Traiani, & Romæ, & alibi à me lectas, non est quod in præsentia subscribam, cum res supra scriptæ satis ad numisma faciant. Nunc eum antiquis scriptoribus & Numisma nostrum & illud marmor conferamus. M. Vlpium Traianum Cocceius Nerua (vt inquit Dion) dum senectam suam contemni videret, adoptavit: thoxque in curia Cæsarem designavit, ad quem Imperij iura, atque insignia (præerat enim tunc Germaniæ) hoc versu misit,

Telis Phæbe tuis lachrymas ulciscere nostras.

Ita Traianus adoptatus à Nerua, deinde Imper. factus est. Neq; eo deterritus (vt idem inquit Dion) est Nerua, q̃ Traianus genere Hispanus, aut ex Italia oriundus non esset: quodq; ante eum peregrinus, & alienigena Romanum Imperium non tenuisset: virtutem hominis, non genus, aut patriam spectari oportere existimavit. Traianus cum imperare cœpit (vt refert Dion) secundum & quadragesimum annum agebat. in qua ætate ita ei omnia suppetebant: vt neque per iuventutem quicquam stulte, aut temere aggrediretur: neque item per senectutem languescere corpore, segnis ac timidus à magnis rebus retardaretur. Nullus in eo lior, nulla malignitas, neminem omnino perdere studuit, contrà verò bonos, & studiosos viros, honoribus & dignitate auxit, Delatoribus operam non dabat: iræ ita moderabatur vt nunquam ab ea vinceretur, ab aliena pecunia & iniustis cædibus abstinuit. Amari & observari, quàm timeri malebat, cum populo benignus, & mansuetus. Senatum iucundè & honorificè appellabat, dilectus & charus civibus, portus & ædes publicas ædificari curavit, vias item muniuit, in quibus faciendis fortunas aut sanguinem alicuius nunquam absumpsit. Natura magnificus, & gloriæ appetens erat, Circum collapsum ampliorem atque elegantiorē restituit. quodd ideo se fecisse inscripsit, vt populum Romanum capere posset. cum amicis & familiaribus venationes, conuiuia, seria, iocos frequenter exercebat, eloquentiæ, & diligentis alicuius eruditionis expers fuit: munera tum facundi & non indocti hominis pulcherrimè obibat. nihilque omnino erat, quod optimè non exercebat. vini aliquan-

tum

tum appetens. non tam quòd eo in aliquod crimen prolaberetur,
 in augenda re familiari moderatus, belli studiosus, vt acceptas cla-
 des emendaret: in gerendis bellis plurimum pecuniæ impendebat:
 non minore tamen liberalitate & impensa segnius, ac animo orna-
 menta est amplexus. Generosa in eo canities, & oris maiestas prin-
 cipem prodidit, & quis foret in eumentito habitu facillè ostendebat.
 Bella autem, quæ gessit Traianus hæc fuerunt, Expeditionem, in
 Dacos parans, tandem eos subegit, Decebalo eorum Rege de-
 uicto, qui deductus ad Traianum illum humi procumbens suppli-
 citer adorauit. Ingressusque tunc Romam Traianus, ex eo Daci-
 cus appellari cepit. Parthos inuasit, quos & postremò superauit,
 Ctesiphonte recepta, imperatoris Parthici tunc cognomen, quod
 ante ei tributum fuerat. Cum Hissibi & Ecbatauis esset potitus, se-
 natus confirmauit, trans Tygritanas provincias debellauit impe-
 riòque addidit. Armeniam atque Arabiam peruastauit, vsque
 ad oceanum progressus, cognita maris natura, nauèsque conspi-
 catus, Vtinam (inquit) iuuenis essem, profectò in fines Indorum
 penetraem. Nomina præterea victarum à se gentium Senatui
 nuntiavit, quarum numerus tantus erat, vt vix recenferi, aut
 nominari possent. Alexandro autem, cuius æmulatione Rubrum
 mare ac oceanum nauigauerat, in ea domo parentauit, in qua
 expirasse ferebatur. Triumphalis arcus, præter alia multa, quæ
 in honorem Traiani & decreta, & facta fuerant, in illius foro
 substructus est, qui tamen hodie non extat. Illud autem in hono-
 rem Traiani in primis senatus decreuit vt OPTIMVS appellare-
 tur. & quidem nihil eum magis quàm cognomen OPTIMI iu-
 uuit, vt pote moribus & mansuetudinis eius maximè conueniens.
 Nam reliqua bellis, & armis facilius attribuas. Illud dignum scitu
 hic non præmittam quod Dion retulit, cum Parthorum & Ar-
 meniorum fines ingressus fuisset Traianus, regionis Satrapæ ipsique
 mox reges cum muneribus ei occurrerunt, equumque duxere ita edo-
 ctum, vt regem adoraret. Nam pedes anteriores in morem suppli-
 cantis flectebat caputque pedibus, qui proximus esset subiciebat.
 Hunc equum locatum in medio atrij Traiani, cum imitari se
 velle dixisset Constans, Constantini filius, Regalis Ormisda ei
 respondit, Stabulum prius tale condas. Huius autem equi imagi-
 nem in ipsius Traiani numismatis signatam se vidisse refert Mar-
 lianus in Topographia Romæ lib. v. cap. j. cum hac inscriptione,
 S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI. Illud etiam admiran-
 dum, refert Dion, Traianum lapideum pontem in Istro fecisse,
 opus sanè memorabile: & vt inquit idem Dion, cui cætera il-
 lius opera vix adæquare possis. xx. stant ex quadrato lapide pilæ:
 quarum altitudo C. & L. pedum, præter fundamenta habetur.
 latitudo lx. pedes continet: distant inter se clxx. pedibus. forni-

M 2 cibus

cibus verò coniunguntur, impensa profecto ingens & vix credibilis, mirabilèque quomodo in illa gurgitum altitudine, tamque præcipiti fluuiò singulæ columnæ extrui valuerunt, tantarumque molium fundamenta stabiliri. Sed & vada limosa erant, neque amnis aliò auerti poterat. Tot igitur actantis triumphis auctus Traianus magnisque & perpetua gloria & memoria dignis facinoribus peractis, tandem grauiore morbo oppressus membrorum ita stupore resolutorum vt pars corporis defecta sensu maneret intercite aqua repletus apud Selinuntem Ciliciæ urbem, quæ deinde Traianopolis cognominata est, delatus ibi statim extinctus est, cum imperasset annos vndeuginti, menses sex, & dies quindecim, & hæc quidem omnia de Traiani vita & gestis Dion, quæ quàm breuiter fieri potuit à nobis sunt relata. Nam quis in tanti principis Honorem hæc siluisset? cum Romana Respublica huic parem nunquam habuerit, quin cum bonitatem alicuius laudare volumus, bonitatem Traiani ei attribuimus, quod & acclamationes principibus exhibitæ declarant, Cum Augusti felicitatem, bonitatem Traiani his adprecarentur. Sed hæc iam de Traiano dicta sint satis, ad eiusque numisma pertinentia. quod autem sit in numo Trib. pot. & Cos. v. quid esset potestas Tribunitia, & qualis & an imperatoribus conueniret, idemque de Consulibus, quæ & qualis eorum esset potestas, vide plenè apud Ale-

xandrum ab Alex. lib. Genial. dierum. v. cap. ij. vbi de Tribunis, & lib. 3. cap. ij. vbi de Consulum potestate. De potestate autem pontificum & de eorum officio, & quot Romanæ fuerint videto eundem Alex. ab Alex. lib. Genial. dierum. ij. cap.

vij. ne ego hic plura congeram.

A D R I A

ADRIANI ANTINOVS.

N. Nomismate æreo peratiquo, quod apud Decianum iuriconsultum Vtinensem Patauij vidimus, erat ex altera parte ANTINOI imago pulcherrimè efficta, cum his notis Græcis, ΗΡΩΣ ANTINOΩ, in latere verò erant & illa Græcè scripta. ΝΕΩΚΟΡΟΝ ΑΔΡΙΑΝΙ ΙΚΤΑΡΤ Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. ibi etiam effictus erat Tripod Phœbi vnà cum serpente, ex quo exhibat lauri arbusculum, cui Tripodi inerat, hæc subscriptio Græca. ΝΕΩΠΥΔΙΩ. Cum igitur hoc Nomisma non vulgari sculptura fabre factum attentius domi cogitarem, eiusq; imago ante oculos sæpius ac sæpius obuersaretur, ob miram pulchritudinem, ac raram speciem iuuenis, subiit animo historia ANTINOI, quæ apud Dionem Græcum scriptorem in Adriano, alias à me fuerat lecta, & apud Pausaniam in Arcadicis. Fuit igitur ANTINOVS, formosissimus ex Bithyniæ vrbe Cythynide, quem Claudionopolim vocant, iuuenis ab Adriano Cæsare præter modum adamatus, in delitijsq; habitus. Quinti etiam nouus Apollo pro Deo habitus ab eodè imperatore & Heros vocatus, oraculumque eidem constitutum, quod indicat Tripos ille in numo signatus. Ad Nilum etiam est Ægyptiorum oppidum ΑΝΤΙΝΟΙΣ, de eius nomine dictum, quod & Ἀδριανόπολις est. stellam in cælo eiusdè Antinoi apparuisse, visamque à se afferebat Adrianus, qui perlibenter eos audiebat, qui dixissent ex spiritu Antinoi natam stellam, & Græci quidem (vt Ælius Spartianus narrat) volente Adriano Antinorum ipsum consecrauerunt. In Ægypto perit autem Antinous, vbi & ei habitus est honos, Mantinenis annuum festum, & quinto quoque anno ei celebrabant, vt ait idem Pausanias in Arcadicis. Huius Antinoi statuæ duæ pulcherrimæ, Leonis Pontificis Max. tempestate ROMÆ repertæ sunt, quas idem Pontifex in Vacano statuit. Sed de huius Numismatis interpretatione, quod ad historiam pertinet, nihil amplius est, quod in præsentia dicam, cum qui cupiat rem penitus intelligere, adire possit ipsum Dionem, & Ælium Spartianum in Adriano. Diuus Hieronymus lib. 20. aduersus Iovinianum de Antino sic meminit, Et vt sciremus quales Deos semper Ægyptus recepisset, nuper ab Adriani amasiis vrbs eorum, Antinois appellata est. Alij etiam scriptores, vt Nicolaus Leonicius Thomas lib. 2. variæ histor. cap. xix. & antiqui de eo meminerunt, & præcipuè Pausanias author Græcus lib. viij. Arcadicorum, qui eundem Antinum vocat, non Antinorum & qui in Gymnasio Mantinenis domum habuisse scribit, quæ simulachra Antini spectata digna cõrinet, Mantiniæ Baccho

Baccho persimilia, sed verba Græca aliquot in Nomismate fuere sic corrosa propter antiquitatem, ut propè diuinârim. Sed illud verbum ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. malim legere Antinopoleos, hoc est ciuitas Antinoi, & si Metropoleos legi possit, quod nō ignoro, cū me admonuerit præceptor maximus Alciatus in Dispositionibus lib. 2. cap. xxij. pontificij iuris locum quendam restituens in cap. clerico, distinc. xxi. quid sit Metropolis, quod & doctissimus Erasmus animaduertit in suis scholijs ad epistolam Diui Hieronymi de vita clericorum, Nam ex lexico Græco ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ, matrix vrbs dicitur, ex qua coloniae deducuntur. Quod autem pertinet ad illa verba Græca, ΝΕΩΚΟΡΟΥ ΑΔΡΙΑΝΙ ΙΚΤΑΡΥ #. quid sit illud verbum ictary, me latet, cū sic concisa, ac promemodum deleta essent verba, ut vix legi possent. ΝΕΩΚΟΡΟΥ autem pro nouo ædituo positum est. Nam ΝΕΩΚΟΡΟΣ, est idem quod ædituus, qui res sacras tractat atque custodit, ornâtque, à ΝΕΩΣ templum, & νεὸς purgo, siue verro, illa autem subscriptio Græca, quæ inerat tripodi, ΝΕΩΠΥΔΙΩ scilicet, pro nouo Pythio seu Apolline accipi conuenit. Tripodes enim Apollini sacer est, propterea quod phœbades ex eo oracula proferrent, & dicatus propter numeri ternarij perfectionem, vel propter tres cæli circulos, quorum vnam secut sol annum cursum perficiens. Tripodes etiam Apollinis erant coronati, hinc Aristophanes in Pluto. ἰποὶ βῆμα ἱππῶν ἐκ τῶν σιμμετῶν. tribuunt Apollini tripodem propter tria tempora, ut ex Homeri carmine constat, nouit enim τὰ τ' ἐοῖα τὰ τ' ἐπὶ τῶν ἱππῶν, πρὸς ἰόντα de Tripodis inuentione, vide in vita Solonis apud Plutarchum. Qua verò forma Tripodes esset variè proditur. Quidam mensam, vas aliq, plerique perforatum sedile tradidere. Sed in Nomismate quod vidi, videtur fuisse forma vasis, in tres longos pedes desinentis. Sed & Tripodes certantibus præmiū dari solitus, id quod Pindarus, & Horatius, Virgiliusque ostendunt. Græci autem laurum Apollini attribuere, non tam ob Daphnæ fabulam, quàm ob ipsius plantæ virtutem. de qua nonnulla Phormutus dixit. Aphrodisius etiam diuinationis symbolum, laurum esse tradidit. Ideo & μαῦτον πυρὸς. i. Præscientia futuri seu diuinandi ars, seu planta varicinatrix est appellata, futurorumque præscia credita. Claudianus,

Veneri præscia laurus.

Fulgentius, lauri folia, si noctu puluino subiecta fuerint, veritatem somniorum conciliari ait, quod & Alciatus noster in emblematis arborum his duobus versibus confirmat,

Præscia veneri laurus feri signa salutis,

Subdita puluillo semina vera facis.

Quinetiam ex lauri crepitu, dum vritur, veteres futura prædicebant. si enim crepuisset in igne maximè felicitatem: contrà, si siluisset,

filuisset, significare putabatur. Ideo noster Tibullus sic cecinit lib.2. elegia vj.

Vi succensa sacris crepitet bene laurea flammis,

Omne quo felix, & sacer annus eat,

At laurus bona signa dedit, gaudete coloni:

Distendet spicis horrea plena Ceres.

Et Propertius,

Ei tacet extincto laurus adusta feno.

Extat etiam Græcum epigramma Λαυρίη: vbi dicitur laurum perasperam esse in igne, dumque vritur, aliquid portendere.

Ἀνθρακx, καὶ δάφνη παραβύεται ὁ γράϊός τινε

Ἀλλ' ὅ, ἀπιστίαν μὴ λινὴ λαμάτια.

Valere etiam ad Diuinationem laurum, si edatur nonnulli proderunt, & ad ἑνθεωσιασμόν, id est, afflationem numinis, quod interpretes Hesiodi, item Lycophronis testantur. & Lycophron quidem in Alexandra & Sophocles in Cassandra ostendunt, quod & Tibullus supra scripto lib. ea dem elegia refert: his verbis,

Vera cano, sic vsq; sacras innoxia lauros

Vescar, & æternum sit mihi virginis as.

Et Iuuenalis,

- Laurumq; momordit.

Hinc & à Græcis Λαυροφάγοι vates dicti sunt. Quàm plurima alia de lauro, digna refert Lilius Giraldu vir doctiss. in xvi. suorum Dialogismorum, capite, quæ hic non refero, cum hæc à me dicta sint fatis. quæ non dixissem nisi hoc loco mentio de lauro incidisset. quæ fuit in Tripode annexa, tu autem multa de lauro lege apud Plin. lib. xv. cap. xxx. rei naturalis. quod autem fuerit serpens in numo, res est nota, quod Apollo Pythius dictus sit à pythone dracone occiso, vel vt alij ἀπό τῆς πυθάνου, quod est interrogare, & consultare. hinc Pythia ludi Apollinares, in honorem Apollinis instituti sunt. Ouidius lib. j. Metamorphoseos.

Instituit sacros celebri certamine ludos.

Pythia per domita serpentis nomine dictos.

Boni igitur consulat lector, hunc laborem nostrum, quem nunc suscepimus, in exponendo hoc Nomismate, præter institutum nostrum. quod si quis ex antiquarijs doctius enarrauerit ac interpretatus fuerit, rectius hoc Numisma, ei & ego

habebo maximam gratiam, quod aliquid amplius ab eo didicerim. & quod illustriora reddita fuerint, quæ ab alijs

non sat rectè intellecta,

nondum suam clar

ram lucē rece-

perunt.

CONS

CONSTANTIVS LANDVS

C O N E S,

Nicolao Vicecomiti illustri adolescenti S. P. D.

M O R meus erga te maximus, nostrerq; cum
 Ticini hoc anno vno eodémque sub tecto ef-
 femus: familiaris, gratusq; cōiunctus, indolesq;
 tua propè diuina impulserunt me, vt in præsén-
 tia quasdam meas lucubrationes in tria vete-
 ra numismata in consecrationem scilicet Di-
 ui Antonini Pij, & in decurtionem Claudij
 Neronis Caesaris, Romanæq; Castoris & Polli-
 cis nomini tuo inscriberem: vt hæc quasi gustum reliquorum à me
 iam diu expositorum numorum accipias, quæ si sensero sibi in pri-
 mis, dein cæteris studiosis bonarum artium placere, non committam
 vt diutius lateant, sed efficiam omnino, vt viri eruditi sentiant, me ni-
 hil prætermisissè, quin eorum votis in hoc (quantum per me fieri po-
 tuerit) facerem satis. Hæc ætate quidem plerique sat curiosè numisma-
 ta ediderūt plurima pollicètes: sed vt video magno apparatu & plau-
 su ista promittunt, nemo tamen adhuc id quod promissit præstitisse
 visus est: Multi Caesarum imagines ac vultus expressos, aliorumque
 veterum principum virorum vitas nobis legendas exhibuerunt sat
 diligenter, & facundè. Alij etiam materno sermone paulò antè libros
 nobis exhibitos, in quibus de Numismatis antiquis verba fecerūt qui
 dem disertæ & præclara in vulgum emisserūt, errata quorundam au-
 torum etiam doctissimorum virorum animaduertentes, opus sanè
 elaboratum ac climatum. Sed quod magis Latinâ orationem increa-
 tur, quàm vulgare: huiusmodi enim est Numismatum veterum ma-
 teria, & autoritas, ac maiestas ingens, eruditâque lectio, vt nisi Roma-
 na loquutione, verbisque Latinis tractari digna videatur. Verùm tu
 mi Nicolae vicecomes hunc laborem nostrum qualiscūque erit, no-
 stræ amicitie symbolum accipies, ac veluti quandam tesseram be-
 neuolentiæ nostræ non dedignaberis. Quod si tu vnus hæc pauca
 probaueris, quæ nunc tuo nomini inscribo, vt & breui reliqua à me
 edantur, animum mihi feceris. Hæc igitur nunc quidè pauca à propè-
 sa tamen in te animi mei voluntate prouenientia habeto, mox enim
 cōgiaria, securitatēque, Cytheramque Neronis, & Adloquutionē,
 Augustique Caesaris capricornum, Traianique & Antonini, & Ma-
 ximinorum, Gordianorumque cū nonnullis alijs imaginibus, Lysima-
 chi nempe Thracum Regis, & Iani cum pleisque alijs, quas non est
 hic tempus cōnumerandi à me enarratis, propediem edemus: modo
 hæc minutiora probari intelligam. Accipe igitur Nicolae amicorum
 optime,

D. ANT. PII CONSECRATIO. 95

Optime, has meas trium numorum veterum expositiones, & illas legere non dedigneris. & interim hæc Cornelio Cottæ & Fabritio Barbauariæ legum perstudiosis adolescentibus, amicis charissimis, legenda dabis, meque illis quàmplurimum commendatum facies. Vale meque tui amantissimum mutuo ama. Ticini. xvij. Cal. Augusti. M. D. LVI.

ΒΕΑΤΡΑΜΟΣ ΚΟΛΕΟΣ, Ὁ ΡΙΚΑΛΔΩΝΕΥΣ.

Εἰ σὺ Νερῶνα θύλας, καὶ Κάσορα, καὶ πολυθύκην
Ζῶντας ἰδῆν, γλαφυρὰν λάμβανε τίνδε σίλιν.
Ἢρ' ὅτε Νινώλειθ Βισυνόντη ἈΝΔΟΣ ὑπεργῶν,
Ἐργάσατο, ἀνυδὴν ἐκ ὀλίγῃ θέμενθ',
Ἐὶ δὲ σὺ ταῦτ' ἀρίσθι καὶ γινῶ, πολὺ πλάσσει δῶσα
Σὺ χάριν ἔλ' ἀπαπάνθ' φέσσειται, ἔσθ' ἐπὶ πόντον.

In numisma Antonini Pij Bartholomæus Moiranus.

*Quem meruit pietas cælo sacrauit honorem
Posteritas, titulo diceris atque Pij.
Non minor Heroi debetur gratia Lando
Illius ingenio nunc redissimus eris.*

D. ANTONINI PII CONSECRATIO, PER CONSTANTIVM LANDVM COMITEM PLACENTINVM ENARRATA.

*

HEODORVS Casalensis à Sancto Georgio, Sancti Georgij Canapiti, & Blandratæ Comes perillustis, adolescensque nobilissimus, & optimis candidisque moribus ornatus, necnon Iuriciuili bonisque literis incumbens, cum essem Ticini mihi dono dedit pulcherrimum, vetustissimūq; aureum Numisma Diui Antonij Pij, in cuius prima facie extabat imago, cum hac inscriptione, DIVVS ANTONINVS in posteriori facie erat effigies consecrationis quibusdam gradibus formata cum titulo

N hoc,

hoc, CONSECRATION. S. C. hanc igitur consecrationem vt nunc explicemus operæ pretium fuerit, cū ab tam egregio adolescente hoc munus omnino preciosum ac diuinum sit nobis traditum, quis enim Theodorum, munus deorum datum, & gratiam designare non intelligit? & mehercle liberalitas ista non est silentio prætereunda, cū tanto nomine hic dignus meritò censeatur, ob mirabilis pulchritudinis elegantiam, & virtutis præstantiam eiúsque familiæ claritatem. Consecrationem igitur hanc Græci Apotheosin vocant, quia multi consecrarentur, inter diuósque connumerarentur post mortem, qui egregia facinora patrassent, quique viri boni fuissent. Sicuti enim diuos appellamus, qui à Pontifice Romano consecrati fuere, ita veteres Romani, Cæsares suos diuos fecere sanctósque. de Antonino Pio, qui hoc in numismate effectus fuit, quique diuus meritò vocatus fuit, hunc in modum Iulius Capitolinus in eius vita loquitur, Cum iucūditate à Senatu DIUVS est appellatus, cunctis certatim admittentibus, cū omnes eius pietatem, clementiam, sanctimoniam laudarent, decreti etiam sunt omnes honores, qui optimis principibus antè delati sunt. Meruit & flaminem, & Circenses, & templum, & sodales Antonianos. Hactenus Capitolinus, qui etiam refert eius vxorem Faustina[m] consecratam fuisse: eius verba hæc sunt, Tertio anni imperij sui, Faustina[m] vxorem perdidit, quæ à senatu consecrata est, delatis Circensibus, atque templo, & flaminicis, & statuis aureis, atque argenteis, cū etiam hoc ipse concesserit, vt imago eius cunctis circensibus poneretur. Refert idem Capitolinus Antoninum Patrem patriæ vocatum à Senatu, cū primo id nomen distulisset, quod post cum ingenti gratiarum actione suscepit. Non frustra igitur Diuus appellatus est Antoninus in numismate, vt ex Iulio Capitolino liquet, Sic numismata cum autoribus sunt conferenda, & hæc quidem est pulcherrima collatio. Hic quædam in statuam æneam, quæ hodie Papiæ visitur, quam nonnulli credunt fuisse ipsius Antonini Pij subdere est animus ex ij. libro historiæ Georgij Merulæ Decadis secundæ, cuius liber nondum est impressus, apud tamen Franciscum Alciatum extat, qui mihi benignè concessit, vt illum legerem, & manu quidem ipsius Georgij Merulæ scriptum, cuius verba huiusmodi sunt, Per hæc tempora scribunt quidam frustra eius statuæ, quam confractam, & discerptam olim, dum Matthæus occiso Ricciardino Languscio Papiam coepit, à Papiensibus redempta, erant enim Mediolani distracta, & per domos familiásque diuisa, sed sic ferruminata in pristinum reformantur, & structili in columna superposita est statua, Mediolanum versus respiciens, quippe dextra porrecta, indicans Mediolanensi perpetuè per interpositam fidem se parituram. Cæterum, vt alio loco scripsimus, adhuc ambigo Antonini an Odoacis Gorthorum regis ea imago fuerit, peruetusti est operis, reficere conflata[m] qui potuerit haud equidem aiunt. Sed frustra denuò cōpacta est, at istud difficillimum, ingenium, atque solertia artificis magna.

gna. Magnaque vis ferruminationis fuit, quasi dissecta ac dissipata membra suo ita loco compacta coeant & quadrent, vt nulla vestigia fracturæ extent, quamquam sinistrum crus ad cætera membra parum conueniat. adhuc Merula, quem hic non adduxissem tam prolixè, si hæc pars eius historiarum, vnde hæc excerpti impressa extarent, boni igitur consulat lector diligentiam nostram. Sed iam videamus de hac consecratione Suetonium, atque alios hoc modo mentionem facientes. Refert Suetonius in Claudio Diuum Cæsarem funeratum solenni principum pompa in numerum Deorum relatum fuisse, quem honorem à Nerone destitutum abolitumq; mox recepit per Vespasianum. Sic Caius Iulius in Deorum numerum relatus est, non ore modo discernentium, sed & persuasione vulgi, vt idem Suetonius dicit, qui refert Neronem à pietatis ostentatione orsum, Claudium apparatusimo funere elatum laudasse, consecrassèque. Idem ait Domitianum fratri struxisse insidias clam palamque vsque dum efflaret animam, defunctumque nullo præterquam Consecrationis honore, dignatum fuisse. Apud Iulium Capitolinum in M. Antonino legimus, gratias Senatui egisse M. Antoninum quod fratrem consecrasset, qui etiam eius parentibus consecrationem decreuerat. Hanc Consecrationis imaginem in numismate Sabinæ Adriani Augusti vxoris vidi (cum essem superiore anno Patauij) apud Antonium Capiuacium, erat autem Sabinæ imago inuoluta alis aquilæ, quæ videbatur in cælum ferre ipsam Sabinam capite velatam cum hoc titulo, SABINA, AVGVSTA ADRIANI AVG. P. P. à tergo autem ostendebat has notas CONCORDIA AVG. S. C. Erat autem Concordia sedens cum patera in manu, cubito folio innitens. Aliam vidi Consecrationem, quam mihi Franciscus à Villa medicus excellens, amicus meus Placentinus, ostendit, hoc pacto deliniatam, Erat mitrata, palliatæque stans, dextra craterem fundens super aram, laua facem tenens, similem hastæ, & alio more, erat Aquila super orbem, rostrum in terga, versus cælum suspiciens. Fuit etiam aliud numisma, in quo Pauo gemmantes caudatus expandit colores. Cæterum iam morem ac formulam consecrandi hic subscribamus, quæ quidem in tabernaculi formam confecta fuit. Erat igitur velut quidam suggestus specie quadrangula, lateribus æquis asurgens, nulla præterquam lignorum ingentium materia compactus in tabernaculi formam. Id quidem interius totum est aridis fomitibus oppletum, extra autem intextis auro stragulis, atque eboreis signis, varijsque picturis exornatum. Infi à verò alterum minusculum quidem positum est, sed forma & ornatu persimile, portis ianuisque patentibus. Tertium item & quartum semper superiore contractius, ac deinceps alia, donec ad extremum, quod est omnium breuissimum, perueniatur. Et hæc quidem est forma suggestus seu Tabernaculi, in quo ponebatur lectus eburneus, vbi imago cærea defuncti Imperatoris iacebat, qui consecrabatur, & in numerum Deorum referabatur,

98 D. ANT. PII CONSECRATIO.

in extremo autem gradu tabernaculi minimo tanquàm fastigio quodam simul cum subiecto igni aquila demittebatur, quæ in cælum credita est ipsam principis animam deferre, propterea quòd Orus Apollo lib. j. Hieroglyphicorum refert, Aegyptios animam significare volentes, aquilam pingere, cuius rationem & ille ibi affert. Artemidorus Daldianus lib. ij. de somnijs scribit, eos qui adepti sunt immortalitatem ab aquila vehi, & hæc quidem aquila in fastigio tabernaculi nonnullorum veterum numismatum efficta, adhuc cernitur. Sed ne te diutius in nimis longa locutione huius rei, meaq; interpretationis detineam, Theodore clarissime, utque fontem originemque huius consecrationis videre possis, librum quartum Herodiani, Græci scriptoris, qui in ipso penè libri limine totam hanc consecrationem describit omnino leges, ibi enim morem Romanorum Cæsarum consecrandorum addisces. Verba Herodiani hîc tibi posuissèm, ni te proluxa satis oratione iam detentum cognoscerem, illumque (cum volueris) per te facile legere poteris. Hic illud amplius adiecero cautum fuisse antiquitus Senatusconsulto ne quis ex Cæsaribus nisi ex decreto patrum, inter deos referretur: hoc idem in numismate, sicut & penè in omnibus alijs vetustis insunt illæ literæ, S. C. hoc est Senatusconsultum, quod illa numisinata consensu auctoritatēque Senatusconsulti essent cussa. Illud etiam mirum est de Diocletiano, qui spontè deposito imperio, nomen post annum primus sine imperio, populi iussu, patribus auctoribus, cœlestes honores & Apotheosim meruit. Quid de Constantino maximo dicam? qui diuersarum religionum consensu ab ethnicis inter diuos relatus fuit, & à Christianis inter sanctos, feruntque magnum illum Agefilaum, cum à Thasijs apotheosi honoratus & inter diuos relatus fuisset viuus, illos interrogasse, ut si Deos facendi potestatem haberent, prius seipsos consecrarent: dein se desicarent. Non dissimilem huic Antoninianæ apotheosi, his diebus imaginem in maximo urbis templo, vnde quaq; circum depictis victorijs construxerunt Placentini, ciues mei, manibus CAROLI V. CÆSARIS AVSTRICI, tanquàm inter cælestes relati, ob eius pietatem in Deum, & ob tanti Imperatoris præclaras animi dotes, obque victorias innumerales, & triumphos multotiens ex bellicis sudoribus reportatos, ac ex hostibus Christianæ reipublicæ depulsis ac debellatis, & ob demum inculpatam, ac sanctissimam vitam, quam ut semper antea ita paulò post in solitudine degens, terrenaque despiciens duos vel tres annos priusquam ab humanis discederet, gloriosissimè egit. Audio & idem Mediolanenses, cæterosque Insubres in honorem eiusdem Cæsaris factitasse. In medio enim maximi eorum templo, quod satis amplum extat, usque ad tectum struxisse huiusmodi Apotheosis imaginem, & simulachrum intercolumnio, instar molis Adriani Imperatoris, quæ res mihi in memoriam reducit illud Virgilianum Augusto Cæsari meritò descriptum Triumphum, à poëta in posterum carminibus

nibus declarandum & statuendum sic,

In medio mihi Caesar erit, templumq; tenebit.

Illi victor ego & Tyrio conspectus in ostro,

Centum quadringos agitato ad flumina curvus. &c.

Porro de his iam satis & super, quæ tibi qualiacunque erunt, non futura ingrata, studiosissime mi Theodore, auguror. Boni igitur consules hoc manusculum, quod merito tibi conuenit: cum Decurum iam sis munus charissimum mortalibus concessum, vt tuæ virtuti allecti, in deorum concilium numerumque post mortem referantur, ac in cœlum Papiantur optimi, ac doctissimi viri. Vale, Adolescens nobilissime, ac propè diuina indole natum ingenium singulare, & Constantium Landum vbique tui memorè, ac tui semper amantissimum, actibi obsequentissimum, & omnino addictissimum ne spernas, sed mutuo amore prosequere. Iterum vale. Ticini Calen. Aprilis. M. D. LV.

CL. NERONIS. CAES.

AVG. GER. IMPER.

DECVR SIO.

Næreo numismate Diui Claudij Neronis Caesaris Germanici, quod mihi vir nobilis Antonius Capiuacius Patauinus ostendit, hæc literæ ea parte, qua erat effigies Neronis, scriptæ erant. NERO CLAVDIVS CAESAR AVG. GER. P. M. TR. P. IMPER. P. P.

in altera fuit imago duorum iuuenum, cum hastis auersis, specie in equis currentium, cum his verbis, DECVR SIO S. C. & hoc quidem numisma multum & diu me torfit, priusquàm verum sensum elicerem, nec quisquam ex antiquarijs Patauinis hoc me docere potuit, nec mihi petenti, & importunius instanti explicare sciuit. alios etiam doctiores, qui videntur antiqua monumenta profiteri penitiorè doctrina, ac recondita quadam eruditione adiui sapius, vt hoc ab eis discerem, alij esse decursionem quadrigarum, vel sciugarum aiebant. alij eos esse dispositos equos asseriebant, quos Romani Imperatores sumptu publico per dispositos locos prouinciarum aiebant, vt quoties, repentinum aliquid accidisset, mutatione equorum citissimè quò vellent, possent mittere quemcunq; nuntium (vulgo postas vocat) alludens Latinæ dictioni, quòd in his sint dispositi equi: quorum mentio est etiam apud Liuium. Hinc in C. Iustitiani lib. xij. est caput seu rubrica de cursu publico, quæ ad hanc rem spectat, quem etiam locum Alciatus interpres maximus de-

N 3

clarauit

clarauit, cum cursum publicum apud eundem Iustinianum doctissime exponeret in annotationibus in xij. C. tu idum video, vbi Amianum lib. xxj. & Cassiodorum lib. ij. & Spartianum in Hadriano, & Sex. Aurelium Victorem citat, & Maternum lib. iij. de hac re grauissimos auctores: at eorum omnium opiniones quas recitavi, ad hanc nostram decurſionem nihil omnino faciunt, cum in primis iuncti non sint quadrigis equi, nec ſeuigis, neque ſpectat hæc decurſio ad cursum publicum, qui in circo maximo fieri ſolitus erat, aut qui pertineret ad publicum, cum videatur potius in honorem, aut pompam alicuius principis facta, aut potius ludici genus fuiſſe, & ſi aliquid veriſimile curſui publico habere poſſit, nec non Circenſi, quam opinionem, cum in familiari colloquutione eſſem cum Deciano Iureconſulto Vtinenſi, ille amplexus eſt. ego tamen cum Suetonium in Claudio Cæſare, & Nerone legerem, omnino ſententiam mutaui, & ex Suetonij verbis certum elicui ſenſum, meque in ſolida ſententia obſirmaui, quæ magis ad veritatem accedit. DECURſIONEM igitur hanc in numiſmate, & Claudij Cæſaris & Neronis (in ambobus enim numis eorum principum eſſectam vidimus) ſignificare credimus ludici genus, quo vti ſolent milites in funere principis, cum pompam & honorarium tumulum excitarent. Suetonius in Claudio, cum de defuncto Druſo loquitur, inquit, Corpus eius per municipiorum coloniarumque primores, ſuſcipientibus obuijs ſcribarum decurijs, ad vrbem deuectum ſepulchrumque eſt in Martio campo. cæterum exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quem deinceps ſtato die quotannis miles decurreret, Galliarumque ciuitates publice ſupplicarent. Idem in Nerone, deductus in forum Tyro, populo congariuum militi donatiuum propoſuit, in dicta Decurſione prætorianis, ſcutum manu ſua prætulit. Quibus verbis (vt mihi videtur) ſatis patet, quid eſſet Decurſio. de hac etiam Decurſione, præcipuus poëtarum in xj. Aeneidos ſic alludendo ad morem meminit cum Aeneas Palanti exequias facit,

Ter circum accenſos cincti ſulgentibus armis

Decurrere rogos, ter maſum ſuneris ignem

Luſtrauere in equis.

Liuius lib. xl. ait. Mos erat luſtrationis ſacro peracto decurrere exercitum, & diuiſas biſariam duas acies concurrere ad ſimulacrum pugnae, & talis quidem decurſio apud Suetonium intelligi debet. inſtituta a militibus in honorem defuncti Druiſi in Germania. Vegetius in ij. de re militari, inter militares exercitationes commemorat campi Decurſionem, ad quam cum exeunt milites tubicæ admonente ceſſant. & hæc quidem decurſio huiusmodi fuit in defuncti memoriam, & honorem. Hanc Virgilius in v. pulcherrimè deſcribit, cum Aſcanius puerile agmen facit in honorem Anchifæ, appellabaturque Troia tale ludium. Virgilij autem hæc ſunt carmina,

Hunc morem, hos curſus, atque hæc certamina primum

Aſcanius

*Ascanius longam muris cum cingeret, Albam
Retulit, & prius docuit celebrare Latinos,
Quo puer ipse modo secum, quo Troia pubes,
Albani docuere suos, hinc maxima porro
Accepit Roma, & patrium seruauit honorem,
Troiaque nunc pueri Troianum, dicitur agmen.*

Tranquillus in Nerone, Tener adhuc, nec dum matura pueritia Circensibus Ludis Troiam constantissimè fauorabiliterque lussit Idem in Claudio Cæsare, Ac super quadrigarum certamina, Troiæ lulum exhibuit. Idem in Caligula, Edidit & Circenses plurimos à mane usque ad vesperam, interiecta modò Africanorum venatione, modò Troiæ DECURSIONE, idem in Octauio Augusto, sed & Troiæ ludum edidit frequentissimè, magnorum minorumque puerorum delictu, prisca decorique moris existimās, claræ stirpis indolē sic notescere. Idem in Iulio Cæsare. Troiam lussit turma duplex, maiorūque minorūque puerorum. Idem Suet. in Sergio Galba. Ipse maximè insignis, quoddam campestrē Decursionem, scuto moderatus, etiam ad essedum Imperatoris per xx. passuum millia cucurrit. Cicero lib. epist. famil. xj. ea epistola, quam Brutus Ciceroni scribit, de decursionibus scribit his verbis, Consilia Antonij hæc sint necesse est, aut ad Lepidum vt se conferat, si recipitur: aut Apennino, Alpibusue se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos vastet ea loca, in quæ incurrerit. vbi aliæ sunt incursiones eo loco ab his, quas superius citauimus, nam varias Decursionum species, ad certumque finem institutas fuisse arbitramur. aliæ enim ad militiam spectabant, aliæ ad genus ludicri, aliæ in honore defuncti & pompam fiebant, aliæ ad nuntium repentini casus spectabant, huiusmodique similia. Et hæc quidem est Decursio à nobis ex autoribus Latinis declarata, quam si quis ex antiquarijs rectius, & verius exposuerit, illi habebō maximā gratiam, meque didicisse ab eo veritatem huius numismatis palam prædicabo. Hunc igitur nostrum laborem (vtrunque erit) rogo lectorem, vt boni consulat, sic enim addet stimulum nobis, vt in dies meliora scribendo, antiquitatē excutiamus. Sed hæc satis, quæ ad id Numisma spectant. Philosophiæ enim studium grauius me ad se trahit, in qua meliores annos quemcunque ingenuum natum expendere debere arbitror. cum vna sit omnium scientiarum regina, & domina sapientia, quæ nos Deo sola coniungere queat, de qua nunquam satis quisquam bene dicere, ac bene sentire potest, quin eius opinionem maximè superet. Quoddam in numo sint hæc, si librum de iaculatione equestri, quem se condidisse refert Plinius lib. viij. cap. xlij. haberemus, hic nos certiora perferremus. His igitur sic dictis numisma nostrum satis sit explicatum.

CASTO

CASTORIS ET POLLVCIS

N V M I S M A.

VM superiore anno in Ticinenſi Gymnaſio ſtudijs philoſophiæ operam nauarem, & Lucilium Philaltæum, præceptorem meum, tum Gæcis, tum Latinis literis apprime doctum ex ſuggeſtu phyſica Ariſtotelis clare interpretantem audirem, & ex ore eius philoſophica præcepta ex fontibus optimorum interpretum accepta haurirem, mihiq; in ſcholis familiaris ſermo de artium liberalium ingenuo viro neceſſarium præſtantia eſſet inſtitutus cum Bartolomæo Rapiollo, iuvene perquam literato & in medicis artibus pererudito, tunc ille ad me verba faciens percunctatus eſt, an ego tunc temporis aliquid lucubrarem, ego tum inquam maxime. Cum enim otium mihi ſuppetit, vt à lectionibus philoſophiæ ferri paſſim, reliquum tempus in Numiſmatum veterum Romano- rum imaginibus exponendis contero, nec enim nobilius ſtudium mihi viro nobili & patritio nato vnquam magis conuenire ferianti à ſerijs libris exiſtimau, cum ingenuis artibus à pueritia ſic inſtitutus ſim, vt eas non facile poſſthabere velim, cum ornamenta omnium ſcientiarum ſint humaniora ſtudia & verè nobili ingenuoque viro digna, & reliqua potius (ſi philoſophiam demas) ad lucrum ſpectent, & ad bonorum morum corruptionem: difficile eſt enim vbi ſit ſordidus quæſtus, eò & ſtudia non tendere, ſicque non corrumpi animos hominum & ſecti ad munera. & ſi ſcio etiam laboribus honeſta præmia conſtituta, nihilominus id vitium eſt hominum, non artium & ſcientiarum. Nam velut ſi in vitioſum vas inſundatur optimum vinum, in vappam illico euadit, corrumpiturque & coaceſcit, ita ſi in bonum vas fundatur vinum, non vitiatur. non aliter de artibus ingenuis, bonisque literis euenire cenſendum eſt, quas ſi quis malo genio natus amplectatur, ſtatim vitiantur, & contaminantur: ſi autè bonus vir & omnino probus eis ſe dedat, integræ & inuiolatæ permanent. his à me tunc dictis, ſubiecit Rapiollius, hæc omnia, quæ narraſti, Conſtanti, delphicis oraculis veriora ſunt. Vtinàmque omnes adoleſcentes huius temporis, hi præcipuè, qui nobiles & diuites ſunt, non lucri potius cauſa, quàm honeſto diſcendi deſiderio ad ſtudia literarum raperentur, & velut quodam ſibi propoſito quæſtuoſæ artis exercendæ ſcopo, & ſine ſordido, in illis non conquieſcerent, hinc enim illi forenſium rabularum ac aduocatorum labyrinthi in cauſarum litibus dirimendis inexplicabiles, hinc in prætorijs æterna contentio, hinc verboli fori aſſidui ſtrepitus, hinc immortales lites oriuntur, & ciuium diſſeſio inextinguibilis, Hinc illæ interpretum mille in ius ciuile diſſenſiones, ac opiniones innume-
rabiles

rabiles in scholis quotidie, tanquam hydrae capita, renascuntur. hinc nodi Gordiani, quos si quis optimis suffultus literis, & philosophicis septus praeceptis, tanquam alter Alexander Macedo, ense vnoque ictu facile sit incisurus. Verum cum plerumque homines vitio philautiae laborent, eò infeliciter demum ducuntur, ut ea quae sibi scire persuadent, ignorent, sicque in demetiam cadant & verborum, ut quae non noverunt, ea imbecillitate ingenij deprehendere nequeunt, in plurimos errores prolabantur, quod si studia eo sine solum amplecteremur, ut sapientes euaderemus, utque verè scientes essemus non ut ambitus, aut quæstus sordidi causa disceremus artes, omnia in Republica rectè tractarentur, & magistratus lucro non hiantes iuxta veritatem iudicarent. Sic Iurisperiti numario pretio ius civile non violarent, & responsa, tanquam certa oracula Themidis, petentibus sine palmario concederent, cuncta denique humana, & diuina, recto quodam ordine disposita, omni priuata utilitate posthabita, gubernarentur. Hæc cum dixisset Rapiollius, Accipe (inquit) Constanti hoc numisma vetus ex puro puto argento, quod tibi dono, ut cum ipse volueris meo nomine interperteris, habebō enim tibi gratias perpetuū, si meum etiam nomen tuis scriptis inserueris, nihilque mihi gratius facere poteris, quam si hoc pacto ostendens apud posteros inter nos non modicam fuisse amoris & beneuolentiae consuetudinem. Hæc igitur cum inter me & Bartolomæum Rapiollum collocutio habita fuisset, non multo post à philosophia oculum aliquod nactus laborem sumpsi ad interpretandum illud Numisma, quod apud me adhuc custoditur, non sine animi oblectatione, oculorumque voluptate. Nam nos quoque oculos eruditos habemus. In eo igitur numismate, huiusmodi imagines fuerunt, pulcherrimæ quidem, & usque ad maxima oblectamenta. In anteriori parte extabat species mulieris galeatæ, capillos in humeros habentis reiectos, in galeæ vertice erant geminæ alæ, ex auribus pendebant, in aures, post occiput signum literæ Græcæ X. In posteriori autem numismatis parte efficti erant duo Iuvenes pileati equis duobus insidentes speciem currentium præseferentes, & hastas in manibus tenentes, supra quorum capita duæ stellæ radiabant, circum eorum collum fascijs quibusdam ventilantibus, cum inscriptione R O M A. Quæ omnia mira artificis arte facta non vulgarem doctrinam his, qui Romanam antiquitatem scrutantur affatim suggerunt. Hæc itaque omnia sigillatim signa, nunc ego veterum scriptorum monumentis prius innixus ad vnguem interpretari conabor, atque antiquitatem, plurimis historicorum locis adductis executiam, & ut tandem incipiam, Sciendum veteres Romam sic effingere solitos, ut armatam mulierem repræsentarent, eò quod vrbs æterna futura gentium regina & domina stabilitatem ac solidam gloriam suam in re militari collocauit, ex qua illa belli fulmina duo Scipiade, Fabij, Marcelli, Decij, Torquati, Camilli, Gracchi, Sabelli, Marij, viri omnes immortalitate donati, nulloque æuo morituri prodierunt

O

dierunt

dierunt, & demum inclyta Cæsarum progenies emanauit, vt armis Romana respublica potius floruisse, quàm pace videri possit. Ideo inclytam meritò vocauit Poëta in vj.

*En huius nate, auspitijs illa inclyta Roma,
Imperium terris, animos equabit Olympo:
Septemq; vna sibi muro circumdabit arces.*

Hinc & illud eiusdem.

*Tu regere imperio populos Romane memento,
(Ha tibi erunt artes) pacisq; imponere morem,
Percere subiectis, & debellare superbos.*

Vt non minus etiam pacis munia feliciter obiuerint Romani, quàm armorum, cum vtrunque tempus, & bellorum & pacis rectè ab eis sit gubernatum. Sed, vt ad rem redeam, cum essem Romæ M.D.XLV. vidi simulacrum marmoreum in hortis Cardinalis Cælij specie quidem muliebri, & galeata, vt est in numo nostro. Cur autem sic effingeretur nondum comperi, puto tamen à muliere sic dicta nomen sortitam fuisse urbem, vel potius à Ruminali sicu, sub qua nutriti sunt infantes Romulus & Remus. Nam secundum Sextū Pompeium mamma Rumis appellatur, teste etiā Plinio, vel vt Seruius mauult, quia, Rumon dictus est Tiberis, vel verius à Romulo. nomen suscepit. Refert Benedictus Labadinus olim præceptor in humanioribus literis meus in commentarijs lib. iij. Theopraxios percolendi sacerdotis, sodaliūque diui Dominici quæstoris Bartolemati Fumi doctissimi poëtæ & Theologi, quo tempore & à quo Roma condita sit, quareque Roma vocata sit, Mira (inquit) inter scriptores varietas apparet, frequens opinio est, illam conditā à Romulo & Remo, an. j. septimæ Olympiadis, anno autem post captum Ilium secundo, at xxx. supra trecesimum, regnante Athenis Cecropt, Cephalon Ghethitius vetustissimus scriptor, illam conditam ait, secunda ætate post Troianum bellum ab his qui ex Ilio seruati cum Ænea sunt, à Remo Æneæ filio. Idem pene Demagoras & Aghatyllus ponunt: alij asserunt Æneam, qui ex Molossis venit post Vlyssē, Romam cōdidisse, & eam ab vna Ilienſiū mulierum, quæ ROMA dicebatur, ROMAM denominasse. Hæc enim alias Troianas mulieres, vt naues incenderent hortata est, errores grauitè ferens. Aristoteles philosophus, scribit Achiuos quosdam tempestate à Troia eiectos, in Italiam nauigijs appulſos esse, & quamuis exacta hyeme, inde emigrare decreuissent, tamen combustis nauibus ab his, quas adduxerant mulieribus, consilium necessitate impellente immutasse, & ROMAM condidisse. Refert Calias Romam Troianam mulierem, quæ cum alijs Troianis yenerat, nupsisse Latino, Aboriginū Regi, eiusque deinde filios urbem condidisse, & à matre denominasse. Xenagoras historicus memoriarum mandauit Vlysi ex Circe treis filios fuisse, ROMAM, Atium, & Ardeam, qui tres vrbes condidēre, & conditas à se denominauēre, Dionysius Chalcidensis Romum quidem conditorē ait fuisse siue Alcanij, siue

siue Eniathionis filius fuerit. Alij volunt Romam conditam fuisse à Romo Itali filio. Hæc igitur Græci scribunt, ex Romanis autem nullus scriptor vetustus est, sed ex vetustis sermonibus seruatis in sacris tabulis nonnulla sumuntur. Æneæ filios fuisse Romum & Remum Romæ conditores, alij ex Æneæ filia illos natos dicunt, & Latino obsides datos, atque ab eo sine filijs decedente hæredes regni relictos. Ascanium successisse, & cum fratribus regnum diuississe, ipsamque Albam & alia oppida, Romum verò Capuam à proauo, Capi, Anchisen ab Anchisæ, & Æneam, quæ postea Ianiculum vocata est à patre, à se verò Romam denominasse. Hæc quodam tempore fuit deserta, sed sequentibus deinde temporibus, aduentantibus colonis, quos Albani sub Remo & Romulo duce miserunt, antiquam constitutionem resumpsit. vt duplex fuerit constitutio, alia paulo post, res Troianas, alia quinde-
cim ætatibus inferior. Antiochius Syracusanus tertiam multò antiquiorem ponit, regnante in Italia Morgete. Solinus autem Polihistor lib. i. cap. j. refert Euandrum cum in Italiam venisset, oppidum ibi inuenisse, quam Valentiam Latini appellauerunt. Ergo ipse hanc, ne nomen immutaret, Romam Græco vocabulo dixit, ΡΩΜΗΝ. ΡΩΜΗ enim robur & potētiam & Valentiam significat, vt est author & Plutarchus in vita Romuli, verius tamen putant à Romulo conditam Romanam, quæ quadrata dicta est, eò quod æquilibra posita foret. Incipit à sylua, quæ est in ara Apollinis, & ad supercilium scalarum Caci finitur, vbi tugurium fuit Faustuli, in quo mansit Romulus & Remus, auspiscato fundamēta iecit duodeuiginti natus annos xj. Calen. Maias, hora post secundam ante tertiam, vt ait Lucius Tarruntius Mathematicus nobilis, Ioue in Piscibus, Saturno, Venere, Marte, & Mercurio in Scorpione, Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis. Dies illa Parilia habet festa, obseruatūque deinceps, ne qua hostia caderetur Parilibus, vt dies ille à sanguine purus esset. De origine ac nomine vrbis satis, quæ hic posuisse volui, vt præclara ciuitatis, postquam in Numismate, de ea contigit mentio, nomen ac origo ædificationis tantæ lectori esset nota. licet de nominibus non nimium solliciti esse debeamus. Igitur ad alia iam paucis verbis explicanda, nostra percurrat oratio. Quod in vertice galeæ extarent alæ geminæ, id ex captatis à Remo & Romulo augurijs (prior enim Remus sex vultures, duodecim mox Romulus vidit) processisse opinor. Nam & apud Ægyptios in vestibulis domorum, alas vulturum proponere, indicium nobilitatis, & vetustatis familiæ censebatur, quod animaduertit Alexan. in Genial. lib. v. Huncque numum crediderim ego Iulium Cæsarem, aut Augustum, aut quemuis alium ex Cæsaribus eudi mandasse, vt vetustatem sanguinis ostentarent. Sic memini me vidisse Romuli numum cum vulturibus, quem postea dono dedit mihi Bernardus Lochetta, impressor Papiensis, in quo Romuli imago iuuenilis fuit, cum hæc inscriptione, D I V O R O M V D O N N V D I S C O N S. in auersa parte erat quoddam veluti tem-

plum, seu idea vrbis facta in modum caueæ, seu turris, in cuius fastigio erat auis, quam puto vulturem fuisse ex figura. circum orbem numi, hic legebatur titulus, *ÆTERNÆ MEMORIÆ*. in imò erant notæ hæc *RESTT.* & hoc Numisma quidem non esse antiquum, sed postea renouatum & representatum crediderim, propter vnus literę immutationem: Si quidem N. literam pro L. posuerunt, cum Ludis Consualibus esset scribendum non nudis. Consualia, qui ludi essent indicant verba M. Varronis, quæ subieci. Consualia dicta à Conso consilij Deo, qui in circo templum habuit, sub tecto (vt Marlianus refert) quod tunc feriæ publicæ ei Deo, & in circo maximo ad aram eius ab sacerdotibus fiunt, Ludi illi quibus Sabinæ sunt raptæ, Consum nonnulli & eundem Neptunum esse arbitrantur, ad cuius rationem à Marliano in vrbis Topographiæ lib. iij. cap. xvij. petendam, lectorem reijcio, ne hic præter rem nostram, aliena intrudam. Sed iam reliquas partes nostri numi prosequamur. Quod in occipitio Romæ armatæ esset signum instar, literæ X. Græcæ, illud sciendum, esse notam denarij, de qua Val Probus & Petrus Diaconus in lib. de notis veterum meminere, & denarius decem assibus valebat, & decem Denarij valent vnum coronatum, octo Denarij valent ferè aurum Renanum. Duodenarij valent ferè quarta aurei renani parte. At Alciatus in annotationibus in Cornelium Tacitum aliter sentit, eius verba sunt hæc. extant adhuc argentea numismata cum Denarij nota X. quorum octo vnam vnciam pendunt, vt inde constet nostris assibus nouem valuisse Denarium. Hincque numi valorem cognoscamus, quorum quatuor Denarius complectitur. idem Alciatus paulò post etià aliter videtur sentire super illis verbis Taciti, denis in diem assibus animã & corpus æstimari. inquit illa, ostendit hic locus Denarium decem asses æris esse. quod diurnum stipendium erat militi. cui Alciato Plinius lib. xxxij. cap. 3. videtur assentiri: cum dicit, In militari tamen stipendio semper Denarius pro x. assibus datus. Denarius teste Plinio lib. 22. cap. vltimo prorsus drachmæ Atticæ pondus habet. proinde vbique in historia veteri scias drachmam & denarium idem significare & tantundem valere. Idem Plinius (vt id hoc loco adiiciam) refert eodem lib. & cap. Argentū signatū fuisse anno vrbis D. LXXXV. Q. Fabio Cos. quinq; annis ante primum bellum Punicū, & placuit Denarius pro x. libris æris, quinarium pro quinque sestertium pro dipondio ac semisse. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera rostrum nauis. & alia quædam, quæ ibi prosequitur Plinius de bigatis & quadrigatis & victoriati. quo loco illud notandum non semper eodem pondere & pretio fuisse argenteos numos cum & imminuta sint pondera, & pretia & libræ. hinc asses sextantarij, & vnciales & semunciales, prout bellorum successus & necessitas cogeant, hinc placuit Denarium xvj. assibus permutari, quinarium octonis, sestertium quaternis. non mirum igitur debet videri Georgio Agricolæ lib. v. de ponderibus, si Alciatus noster scripserit in

suprà

suprà allegato à me libro Latinam vnciam habere denarios octo cum pro mutatione temporū & vocabula & res ipsas immutari videamus. quod exemplo patet ex Plinio ipso hoc eodem libro, & cap. cum de vncijs, & semuncijs loquitur. Sed ne de hac re longius hic verba faciam, quàm par sit, hæc hoc loco dixisse sufficiat, cum superiore anno de hac re copiosius scripserim in quibusdā meis literis Italica lingua ad Hieronymum Tagliaferum virum doctissimum antiquitatisque peritissimum, explicata iam anteriori numismatis parte, nunc posteriorem, quàm breuiter fieri potest exponamus. Duo efficti iuvenes pileati, equis insidentes, speciem currentium præferentes, & hastas ferratas manibus tenentes, supra quorum capita apparebant duo sydera radiantia, Castorem & Pollucem gemellos fratres fuisse, ex historiarum lectione conijcimus, si quidem Dijambo salutes hac forma effingebantur, pileati etiam fuisse dicuntur à Catullo in Scazone.

Apileatis noua fratribus pile.

Sic enim Lacones pugnare soliti sunt pileati, autor Festus, nonnulli etiam referunt pileum horum fratrum vinctum fuisse solijs harundineis, inter quos est author Antonius Thylesius Consentinus in libello de coronis. Cur autem sic efficti fuerint in hoc numismate, sciendum est, vt ait Cicero lib. ij. de natura Deorum, quòd Romanis apparuerunt non semel salutes (nam sæpe Dij præsentiam suam declarant) Bello enim Latinorum apud Regillum, cum A. Posthumius dictator cum Octauio Mamillio Tusculano dimicaret, in acie Castor & Pollux ex equis pugnare visi sunt, & recentiore memoria iidem Tyndaridæ Persen victum nuntiauerunt. P. enim Vatiens, cum è perfectura Reatina Romam venienti, noctu duo iuvenes cum equis albis dixissent Regem Persen illo die captum, Senatui nuntiavit, & primò quasi temere de Republica loquutus in carcerem coniectus est. Post à Paulo literis allatis, cum idem dies constitisset, & agro, à senatu, & vacatione donatus est. Hanc eandem historiam Val. Max. lib. j. cap. de miraculis, refert, penè verba Ciceronis recitans, stellarum autem attributarum Castori & Polluci, meminit Cicero lib. j. de diuinatione cum multis signis Lacedæmoniorum calamitas denuntiaretur. Namq; Lylandri, qui Lacedæmoniorū clarissimus fuerat, statua, quæ Delphis stabat, in capite corona subito exiit ex asperis herbis, & agrestibus, stellæque aureæ, quæ Dephis erant, à Lacedæmonijs posita, post naualem illam victoriam Lylandri, qua Athenienses conciderunt: qua in pugna, quia Castor & Pollux, cum Lacedæmoniorum classe visi esse dicebatur, eorum in signa deorum stellæ aureæ, quas dixi, Delphis posite, paulò ante Leutricam pugnam deciderunt, neq; reperte sunt. hætenus Cicero. cuius verba hic volui referre, vt tota res numisma nostrum clarum reddat, quem locum non sat menti occurrentem mihi in memoriam redegit OTTO BONVS POZZETVS Sablonerensis, qui à ciuibz meis, vt Græcas, Latinasque literas publice profiteatur, superioribus

annis conductus, munus libi delatum, ac demandatum insigniter, ac prælare obit. Nam in prælectionibus, hortatorijs orationibus, quæ scholastico ad literarum studia animosiores accendant, uti solet, styloque & facundia Ciceroniana, vir merchule ita eruditus: ac facundus, ut dignus sit, quem auctiori salario ciuitas Placentia demereatur. Sed ad rem Plutarchus in vita Pauli Aemilij refert, cum Populus Romanus in Theatro sederet ad spectaculum equestrium ludorum, nunciatum fuisse Paulum Aemilium totam Macedoniam superatis magno certamine hostibus cepisse, cuiusque famæ cum non inueniretur autor postridie in Theatro residisse, non multo post conspectos fuisse ab exercitu venientes viros duos proceris ac venustis corporibus, ea, quæ in prælio gesta fuerant nuntiantes, crediditque est tunc illos fuisse Castorem, & Pollucem, ac primus, qui obuiant ipsis in foro equos multo fluentes sudore siccantibus, cum illa quæ de victoria nuntiabant non crederet, ipsi leniter arridentes, barbam eius manibus atrectasse dicuntur, & ex fusca in flauam conuertisse, atque hoc modo, & assertioni suæ fidem, & viro cognomentum Aenobarbi fecerunt. Hæc Plutarchus. Apud Sagram Locrensem conspecti sunt etiam in albis equis sedentes Castor & Pollux. Symonidi etiam Poetæ apparuisse duos iuvenes est testis Val. Max. quos Castorem & Pollucem fuisse compertum est. Sed his dictis, non nihil etiam de duabus stellis rationemur, cur autem stellas Castor, & Pollux attribuat antiquitas, ne plura dicam, quam hoc loco conueniat, pauca hic dixisse sufficiat, Creditum est Iovem in formâ stellæ mutatum, Lædæ vitiasse, & inde Castorem & Pollucem genuisse, deinde Helenam, hinc apparere stellas duas nauigantibus solere elicitum est, quod etiam signum dictum est *Εὐβορινος*, benigne & humanitus Atheniensibus eos affuisse dicitur, vel quod nauigantes seruare crederentur stellæ ipsæ apparentes supra, & longe. Cur autem & Castor & Pollux fratres alter alterum alterna morte redemerit, ut est apud Virgilium in *Sæxto*, curque ita sit effectum, Seruius citato proxime loco ita exponit, quia hoc pacto horum stellæ se habent, ut occidente una, oriatur altera, quod ad exemplum permanentis amicitiae solet adduci & trahi, quemadmodum ad me scribens elegum carmen *FEDERICVS* Scotus comes illustris ita cecinit,

Quod petis, si fratrem fraterno frater amore

Prosequar, unde quecum multa venire bona.

Non tantum Pollux germanum ferunt amasse,

Quem reatimens rotiens itq; reditq; viam,

Cum malis perferre suo pro Castore letum,

Unar in alterna lætus uterque mora.

Hos fratres Homerus *ἑρπυιῆδες* vocauit, hoc est, qui alternis diebus fata subirent, lib. *Iliados* ij. Pausanias in *Laconicis* scribit, Castorem, & Pollucem .xl. anno postquam pugnassent aduersus Idam & Lynceum, in deorum numerum fuisse relatos. Scribit Diodorus si-

culus

culus rem annotatu dignam, Orpheum cum tempestate vna cum cæteris Argonautis agitaetur, dijs Samothracibus vota fecisse pro salute, ac incolumitate, & extemplo sedatam tempestatem, cum duo astra supra Pollucis, & Castoris capita, cecidissent, Deorumque se providentia servatos credidère, Vnde, inquit, factum est, ut qui tempestate deprehensi forent, Samothracibus deis vota facerent, astraque apparentia Castori, & Polluci attribuerentur. Hæc fermè Diodorus. Scribit Orpheus ipse in Argonautis, quod cum essent Argonautæ tempestate & procellis agitati, arrepta lyra tum cantare cœpisse, quo cantu mare pacatum, ingentemque splendorem supra Castoris & Pollucis capita affluisse. Quod & Val. Flaccus repetit. Iouem enim ira in primo inducit,

Dixit, & ingenti flammanem nubila sulco,

Direxit per inane facem, qua puppe propinqua

In bifidum discessit iter fratresq; petiuit

Tyndareos, placida & medijs in frontibus hæsit

Protinus amborum, lumensq; innoxia sudis

Purpureum, miseris olim implorabile, nautis.

Petrus Costialis de Castore & Polluce in pegmatibus suis epigramma quidem cultum graphicè depinxit cum enarrationibus. Et hæc quidem de stellis Castoris & Pollucis satis. Qui plura vult scire, adeat Plinium libro rei Natur. secundo, cap. xxxvij. cuius verba quidem pulcherrima hoc loco apposuisssem, nisi nimis prolixus essem. rogo tamen lectorem, ut omnino locum Plinij legat. Hic postquã de pileatis fratribus suprã mentionem feci, addam & illud quod Apuleius in x. Cassides in capite gestare scribit stellarum apicibus insignes. Plura alia ad hanc rem Castoris & Pollucis, doctè noster Giraldus in lib. de dijs gentium cumulat, à quo etiam nos pleraque accepimus, cum ad numismata maximè facerent. Nam quid illo Val. Flacci carmine aptius reperiri potest, cum penè numisma ante oculos (fortasse ab illo nūquam visum) ponat? Ita mehercule cum autoribus conferendi sunt numi argentei, ut ex collatione facta antiquitas veneranda emergat. Quo loco autem Romæ fuerit templum Castoris & Pollucis, varia est scriptorum opinio. Marlianus verò lib. iij. Topographiæ Romæ, ait in foro fuisse, cui adstipulatur Plinius lib. xxxv. cap. iij. ibi enim Castores, ac victoriam posuisse Augustum refert. Dionysius autem non procul ab æde Vestæ fuisse meminit, his verbis, Huius autem inopinatæ, admirabilisque apparitionis, cum signa adhuc Romæ multa, tum verò est ædes Pollucis, & Castoris, quam supra forum extruxit ciuitas, ubi visa sunt illorum simulacra, & mox specie pugillum, equosque madidos sudore adscaturiginem, iuxta ædem Vestæ manantem, abluere. Appianus autem commemorat Aselium prætorem fortè sacra Castori & Polluci in foro facientem, cum quidam lapide phialam excussisset, ad Vestæ ædem ecurrisse, ex quorum verbis apparet ædem Castorum prope

propè Vestæ, forumq; Romanum ita sitam, vt à fronte hoc, illam verò à tergo habuerit. Hanc Castoris ædem A. Posthumius dictator bello Latino vovit, eiusq; filius duumvir creatus dedicauit. autor Linius lib. iij. decad. primæ. Cicero pro domo sua, atque pro Sextio eius gradus à Clodio reuulsos testatur, & S. C. concionesque in ædem sæpe habitas. Asconius verò L. Metellum hanc instaurasse tradit. Ante eandem ædem Castorum fuit statua Q. Marci Tremuli equestris togata, qui Samnites bis deuicerat, captæque Anagnia, populum stipendio liberauerat, vt Plinius lib. xxxiij. cap. vj. in principio refert. Hæc ædes quamvis tantum Castoris vocaretur, geminis tamen fratribus erat dedicata. existimâtque Marlianus eam ædem fuisse inter porticum Concordiæ, & Cæsaris templum, quod fuisse creditur in medio foro iuxta Curtij lacum. autor Cor. Tacitus. In numismate antiquo argenteo apud me extant in anteriori orbe, duæ facies, duas stellas in capitibus habentes, ante se maiorem stellâ præferentes, & has opinor esse Castorē & Pollucem, in posteriori orbe est natis cum remis in superiori hunc titulum habens A N. F O N E I. Hoc vñum annotasse dignum in numismate sat fuerit, equos sine sellis fuisse effictos, quos etiam in marmorea Traiani columna cochlidis Romæ ita vidimus sculptos. Hæc igitur in Castoris & Pollucis numismate dicta sint satis.

ADRIANI CÆS. AVG.

S. P. E. S.

IN Adriani Imperatoris aureo Numismate Spei effigiē huiusmodi conspeximus, scemina fuit stans institæ faciniam sinistra manu nonnihil attollens, dextra in cubitum elata, pateram proferebat, in qua repositum inerat, velut ciborium, id est, vas in floris similitudinem, cum hac inscriptione, SPES P. R. Ostendit & aliud mihi vetus numisma Bernardus Christianus Papiensis, vir multarum artium peritus, in quo erat Alexandri Pij Imperatoris Augusti imago, ex vna parte, cum his verbis, IMP. ALEXANDER PIVS AVG. in altera facie erat Spei imago, stantis in faciniam, manu dextra filium prætendentis, læua pendulam vestem eleuantis à terra, cum his notis, SPES publica S. C. De Populi Romani spe, in Adriani vita apud Dionem, & apud Ellum Spartianum nihil reperi. Nilominus maxima spes in ipso posita fuit, quod fuerit imperator optimus ac insignis, qui & in bello & pace multa præclara gesserit, quique vrbis onera sustulit, qui populo congiaria dedit duplicia, qui cursum fiscales instituit, ne magistratus hoc onere gratafetur, qui aurum coronarium Italiz

Italiæ remisit, & qui securitatem omnibus roborauit, & pleraq; alia beneficia Romanæ Reipublicæ præstitit, & qui summos iureconsultos Celsum, Neratium Priscum, Saluium Iulianum in consilia adhibuit, & in summa familiaritate philosophos Epicetum, & Heliodorum habuit, necnon grammaticos, musicos, rhetores, geometras, pictores, Astrologos: quos omnes ditatos honoratosque à professione dimisit. qui & iuxta morem eorum temporum, princeps causas agnouit, & senatores & equites Romanos in consilium aduocans, & sententiam ex omnium deliberatione protulit. & hæc quidem tanti principis ornamenta, & in populum Romanum collata beneficia videntur potuisse maximam spem in republica concitasse, vt vrbs rerum domina in virtutibus Adriani spes suas collocaret, & ne de clementia & humanitate benigni principis vnquam desperaret. meritò igitur ex altera parte monetæ est lilij effigies & ciborium, lilium autem Iunoni est flos dicatus ob candorem suum, si quidem, vt ait Antonius Thylesius Collentinas lib. de coronis, Pronuba Iuno lilia sibi legit cædentia exorta (vt aiunt) ex ipsius lacte, in terram effuso, cum in noueræ dormientis mammam infans Hercules inuasisset. vnde rosæ dicuntur Iunoniæ. memini me superioribus annis, cum essem Patauij, legere, carmen flebile Lilij Gregorij Giraldi in obitum immaturum Alphonfi Mayanthi adolescentis probi, ac optimæ spei pueri, necnon literati, qui quædam mihi in Ferrariensi Gymnasio cômilito familiaris fuit, qui plures ad me scripsit epistolas & carmina eleganti eruditione inspersa. Cuius orationem publicè habitam manu ipsius scriptam, & ad me missam, quâdoque sum editurus, & si sciam iam editam, à quibusdam Ferrariæ: nos tamen manibus pijs, animulæq; eius, cuius dimidium fuimus, debentes, quia nonnulla addidit ipse, quæ impressa non sunt, cum ecloga docta & beneculta edemus, Carmen itaque Gyraldi in obitum Alphonfi Mayanthi fuit hoc.

*Ut flos Iunonis, cui vix mucrone renidet,
Lacte coma, atq; croco fulminis igne cadit.
Sic quoq; flos Maynunc concidis indole tanta,
Virtutum & morum qui documenta dabas.*

Non possum me abstinere, quin hic lachrymas in funere amici, à me habitas subscribam.

*Immitis qui te Boreas pulcherrime florum
Abstulit, indigna febre perempte puer?
Alphonse ô Mai primis sublata sub annis,
Et puer æterna viuere digne rosâ.
Hac habeas nostri æternum solatia amoris,
Et tibi perpetuo flore virescat humus.*

Sed ad Spem redeamus, quam viridi indutam palla, mos fuit veterum pingere, vel Alciato ipso recte in emblematis, quod autem spem Lilio antiquitas donauerit, vt passim in numis antiquis videmus,

P hac

hæcego causa factum crediderim, quòd Liliū albedine sua pulchrum ac pudicum designet: vel quòd, cū omnes flores, fructus & fruges mox ad futuros promittant, interque flores liliū altius exurgat, hoc eligere maluerint. Virg. certè antiquitatis scientissimus, cū Marci Marcelli Diui Augusti nepotis præclaram indolem laudaret, sed qui breui (vt signa frontis parum lætæ, & deiecti lumina vultus ostentabant) fato esset concessurus & moriturus, hæc quæ præreptā iiii publicam populi Romani spem ex fato egregij iuuenis designarent, subdidit carmina,

*Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
In tantum spe tollet auos, nec Romula quandam
Vllo se tantum tellus iactabit alumno.*

Et paulopòst.

*Hæu miserande puer, si quæ fata aspera rumpas,
Tu Marcellus eris. manibus date lilia plenis:
Purpureos spargam flores, animamq; nepotis
His saltem accumulem domis, & fungar inani
Munere.*

Sed & in alio Numismate vetusto fuit spes publica stans choata, choam sustollens læua, dextra liliū porrigens & mitram. Vir prudens Alciatus noster multificius, in eleganti ac propè diuino Hieroglyphicorum emblematum libello. hoc pacto simula chrum spei, depinxit. Spem viridi indutam palla, & sedentem supra dolium, cum auicula Cornice, & Nemesi, & bono euentu, & Cupidine. hanc eandem imaginem in camino superiori cuiusdam aulæ suæ domus pingi curauit Franciscus Alciatus insignis ac doctus Iureconsultus, elegansque bonarum artium & studiosus iuuenis, necnon antiquitatis maximè admirator ac studiosus, sed & amator & fautor, & interpres eruditus. Carmina autem Alciati sunt hæc,

*Quæ Dea tum leto suspectans sydera vultus?
Cuius peniculis reddita imago fuit?
Elpidij fecere manus. Ego nominor illa,
Quæ miseris promptam Spes bona præstat opem.
Cur viridis tibi palla? quòd omnia me duce ueruent.
Quid manibus mortis tela refractu geris?
Quod viuos sperare decet, præcido sepulchris.
Cur in doli soli tegmine pigra sedes?
Sola domi mansi volitantibus undiq; noxis,
Ascrei, vt docuit mæsa verenda senis.
Quæ tibi adest volucris? Cornix si dissimulus oscen,
Est bene cū nequeat dicere, dicit, erit.
Qui comites? Bonus euentus, præceptsq; Cupido,
Qui præcunt: vigilum somnia vana vocat.
Quæ tibi iuncta astat: scelereum Rammusia vindex,*

Scilicet

Scilicet ut speres nil nisi quod liceat.

Ædem autem Spei, quæ in foro olitorio fuit, (vt animaduertit Marlianus) fulmine ictam bello Punico inquit Liuius in primo libro iiij. Decadis. idem libro iiij. Q. Fabio Cos. filio & Tito Sempronio Graccho Coss. incendio ait conflagratam. M. Cicero in legibus prodidit Spem à Collatino consecratam, P. quidem victor Spei nouum templum in vij. vrbis regione statuit, hoc est in via lata. Spei templum incensum scribit Dion libro Histor. l. ante bellum Actiacum cum alijs plerisque ædificijs. De Spe Tibullus noster sic cecinit,

Iam mala finissem leto, sed credula semper

Spes sonet, & melius cras fore semper ait.

Spes alit Agricolas, spes sulcis credit aratis

Semina, que tardo sænore reddat ager.

Hæc laqueo volucres, hæc captat arundine pisces,

Cùm tenues hamos abdidit ante cibus.

Spes etiam valida solatur compede vinctum,

Crura sonant ferro, sed canit inter opus.

Spes facilem Nemesim spondet mihi, sed negat illa,

Hei mihi, ne vincas dura puella Deam.

Spem verò esse vigilantium hominum somnia dicebat Plato, vt refert Ælianus lib. xij. Variæ Historiæ.

TITI VESPASIANI AVG.

A N N O N A.

N Tiberij Deciani Foroiulienſis Iuriſconſulti doctiſſimi, qui Patauij ius ciuile publicè proſitetur nomismate quodam Titi Veſpaſiani æreo hæc fuere notæ, IMP. T. CAES. VESPA. AVG. P. M. TR. P. P. P. COS. VIII. In altera parte erat annona Auguſti, cum his verbis, ANNONA. AVGVSTI. mulier erat ibi ſtans cum Pluto bidenti innitente, in manu dextra: in læua cum Cornucopia. Ibi fuit vas cum quibuſdam ſpiciſ, & poſt eam fuit puppiſ ſeu roſtrum nauis, quæ quidem omnia abundantiam designant. Plutus enim diuitiarum Deus eſt, & dator, Cornucopia vbertatem præſeſert, vas cum ſpiciſ Cereri dicatur, ex opima trituta frumenti. Nauis verò, quæ oneraria fuit, qua importabantur in urbem mercimonia, & mercaturæ frumentorum: vel quia moſ fuit, vt qui eſſent Latini, Romanam ciuitatem acciperent: ſi non minorem, quam decem millia modiorum nauem fabricaſſent, & Romam ſex annis frumentum poſtaſſent ex edi-

P 2 æto

cto diui Claudij, vt Vlpianus in cap. iij. de Latinis, in viris corpore refert, & Scæuola in l. his, qui naues ff. de vacat. & excusatio. munerum meminit. Suetonius in Claudio ait Claudium proposuisse negotiatoribus certa lucra, suscepto in se damno, si cui, quid per tempestates accidisset: & naues mercaturæ causa fabricantibus magna commoda.

GORDIANI IMP. AVG. V I R T V S.

In alio Numismate masculam virtutem effigiam vidi, (quod postea mihi dono dedit Franciscus Valla Nouariensis) hoc pacto, in vno quidem Gordiani Imperatoris, in cuius altera parte imago erat senis barbati, nudi, clauæ innitentis, cum leonis pelle brachia aduoluta, cum hac inscriptione, VIRTVTI AVGVSTI. & hæc quidem per se sat clara, cum virtutes Herculis plerisque imperatoribus à P. R. attributæ, eiusque herois honores eisdem declarati sæpè fuerint, sibi que Herculis nomen aliqui etiam Cæsares sat superbè arripuerint, quod historia Cómmodi imperatoris declarat, cum Herculem Romanum Commodum se dixisse refert. quod in eius nomismate declarauimus ἀλλ' ἡγε-
κῶς autem si vis scire xij. certamina Herculis, quæ ad virtutem spectant, lege magni Alciati emblematum libellum, vbi de honore agit. Romæ in Palatio conseruatorum vidi statuam æneam Herculis stantis nudi, & clauæ innitentis altera manu, in altera verò manu malum tenentis. & erat quidem imberbis Iuuenis Forma auro superfusa, & illa quidem in superiori aula, vbi plures alia statua æneæ conspiciuntur. In Nomismate Vitellij huiusmodi imaginem virtutis vidi, quàm simillimam eius senis, de quo suprà mentionem feci. quæ & in Numeriani fuit numo, cum hac inscriptione, VIRTVS AVGVSTI. in Galbæ Nomismate fuit imago Iuuenis nudi, stantis, in dextra hastam tenentis, in altera tesseram, aut quid simile, his verbis, VIRTVS. In epigrammatôn Græcorum lib. iij. in inscriptione xiiij. ΕΙΣ ΗΡΩΑΣ, in epigrammate Asclepiade inducitur super tumulo Aiædis sedens virtus, & ita loquens.

Αδ' ἐγὼ ἀτλάμων ἀρετὰ παρὰ τῷδε κέθιμαι
Αἰαΐδ' ὅτι μύθῳ κεραμένα πολέμας,
θυμὸν ἄχα μετὰ λῶ βεβλημένα, ἐνεκ' ἀχαιοῖς
ἂ δολόφρων ἀπάτα, κρείστον ἐμὲ κέκλεται.

Hoc

ANTONINI PII CONSECRATIO. 115

Hoc Epigramma Alciatus in Aurzolo Emblematuræ libello hunc in modum imitatus est, in inscriptione, In victoriam dolo partam.

At acis tumulum lachrymis ego perlucio virtus.

Hec misera albentes disbacera comas.

Scilicet hoc restabas adhuc, ut iudice Greco

Vinceret: & causa flet potiore dolus.

ANTONINI PII CON- SECRATIO.

CONSTANTIUS LANDVS, COMES.

*Iacobo Antonio de Viuolis, cuius Placentino, & collegiata ecclesie Di-
ui Theodori Papie preposito, sacrisq; palatii apostolici & aula Lateranensis
comiti palatino, & equiti aurato S. D. P.*

TTVLIT mihi Iosephus Bentius Nouoco-
mensis iuris ciuilis perstudiosus scholasticus,
nomine tuo Nomisma aureum Diui Antoni
ni Pij, percolende ac clarissime Iacobe Anto-
ni Viuoli, vt tibi explicare velim, quod quia
alias à me proluxa interpretatione expositum
fuit, nempe dum eundem numum Antonini
Pij à Theodoro à Sancto Georgio perillustri

adolescente mihi dono datum, exposuissem, vt in meis quinquaginta numismatibus, quæ annis superioribus sum interpretatus, satis apparet, nunc hic tibi omnia ad vnguè narrare non suppetit tempus, tum quia lectionibus philosophiæ incumbimus, tum quia breui exhibunt nostræ interpretationes. illud hic saltem habeto, Nomisma tuum perantiquum esse, Antoniniq; Pij imaginem præferre certam, hic enim Diuus vocatus fuit à senatu, & cum iucunditate. Pij etiam nomen meruit, propterea quod, vt Iulius Capitolinus refert, mortuo Adriano apud Baias, reliquias eius Romam peruexit, easque sanctè ac reuerenter, in hortis Domitiæ collocauit, cunctisque repugnantibus, inter Diuos eum retulit, clypeumque ei magnificentissimum posuit, & sacerdotes ei instituit, consul etiam fuit cum Catilio Seuero, quæstor, ac prætor fuit. Britannos, Mauros, Dacos, Germanos subdidit, Iudeosque rebellantes contudit. Alanos etiam refrenauit, in Achaia etiam, atque in Ægypto rebelliones repressit. Hic Numæ Pompilio bonitate comparatus fuit, quod autem in posteriori Numismatis parte effictum, Tabernaculi effigies

est, in quo plurima aromata condebantur, vbi eboreus lectus erat stratus, in quo imago ceræ defuncti imperatoris iacebat. in cuius fastigio inerat aquila, ad quam ignis paulatim ascendens, illam vincula rumpentem, vt effugeret in cœlum, efficiebat. sicque defuncti imperatoris animam in cœlum fingeatur ferre. sicque consecratio seu relatio inter Diuos fiebat. quod verbum seu dictio in Nomismate ficta refertur sic, CONSECRATIO. Cuius totam effigiem petendam esse ab Herodiano authore Græco lib. 4. iandiu in meis Numismatibus admonui. Idco hæc verba eius non operæ est pretium, vt ponam. Gradibus autem quatuor fiebat Tabernaculum ligneum quidem, vt in Nomismate apparet, quadrangula forma. Sed de his fatis. Hæc igitur pauca in bonam partem accipias percolende mi pater, quem iam iam cupio ex vultu & facie cognoscere, cum precipue virtus tua ac dignitas, communisque patria Placentia me id mirum immodum facere impellant. Vale religiose Antistes, præsesque templi Diui Theodori Papiensis, meque tui amantissimum iam redama. Nono Cal. Maij. M. D. LV.

C. POSTHVM DIANA

Constantinus Landus Comes Iulio Puteo S. D. P.

VM heri in celebri pompa Tancredum Sarzannensem ex Hetruria iuuenem infulis doctoreis à Francisco Alciato decoratum comitaremur domum, interque loquendum (vt fit) à te ego peterem, an quicquam noui ex Placentia vrbe, (cum nuperrimè illinc adueneris) afferres: narratisque quibusdam à te paucis, subiecisti postremo te numum quandam argenteum, quem mihi ostenderes, tecum habere, statimque è crumena numo tracto dedisti mihi, vt explicem, superinde dictitans te mihi illum largiri, quo à me accepto (cum etiam munus rei cerem) vt tantum tibi morem gererem interpretari cœpi, illicò ac me domum peroripui, historiam igitur hanc breuem, & qualemcunque tui numismatis habeto, quæ à me aliàs lecta, modò succurrit animo, meliora cum reperero, ad te scribam: hæc nunc vtcunque sunt, legito.

IN Numismatis tui priori parte extat imago mulieris comas in nodum conglomeratas habentis, circinis vtraque tempora muliebri elegantia ambientibus, in posteriori autem partes nummi effigies seu species currentis canis adparet cum inscriptione, POSTVMA. Sed

Sed & in quibusdam nummis vetustis argenteis est etiam inscriptio, C. POSTVMIVS, cum cane currente & iaculis: vt Pierius Valerianus lib. Hieroglyphicorum. V. refert, quò loco de cane narrat, Numisma autem c. Postumij argenteum ad me misit his diebus Parma Placentiam Annibal Carus à secretis nostri Ducis vir mehercule hac tempestate admirabilis, & rei antiquariæ summus interpres, cuius ex vna parte (vt interpretatur ipse) extat Dianæ imago, ex altera canis venaticus in similitudinem currentis, cum venabulo ibi iacente, literæ. C. POSTVMI. vt etiam ipse Carus misit carissimus ad me misit literis significauit, Nam se contulisse retulit mihi cum Hieronymi Tagliaferri viri in literis eminentis Numismate suū Cai Postumij & cum eodem simul Athalarici Regis Gotthorum nummum, Sed vt ego, quæ de Postuma aliàs legi, hic asferrem, & de cane hic effictio nonnulla dicam & si non ad veritatem Numismatis huius, ne priorem laborem à me iam susceptum perdam, admonens interim lectorem me non negare hoc numisma esse C. Postumij, & Dianæ, quæ in nummi posteriori parte sit. imo ex Pier. Val. & Annibalis Cari sententia idem probare. Hæc igitur Postuma, quæ sic in Numismate efficta est, Constantij Caesaris & Faustinae eius vxoris secundæ fuit filia, eius nempe filia Constantij, qui fuit Constantini magni filius, cui in diuisione imperij inter fratres Constantinum & Constantem obigit Oriens, hanc post se reliquit Constantius, cum adhuc prægnantem Faustina relinisset moriens. Ideò fortè hoc nomen sortita fuit Postuma ab accidente, quòd post mortem Constantij patris orta fuisset, hæc cum adoleuisset Gratiano Imperatori iure matrimonij copulata fuit. Qui Gratianus ex Valentiniano, & Seuera matre Syrmii natus fuit, fratrem habuit Valentinianum, de quo in Codice Iustiniani extat mentio, necnon constitutiones & eius rescripta leguntur. Hæc Postuma aliquando à matris nomine Faustina dicta est, aliquando etiam à patris cognomine vocitata est Constantia Postuma. Solebant enim veteres Romani à parentibus suis cognomina arripere: nempe patris aut matris vestigia virtutum sectantes, familiæque nomina, arbore veluti quædam ramos fulciciente latè propagantes à memoria enim (vt inquit Hammonius in æquiuiocis) sunt æquiuioca: vt cum quis filium suum maiorum nomine vocauerit, à spe etiam fiunt, vt si quis filium philosophum sperans futurum Platonem nominauerit, sæpenumero vsu venit, vt quod factum à memoria est indito à spe nomini concurrat: vt cum compertus fuerit auus tale genus studij tractasse. Nec enim hanc Postumam à gente postumia Romæ olim celebri familia denominatam crediderim, à qua etiam A. Postumius dictator, prætor, & consul emanauit. De familia Postumia intellexisse videtur Virgilius in sexto Æneidos hoc versu.

Sylvius Albanum nomen, tua Postuma proles.

Vt sit

Vt sit Postuma pro Postumia dicta ex figura syncopæ. sic enim ille locus Virgilij exponi debet, vt de prole Postumij deque Postumia familia intelligatur, non quod Syluius sit proles Postuma, hoc est post humum nata, vñ grammatici passim ineptè interpretantur. in hoc nummo illud annotatu dignum esse opinor (modo non infit artificis mendum) Postumam sine flatili litera scriptam legi. sic enim in plerisque publicis spectationibus animaduerti antiquis, & præcipue in inscriptione marmoris antiqui apud vicum Galeratum Mediolani, quæ est Cai Postumij præci in hunc modum scripta, C. POSTVMIO PRISCO C. POSTVMIVS DROMO LIBERTO PIENTISS. IN AGR. P. XXX. IN F. P. XX. Hæc Postuma pulcherrima etiam fuit mulier & venusta, nempe formositatis parentum Constantij, & Faustinae particeps: quod autem Postuma sit dicta: sic enim veteres solebant nomina imponere filiis ab accidentibus vel ab ordine, sic enim primam, secundam, tertiam, Maniam, Luciam, Postumam, vt Hermolais refert in principio secundæ editionis castigationum Plinianarum, primam, secundam, tertiam ab ordine procreationis, Maniam quod mane, Luciam quod luce, Postumam quod post patris mortem nati essent appellauerunt, & his lapidum testimonia consentiunt. Sed hæc ad priorem nummi partem satis.

Quod verò currens canis in posteriori numismatis parte sit effictus, id nondum comperi, nec quicquam nunc succurrit, quod de eo loquar, nisi id fortè factum sit, quod plerique sub signo caniculæ correpti febre decedant, vt ait Artemidorus, quod etiam inscriptio marmorea apud me indicat, cum canis imaginè, vel quia Hecata in animal iugulabatur (vt ait Sophron) vel vt Artemidorus Daldianus lib. ij. Onocriticôn cap. xj. tradit, quia canis, qui non sit venaticus, vel Melitæus, rei familiaris curam significat, quod ad numisma facere posset. cum cura familiaris, & domus regimen ad ipsas mulieres spectet, vel vt Orus Apollo in Hieroglyphicis ait, quod Ægyptij, cum magistratum iudicemve indicare volebant, canem pingebant & stolam regiam iuxta iacentem. scribit etiam Iulius Pollux in Onomastico ad Commodum Imperatorem quod canis sectabatur Herculem, eratque mos antiquis, quod simul cum heroibus canes in concionem ingrederentur. Hinc Virgil. poetarum præcipuus lib. Æneid. viij. morem hunc innuere voluit, cum sic cecinit,

Necnon & gemini custodes limine ab alto

Procedunt, gressumq; canes comitantur herilem.

Vel etiam canis in numismate fortè est venaticus, videntur enim ibi fixa iacere duo spicula seu iacula ea fortè ratione, quod aut Gratianus huius Postumæ maritus, venatione se oblectauerit, aut potius, quia Constantius eius Postumæ pater mirus artifex in sagittis iaculis

iaculisue iaciundis extiterit, ut est author Eutropius lib. xj. rerum Romanarum in fine historiarum Constantij, febréque nimia intrinsecus exuriente obierit. Ceruam autem fuisse potius quis alius augurabitur, quam quod verè sciat ob vetustatem numismatis, in quo tamen non apparent cornua, nec cauda etiam si sit ceruus, ceruam tamen ponamus quod sit, ab eo quod superius dixi, non multum variabit expositio nostra, cum Constantius peritissimus fuerit in iaculandis sagittis, Gratianusque venationem adamauerit, ceruam tamen cum cornibus effictam vidit nemo, nisi à pictoribus, aut sculptoribus, poetisue lusus gratia picta, sculptaue fuerit, aut per ignorantiam crassam, quæ latæ culpæ attribui solet, deliniata fuerit, quisque ita crederet rediculus fortè apud plerosque haberetur. constat enim apud opinatissimos scriptores ceruas non emittere cornua. Sicuti & à Plinio illud traditum extat, in Africa ceruos non reperiri, vnde mirum quod apud Virgilium in quarto Æneid. Ascanius apud Didonē venari ceruos dicatur, cum tamē Plinius dicat non nasci in Africa ceruos. Franciscus etiam Petrarcha Hetruscæ poetices princeps suggillatur à viris doctis quod in rithmo quodam dum lauram suam, ceruæ comparat, eam duobus cornibus auratis sibi apparuisse faciat, cum illud pateat ceruas non emittere (ut iam dixi) cornua, huncque errorem, si modo est error, Francisci Petrarchæ animaduertit vir hac tempestate celebris in libris suis de Arte poetica. Mutius histirienſis qui & de duello librum conscripsit, excusari tamen posset Petrarcha tanquam Poëta, qui metaphoricis loquutus sit per cornua intextas comas. Lauræ intelligens, sic enim ad-ornatnm comarū, quo vtuntur matronæ Gallicæ, alluſit, sic & P. Virgilius in nymphas fuisse Aenææ naues commutatas, more fabulosi poetæ describit, quod tamen ridiculum apparere posset poetarum artem non tenentibus, sic enim & Pindarus in Olympijs ode, quæ Theroni scribitur. *ἄς θεοξένια*. ita enim ibi *χρυσὸ κερῶν ἔλαφον βύλαια ἄξοντ' ἄν ποτὲ ταύτητα. ἀνθ' οὗτος ὀρθωσίᾳ ἐγχαΐει ἱράο*. quo loco interpretes introductum ait à poetis cornutam ceruam, cuiusmodi ea fuit, quæ Thelephum lactauit, positum hoc idem ab Anacreonte, sed à Zenodoto correctum, ob vulgatam historiam, quod in eo genere fœminæ cornua non habeant, nam quod scripserat Anacreon *ἄγαμ ὧς οἶατε νεβρον νεβηλία γαλαθινὸν ὄσ' ἔν ὕλας κερβεας ὑπολαφθεὶς ὑπὸ μητρὸς ἐπὶ οὐν*, prolocutione *κερβεας*. quod cornigeræ significat Zenodotus is emunctæ naris censor *ἐρκεας* reposuit hoc est desideratæ vel amabilis, subiungit idem interpretes Pyndari inuentas tamen aliquando nec incongruum esse aliquas habere cornua, quemadmodū in elephantis de quibus tradunt Æthiopicis & Lybicos tam mares quàm fœminas habere dentes, cum tamē in India, ut obseruauit Amytianus huius generis fœminæ sine dentibus conspiciantur, & hæc quidem ex Pyndari interprete animaduertit Pier. Val. lib. 7. Hieroglyphicorum, vbi agit de ceruo. Illud hoc loco addidisse non erit inutile in gratiam professorum æthruscæ linguæ, & ad poetæ locum

Q

illustran

illustandum, cum enim Petrarcha narrat scriptum extitisse circa torquem auream, quam collo gestabat cerua hoc sensu, quod nemo eam tangeret, quia libera à Cesare facta fuisset, Caesarisque esset cerua, aluisse Franciscum Petrarcham ad historiam antiquissimam aneæ torquis apud Paucesios è collo cerui extractæ, in qua inscriptæ erant literæ, *DIOMEDES DIANA E*. huius rei meminit Nicolaus Leonicus Thomæus philosophus clarissimus ac doctissimus in libro primo variæ historiæ cap. xcij. Illud etiam non ingratum fuerit addidisse, quod verisimilius numismati accedit, in quo canem fuisse fictum existimamus & pro certo habemus, propterea quod mos, consuetudóque non rara fuerit Caesarum & imperatorum ad populi beneuolentiam & fauorem conciliandum venationes edere, vt ex historiarum lectione patet, tum Iulij Capitolini tum Aelij Spartiani, & ex Iustiniani Caesaris collat. 4. in aute. de consul. M. quidem Cicero in ea epistola M. Mario scripta lib. 7. familiarium, in qua describit quosdam ludos Romæ habitos, binas venationes narrat per quinque dies Romæ factos in admirationem vulgi & turbæ, vbi etiam hæc verba subiicit, *Quæ potest esse homini politico delectatio? cum aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transuerberatur? extrema dies uenationis fuit elephantorum, in qua nulla delectatio extitit cum etiam misericordia quædam consecuta est, atque opinio huiusmodi quandam illi belluæ cum genere humano esse societatem.* Hactenus Cicero, apud Cassiodorum libro v. variarum venationis genus & forma ferarum cum hominibus describitur, cuius verba hîc adscriberem in proximatem vitare studeo, Sed studiosus vnusquisque per se locum facillimè reperiet. Illud potius dicamus hoc loco, in nummo nostro currentem canem celeritatem significare, ex iaculis, quæ sunt infernè sita. vnde rem properanter confectam, victoriámque cito partã (iuxta augurum præcepta) indicari conijcimus, quod si cauda exporrecta, & surrecta foret, dum sequeretur prædam, aut sic temere lasciuiet, vt sursum versus incuruatam haberet, portentum futuræ victoriæ designaret ex Aruspicina. Illud etiam sciendum prætorum, & Aedilium olim munus fuisse, vt sicut & ludorum scenicorum ita & venationum curam haberent. Quod & Cælius apud Ciceronem lib. viij. familiarium epistolarum innuere videtur, dum se greges pantherarum non habere scribit. in libro Græcorum epigrammatum primo, quæ his diebus mihi priuatim domi interpretabatur Bartholomæus Moyranus in literis Græcis abudè versatus, necnó philosophicis præceptis ornatus, hoc carmen sanè elegans in prima pagella *λέοντι & φιλόσοφῳ*, se offert, cui inscriptio est, *ἔς τὸ μνημεῖον*. id est, in festum, seu spectaculum vnus diei, id enim vox Græca significare videtur. epigramma autem huiusmodi est.

Τοξότῃ πειρώσαν μεδ' αὖρ, ἐκαστὴ βόλε φοῖβε,

ἅπ' ἐκαστὴ γινῆται κρατερὸς ἵνα θήρας ἔγχευ,

ὃ ἄστον ἐπιφάσκει μερόπων δέμας, ὄαστον αὔσαι

λαῶν τερπομένων ἱερὸν ἑοῦα μὴ δὲ νοήσω

ἦνός μελιχλοῖο λαχὼν θρόνον, ἀντὶ τοῦ αἵματος.

Phœbe sagittarie longè iaculans, Pieridibus imperans dic sorori, vt excitet validas feras, quatenus liceat leuiter tangant hominum corpus, & quatenus ad clamorem & voluptatem populus magnum os aperiat, ne ego intelligam, qui sortitus sum Iouis placidi thronum, alicuius viri interitum. Hoc autē epigramma sic nos vertimus in Latinum carmen, non vt verbum verbo redderemus, sed vt tantum sententiam ad libitum nostro carmini accommodaremus sic.

- *Phæbe procul iaculans, idemq; sagittifer, ora*
Ut Diana feras è syluis excitet acres,
Cæsaris in laudem, populi plausumq; potentis.
Quæ tamen haud feriant iaculantis corpus inulte,
Nam Deus in terris facis hæc spectacula Cæsar.

Sciendum est nonnullos viros doctissimos illud epigramma Græcum tribuere Leoni philosopho, Cæsari ac imperatori, qui post defunctum Macedonem Imperatorem, Romanum imperium suscepit, dictum philosophum propter singularem eruditionem. Ideoque auctorem huius epigrammatis, ἦνός μελιχλοῖο λαχὼν θρόνον, hoc est Iouis sua uis seu mitis thronum tenentem in terra, eundemque edidisse spectaculum. Ad hanc autem rem vidi his diebus proximis argenteum numisma antiquum & pulcherrimum Gnei Planci Aedilis curulis quasi nuper cum, quod M. Antonius Pectius Ioannis Vamptæ Pectij senatoris Mediolanensis nepos, adolescens optimus mihi ostendit, in cuius numi primo latere erant hæc literæ, G N. P L A N C V S A E D. C V R. S. C. in posteriori autem latere erat ceruus cornibus eminens, ac inibi arcus & sagitta, quodam vinculo ad iaciendum apto, erat autem Gnei Planci imago pulchri iuuenis, capillis longis collum ambientibus usq; ad humeros, quodam veluti pileo caput obnubente, ac sub pileo aliud quiddam præferente. quod numisma fortè alias, cum aliquid ad rem legero sum interpretaturus, sat fuerit ostendisse nunc munus ædilium curulium fuisse circa venationes, & hæc iam dixisse, quæ ad numisma nostrum facere possunt, sufficiat, vt hi plebei homines, qui hodie tractant huiusmodi nummos antiquos, horumque sunt

helluones, sciant in posterum non cuiusuis esse homuntionis historias reconditas in ære, & antiquitatem excutere: sed nec mediocriter eruditorum virorum, at doctissimorum & excellentium.

*

Q 2 COM

COMMODI IMP.

VENATIO.

IN Commodi Imperatoris nomismate, quod his proximis diebus ostendit mihi Tiberius Decianus Vtinenſis Iuriſconſultus, & profeſſor in manè Patauij publicus, vti doctiſſimus, ita antiquitatis ſummus indagator, ac obſeruator, iſta fuerunt. ex altera parte claua erat efficta, quam circum literæ hæc legebantur, HERCVLES ROMANVS. In altera parte Commodus inſidebat equo, qui ſpeciem currentis habebat, atque iaculo feram vulnerabat in ipſo peſtore. quid autem hæc omnia hoc in pulcherrimo nomismate deſcripta ſibi vellent, cum à me peteret Decianus, dixi tunc, hiſtoriam apud Herodianum lib. j. huius rei extare, cumque domum me contuliſſem, Herodianum eo loco, quo de Commodo meminit, perlegi. hicque verba, quæ ad nomisma faciunt, poſui, vt facilius quiſque perciperet, ex hiſtorijs omnia præteritæ ætatis acta cognosci poſſe. verba autem hic quæ Politianus è Græco tranſtulit, appoſuiſſe operæpretium fuerit, cum ad manum codicem Græcum habere non poſſimus. Scribit igitur Herodianus lib. j. hiſtoriæ de Imperio poſt Marcum ſiue de ſuis temporibus, hunc ferè in modum, Eò vecordiæ petulantiaque proceſſit, vt paternum primò cognomen repudiaret, ac pro Commodò Marci filio Herculem ſe Iouis filium iuſſerit appellari, depoſitoque Romanorum principum cultu, leuè pellem ſubſterneret, manūque clauam geſtaret, ſimul purpureas ſibratque auro intextas veſtes circumdaret, non ſine omnium irriſione: quippe eodem ſchemate, & fœminarum luxum & heroum virtutem repræſentabat. Commodum etiam fortitudinem ſuam in perimendis feriſ publicè oſtendiſſe, ac peritiā ſagittandi, ac iaculandi habuiſſe, idem Herodianus eſt autor. ſi quidem cum temperare ſibi non vltra poſſet, publicè ſpectacula edere profeſſus, omnes ſe ſua manu feras occiſurum pollicebatur, & cum fortiſſimis quibuſque iuuenum ſingulari certamine depugnaturum. Nam ita certa illi eſſe manus dicebatur, vt quodcunque deſtinaret, iaculo ſagittæve contingeret. erant cum illo aſiduè Parthorum lectiſſimi ſagittarij, ac Numidæ iaculatores, quos ille tamen omnes longè artificio ſuperabat. Idem etiam Herodianus refert, nudum ingreſſum eſſe Amphitheatrum, ſumptiſque armis numeros gladiatorios impleuiſſe. Id verò triſte Romano populo ſpectaculum viſum, nobiliſſimum Imperatorem poſt tam multos parentis ſui, maiorūque triumphos non quidem aduerſus belluas arma capere militaria, vel Romanorum

rum Imperio congruentia, sed amplissimam dignitatem turpissimo foedissimoque cultu contaminare. Nec mirum esse debet, quod sagittandi Commodus peritus esset, cum, & gladiatorijs pugnis Romanum Imperium attriuerit, cum ex Faustina Antonini Pij Imperatoris filia, Marci verò vxore, quæ cuiusdam gladiatoris amore fuerit capta, dicatur ex concubitu illius gladiatoris natum mox Commodum, quod etiam à Iulio Capitolino relatum extat. cum tamen idem Capitolinus ex vulgari tabella circumlatum hoc asserat, qui etiam dicit quoddam appellatus est Hercules Romanus, qui feras Lanuuij in Amphitheatro occidisset. ferunt etiam eundem Commodum se Alexandrum appellari voluisse: illum nempe cognomento Magnum Philippi Macedonum regis filium. Cuius rei etiam testis est Numisma ab eo percussum, quod apud eundem Decianum vidimus. Doctissimus etiam vir noster Robertellus Vtinensis, & hac ætate vnus, qui rem literariam maximè adiuuat. De Commodi peritia sagittandi, & huiusmodi, quæ de eo diximus, multa affert ex Herodiano Græco Numisma adducens. hæcque in annotationibus suis, illud amplius adiecero, cum Romæ essem, quingentesimo quadragesimo quinto supra millesimum, me in porticu conseruatorum Imperatoris Commodi ingens caput æneum vidisse, de quo Lamprius ita meminit, Collosi caput depresit quod erat Neronis, ac suum imposuit & titulum more solito subscripsit.

GORDIANORVM VIRTVS ET ÆQVITAS.

RANCISCVS Valla Nouariensis iuuenis elegans, qui iuri ciuili operam Ticini nauat, mihi familiaris factus cum me Numismatibus veterum delectari persensisset dono dedit quinque numos per antiquos æreos, tres erant Gordianorum Cæsarum effigie insigniti, duo reliqui Constantini Magni, & cuiusdam regis Ferrandi. Sed (vt puto) huius postremi est recens memoria: nempe, vt libet coniectari ex regibus Neapolitanis inibi est equus vbi sunt verba, ÆQVITAS REGNI cum litera, T. Sed vt impresentia de Gordiano. nam eadem videtur esse imago, licet (quod non me latet) tres fuerint Gordiani. nonnulla dicamus. Prius hic notas, ac signa eorum numismatum ponemus, dein, quæ apud historicos de eisdem legerimus, apponemus. Notæ hæ igitur fuere in effigie Gordiani. IMP. GORDIANVS. PIVS. FEL. AVG. à latere erat eiusdem Cæsaris virtus, humana effigie sculpta, sed nuda, innixa verò cubi-

Q 3 tum

tum dextrum clauæ, sinistram manum in latus, his verbis VIR TVTI AVGVSTI. S. C. in altero eiusdem Gordiani Augusti numismate. in latere erant verba hæc AEQVITAS AVGVSTI. S. C. ibi efficta erat, mulier habens in altera manuum geminas lances seu libram, in altera Cornucopia gestans, in tertio eiusdem Cæsaris signo, quod posterior pars ostentabat, erat hominis imago, quæ videbatur nescio quid iactare seu iaculari, ibique canis specie currentis fuit, cum his literis, VIVE FAELIX. quæ quidem omnia satis pulchra, mouerunt me, vt impræsentia, aliqua hic describerem, quæ Iulius Capitolinus in vitis Gordianorum memoriæ mandauit. Gordianus igitur senior natus est ex patre Metio Marullo, matre Vlbia Gordiana. originem paternam ex Gracchorum genere habuit, maternam ex Traiani Imperatoris patre auo proauo Confl. socero profocero, & item alio profocero, & duobus obsoceris Confl. ipse Consul ditiss. ac potentissimus Romæ Pompeianam domum possidens in prouincijs tantum terrarum habens, quantum nemo priuatus, ipse ex consulatu, quem egerat cum Alexandro ad præconsulatum Africæ missus est, ex. S. C. adolescens cum esset Gordianus hic poemata scripsit, quæ suo tempore extare refert Capitolinus, & cuncta illa, quæ Cicero ex Demetrio, & Aratum, & Alcionas, & Vxorium, & Nilum, quæ quidem ad hoc scripsit, vt Ciceronis poemata nimis antiqua viderentur. scripsit etiam Antoniniados, hoc est, Antoninum pium, & Antoninum Marcum versibus disertissimis, libris triginta vitam illorum, & bella, & publicè, priuatimque gesta perscribens adolescentulus etiam controuersias declamauit in Athenæo. audientibus etiam Impp. suis, scripsit etiam laudes Antoninorum soluta oratione, eorum autem qui ante eum fuere, tantum autem Antoninos dilexit, vt sibi quoque Antonini nomen ascripserit, etiam filium eodem nomine illustrauit, proconsul Africæ, destinatus fuit, cum annum ageret circiter octogesium, sed ante multarum prouinciarum rector fuerat, atque in maximis spectatus negotijs, vt scribit Herodianus author Græcus. ideo virum nobilem, magnanimum, disertum, iustum, continentem, bonum Gordianum, in quadam epistola ad senatum Romanum scripta, Alexander Seuerus appellat. quin etiam alij Scipionem, alij Catonem, multi Mutium, ac Rutilium, aut Lælium sua tempestate nuncupare sunt soliti. fuit autem Gordianus senior longitudine quidem Romana, canicie decora, & pompali vultu: ruber magis, quàm candidus, facie bene lata, oculis, ore, fronte verendus. Corporis qualitate subcrassulus, moribus ita moderatus, vt nihil possis dicere, quod ille aut cupidè, aut immodestè, aut nimie faceret. affectus suos vnicè dilexit, filium, & nepotem vltra morem, filiam, & neptem religiosè, Socero suo Annio Severo tantum detulit, vt in familia eius quasi filium migrasse se crederet, vt nunquam cum eo lauerit, nunquam illo præsentè federit, ante præturam consul cum esset, aut in domo eius semper mansit, aut si in Pompeiana domo

ad

ad illum vel manè, vel serò processit. vini parcus, cibi parcissimus, vestitu nitidus, lauandi cupidus, ita vt iij. & v. in die lauaret æstare, in hyeme secundo. somni plurimi, ita vt in trielinis, si fortè apud amicos ederet, etiam sine pudore dormiret. quod videbatur facere per naturam non per ebrietatem, atque luxuriam. Vulcatius Terentianus, qui sui temporis scripsit historiam, refert Gordianum Seniore Augusti vultum sic representasse, vt & vocem, & morem, & staturam eiusdem ostentare videretur. Filium verò Pompeio simillimum visum, quamuis Pompeius obesi corporis fuisse denegatur. Nepotem autem eius imagines Scipionis Asiatici retulisse. Gordianum autem cum filio Augustos Senatus appellauit, vt ex S. C. apparet à Iulio Capitolino relato. vbi acclamatio eiusdem Senatus in hæc verba, Gordiane Auguste Dij te seruent feliciter. Imperator es, cum filio imperes, Gordiani Augusti Dij vos seruent, ambo feliciter agatis, ambo feliciter impereitis, Nepoti Gordiani præturam decernimus. Nepoti Gordiani consulum spondemus. Nepos Gordiani Cæsar appelletur. Tertius Gordianus præturam accipiat. Augustose eosdem Gordianos vocatos, idem dicit Capitolinus in Maximo & Balbino. Sed boni mores Gordiano nihil profuerunt, nihil etiam beneuolentia Senatus. P. Q. Romani, quæ cum extulit, propterea quòd furorem & impetum Maximini amplius respublica sustinere non posset. & quamuis vita venerabilis cum Platone semper, cum Aristotele, cum Tullio, cum Virgilio, cæterisque veteribus ageret: alium tamen, quàm merebatur, exitum passus est, Nam cum laqueo vitam finiuisse ferunt, acri dolore percitum, ne in manus hostium, & vincula incideret, cum modicas vires suas, Maximini autem magnas, & Punicam Afrorum fidem consideraret. Hunc post mortem cum filio senatus inter diuos retulit. & vt dicit idem Capitolinus, in Maximo & Balbino prima relatio fuit principum, vt duo Gordiani diui appellarentur, aliqui vnum appellatum, seniore viderelicet putant. Sed ego libris quos Iunius Cordus affatim scripsit legisse memini, ambos in deos relatos. siquidem senior laqueo vitam finiuit, iunior autem in bello consumptus est. Qui vtique meretur maiorem reuerentiam quòd eum bella rapuere. Imperauit verò anno vno mensibus sex cum filio. Sed vt & aliquid Iunioris Gordiani referatur, hinc Gordiani senis proconsulis Africæ filius, qui cum patre, & ab Afris, & à Senatu Augustus appellatus est, literis, & moribus clarus fuit, præter nobilitatem, quam, vt nonnulli ab Antoninis (vt plurimi ab Antoniis) duxit. Natus patri primus ex Fabia Orestilla Antonij pronepote: vnde Cæsarum familiam contingere videbatur. Primis diebus sui natalis appellatus est Antoninus, mox Gordianus haberi coëptus, in studiis grauissimæ opinionis fuit. forma conspicuus, memoriæ singularis fuit, bonitatis insignis, adeò vt semper in scholis, si quis puerorum verberaretur, ille lachrymas continere non posset. Sereno Sammonico, qui patri eius amicissimus, sibi autem præceptor fuit, nimis acceptus, & carus vsque

vsq; adeo, vt omnes libros Sereni Sammonici patris sui, qui cenfebantur ad XL. & duo millia, Gordiano minori moriens ille relinqueret, quod eum ad cælum tulit. siquidem tantæ bibliothecæ copia, & splendore donatus in famam hominum literatorum decore peruenit. Quæsturam Heliogabalo auctore promeruit, Præturam Alexandro auctore urbanam tenuit. in qua adeò se bene gessit, vt nulla mora ad consulatum peruenerit, quem serò pater acceperat. fuit vini cupidior, semper tamen vndecunque conditi nunc rosæ, nunc mastichæ, nunc ablyntij, cæterisque rebus, quibus gula maximè delectaretur, cibi parcus. Mulierum cupidissimus fuit adeò, vt xxij. concubinas habuisse fertur, appellatusque est sui temporis Priamus, quem vulgò iocantes, quod esset naturæ propensioris in Venerem, Priapum non Priamum sæpe vocitarent. vixit in delitijs, in hortis, in balneis, in amœnissimis nemoribus. vestitu cultissimus fuit, seruis, & omnibus suis carus. Quin & senex pater Virgiliانا carmina, quæ in Aeneidos. vj. sunt, cum mortem filij auguraretur sæpe recitasse perhibetur.

Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra

Esse sinent, nimium vobis Romana propago

Visa potens superi, propria hæc si dona fuissent.

Huius Gordiani

Iunioris extant, & soluta oratione, & versibus scripta, quæ ab eius affinis solebant frequētari. hominem ingeniosum præferentia sed luxuriantia, suumque ingenium discernentia. Pomorum & olerum avidissimus, fuit in reliquo genere ciborum parcissimus: erat & corporis vasti, quare ad frigida magis vergebatur. & hæc quidem in iunioris Gordiani mores, & vitam ex Iulio Capitolino, quam in compendium redigere volui, ne & librum conscriberem dum numisma interpretamur, & ne omnia, quæ legi apud eundem Capitolinum possunt, viderer velle exscribere. nec quisquam ideo vituperet hunc laborem nostrum si omnia, quæ hîc dixi, ex Iulio Capitolino volui desumere, cum si eadem voluissem scribere mehercle meis verbis potuissem, & facillimum mihi id fuisset, cum & ab Herodiano Græco historico potuissem transferre. Sed cum Latine esset explicandum, quanto melius fuit redigere in summulam hæc omnia pertinentia ad horum Gordianorum mores, genus, vitam, & huiusmodi reliqua, quæ copiosè & proliusculè enarrat Capitolinus, quàm nouas voces, noua orationis vocabula, & dicendi inusitatam rationem finxisse, quæ omnia fugienda sunt, ab his præcipuè, qui historiam, regum, Cæsarium, & magnorum virorum, mores, & vitam enarrant. boni igitur æquique consulant has nostras lucubrationes studiosi, & verè literarum amatores, qui vt tantummodo bonas literas ediscant, laborant: non vt assidui fiant, non vt lucro hiantes, scientiam venundant, quod spectat ad æquitatem nummo insculptam, & Cornucopiæ omnia per se patent. æquitatem verò deam coluerunt Romani, illique sacra fecerunt, æquitas autem est blandior ac placidior Iustitia, quam habere ante oculos iudicem semper

per

per iura præcipiunt, æquitas etiam in iure civili maximè spectatur, & ex bono & æquo sæpe iudices sententias proferunt, publicam æquitatem sic fictam vidi, erant tres mulieres mitratæ, & palliatæ, media spectabat dextram, & à læua spectabatur, omnes læua copiarum cornu, dextra libram habentes, ante pedes aceruum. priuatam æquitatem sic & fictam vidi, erat mitrata palliatæque stans, libram dextra tenens, hastam læua. De felicitate autem Augusti, quam notæ signatæ præferebant in S. C. apud Capitolinum fit mentio, & nos in numismate quodam de ea diximus, hæc idem sufficiant. Nudi autem hominis stantis, & clauæ innitentis, procul dubio Herculis imago fuit, quæ in clarorum virorum triumphis, & ad honorem sic effingi consuevit, quod Hercules heros virtutum præclarissimus, ac præstantissimus fuerit, & inter deos relatus, viamque arduam, quæ ad virtutem tendit, primus præmonstrauerit, ut est apud Xenophontem, quod & Cicero in libro primo Officiorum refert.

In Numo argæteo, quem paulò antè quàm hæc scriberem cudi fecit OCTAVIVS FARNESIVS, princeps Romanæ iuuentutis optimus, mox excellentissimus Dux, imago insignis fuit ipsius Ducis, in primo orbe cum hac inscriptione, OCTAVIVS FAR. PAR. E. PLA. DVX. II. in tergo autem Numi fuit signum Herculis, cum claua in manu, & Leonis pelle accincti, his Græcis notis.

ΠΗΔΙΝ ΔΗΠΕΙΤΑ ΠΕΛΕΙΟΧΑΛΕΠΗΠΕΡ ΕΟΥΣΑ.
hoc est, facilis autem postea est, difficilis quamuis existens. versiculus est enim Hesiodi poetæ in lib. *εργα καὶ ημεραι* id est opera, & dies. cuius versiculi sententiam, Cicero libro vj. epistol. scribens Leptæ, admonet eius filium suauissimum (licet maturitas ætatis absit) ut ediscat, & habeat in ore. Extat & in Petri Costalij Pegmatum nuper impresso libello, epigramma cum enarrationibus, in Herculem adhuc iuuenem, quod Iuuentus virtuti initianda est, sic,

Dum vitam primum, ingreditur Tyrinthius heros,

Valde animi pendens constitit in bisio,

Hic via se partes coram findebat in ambas,

Quæ dubij excruciant fortia corda ducis:

Una volutatis longo latissima calle,

Alter a virtutis margine clausa breui.

Sed pios Alcides, nulli virtute secundus,

Arctum virtutis se dedit in gremium.

Scilicet hac ista est ineuntis semita vita:

Nam virtus hominem sola beare potest.

Cornu copiarum autem signum ex pace & libertatem nasci procul dubio ostendit ex Amaltea capra. quod & M. Antonius Flaminius in elegantissimo, ac perculso epigrammate, hoc pacto ad Alexandrum Farnesium Cardinalem amplissimum, scriptum, testatur.

Ecce venit properans pleno latissima cornu

R

Copia,

Copia, quam sequitur dulcis, & alma quies.

Illu timere famem diram vetas, altera mandat

Ut Phoebo, & Musis otia digna colam.

Quod autem ad effigiem, canis currentis spectat, & hominis spiculum iacentis, non multum abest ab ijs, qui in Postumæ numo exarati: idē hoc loco, non amplius est opus quod repetam, cū reliqua à me exposita numismata breui in lucem sim missurus. ideo hic etiam numisma huiusmodi vt poneretur nunc curavi.

GORDIANI SECVRRITAS.

N numismate æreo Gordiani Iunioris, quod mihi dono dedit Bernardus Christianus, Papiensis, erant verba huiusmodi, in altera parte IMP. GORDIANVS PIVS FEL. AVG. in altera parte erat imago mulieris solatæ stantis, in altera manu hastam tenentis, altera cubito columellæ innitentis cum hac inscriptione, SECVRRITAS PERPETVA. S. C.

In Neronis, Otthonis, & Titi numismatibus, duobus æreis scilicet Neronis & Titi, Otthonis autē aureo hæc fuit inscriptio, SECVRRITAS AVG. S. C. II. & hæc quidē in Neronis, cuius fuit hæc imago, Mulier sedens cum arula, & face ante arulā, cubito solo innitens, altera manu hastam tenēs. In Otthonis aureo numismate, vbi inscriptio SECVRRITAS P. R. fuit, erat imago mulieris stantis cum corona in altera manu, & quæ in altera hastam tenebat. In Titi æreo numismate, vbi fuit inscriptio, SECVRRITAS P. R. S. C. erat imago mulieris sedentis, cum arula seu foculo sertis redimito, quæ innitebatur cubito folio, & in altera manu hastam gestabat, & hæc quidem numismata horum Cæsarum ita fuerunt efficta. Quid autem sibi vellet hæc securitas totiens in his numismatibus repetita, sæpe & diu anxius fui & à me diligenter quæsitum fuit, donec tandem memini me apud Vlpianum Iuriconsultum lib. Pandectōn xlvij. titulo, ad legem Maiestatis quid tale de Securitate legisse, itaque ea verba, quæ ibi ponuntur, hic subscribere volui, vt si quid ad hanc rem fecerit, me non frustra hunc laborem suscepisse poeniteat, & quicquid sit, vtile tamen lectori futurum. Scribit Vlpianus igitur hunc in modum, Maiestatis crimen est illud, quod aduersus P. R. vel aduersus securitatem eius committitur. quo tenetur is, cuius opera dolo malo consilium initum erit, quo obfides iniussu principis interciderint: quo armati homines cum telis, lapidibusve in vrbe sint, conueniantque aduersus rempublicam, loca occupent, vel templa, & reliqua, quæ sequuntur ibi. Sed & in Codice Iustini

niani

nianilib. ix. titulo, de Nili aggeribus non rumpendis. fit mentio de Securitate, Nam Imperatores Honorius & Theodosius A. A. ita scribunt Anthemio. Si quis posthac per Aegyptum intra xij. cubitum fluminis Nili valla fluentis de proprijs ac vetustis vsibus præter fas præterque morem antiquitatis vsurpauerit: flammis eo loco consumatur, in qua vetustatis reuerentiam, & propemodum ipsius imperij securitatem appetierit. Videant igitur legulei & togati vultures, qui regnare solent in foro, num & leges veterum Iurisperitorum solum ad eos spectent, an etiam ad antiquitatem excutiendam bellissimè faciant, cum & ex eorum Latinis dictionibus & sæpè vna vocula res tota declaretur, & intelligatur. & si ex ignoratione huius verbi Accursius lapsus sit, vt illa tamen ætate, in qua vixit, venia dignus existimari possit à doctioribus. Sed hinc ex auctoribus antiquis de securitate aliquos locos recolamus. Et de hac in primis Cato ad Ciceronem in epistolis famil. sic meminit, Vale & nos dilige, & instituto itinere, securitatem diligentiamque socijs & Reipublicæ præsta. Seneca lib. x. epistolarum, Hi (inquit) quibus ad propositum bene viuendi aditum confert securitas publica, necesse est authorem huius boni, vt parentem colant. Suetonius in Iulio Cæsare ita meminit, Ad securitatem ergo posteri temporis in magno negotio, habuit obligare semper annuos magistratus & è competitoribus non alios adiuuare, aut ad honorem pati peruenire, quam qui sibi pepigissent, propugnaturus absentiam suam, cuius patet non dubitauit à quibusdam iusiurandum atq; etiam Syngrapham exigere. Idem Suetonius in Augusto, Urbem adeo excoluit, vt iure sit gloriatus marmoream se relinquere, quam lateritiam accepisset. tutam verò quantum prouideri humana ratione potuit, etiam in posterum præstitit. De securitate verò Neronis, Iuuenalis in octaua Satyra hunc in modum meminit,

Maturus bello Armenia Syriaq; tuendis

Annibus & Rheno atque Istro præstare Neronem.

Securum valei hac ætas.

Iulius Capitolinus in M. Antonino Philosopho inquit, sed interpellauit istam felicitatem securitatemque imperatoris prima Tyberis inundatio. idem autor in Antonino Pio. Et qui ritè comparetur Numæ, cuius felicitatem, pietatemque, & securitatem, cæremoniisque semper obtinuit. Treuelli Pollio in Claudio. Hoc totum ad Claudij gloriam pertinet. Claudius & securitate Rempublicam, & opulentiam nimietate donauit. & paulò post. Vbique auspicijs Claudianis victi sunt Gotthi prorsus, vt iam tunc Constantio Cæsari nepoti futuro videatur Claudius securam parare Rempublicam. Sed hoc loco non erit incongruum si & memoriam vetusti marmoris Romæ repertam apposuerimus. ad hanc rem de securitate facientem, quam mihi dono dedit, amicitia studiorum Patauij mihi coniunctissimus factus in vtraque lingua optimè versatus VINCENTIVS C A T V S, Vicetinus ado-

lescens beneliteratus & candidissimis moribus ornatus, quem ob eximiam quandam ac propè diuinam eius indolem hîc libenter commemoro, cum mihi eius familiaritas, cum de præstantibus literarum studijs loqueremur, nunquam tædio fuerit, imò suauitatem maximam vterque nostrum in loquendo ac ratiocinando caperemus. Sed iam præstat hîc veterem memoriam scribere,

SECVRITATI COGNATIONIS SVÆ FORTVNATVS AVG. L. VERIVS PATERNVS AB EPISTOLIS ACCENSVS PATRON. DIVO AVG. VESPASIANO LICTOR. AVG. VIA. # HONOR. * DEC. COS. ET PR. SIBI ET EPAPHRODITO AVG. L. AB EPISTOLIS FRI SVO.

In breuiario Theodosij Imperatoris sub dispositione comitis rerum priuatarum domus diuinæ, mentio est officij, quod spectat ad eum comitem, quod primi scrinium securitatum vocatur. Securitatem autem hanc Græci *ἀσφάλεια* vocant, & *ἀσφαλιάν*, atque etiam *ἀσφάλεια*. Cicero de Finibus Bonorum & malorum Euthymiam Democriti securitatem appellat: his verbis, Democriti autem securitas, quæ est animi tanquàm tranquillitas, quam appellat euthymiam eò separanda fuit, ab hac disputatione, quia ista animi tranquillitas est, ea ipsa beata vita. Securitas curæ & anxietati opponitur. securus seorsum à curis est, *ἀμείνωνος ἔχου*. qui scilicet vacat perturbationibus animi. hoc est *ἡνδύμνος ἔχου καὶ ἀπαθῶς* qualis est illa Democriti, sed securitas Reipublicæ est *ἀσφάλεια*, cum scilicet status Reipublicæ ità compositus est, vt nulla ex parte periculum imminere videatur, nec sit metus belli externi aut intestini, & ità his nomismatibus accipi debere puto, & quemadmodum accepit Vlpianus in dicta lege. Sed iam videamus hoc Hieroglyphicum securitatis, & apud Aegyptios, quorum mos fuit per signa animantium diuersorum res ipsas ostendere. & Orus Apollo lib. quidem. ij. Hieroglyphicôn scribit hoc pacto, Aegyptios securitatem significasse, vt os coturnicis pingerent. Nam huius animalis os, non temerè patitur. per Anthias piscem illud etiam ostendebant Aegyptij, vt scilicet securitas à periculis omnium timore libera proponeretur. Nam, vt refert Aristote. lib. ix. ca. xxxvij. de Historia animalium. Quo loco sit Anthias nulla ibi belluam esse confessum est, quo iam indicio securè spongiantores vrinantur, & sacrum hunc piscem ob eam rem nominant. Sed id casu siceuenire dixerim, quomodo & vbi sit limax neque sus est, neque perdix, omnes enim limaces ab his eduntur. Quomodo autem Anthias hic piscis capiatur ostendit Plinius lib. historiarum natural. ix. ca. LIX. *ἀνθίας* dicitur à Græcis *ἰσὸς ἰχθύς*, dicitur & *καλλίνθος* id est pulcher piscis & *καλλιώνυμος*, id est pulchri nominis. Huius autem piscis quatuor species ponit cum ipsis imaginibus Gulielmus Rondeletius lib. vj. de piscibus marinis. cap. xj. & xij. & xij. & xij. quibus locis de hoc pisce disputat nonnulla. & authorum locos restituit. Sed iam huius

huic de securitate capiti finē imponamus, numismata quorūdam prius
imperatorum referentes, in quibus sculpta erat securitas. In Numo
Neronis dea est sella sedens dextera manu ad aurem appressa, sinistra
trophæum in virgula tenens, crure sinistro, quā longum est expor-
recto, cuius inscriptio est, SECVRITAS. In altero eiusdem Neronis
Dea sedens, ara ante posita, radium læua tenet, dextera caput ab occi-
pitio sustentat, inscriptio verò nummi SECVRITAS. In nummo ve-
ro M. Iul. Philippi Augu. dea sedet, dextrāque sagittam tenet, læuam
supra caput tollit innixam sellæ. inscriptio SECVRIT. ORBIS. In
Nummo Antonini Pij Aug. Brit. Dea sedens cum radio in læua, dextera
capiti & sellæ innititur. inscriptio SECVRITATI PERPETVÆ. in
Nummo Lucillæ Augustæ nutrix est sedens, tribus infantibus apposi-
tis, quorum vnus lactens in gremio est, duo ante pedes vnā collidunt,
inscriptio SECVRITAS. In nummo circa quem literæ sunt. IMP. M.
OTHO CAESAR. AVG. TR. P. à læua dea stans, quæ læua scipio-
nem tenet, dextera aquilam, literæ, SECVRITAS P. R. In aliquibus
nummis est videre columnam ad securitatē additam, vt est in eo quem
IMP. CAES. VAL. HOS. MES. QVINTVS AVGVSTVS cūsit. ibi
enim muliebri signum molli & æruato habitu stans, læua columellæ
innititur, dextera palmæ surculū tenet supra verticem exporrectum, in-
scriptio, SECVRITAS AVG. Quæ quidem species cū forte anti-
quitus fieri soleret, (vt ait Pierius Valeria. lib. Hieroglyphicōn XLIX)
facile credēdum purpureos tyrannos hinc ab Horatio dictos. Metuere
fortunam stantem columnam, iniurioso ne pede proruat, atque itā
sublimi deiciantur loco. ex hac imagine firmitatem securitatis, & se-
curitatem ex columna & palma firmam, facile quis in ædibus suis pin-
gi curauerit, qui hoc aliquo hieroglyphico ostentare voluerit, securita-
tem in alio nummo veteri sic effictam vidi. erat taurus stans supra hu-
meros stellam, & intra cornua habens, ante se gallinam alas explican-
tem cum hac inscriptione, SECVRITAS REIPVBLICAE. alio etiā
modo vidi securitatem signatam sic (prout Franciscus à Villa Medicus
insignis Placentinus mihi ostendit) sedens erat pallio cadenti, mitrata,
læua occiput tangens, dextera sceptrum sultum ventri tenens, ante se
aram ardentē, & facem habens. Et hæc de securitate satis, quam præ-
potens Deus vrbi Placentinæ, & nostro Duci Farnesio OCTAVIO
perpetuam præstare dignetur. In aureis quibusdam numis, quos Octa-
uius Farnesius dux noster cudi fecit, inest securitas, mulier sedens liliolo
in caput imminente hastāque lilij manu cum arula, seu foculo ante
se habens, his notis (A) SECVRITAS. P. PARMÆ. 1553. in alia
parte est insigne ipsius ducis nempe clauē illæ pontificiæ vnā cum ten-
torio & sex lilij hincinde expressis. corona totius clypei apicem obti-
nente hac inscriptione, OCT. F. PARM. ET PLAC. DVX II.

IVLIAE MAMMEAE AVGVSTI FELICITAS PVBLICA.

IDIMVS Patauij apud Alexandrum Bassia-
 num antiquarium, amicum nostrum, & ipsi in
 Nomismaubus antiquis, Felicitatis effigiem, &
 præcipue in Iuliæ Mammeæ Augusti, in cuius
 tergo fœmina erat in folio sedēs, dextera cadu-
 ceum, sinistra grande cornucopiæ tenens, cum
 hac inscriptione, FELICITAS PVBLICA. de
 hac meminit Plinius lib. xxxv. Natural. histo.
 cap. xij. his verbis. cùm de Archesilao præstantissimo statuario loqui-
 tur: deinde eidem à Lucullo H. S. LX. Signum fœlicitatis locatum, cui
 mors vtriusque inuiderit. meminit & Diuus Augustinus lib. de Ciuita-
 te Dei. L. Licinius Lucullus anno ab v. c. DCLVI. Cos. cum L. Cotta
 construi curauit eidem Fœlicitati ædem. refert Marlianus lib. Topogra-
 phiæ 4. Fœlicitatis templum in exquilijs fuisse: idque postea à Nerone
 domum auream extruere parante, combustum. quòd fœlicitas sedeat
 in folio, magna fuit populi Romani in Augusto fiducia, vt se sub eo
 principe nimium fœlicem existimauerit, cùm per Valerium Messalam
 eodem mandante populo, Bonum, inquit, faustumque sit tibi, domui-
 que tuæ Cæsar Auguste, sic enim nos perpetuam fœlicitatem Reipu-
 blicæ, & læta huic precari existimamus, Senatus te consentiens cum
 Populo Romano, cōsalutat patriæ patrem. Cui lachrimans respondit
 Augustus his verbis, Compos factus votorum meorum, Patres con-
 scripti, quid habeo aliud Deos immortales precari, quàm vt hunc con-
 sensum vestrum ad vltimum vitæ finem mihi perferre liceat. Hæc
 Suetonius in Augusto. Quid caduceus in dextra, quid in
 sinistra Cornucopia, desigent, alibi explicauimus.
 nempe in expositione sepulchri marmorei
 clarissimi Andreæ Alciati. C. quam
 breui in lucem dabimus,
 cùm iam sit ad fi-
 nem penè per-
 ducta.

M. VA

M. VALERII ACILII III VIRI VIRTVS.

N. M. Valerij Acilij iij VIRI, per uetusto Numismate hæc fuit forma virtutis expressa, Mulier erat columnæ læuo innixa cubito, dextera serpentem tenebat, clarum est per serpentem immortalitatem intelligi, ex hieroglyphicis vt virtute duce, eam comparemus, & per serpentem veteres sæpe, sapientiam intelligunt. vide Alciatum in emblematis, Neptuni Tubicen, & vt Mercurius cubo insidet, sic virtus columnæ innititur, hoc est, fortitudini, propter Herculem, vt puto, sic per serpentem, quia Hercules adhuc infans in cunis geminos angues eliserit, serpentis imagine Genius interdum effingebatur. Persius, *Pinge duos angues*. Author est Plinius lib. xxxv. cap. x. Ad eam virtutis à Cornelio Pino, & Actio Prisco (Vespasiano Augusto restituente) pictam fuisse, ad portam fuerat extructa quasi monitos esse vellent, ad bella proficiscentes, nisi per virtutem aditum ad honorem, & gloriam, non patere. Augustinus in lib. de ciuitate Dei, ait, Neminem Honoris ædem potuisse ingredi, ni prius virtutis esset ingressus. De æde honoris & virtutis, vide Valerium Max. lib. 2. cap. j. ædem virtutis & honoris dicauit apud portam Capenam, M. Marcellus. meminit Cicero libro de Natura Deorum, & libro 2. de legibus, Vitruuius lib. Architecturæ vij. cap. j. & lib. 3. cap. j. & Plutarchus de fortuna Romanorum, & Liuius lib. 27. meminerunt.

L. AVREL. COMMODI ROMA.

N quodam argenteo Commodi Cæsaris numismate, quod mihi his diebus ostendit Guidus Panzirollus iuriconsul. doctissimus, & elegantissimus, & non solum in iure ciuili, sed etiam in omnibus bonis literis, nempe his, quas humaniores vocamus optimè versatus, necnò in Romanis antiquitatibus mediocriter instructus, cum Patruj apud ipsum ego, & nonnulli alij essemus, qui sæpe eius domum frequentare solèmus, vt ex eo aliquid adiscamus, hæc effigies fuit. in altero latere erat ipsius Commodi imago hi literis, L. AVREL. COMMODVS AVG. in altero verò erat effigies Romæ, temonem sinistra, dextra autem cornucopia habens, his

his literis. TR. P. V. IMP. III. COS. II. P. P. interpretabamur tunc Vidus Panzirollus & ego illam mulierem sedentem esse Romam, quæ remonem haberet, qui quidem (vt inquit ille) fortunam referat, & cornucopiæ abundantiam, vt ex pluribus exemplis authorum constat, significari: & in hac quidem tota imagine reipublicæ Romanæ felicitatem depingi. non omittam, quod mihi idem Panzirollus in antiquis rebus examinandis diligens scrutator narrauit, se illud nomisma Commodi ad pondus cum denario Veneto, quem vulgò Marcellum vocant, contulisse, seque deprendisse eadem magnitudine, eodémque pondere fuisse, quo & denarius Venetus constabat, cui rei Budæus vir doctissimus in lib. de Assè calculum adjicit, idem asserens.

NATVRAE IMAGO.

RANCISCVS Luifinus, Vtinensis Iuuenis doctissi. & mei amantiss. lib. 2. parergon cap. 4. se quoddam Numisma vetustum vidisse refert, in quo fuerit expressa hominis faucij figura, qui se ipse medicamēto curaret, exponitque ille designare Naturam, quam rem ex Themistij verbis lib. 2. Physicorum Aristotelis comprobatur. Nam Ars, ait Themistius, extra opus posita est. Natura verò intra est constituta. Homo igitur, qui se ipse faucium curat, cui Naturam Aristoteles comparauit, intrinsecus, & à seipso, ad finem, id est, ad bonam valetudinem excitatur. & Aristotelis quidem verba sunt lib. 2. Physicorum tex. 86. quæ hic non recenseo, quia à quocunque possunt legi, & hoc anno, quo Physica audio sub M. ANTONIO IENVA grauissimo Philosopho Patauino à me studiosè perlecta sint, ac omni animi perpenensione pensculata. Illud hic, quod Luifinus non attigit, adiungam ex Aegyptiorum hieroglyphicis, qui hominem sibi ipsi medentem designare volentes Picam Lauri folium ore tenentem, ac Leonem simiam comedentem pingunt. Leo enim fœbricitans, si simiam comedat, sanatur. pica autem cum ægrota est lauri folium in nidum immittit, & ita conualescit. Ideo superioribus annis ego pingi curavi Leonem simiam deuorantem, cum his verbis, SIBI IPSI SALVS. cum etiam huiusmodi quàmplura hieroglyphica per me excogitasset, quæ aliquando in libellum sum coniecturus, versiculis etiam totam rem declaraturis subscripseris, sed certè in expositione Numismatis Luifini (pace ciuitanti à me dictum sit) illud amplius desideravi (sicuti & in libris parergon eiusdem clariorem quamundam seriem expositionem) vt mihi cuiusnam esset is numus, & notas poneret.

gratiā nepotis, quādo meo parenti adoptionis gaudia praeſtitisti. Introducamur & in vestram mentem, qui adepti sumus regiam hereditatem. Illud est mihi supra dominatum, tantum ac talem rectorem habere propitium. Primordia itaque nostra solatia mereantur principis longam habere. Pueritia tuitionem gratiæ consequatur. & non in totum a parentibus destituimur, qui tali protectione fulcimur. Sit nobis regnum nostrum vinculis gratiæ obligatum, plus in illa parte regnabitis, ubi omnia caritate iubetis, & hæc Cassiad. in Athalarici nomine Iustiniano Cæsari conscripta. Ex quibus perspicue cognoscitur illum nepotem fuisse Iustiniani imperatoris, ex adoptato ipsius parente, illumque puerum tunc fuisse. Hinc suspicor hanc imaginem potius fuisse Athalarici, quā Iustiniani, cum sit puerilis, nec quicquam simile habeat, cum imagine Iustiniani, quam multoties vidi. Notas autem sic legi posse, ex his, quæ partim supersunt corrodas, conijcio. I M P. IVSTINIANI NEPO S A TERGO AUTEM (VT SUPRA DIXI) D N. ATHALARICVS REX. Sed fortè aliquis damnabit hanc nostram coniectionem, quia, cum moris sit, vt in veterum nummis in primo orbe, in quo imago imperatoris aut regis ponitur, nomen etiam eorundem eo loco ponatur, in hoc aliter sit, huic obiectioni sic responderi a nobis posse credo. Primum enim ita in humo scriptum est, & ita Numisma effictum fuit, vt posterior pars in oleagineo circulo Athalarici nomen repræsentaret. quod ideo factum opinor propterea quod angustus nummuli orbis esset. Nam per breue fuit numisma, & adeo paruulum, vt auricularis digiti non excederet vnguiculum. Ideo in posteriorem locum numismatis translata sunt notæ. his credo satisfactum obiectioni, si quis aliter sentiat, & meliores rationes afferat, herbam illi (vt est in prouerbio) & cespitem cum gleba porrigam. Huius autem regis Gotthorum plures extant epistolæ apud Cassiadorum lib. viij. & lib. ix. variarum ad plures conscriptæ. de gestis autem ipsius Athalarici, qui Amalasunthæ fuit filius, Diaconus, Procopius, Ablaius, Suidas, Otthophrymsingensis, Sabellicus, Franciscus Irenicus lib. vj. GERMANIAE exegeſeos, & nuper episcopus quidam Gotthus in lib. Gotthorum, Vandalorum, Ostrogotthorum, Visogotthorū, & Langobardorum Iulio iij. P. M. dicatis meminerunt. quæ omnia breuitatis causa omitto. Illam interim hoc loco inscriptionem non præteriens, quam superiore anno Ticini ex vetusta tabella marmorea arripui, quæ adeuntibus portam Templi diui Secundiani publicè se offert, hisque verbis legitur, DN. ATALARICVS REX GLORIOSISSIMVS HAS SEDIS SPECTACVLI ANNO REGNI SVI TERTIO FIERI FELICITER PRECEPIT. ex his autem notis illud in marmore animaduertendum, Atalarici nomen absque flatili litera esse scriptum, quod aliter in numismate cum aspirata litera adparet. Memini autem me, cum exciperem has notas, tunc videre in proximo pariete eiusdem templi diui Secundiani, statuam marmoream regis in folio sedentis,

dentis, cui puer ministrabat poculum dextra porrigens, in propinquo vas habens. Rex autem nescio, quid præ manibus habebat, quem regem, propter vicinitatem mensæ marmoreæ à nobis suprâ demonstratæ, ipsum Athalaricum fuisse existimauimus. illæ verò sedes, de quibus in inscriptione fit mentio, quid significant, illud opinamur, aut ibi Regem ipsum edidisse aliquod spectaculum, aut ibi sedes suas habuisse & habitasse, ideo adhuc illam statuam sedentis regis ibi conspici à prætereuntibus. Et hæc iam sufficiant mi Patruæ OCTAVI, quæ si omnino tibi non arriserint, non in me omnem culpam, sed & in vetustatem quoque rei, & in edax tempus conijcito, illius nobilis epigrammatis Ausonii poetæ memor, cuius extant illæ,

Truncatis conuulsa iacent elementa figuris.

Omnia confusus interiøre notis.

Miremur perusse homines, monumenta fatiscunt,

Mors etiam saxo nominibusq. venit.

Sed hic libet illud addere, quod his diebus mihi scripsit ANNI-
BAL CARVS à secretis cardinalis Farnesij, Imaginem nempe, quæ in hoc numo extat, omnino esse Iustinianj imperatoris, quod etiam ex eius ad me misso argenteo numulo perspicuum confutit. Sic igitur in orbe Numi est scribendum IMP. IUSTINIANVS.

MACRINI CAES. AVG. ANNONA.

IMP. C. M. OPEL. SEV MACRINVS
PONTIF. MAX. TR. P. II.
COS. II. PP.

N Numo argenteo veteri fuere superscriptæ notæ cum imagine Macrini Imperatoris laurea corolla capitulum coronatum habentis in priori orbe. In posteriori fuit mulier stans stolata, manu altera attollens aliquatulum ipsam stolam cum cornucopia intra cubitum, altera manu hastam caduceum præferentem habens notis suprâ positis in linea secunda.

Hic Macrinus, ut de eo nonnulla hoc loco subijciam, regnavit post Antoninum Caracallum, fuit vir crudelissimus, qui vili genere, & humili loco natus, & libertinus fuerit Aurelio Victore auctore. Dictus à seruis Macellinus, quod Macelli iure eius domus humano sanguine cruentaretur. Iungebat enim viua corpora hominum mortuis ut Me-

S 2 zentius

zentius Virgilianus, Ter præhatus, inijt bellum Parthicum, Armenia-
cum, & Arabicum sicut fortiter, ita feliciter. Fuit Tribunus plebis, &
Proconsul, Pontifexque optimus à Senatu appellatus, & Imperator à
Senatu acceptus & inter Patritios allectus, qui antequam imperiū ar-
riperet Præfectus prætorio fuerit, & procurator priuata rei & scriba
pontificum, quos Pontifices minores vocauit Antiquitas, vt Iulius Ca-
pitolinus in eius vita narrat, fuit idem inuerecundioris, qui se nunc fe-
uerum, nunc Antoninum (cū omnibus esset odio & hominibus &
militibus) nuncupauit. Ideo SE V. in numio legitur, hoc est Seuerus. De-
nique occisus fuit truncato capite illi, vna cum filio Diadumeno in
suburbano Bithyniæ cū in Antoninum Alesabalum exercitus incli-
nasset, & cū imperasset annum, vnum & menses duos quinquagena-
rio maior, vt refert Egnatius. In auersa numi parte stans mulier stola-
ta, quæ altera manu stolam sustollit cornucopiam intra cubitum ha-
bens, altera hastam caduceum præferentem tenens, designat fortè
quod Macrinus vberius dederit prætorianis militibus & legionarijs

stipendium & annonam. Illud hic interim non præteribo animad-
uertendum, quod in Numismate OPEL per, E. literam
legitur, cū in omnibus impressis codicibus per iota

scribatur opilius. Sic & opilio apud virgi-

lium (vel vt alij legunt vpilio) scribi

tur, an recte, viderint Gram

matici, quibus ista ad-

indicare magis

spectat.

TRA
PONTIFEX MAX. TR. II.
COS. II. PP.

MACRINI ANNONAM
PONTIFEX MAX. TR. II.
COS. II. PP.

T R A I A N I N E R V A E
 N U M I S M A , Q V O F O R -
 T I T V D O F I G V R A T V R I T A
 C A R M I N E E N V C L E A T V M
 A T Q V E E X P R E S -
 S V M A N O -
 B I S .

*Insideat capiti generosi claua leonis,
 Traiani (ut referunt) esse Numisma boni.
 Claua signa monent vires has corporis esse,
 Atque animo intrepidos indicat esse leo.
 Sic opus est præstare animo sic corpore & illum,
 Qui ducis inuicti nomen habere velit.*

S 3

Nu

NVMISMA C. POBLICII
Q. F. IN QVO EST EXPRES-
SYM FORTITVDINIS SIGILLVM,

carmine ita redditū à nobis. Inscriptio autem antiqua ex-
tat Placentiæ ante ædē Dñi Sabini in frusto la-
pidis cuiusdam incluso columnæ, vt vix
appareat, cum his verbis, quæ
legi potuerunt. C.

POBLICLO

L I B.

*

EPIGON.

*Publicij nummus Caij, cui fertur ineſſe
Fiſta hominis vaſti corporis effigies,
Quæ teneat fuluum ſuffocet quæque leonem,
Cui claua & pharetra ponitur ante pedes.
Nil aliud ſibi vult, quàm ſignum roboris eſſe,
Alcidæ & ſimilem viribus eſſe virum.
Nanque refert Nemeæ Alcidem ſic ſtraſſe leonem
Euripides, tragico dum canit ore Lycum.*

CON

CONSTANTII LAN-
DI, COMPLANI COMI-
TIS IN M. CASSII CA-
CVRII, ET ATILIAE
MANDVILLAE TVMV-
LVM EXPLI-
CATIO.

*

V F
M. CASSIVS M. F. OV F.
CACVRIVS SIBI ET ATIL-
IAE MANDVILLÆ VXO-
RI ET M. CASSIO BROCH-
O FILIO ET L. CAS-
SIO DONATO FILIO IN
FR. P. XX. IN AGR. P.
XX.

CONSTANTII LANDI, COMITIS
COMPLANI, IN M. CASSII CACVRII
ET ATILIAE MANDVILLAE
TVMVLVM EXPLI-
CATIO.

ASSIORVM olim Romæ familia fuit clarif-
sima ac nobilissima, inter quos C. Calsius ille
vnus ex coniuratoribus, qui in Iulium Cæsa-
rem conspirauerant, exstitit. fuit & L. Calsius,
qui legem Calsiam tulit, vt Populus Roma-
nus per tabellam suffragium ferret, vt narrat
Pedianus in oratione pro Cornelio, & in secun-
da in Verrē. fuit & Caius Calsius L. Filius Lon-
ginus Trib. plebis qui C. Mario C. Flacco Coss. plures leges tulit ad
minuendam nobilitatis potentiam propter similitudines, quæ in Rom.
Republica quotidie nascebantur. L. Calsius, qui legem Calsiam tulit
de suffragijs per tabellam, fuit nobilis, vt supra dixi, hunc scribit Cicero
in Bruto

in Bruto multum potuisse non eloquentia, sed dicendorum, hominemque fuisse eum non liberalitate ut alij, sed ipsa tristitia & severitate popularum. an autem hic M. Cassius Cacurius, & M. Cassius Brocchus, & L. Cassius Donatus ex veteri Romana familia proflexerint, originemque suam traxerint: certe crediderim traxisse. Nam hoc Cacurij Manduillæque coniugum monumentum vetus est, quorum nomina adhuc in vrbe Mediolanensi non extincta eleganti in tumulo leguntur, quæ in didi Matrisij templo, quod vulgò Monasterium maius appellatur, à nobis descriptus fuit. eoque libentius, quod horum coniugum fidei atque amoris *ιερογλυφικὸς* perpetuum adsit testimonium (ut etiam vir in explicandis veterum monumentis doctissimus ac diligentissimus Andræas Alciatus in suis elogijs facundè interpretatus est) Nam, ut ait ille, quod iungere dexteras fidei argumentum est: quod in manu pomum adsit, Amorem significat, ut Aristophanis interpres *ἐν νεαφέλῳ* scribit. suspenduntur enim Veneri huiusmodi mala, ut Artemidorus Daldianus in libro Onirocriticon author est. Nam & murex pomorum allici puellas Theocrytus, Virgiliusque testatum reliquerunt. quâ ratione & charites ita depinguntur, ut mala teneant, eaque inuicem, donent. hinc & prouerbium *μῆλὸς βάρμη* chil. ij. centuria iij. prouerb. lxx. j. pomis ferire. hæcenus Alciatus. Sed iam explicemus notas, in apice V. F. indicant quod Cacurius viuens fecit, sibi que construxit hanc memoriam. Solabant enim veteres Romani aliquam sibi, priusquam diem obirent suum, memoriam viuentes construere. aut hieroglyphicò perpetuum, ut, aut fidem vxoriam, aut Amorem in liberos, aut charitatem in patriam, & similia in exemplum posteris relinqueret. Sic hic Placentiæ in æde diui Paulli est elegantissima columella per antiqua Leonibus geminis, duobusque Saryris hinc inde expressis in pellis, ut puto, hircinis inuolutis, baculisque vitigineis præ manibus tenentibus. inscriptio hæcibi legitur.

V.

F.

L. BETVTIVS L. F. VOT. TENAX. L. BETVTIO L. F. RVFO PATRI CINTVLLIAE L. F. MAXIMAE MATRI C. BETVTIO L. F. SALVIO PATRYO L. BETVTIO L. F. AVO.

Sic Saluæ & L. Iconij mensa. Sic A. Socconij Atticæ coniugum manus iungentium hieroglyphicon hic Placentiæ in porticu ante ædem diui Sabini fidem faciunt. in quibus omnibus illæ notæ leguntur. V. F. Sic & L. Furij optatij Erarij memoria vetus indicat hic Placentiæ, quæ prope diui Hilarij templum in angulo cuiusdam domus est inclusa, quæ vel viatoribus pertranscuntibus conspicua apparet. quæ elogia superiore anno describi curauim, me pleraque alia excerpta veterum monumenta, Comi, & Romæ, necnon Mediolani, & alijs quamplurimis in locis eadem ipse notæ in spectationibus antiquis leguntur.

tur. Quodd autem dixi suprà hos coniuges iunctas simul manus habuisse in signum fidei, id & in antiquo monumento Luconis & Bellienæ coniugum adparet, & à nobis in numismate Auli Vitellij copiosè declaratum extat. Quodd autem pomum adsit in manu (vt dixi suprà) idq̃ue amorem significet, sat pro comperto habetur, id & indicat elegantissimum Platonis carmen lib. vij. Græcorum epigrammatum, quod Latinè vertit Laërtij interpres. Sed hic Græcum carmē prius subiiciamus, deinde Latinum.

Τῷ μῆλ' ὃ βάλλω σε, σὺ δ' εἰ μὲν ἐκδῶς φιλεῖς με
 δεξαμένη τ' οἷς παρθενίῳ μετὰ δ' ὅ.
 εἰ δ' ἄρ' ὃ μὴ γένοιτο, νοεῖς, τὸτ' αὐτό λαβῶσα,
 Σκέψαι τὴν ὥρην ὡς ὀλιγοχρόνιον.

Latinum autem ita reddidit Laërtij interpres in vita Platonis.

*Malo ego te ferio, cape, si sum, gratus amator,
 Et me participem virginitatis habe.
 Sin fieri dubitas hoc ipsum, mente reuolue
 Suscipiens forma quam breue tempus inest.*

Bentinus sic vertit.

*Malo ego te ferio, tu si me diligis, illud
 Suscipe, me imperti & virginitate tua.
 Hoc fieri si posse negas, hoc suscipe malum, &
 Quam pereat paruo tempore forma vide.*

Est & aliud distichon φιλοδιδύμας. hoc modo.

Μῆλον ἐγὼ βάλλω με φιλῶν σὲ τις ἄλλ' ἐλπίενυσον
 Ζεῦ θίπην κατ' ὅσον, μαρτυρομένη.

Ita vertit Laërtij interpres.

*Malum ego, me mittit, qui te succenditur vnus
 Annue Xanthippe, linguat utrumque decor.*

Theocryptus poeta in Bucolicis ita cecinit.

Βάλλει καὶ πολλοῖσι τὸν ἀπόλον ἀκλεαρίδα
 Τὰς αἰγὰς παρὲν ὄνυχ' αὖτις ποπυλιάσει.

id est.

*Appetitur malis caprarius Aclearcha
 Propellens capras, & suane quid occidit illa.*

Ad hos versus sic alludit iucundè & lepidè Virgilius in bucolicis.

*Malo me Galathea peti lasciuia puella,
 Et fugit ad salices & se cupit amē videri.*

Quorum versuum vtriusque poetæ, & Græci & Latini meminit Gellius lib. noc. Attic. ix. cap. ix. vbi vertendi verba in Græcas sententias modum docet. & Philostratus in imaginibus, vbi ἔρωτες. id est amores depingit. Quatuor esse amores describit, duo qui se inuicem malis petant, duo reliqui sagittis, non iratis quidem vultibus quam rem etiam ita interpretatur. Quod principium Amoris poma mittat, sagittæ verò amorem perficiunt. Alcianus autem sophos, ac heros literarum perillustris ac percelebris ad Hieroglyphicon Locconis & Bellienæ coniugum

gum alludēs in suis emblematis profectò sic in fidem vxoriam cecinit,

Ecce puella, viro qua dextra iungitur, ecce

Vt sedet, vt catulus lufitat ante pedes.

Hac fides est species, Veneris quam fi educat ardor,

Malorum in lana non malè ramus erit.

Poma etenim Veneris sunt, fic Schenecida vicit

Hippomanes, petijt fic Galathæa virum.

At, quòd pomum in manibus adfit, alia fortè ratio subeft, Nam fcribit Plutarchus in libro, qui infcribitur, γαμήλια παραγέματα. hoc eft, de præceptis connubialibus, quod Solon instituit, antequàm fponfa viri thalamum ingrederetur, vt prius malum Cydoniũ deguftaret, vt primus fermo, qui futurus effer inter ipfũ virum & vxorem, effer fuauis, iucundus, & placidus, & quadam comitate grata conditus. Meminit etiam de hac re Alexander ab Alexandro in Genialibus lib. ij. ca. v. Alcianus & ipfemet omni eruditione præditus in emblematis eleganter Solonis legem hoc carmine depinxit,

Poma nouis tribui debere Cydonia nuptis

Dicitur antiquus conftituiffe Solon.

Grata ori & ftomacho cum fint, vt & halitus illis

Sit fuauis, blandus manet & ore lepos.

Meminit & Plutarchus in libro problematum problem. lxxv. poma etiam ad amorem fponfarum pertinere indicat Catulli elegans carmen ad Ortalum fic,

Vt miffum, fponfi furtiuo munere malum

Procurrit cafto virginis è gremio.

Quod miferæ oblita molli fub veftè locatum,

Dum aduentu matris profilit, excutitur.

Atq; illud prono præceps agitur decurfu:

Hinc manat trifti confcius ore rubor.

Poma autem Veneri antiquitus dedicari folita, quòd fortè in iudicio à Paride habito, cæteris deabus pulchritudine fuiffet prælata, & ob id pomo donata, oftendant veterum numismata. ex quibus veri amoris fructus elicitur hieroglyphicum; & prolificæ fœcunditatis argumentum. in Iulix enim Pix Auguftæ numo, dea ipfa Venus cum pomo feffe oftendat. cuius infcriptio eft, VENVS FELIX. in alio ab vna facie, FAVSTINA AVG. ANTONINI AVG. FIL. ab altera fignum molliter ftat læua conto innixum dextera pomum exporrigens cum infcriptione VENVS. S. C. in numo argenteo Agrippinx Auguftæ Claudij imperatoris vxoris, Neronisq; matris extat imago Veneris pomum in dextera, in finiftra haftam tenentis: infcriptio eft, VENVS COELESTIS. Sed iam infcriptionem fequamur. Quòd autem fit in tumulo M. Caffio Broccho: an hic Brocchus ex Armenio Broccho, qui proconful cum Auidio Nigrino fuerit fub Domitiano Imperatore, originem trahat & genus: & de quo Plinius Nouocomenfis

mensis lib. x. epistolarum meminerit Traiano scribens, mihi certè com-
pertum non est. Sed iam videamus quid sibi velint illæ compendiarie
notæ in hoc elegantissimo tumulo, O V F. Illud itaque sciendum est,
inter Romanas tribus, quæ quinque & xxx. numero fuerunt, vt re-
fert Asconius Pædianus in ij. Verrina, & repetit Alexander ab Alexan-
dro lib. j. ca. xvij. Genialium dierum. fuisse & Oufentinam ab Oufente
fluuiò dictam, quæ Lucio Flacco & Lucio Plautio Coss. reliquis tribu-
bus addita fuerit vnà cum Phalerina: quod & Liuius lib. ix. decadis. j.
narrat. Verba autem Pædiani hic adscripsi. Tribus vrbane rusticæque
omnes xxxv. numerantur, ex quibus aliquam necesse est, cuiuscunque
ordinis fuerit, ciuis Romanus obtineat: moris autem fuit cum aliquis
ciuis Romanus ostendendus esset, significaretur aut prænomine suo, aut
agnomine, aut cognomine, aut à cognatione, aut à tribu, in qua cen-
seretur, aut à curia, aut à censura, aut si erat senator, aut eques Roma-
nus, à curia sua. alibi autem idem auctor de his xxxv. tribubus sic me-
minit. Per hos totus populus Romanus tres fuerunt principio, Tatiens-
is vnà à Tatio rege: Rhamnes altera à Romulo, Luceres altera à Lu-
comone, siue Lucretino, siue à Luco, quem Asylum vocauerat Romu-
lus. post de nominibus Sabinarum plures factæ, quibus precatricibus
parentum bellum maritorumque finitum est. ad postremum xxx. & v.
factæ. obtinuerunt autem nomen, aut à tributo dando, aut quia pri-
mò tres fuerunt, vnde etiam tribuni dicti. hæc Asconius Pædianus. Qui
autem adius Romanæ ciuitatis admittebantur plerumque peregrini
homines Romanum nomen assumebant, vel eius, in cuius cliente-
lam se tradidissent, & cuius opera ciuitate donati essent, quemadmo-
dum hi qui ius applicationis habebant. horum autem plerique in Ou-
fentinæ tribu nomen dabāt, quæ (vt ait Festus) alijs diuersarum ciuita-
tum viris fuit communicata. hincque est, quod in antiquis monumen-
tis vrbium Transpadanæ Galliæ vbique hæc nota legitur, O V F. quæ
Oufentinā tribum significat. Sic in tumulo Lucij Gellij vari est huius-
modi inscriptio Mediolani apud Galeacium vicecomitem. L. GEL-
LIVS O V F. VARVS VETER. L E G. XIII. G E-
M I N A E. Sic Comi est illa cum plerisque alijs. M. VALERIVS M.
F. O V F. SECVNDVS SIBI ET SVIS V. F. sic C. PFTRONII
CRESCENTIS IIIIVIR. sic C. VIRII VERI VIVIR. sic T.
TADII CATIANI VIVIR. sic P. HORATII FLORI
IIIIVIR. sic P. ATILII SEPTITIANI G R A M-
M A T I C I L A T I N I. Cui ordo Comensis ornamenta decu-
rionatus decreuit: quia vniuersam substantiam suam ad Rempubli-
cam pertinere voluit. sic L. ALFI MARCELLINI VIVIR.
A V G. sic P. IVLII MAXIMI VIVIR. sic M. ME-
STRVI SECVNDI VIVIR. sic L. LVTEVII CAL-
VISII. sic & alibi in multis alijs spectationibus inscriptio extat
T 2 O V F.

O V F. vel V O F. vt Bergomi in tumulo C. Cornelij Miniciani, sed & hîc illud, quod Alciatus animaduertit lib. *παρεργῶν* ix. cap. xvj. ope-
repretium erit addere, quodd scilicet ante cognomen ipsa tribus descri-
bebatur. quod in his à me suprâ citatis tumulis satis liquet, vt & ex il-
lis ab eodem Alciato locis ex Cicerone citatis. sed de tribu Oufentina
hæc satis. Quid autem sibi velint illæ notæ, I N F R O N. P. X X.
I N A G R. P. X X. videamus. & ratio ex illis duobus Horatij ser-
monum lib. j. Satyra viij. versibus petenda est,

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum

Hic dabat, hæredes monumentum, ne sequerentur.

Acron & Porphyrius hîc nescio quid afferunt, vt locum Horatij
exponant, mihi tamen neutrius arridet expositio. hoc igitur loco eam
ponere minimè mihi libuit. crediderim tamen, hoc fuisse spacium agri
designatum, in quo liceret ibi sepulchrum condere, ac corpus hominis
mortui sepelire. nec vltius: idem titulus hic erat scriptus in fronte pe-
des xx. in agrum pedes xx. hoc est in fronte ad viam versus, in agrum
introrsum. Nam longitudo ad frontem spectat, latitudo ad agrum. si
quidem omni in re maiori distantie longitudo attribuitur, vt auctor
est Ptolemæus lib. j. Geographiæ cap. vj. Acron tamen contra exponit.
erant etiam illæ notæ in veterum monumentis, quæ hodie etiam vi-
suntur in plerisque publicis spectationibus. H. M. H. N. S. hoc est.
hoc monumentum hæres non sequitur, vt inquit Horatius, exponit
Porphyrius, quod solent priuatis inscribi monumentis, quod pedes in
fronte, quot in agris habeant, item singulis literis notari. H. M. H. N. S.
videlicet ne pro suis habeant inferendi reliquias aliorum multorum. Hæc
expositio videtur potius verisimilis, quàm quodd sit vera. obscure enim
ambo interpretes hi loquuntur. nec (vt existimo) rem satis perspectam
habuerunt. & si Acronis sat aperta videatur sententia. Illud tamen am-
plius dicendum morem fuisse militum Romanorum aliquot pedum
portiunculam in agro mercari pro se & suis contubernalibus. Quæ
emptio bifariam fiebat, aut enim pro se & suis hæredibus, aut pro se &
suis contubernalibus. idque vt vel hæredes ius condendi suas vrnas, cip-
pósque statuendi isthic haberent. aut non, vbi minoris emeret quis-
piam pro seipso & coniuge solum. & tum superscriptis literis saxum
notabatur. hoc est, H. M. H. N. S. hæres monumentum hoc non se-
quitur. fuere enim cippi quasi columellæ quædam, quæ secus publicas
vias in terminis agrorum erant positæ, in quibus militarium homi-
num inscriptiones ac tumbæ erant. hæ columellæ, seu mensæ fuerint,
seu labellum, erigi super tumulum terræ solebant, quæ trium cubito-
rum mensum non excedebant. quod Demetrii iussu factum legimus.
Sed clarius hunc locum ita explicari posse apud quosdam doctissimos
viros animaduertimus. Quod ita portiones terrarum in agrum eme-
bantur, primò quodd licebat secundum scriptum numerum sepeliri co-
gnationi, deinde vbi aliquis non habebat liberos, vel cognatos, semper
exprimeb

exprimebatur, quòd sequeretur monumentum hæredem, tanquàm non liceret quemque hæredem suos tumulis collocare. qui quidem mos ab illa lege veteri, quæ quinque pedum præscriptio nominatur à Iurecòsultis (vt ego opinor) emanauit. & à lege XII. tabularum originem traxit. multa autem his notis monumenta antiqua inscripta passim reperiuntur. Hic certè in patria mea Placentia duo spectantur, alterum superioribus annis, dum castrum fundatur, erutum: alterum ante diui Sabini templum in marmorea mensa, quæ peristyllo affixa, porticum ingredientium oculis subiicitur. Hæc igitur postquàm locus hic postulat, subiiciam, vt patriæ hoc præstemus, & à situ antiquitatem vendicemus. Nam vt belle & verè cecinit Ausonius.

Mors etiam Saxi nominibusq; venit.

PAVL. GAVILLIA C. F. MATER L. VARIENI
ET L. MESSI M. F. BVCCAE IN FR. P. XIII. IN
AGR. P. XIII.

Quod autem est ante templum Diui Sabini monumentum hoc est.

Q. CAMVRIO C. HOSTILIO, L. PRIMO SPECILVNCVL,
IN FR. XII. IN AGR. P. XVI.

H. M. H. N. S.

Et hæc quidem monumenta vetera sunt, quæ superioribus annis describi curauimus cum reliquis Placentinis, quæ reperiri potuerunt. quòd si plura nobis contigerit videre ad patriæ honorem quandoque explicata in vulgum emittemus. Hæc lector interim pauca boni consulat, nosque amet. hoc loco ne illud indictum sinam, quod est in tumulo, admonet me familia, videlicet illa, quæ hodie Mandella Mediolani & hic Placentiæ fulget, quæ antiquitatem suam ex hac inscriptione ostentare poterit. Est enim in elogio hoc Atilia Manduilla vxor M. Cassij Cacurij, viri honorati, qui nempe ciuis Romanus factus fuerit ex peregrino, receptusque ac admissus in Oufentinâ tribum. Sed & Mandela est pagus in Sabinis apud Horatium in epistolis xix. epistola, qui rugosa propter nimium algorem reddit corpora. An autem Mandela familia, quæ hodie est in Italia celebris, Mediolani præcipuè ex eo loco originem traxerit, mihi nondum perspectum est. crediderim tamen antiquissimam familiam esse hanc. quæque originem & genus à pago isto Mandela traxerit, postea dicta Manduilla. Nam non solum regionibus sed & temporibus mutantur nomina, variaturque pronuntiatio. Sic quæ prius dicta Mandela deinde Manduilla, rursus Mandela coepit esse. Sic Polybio Aueroestes dictus, qui Cæsari in commentarijs dictus est Ariouistus. hodie verò Hemestus dicitur. Sic nos hodie Albrissium pro Alberico, Fedrixium vel Fridericum pro Federico multi pronuntiant. Sic & Ludouissium & per Syncopen Loysium pro Ludouico, seti vt antiqui Clodoueam vocauerunt, dicimus. Regio enim (vt suprâ dixi) & tempus nomina variant. Nimirum si & Mandela prius

T 3 dein

148 TVM VLI M. CAS. EXPLICATIO

dein Manduilla vocitata est, idèd rectius fortassis apud nos est, Mandela seruato veteri nomine, quàm Manduilla: veteres enim Celtæ pars Galliæ gentis (nam Mediolanum Galliæ Cisalpinæ est regio) non tam crassa lingua pronuntiabant vt Germani, idèd quòd illis Mandela fuit, his Manduil (sonat enim Germanicam vocem Manduil) Crediderim enim post multos annos à Romano imperio inclinato, cùm Germani Italiæ oras tenerent, tale postea sortitam esse nomen hanc familiam, & dictam Manduillam, sed cùm tunc aliqui originem illam antiquitatis proximam retinerent, Mandelam vocitasse, & posteriores Latini idem nomen retinuisse, licet parum distent Manduilla & Mandela paucis immutatis literis. Ex hac familia fuit olim Tatiùs Mandellus, qui tempestate Federici primi Aenobarbi floruit, Imperator strenuus ac illustris in bello, quique in ea eruptione Mediolanensium fuit, quæ contra Henricum ducem Austriæ Friderici Aenobarbi, Augusti patrum, acta fuit: in qua eruptione post maximè spectatam in bello virtutem, in pugnaque viriliter dimicatum occubuit Tatiùs, quem (vt Raudericus Phrisingensis Diaconus, qui Otthoni episcopo Phrisingensi historiam subscripsit de gestis Friderici Aenobarbi primi Imperatoris lib. iij. cap. xxxvj. refert, Mediolanenses regulum super se creare cogitauerant: ast audita morte eius tota ciuitas luctum assumpsit, corpusque mortui cum viuis, quos de nostris habebant, & copiosa pecunia commutantes redemerunt, & regalibus exequijs honorando sepelierunt. Hactenus Raudeuicus, qui tempestate Friderici Imperatoris primi Aenobarbi historiam scripsit, sequens Otthonis episcopi Phrisingensis historiam, qui eiusdem Friderici Imperatoris fuit patruus.

*

F I N I S.

LVGDVN I,
EXCVDEBAT
IOANNES RA
CEMIVS.

1560.

30-5-12

